

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE I ŠUMARSTVA

Godišnje izvješće o stanju poljoprivrede u 2002. godini

ZELENO IZVJEŠĆE

Zagreb, lipanj 2003.

Kazalo

UVODNA RIJEČ MINISTRA	5
I. IZVJEŠĆE O POLJOPRIVREDI, ŠUMARSTVU I RIBARSTVU HRVATSKE U 2002. GODINI	7
A. NACIONALNO GOSPODARSTVO. MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE. UDIO POLJOPRIVREDE U GOSPODARSTVU.	7
B. REFORMA POLJOPRIVREDE	9
C. HRVATSKA POLJOPRIVREDA U 2002. GODINI	13
1. Struktura poljoprivrede	13
a) Vrijednost poljoprivredne proizvodnje	13
b) Proizvodno-potrošne bilance	14
c) Zaposlenost	16
d) Poljoprivredni subjekti	17
e) Poljoprivredno zemljište i privatizacija poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države	18
f) Konsolidacija i privatizacija društava agroindustrije u vlasništvu države	20
2. Pokazatelji poljoprivredne proizvodnje	21
a) Proizvodnja	21
(1) Biljna proizvodnja	21
ŽITARICE	22
ULJARICE	23
ŠEĆERNA REPA	24
DUHAN	24
POVRĆE	26
SJEME	26
VOĆE	27
VINOGRADARSTVO	28
SADNI MATERIJALU VOĆARSTVU I VINOGRADARSTVU	29
(2) Stočarska proizvodnja	30
GOVEDARSTVO	32
SVINJOGOSTVO	33
OVČARSTVO I KOZARSTVO	34
PERADARSTVO	34
KONJOGOSTVO	35
PČELARSTVO	36
(3) Ekološka poljoprivreda	37
b) Cijene i tržište	37
(1) Stoka i meso	38
(2) Voće i povrće	39
(3) Žitarice i uljarice	40
c) Prehrambena i prerađivačka industrija	44
3. Mjere poljoprivredne politike u 2002. godini	47
a) Novčani poticaji i naknade u poljoprivredi	53
b) Kreditiranje u poljoprivredi	55
c) Marketinška priprema proizvoda	56
4. Službe potpore poljoprivredi	56
a) U sklopu Ministarstva poljoprivrede i šumarstva	56
(1) Ravnateljstvo za tržišnu i strukturnu potporu u poljoprivredi	57
(2) Poljoprivredna inspekcija	59
(3) Zaštita bilja	61
(4) Veterinarstvo	66
b) Izvan Ministarstva poljoprivrede i šumarstva	66
(1) Hrvatski zavod poljoprivrednu savjetodavnu službu	70
(2) Hrvatski stočarski centar	

(3)	Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo	79
(4)	Zavod za voćarstvo	81
(5)	Duhanski institut Zagreb	82
(6)	Zavod za sjemenarstvo i rasadničarstvo	83
(7)	Zavod za tlo	84
(8)	Zavod za zaštitu bilja	85
c)	Obrazovanje i istraživački rad	86
D.	RIBARSTVO I AKVAKULTURA	97
1.	Morsko ribarstvo u 2002. godini	97
2.	Slatkovodno ribarstvo u 2002. godini	99
3.	Prerada ribe i drugih morskih organizama	100
4.	Uvoz i izvoz ribe i ribljih proizvoda	100
5.	Tržište i cijene ribe i ribljih proizvoda	100
6.	Projekti	102
E.	ŠUMARSTVO I LOVSTVO	105
1.	Stanje u 2002. godini	105
2.	Korištenje i upravljanje šumama i šumskim zemljištem	107
3.	Mjere politike	108
4.	Certificiranje šuma i nacionalni standardi	109
5.	Međunarodni dokumenti i suradnja	110
6.	Restrukturiranje "Hrvatskih šuma"	111
7.	Pošumljavanje i zaštita od erozija	114
8.	Lovstvo	115
F.	TRGOVINA	119
1.	Vanjsko-trgovinska razmjena u 2002. godini	119
a)	Uvoz i izvoz poljoprivrednih proizvoda	120
b)	Raspodjela uvoznih carinskih kvota	122
G.	GOSPODARSKE INTEGRACIJE I MEĐUNARODNA SURADNJA	123
1.	Približavanje EU	123
a)	Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju	123
b)	CARDS projekti	124
2.	Svjetska trgovinska organizacija (WTO)	125
3.	Ugovori o slobodnoj trgovini	127
a)	Zemlje bivše Jugoslavije	127
b)	CEFTA - Srednjoeuropska zona slobodne trgovine	128
c)	Ugovori s ostalim zemljama	128
4.	Bilateralni ugovori	129
5.	Suradnja s međunarodnim organizacijama	130
6.	Sudjelovanje na izložbama, sajmovima, seminarima i ostalim poljoprivrednim događanjima	135
7.	Projekti financirani iz vanjskih fondova	136
II.	PRIORITETI POLJOPRIVREDNE POLITIKE U 2003. GODINI	148
A.	PRIORITETI, CILJEVI, MJERE	148
B.	PROVEDBENI PRIORITETI U 2003. GODINI	149

Uvodna riječ ministra

U siječnju 2000. godine Državni Sabor Republike Hrvatske prihvatio je prijedlog "Programa rada Vlade u razdoblju od 2000. do 2004. godine Republike Hrvatske" koji, između ostalog, daje i osnovne odrednice ekonomske politike u poljoprivredi.

Program utvrđuje važnost poljoprivredne politike kao sastavnice ukupne gospodarske politike, dok je centralno mjesto u provedbi poljoprivredne politike posvećeno prosperitetu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. Naglašava se značaj jačanja utjecaja tržišta, novih izvora zapošljavanja poljoprivrednog pučanstva, istraživanja, edukacije, savjetodavnih usluga i regionalnog pristupa politici.

Tijekom prošle tri godine u poljoprivredi je donesen cijeli paket zakona, a jedan od najvažnijih odnosi se na Zakon o poljoprivredi koji na sustavan način uređuje sveukupno područje poljoprivrede, objedinjuje postojeću i popunjava nepostojeću legislativu.

Jedno od područja koje uređuje spomenuti Zakon, odnosi se i na praćenje i izvješćivanje.

Pred Vama je upravo jedan od takvih dokumenata, popularno nazivan "Zeleno izvješće".

Ono sadrži ocjenu stanja i gospodarskog položaja poljoprivrede u prethodnoj godini, a temelji se na redovitom praćenju i agroekonomskim stručnim podlogama.

Izvješće sadrži prikaz poduzetih mjera poljoprivredne politike kao i njihovih rezultata te se u njemu zrcali rad kako našega Ministarstva tako i brojnih službi u sklopu ministarstva i izvan njega koji svojim aktivnostima i programima utječu na razvitak poljoprivrede i ruralnih područja.

U izvješću je predstavljeno djelovanje poljoprivredne politike kao odgovor na potrebu unapređenja stanja u sektoru, a kako bi se što bolje nosili s izazovima i poteškoćama koje nose međunarodne integracije, što se naročito odnosi na obveze Republike Hrvatske prema Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i na kretanja Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije.

Poduzete mjere poljoprivredne politike temeljili smo prije svega na jačanju konkurentnosti poljoprivrednog sektora, no istovremeno ne zanemarujući sredinu u kojoj se poljoprivredna proizvodnja odvija.

Pravi je izazov u razdoblju koje je pred nama kako još više i što bolje koristiti sve pogodnosti naše poljoprivrede i kako je učiniti što konkurentnijom.

U dostizanju tih ciljeva pred nama je još puno zadaća, a unutar kojih je dosljedna provedba mjera poljoprivredne politike najveći izazov svim njezinim kreatorima i sudionicima. Stoga će Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, imajući u vidu višeznačnu ulogu poljoprivrede, i dalje usko surađivati s različitim tijelima državne uprave, svekolikom stručnom i širom javnosti, a poglavito poljoprivrednim proizvođačima.

Ministar poljoprivrede i šumarstva
Mr. sc. Božidar Pankreć

I. IZVJEŠĆE O POLJOPRIVREDI, ŠUMARSTVU I RIBARSTVU HRVATSKE U 2002. GODINI

A. Nacionalno gospodarstvo. Makroekonomsko okruženje. Udio poljoprivrede u gospodarstvu.

Gospodarska kretanja u svijetu 2002. godine obilježili su rat u Afganistanu, oporavak američkog gospodarstva te neizvjesnost vezana uz pitanje početka rata u Iraku.

Blagi oporavak gospodarstva SAD-a doveo je do oporavka obujma svjetske trgovine u 2002. godini. Cijena nafte se nakon američke akcije u Iraku početkom 2003. godine snizila. U razvijenim zemljama je došlo do zaustavljanja gospodarskog rasta što je uz dugogodišnju nisku inflaciju dodatno pogodovalo smanjenju svjetske inflacije.

Reformski zahvati i nastavak provođenja zdravih makroekonomskih politika u tranzicijskim zemljama, osobito u državama kandidatima za članstvo u EU, doveli su do snižavanja inflacije i u tim zemljama.

Usporavanje gospodarske aktivnosti u području eurozone dovelo je i do porasta stope nezaposlenosti.

U Hrvatskoj je realni rast bruto domaćeg proizvoda u 2002. godini iznosio 5,2%, što predstavlja značajno povećanje u odnosu na 2001. godinu kada je iznosio 3,8%. Izrazit rast zabilježen je u drugoj polovici godine kada je iznosio 6,3% u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Tako visok gospodarski rast potaknuo je veću domaću potražnju koja je značajno porasla u drugoj polovici 2002. godine. Veća potražnja je osim pozitivnog utjecaja na domaću proizvodnju snažno utjecala i na povećanje uvoza. Najsnajnije povećanje dodane vrijednosti zabilježeno je u djelatnostima trgovine i građevinarstva. Uz njih, na rast ukupne bruto dodane vrijednosti značajno su utjecali industrija i financijski sektor.

Ukupna vrijednost poljoprivredne proizvodnje i prehrambene industrije u 2002. godini bila je na razini 17.558 mil. kn, što je za oko 885 mil. kn više nego u 2001. godini kada je iznosila oko 16.673 mil. kn. Udio poljoprivrede i prehrambene industrije u ukupnom bruto domaćem proizvodu iznosio je 2002. godine 9,97%, i bilježi neznatan rast u odnosu na 2001. godinu kada je iznosio 9,79%. Vrijednost izdvojenih sektora poljoprivrede, lova, šumarstva i ribarstva iznosio je 12.126 milijuna kuna odnosno 6,9% u ukupnom BDP-u, dok udio prehrambene industrije čini 3,1% odnosno 5.432 milijuna kuna.

Značajan dio povećane domaće potražnje zadovoljavao se uvoznim proizvodima, što potvrđuje i ostvareni uvoz od 10,7 milijardi dolara, koji je u odnosu na 2001. godinu povećan za 17%. U isto vrijeme izvoz je porastao samo za samo 5% što je posljedica neznatnog gospodarskog rasta u zemljama koje su glavni hrvatski trgovinski partneri. Zbog takvih kretanja uvoza i izvoza ostvaren je vanjskotrgovinski deficit od 5,8 milijardi dolara, što je za 30% više nego prethodne godine, čime su nastavljena negativna kretanja u vanjsko trgovinskoj razmjeni iz prethodnih godina. Rast osobne potrošnje bio je usmjeren na povećan uvoz motornih vozila, hrane i pića te namještaja.

Od 2001. godine naznačena je tendencija rasta zaposlenosti koja je nastavljena i u 2002. godini. Takva su kretanja bila potaknuta snažnim gospodarskim rastom. Porast zapošljavanja i zaposlenosti u 2002. godini doveo je i do smanjenja registrirane nezaposlenosti, što prethodne godine još nije bio slučaj. Ipak porast zapošljavanja u 2002. godini nastavljen je po nešto nižim stopama nego u 2001. godini kada je rast zapošljavanja pridonio dinamiziranju tržišta rada. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2002. godini prosječno je bilo 1.359 tisuća zaposlenih, što je za 0,6% više nego u 2001. godini. Najveći porast zaposlenosti ostvaren je u obrtu i slobodnim profesijama, gdje je u 2002. godini prosječno bilo zaposleno 12 tisuća osoba, odnosno 5,7%, više nego u 2001. godini.

U 2002. godini nastavljeno je smanjenje broja aktivnih poljoprivrednika koji su osiguranici Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, a koji se prema metodologiji DZS-a smatraju zaposlenima. U ukupnom broju zaposlenih 2002. godine takvih je osoba bilo oko 5,0%, odnosno 7,4% manje nego u 2001. godini.

B. Reforma poljoprivrede

Temelji nove poljoprivredne politike postavljeni su donošenjem Strategije razvitka hrvatske poljoprivrede 1995. godine kada su obiteljska poljoprivredna gospodarstva proglašena okosnicom razvitka hrvatske poljoprivrede. Osnovne odrednice ovog dokumenta zadržala je i nova Strategija poljoprivrede i ribarstva koju je u srpnju 2002. godine donio Hrvatski Sabor, a koja je prilagodila strateške ciljeve trenutku u kojem se sada nalazimo. Novine koje donosi nova Strategija očituju se u isticanju važnosti konkurentnosti domaće proizvodnje, u potrebi zadovoljenja potreba za prehrambenim proizvodima te proširuje poljoprivredne ciljeve na sveukupni seoski prostor, što je na tragu suvremenih određenja i politike Europske unije. Poseban se naglasak daje sigurnosti prehrane i ekološkoj poljoprivredi, kao posebnom sustavu održivog gospodarenja i mogućnostima koje on pruža.

Predstavljani ciljevi i smjernice djelovanja poljoprivredne politike odgovor su na potrebu unaprijeđenja stanja u sektoru. Kako bi se ispravno nosili s izazovima i poteškoćama koje nose međunarodne integracije, što se naročito odnosi na obveze Republike Hrvatske prema Svjetskoj trgovinskoj organizaciji i na kretanja Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije, nužno je poljoprivrednu politiku temeljiti na jačanju konkurentnosti poljoprivrednog sektora, no istovremeno se ne smije zanemariti sredina u kojoj se poljoprivredna proizvodnja odvija. Skrb za ukupni održivi razvitak ruralnog prostora mora biti imperativ današnjice i budućnosti.

Imajući u vidu integriranost poljoprivrede s ostalim sektorima gospodarstva i njezinu višeznačnost, biti će neizbježna uska suradnja različitih tijela državne uprave, gospodarskih subjekata, stručnih službi i dakako samih poljoprivrednih proizvođača u kvalitetnoj provedbi ciljeva hrvatske poljoprivredne politike predviđenih ovom Strategijom.

Reforma poljoprivredne potpore započela je 1999. godine kada su umjesto količinskih plaćanja uvedeni poticaji po površini i plaćanja po grlu u stočarstvu. Reforma se nastavlja u 2001. godini donošenjem važnih zakona: Zakona o poljoprivredi¹, Zakona o poljoprivrednom zemljištu² te Zakona o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda³.

Krovni Zakon o poljoprivredi uređuje sveukupno područje poljoprivrede, objedinjavajući postojeću legislativu i brojna područja koja još nisu izravno zakonski uređena. Zakonom se utvrđuju ciljevi i mjere poljoprivredne politike, korisnici prava, obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, institucijska potpora i nositelji poljoprivredne politike, praćenje i izvješćivanje u poljoprivredi te upravni i inspekcijski nadzor. Sredinom 2002. godine Zakon o poljoprivredi je izmijenjen i dopunjen. Najvažnije promjene odnose se na utvrđivanje ovlasti Hrvatskom saboru za donošenje Strategije u području poljoprivrede, šumarstva i ribarstva. Isto tako, pobliže su definirani slučajevi obvezatnosti upisa u Upisnik seljačkih gospodarstava ili obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i Upisnik trgovačkih društava, zadruga i obrtnika u poljoprivredi. (Upisnik poljoprivrednih gospodarstava).

Značaj Zakona o poljoprivrednom zemljištu leži u činjenici da će o prodaji i zakupu poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države odlučivati jedinice lokalne samouprave - općine i gradovi, na temelju Programa raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države, a u skladu s načelima i smjernicama Strategije gospodarenja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države. Strategijom su definirani ciljevi i mjere kojima će se unaprijediti nezadovoljavajuće stanje, ne samo u području raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države, već i u području ukupnog gospodarenja poljoprivrednim zemljištem u RH, što se naročito odnosi na zaštitu poljoprivrednog zemljišta. Okrupnjavanje zemljišta obiteljskih gospodarstava, također je jedan od važnih čimbenika.

Zakonom o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda stvoren je normativni okvir za organizaciju tržišta i proizvodnju ekoloških proizvoda.

¹ Zakon o poljoprivredi ("Narodne novine", 12/01)

² Zakon o poljoprivrednom zemljištu ("Narodne novine", 66/01 i 87/02)

³ Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda ("Narodne novine", 12/01)

U 2002. godini donesen je i Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu⁴ koji predstavlja krunu reforme sustava potpore. Novim zakonom pojednostavljuje se sustav potpore poljoprivredi, ujednačava visina poticaja po sjetvenoj površini i proširuje obuhvat površina za koje će se plaćati poticaji. Uz već postojeće poticaje proizvodnji uvode se modeli potpore dohotku, kapitalnih ulaganja i ruralnog razvitka. Reforma također podrazumijeva postupno usklađenje mjera poljoprivredne politike s politikom koja se provodi i koja će se provoditi u EU.

Uspostavom novog sustava potpore ostvariti će se mnogi ciljevi poljoprivredne politike zacrtani krovnim Zakonom o poljoprivredi, a njegovo pozitivno djelovanje odrazit će se na učinkovitost cjelokupnog gospodarstva. Neke od prednosti novog sustava potpore jesu pojednostavljenje upravljanja sustavom poticaja u poljoprivredi; uspostava baze podataka za potrebe kreiranja i analize poljoprivredne politike; smanjenje mogućnosti za zlouporabu sustava; lakši inspekcijski nadzor.

Novim Zakonom također se uvodi obveza ulaska komercijalnih poljoprivrednih gospodarstava u sustav PDV-a (nakon prijelaznog razdoblja) čime će se doprinijeti naporima hrvatske Vlade u suzbijanju sive ekonomije.

Novi sustav državne potpore tek je prvi korak u procesu stvaranja konkurentnog poljoprivrednog sektora. Valja stvoriti preduvjete za strukturne promjene koji ne podrazumijevaju samo uspostavu stabilnog gospodarskog okruženja i pristupa komercijalnim kreditima, nego i otklanjanje prepreka gospodarskom rastu. Strukturne promjene također će ovisiti o razvitku tržišta zemljištem, odnosno modernom katastarskom sustavu i registru zemljišta te raspoloživosti dugoročnih kredita.

Važan dio reforme sustava potpore jest utvrđivanje razlike između komercijalnih ili potencijalno komercijalnih gospodarstava koja proizvode za tržište, i onih koja su nekomercijalna, koja imaju slabe mogućnosti za profitabilnu proizvodnju, i gdje veći dio proizvodnje biva konzumiran na obiteljskom gospodarstvu.

Na taj način razdvojit će se održiva gospodarstva koja proizvode uglavnom za prodaju na tržištu od malih netržišno orijentiranih poljoprivrednika. Njihovim razdvajanjem omogućiti će se primjena odgovarajućih mjera poljoprivredne politike na različite ciljne skupine.

Zakon predviđa četiri različita modela potpore, koja su namijenjena različitim ciljnim skupinama, odnosno korisnicima potpore: (1) Model poticanja proizvodnje (2) Model potpore dohotku (3) Model kapitalnih ulaganja i (4) Model ruralnog razvitka.

Model poticanja proizvodnje

Model je sličan dosadašnjem sustavu poticaja a cilj mu je poticanje profitabilnije proizvodnje komercijalnih poljoprivrednih gospodarstava. Njime se potiču ratarski usjevi, višegodišnji nasadi, ribarstvo, stočarstvo i stočarski proizvodi. Za područja s težim uvjetima gospodarenja predviđen je iznos poticaja uvećan za 35% u vinogradarstvu, voćarstvu te djelomično u stočarstvu i ribarstvu.

Model potpore dohotku

Osim potpore proizvodnji novim sustavom želi se osigurati i odgovarajući sustav strukturne potpore nekonkurentnim obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, čiji su članovi starije životne dobi, ali još uvijek radno aktivni. Cilj modela je njihovo zbrinjavanje i osiguranje primjerenijeg životnog standarda njegovim članovima uz stvaranje pretpostavke za postupno smanjenje njihove aktivnosti u poljoprivredi.

Model kapitalnih ulaganja

Model kapitalnih ulaganja zamišljen je da pospješiti zbližavanje poljoprivrednika i poslovnih banaka a cilj mu je povećanje produktivnosti i konkurentnosti komercijalnih poljoprivrednih gospodarstava.

⁴ Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu ("Narodne novine", 87/02)

Osnovna namjera modela kapitalnih ulaganja je da Ministarstvo dodjeljuje investicijska nepovratna sredstva poljoprivrednicima kojima je komercijalna banka odobrila komercijalni kredit za srednjoročne investicije. Svi uvjeti kredita predmet su komercijalnih poslovnih odnosa između banke i poljoprivrednika.

Pobliži uvjeti za provedbu modela kapitalnih ulaganja reguliraju se Pravilnikom⁵ donesenim sredinom 2003. godine.

Model ruralnog razvitka

Cilj je modela očuvanje i napredak seoskih područja i ruralnih vrijednosti te određenih tradicijskih značajki hrvatske poljoprivrede.

Model ruralnog razvitka u sebi sadrži tri programa: (1) razvitak seoskog prostora, (2) očuvanje autohtonih pasmina i (3) marketinška priprema proizvoda za tržište.

Programom razvitka seoskog prostora sufinancirat će se razvojni projekti jedinica lokalne uprave koji se odnose na održivi ruralni razvitak. Temeljni je način djelovanja ovoga modela udruživanje sredstava iz državnog proračuna sa sredstvima županija, lokalne zajednice, korisnika i drugih mogućih izvora financiranja (inozemne donacije, tehnička pomoć i sl.).

Program očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina ima za cilj zadržati autohtone hrvatske pasmine u ruralnim područjima.

Cilj programa marketinške pripreme proizvoda za tržište poticanje je prodaje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na stranom i domaćem tržištu putem različitih marketinških aktivnosti, što će izravno utjecati i na ukupan razvitak ruralnih područja iz kojih dolaze ti proizvodi.

Da bi se Zakon o poljoprivredi i Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu mogli realizirati potrebno je uspostaviti Upisnik poljoprivrednih gospodarstava. Upisnik poljoprivrednih gospodarstava jedinstvena je baza podataka o poljoprivrednim gospodarstvima te dio administrativnog sustava za upravljanje plaćanjima u poljoprivredi, odnosno ključ sustava provedbe modela državne potpore. Temeljem Zakona o poljoprivredi 2002. godine donesen je Pravilnik o upisu u Upisnik koji definira rokove i način upisa poljoprivrednih gospodarstava u Upisnik, obrasce zahtjeva za upis te obvezatnu dokumentaciju.

Na temelju upisa u Upisnik, uz uvjet da udovoljavaju uvjetima propisanim Zakonom o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, poljoprivredna gospodarstva moći će ostvariti pravo na poticaje, dohodovnu potporu kao i potporu za držanje stoke hrvatskih izvornih i zaštićenih pasmina. Pravilnikom o načinu i uvjetima provedbe modela poticanja proizvodnje, modela potpore dohotku i programa očuvanja izvornih i zaštićenih hrvatskih pasmina Ministarstvo će detaljno propisati načine i uvjete za ostvarenje navedenih modela i programa potpore.

Zakonska odrednica za provedbu sveobuhvatnih mjera poljoprivredne politike Republike Hrvatske je Nacionalni program za poljoprivredu i seoska područja, koji treba sadržavati kratkoročne i srednjoročne ciljeve, mjere, vremenski slijed i rokove ostvarenja tih ciljeva, očekivane učinke te iznose i izvore novčanih sredstava za provođenje mjera poljoprivredne politike. Obvezu izrade Nacionalnog programa ima Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva sukladno Zakonu o poljoprivredi, a na prijedlog Vlade Republike Hrvatske donosi ga Hrvatski sabor za razdoblje do najviše pet godina.

Ministarstvo je u prosincu 2001. godine pokrenulo aktivnosti za izradu Nacionalnog programa za poljoprivredu i seoska područja za razdoblje od 2003. do 2005. godine. Prvi korak bio je osnivanje Savjeta za poljoprivredu i seoska područja pri Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva. Zadaća je Savjeta oblikovanje smjernica za izradu Nacrta prijedloga Programa, kontrola izrade i revizija Nacrta Programa. Savjet čine stručnjaci iz različitih područja poljoprivrede kao i stručnjaci koji se bave socijalnim, kulturnim, gospodarskim i ekološkim aspektima ruralnog prostora.

⁵ Pravilnik o provedbi modela kapitalnih ulaganja ("Narodne novine", 91/03)

Izrada Programa povjerena je Agronomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, koji je nositelj cjelokupnog projekta, uz uključivanje suradnika iz raznih vladinih i nevladinih institucija i organizacija.

C. Hrvatska poljoprivreda u 2002. godini

Poljoprivreda ima važnu ulogu u ukupnom razvitku Republike Hrvatske. Procjenjuje se da oko 500,000 ljudi živi na poljoprivrednim gospodarstvima, te da oko 10 posto od radno sposobnog stanovništva ostvaruje dohodak od poljoprivrede. Kao što je već navedeno poljoprivreda (uključivo i prehrambena industrija) sudjeluje s nešto manje od 10 % u BDP-u. Iako glavna gospodarska djelatnost, poljoprivreda je već desetljećima zanemarivana. Povijesno gledajući, resursi su bili usmjereni na mali broj vrlo velikih poljoprivrednih gospodarstava u društvenom vlasništvu, dok su mala obiteljska poljoprivredna gospodarstva bila ograničavana u veličini i promatrana samo kao ostali - marginalni proizvođači. Rezultat toga je neujednačena struktura posjeda u kojoj glavninu čine vrlo mala poljoprivredna gospodarstva koja nisu u mogućnosti ostvarivati dohodak dostatan za osiguranje primjerenog životnog standarda te potrebnu akumulaciju sredstava za investiranje na gospodarstvu. Iako mala, obiteljska poljoprivredna gospodarstva posjeduju približno 80% poljoprivrednih resursa (zemljišta, stočnog fonda i dr.). Međutim, malo je obiteljskih gospodarstava koja su vitalna i tržišno usmjerena i koja bi se kao takva mogla ravnopravno nositi s uvoznom konkurencijom. Otegotna okolnost je i nepovoljna dobn i obrazovna struktura poljoprivrednog pučanstva.

1. Struktura poljoprivrede

a) Vrijednost poljoprivredne proizvodnje

Ukupna vrijednost poljoprivredne proizvodnje i prehrambene industrije u 2002. godini bila je na razini 17.558 mil. kn, što je za oko 885 mil. kn više nego u 2001. godini kada je iznosila oko 16.673 mil. kn. U postotnim iznosima poljoprivrede, šumarstvo, lov i ribarstvo zajedno s prehrambenom industrijom sudjelovala u BDP-u s 9,97%, što je neznatno više nego u 2001. godini kada je navedeni postotak bio 9,79%.

Vrijednost poljoprivrednog sektora i udio u BDP-u (2001.-2002.)

	2001.	2002.
1. Vrijednost poljoprivrede, lova, šumarstva i ribarstva	11.587 mil. kn	12.126 mil. kn
- udio u BDP-u	6,79%	6,87%
2. Vrijednost prehrambene industrije	5.086 mil. kn	5.432 mil. kn
- udio u BDP-u	3,0%	3,1%
Ukupna vrijednost	16.673 mil. kn	17.558 mil. kn
Ukupni udio u BDP-u	9,79%	9,97%

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Iz tablice koja slijedi, vidljiv je trend smanjenja postotnog udjela poljoprivrednog sektora u ukupnom BDP-u unatrag posljednjih godina.

Udio poljoprivrednog sektora u BDP-u (1998-2002)

	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Ukupno poljoprivreda i prehrambena industrija	11,3%	11,4%	10,6%	9,79%	9,97%

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Kretanje prosječnih plaća u poljoprivrednom sektoru bilježi lagani porast, što je uvjetovano porastom ukupnog nacionalnog gospodarstva i BDP-a.

Uspoređujući plaće s prosječnim plaćama na nacionalnoj razini, uočljivo je da su plaće u poljoprivredi, lov, šumarstvu i ribarstvu ispod prosjeka, plaće u prehrambenoj industriji su u prosjeku, dok su u proizvodnji duhanskih proizvoda poprilično iznad prosjeka.

Kretanje prosječnih plaća u poljoprivrednom sektoru (1999.-2002.)

Djelatnost	1999.	2000.	2001.	2002.
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	2.692	3.065	3.023	3.231
Ribarstvo	2.173	2.168	2.485	2.635
Proizvodnja hrane i pića	3.044	3.254	3.558	3.761
Proizvodnja duhanskih proizvoda	3.773	4.213	4.279	4.748
PROSJEČNE PLAĆE U RH	3.055	3.326	3.541	3.720

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

b) Proizvodno-potrošne bilance

Studiju "Proizvodno – potrošne bilance poljoprivrednih proizvoda u Hrvatskoj" kao jednog od ishodišnih dokumenata za reformu postojeće i oblikovanje nove poljoprivredne politike, izradio je 2000. godine tim agrarnih ekonomista s Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Ključne istraživačke zadaće koje proizlaze iz Studije bile su sljedeće:

- utvrđivanje zbirne (agregatne) potrošnje, samodostatnosti i potreba Republike Hrvatske za najvažnije poljoprivredne proizvode kao i proizvode prvog stupnja prerade.
- utvrđivanje dohodovnog potencijala na hrvatskom tržištu poljoprivrednih proizvoda u skladu s bilančnim potrebama, odnosno utvrđivanje broja poljoprivrednika koji bi u nekom srednjoročnom razdoblju mogli od te proizvodnje stjecati primjeren dohodak.

U svrhu daljnjeg praćenja navedenih pokazatelja Ministarstvo je u međuvremenu učinilo brojne poredbene raščlambe koje su se temeljile na novijim statističkim podacima.

Za izračun bilanci rabljena je standardna FAO metodologija na temelju koje se dolazi do podataka o zbirnoj potrošnji na nekom tržištu, odnosno do stupnja samodostatnosti za neku konkretnu razinu potrošnje. Dobiveni bilančni pokazatelji poslužili su za procjenu agregatne potrošnje i procjenu samodostatnosti hrvatske poljoprivrede.

Procjena samodostatnosti je globalni pokazatelj koji govori u kojoj mjeri domaća proizvodnja koristi potencijal nacionalnog tržišta. Ona može poslužiti i kao podloga za kreiranje mjera agrarne politike kojima se želi povećati konkurentnost domaćih proizvođača. Međutim, u uvjetima sve veće liberalizacije domaćeg tržišta, ona nema onu "operativnu" važnost, kao što je to bilo u uvjetima planskog gospodarstva i zatvorenog tržišta bivše države. Stoga se podaci o razini samodostatnosti moraju uvjetno promatrati.

Razvijen poljoprivredni sektor je ključan ukoliko Hrvatska dugoročno želi osigurati prehrambenu sigurnost potrošača koji se sve više okreću potrošnji domaćih proizvoda.

Analiza samodostatnosti pokazuje manjkavost Hrvatske kod većine poljoprivrednih proizvoda, posebice kod ovčjeg, goveđeg i svinjskog mesa, mlijeka, povrća i voća. Suvišak je iskazan kod, pšenice, vina, jaja, kukuruza i peradskog mesa. Posljednjih godina smanjena je manjkavost biljnim uljima odnosno značajno je povećana proizvodnja uljarica.

Samodostatnost odabranih poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda (1998.-2002.) u %

Proizvod	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	1998-2002
Pšenica	85	96	101	146	140	124	121
Vino	105	103	102	103	101	102	102
Jaja	99	105	103	100	100	100	102
Kukuruz	100	109	101	100	92	100	100
Peradsko meso	101	101	101	101	99	99	100
Masline	100	100	99	97	96	100	98
Krumpir	100	98	100	97	96	100	98
Povrće	90	91	92	91	92	92	92
Šećer	85	92	92	91	82	96	91
Ječam	89	90	89	96	81	79	87
Kontinentalno voće	85	91	89	90	82	79	86
Svinjsko meso	79	89	89	82	83	80	85
Mlijeko	76	85	87	82	83	87	85
Ovčje meso	69	72	79	79	79	75	77
Ulje	51	60	85	88	73	60	73
Goveđe meso	65	70	72	70	83	71	73
Južno voće	16	24	23	22	24	20	23

Izvor: DZS

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

c) Zaposlenost

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2002. godini bilo je prosječno oko 1.359.000 zaposlenih.

Udio zaposlenih u poljoprivredi, ribarstvu, šumarstvu i prehrambenoj industriji u ukupnoj zaposlenosti iznosio je 11,09%, dok je udio samo poljoprivredne proizvodnje (bez prehrambene industrije) iznosio 7,78%. S obzirom na prethodne godine, trend zaposlenosti u navedenim granama je padajući (od 1998. pada prosječno 0,75% godišnje).

Kao i prethodnih godina, nastavlja se trend smanjenja broja aktivnih poljoprivrednika koji su osiguranici HZMO-a, pa se kao takvi prema metodologiji DZS-a, smatraju zaposlenima. Takvih je poljoprivrednika u 2002. godini prosječno bilo oko 70.000, što je za oko 5.000 osoba, odnosno za 7,4 % manje nego u 2001. godini. Smanjenje broja aktivnih poljoprivrednika zapravo pokazuje pad broja poljoprivrednika koji plaćaju doprinose za mirovinsko osiguranje i ne mora značiti prestanak obavljanja njihove djelatnosti.

Izraženo u postocima, prosječna registrirana nezaposlenost 2002. godine bila je 22,9% (udio u ukupnom aktivnom stanovništvu).

Struktura zaposlenosti u poljoprivredi, ribarstvu, šumarstvu i prehrambenoj industriji
(i postotni udjeli u ukupnoj zaposlenosti)

		1998.	1999.	2000.	2001.	2002.		
Ukupni broj zaposlenih		1.384.841	1.364.495	1.340.958	1.348.308	1.359.016		
Zaposleni u poljoprivredi i prehrambenoj industriji	Zaposleni u pravnim osobama	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	31.900 2,30	31.700 2,32	30.900 2,30	30.400 2,25	29.300 2,16	
		Ribarstvo	1.300 0,09	1.100 0,08	1.100 0,08	1.200 0,09	1.400 0,10	
		Proizvodnja hrane i pića	44.300 3,20	43.600 3,20	43.700 3,26	43.900 3,26	43.900 3,23	
		Proizvodnja duhanskih proizvoda	1.700 0,12	1.500 0,11	1.300 0,10	1.300 0,10	1.100 0,08	
		Zaposleni u obrtu	Poljoprivreda, lov i šumarstvo	715 0,05	827 0,06	993 0,07	1.294 0,10	2.024 0,15
			Ribarstvo	2.420 0,17	2.433 0,18	2.449 0,18	2.577 0,19	2.773 0,20
	Aktivni osiguranici HZMO	Individualni poljoprivrednici	113.140 8,17	100.986 7,40	83.196 6,20	75.772 5,62	70.171 5,16	
		Ukupni broj zaposlenih u poljoprivredi i prehrambenoj industriji		195.481 14,12	182.152 13,35	163.644 12,20	156.449 11,60	150.674 11,09

Ukupni broj zaposlenih u poljoprivredi	149.478	137.049	118.641	111.246	105.671
	10,79	10,04	8,85	8,25	7,78

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

d) Poljoprivredni subjekti

POREZNE OBVEZE POLJOPRIVREDNIKA PREMA DRŽAVI

Porez na dodanu vrijednost

Zakon o porezu na dodanu vrijednost⁶ postavlja iznos od 85.000,00 kn vrijednosti isporučenih dobara i obavljenih usluga kao granicu za obvezatno uključanje u sustav poreza na dodanu vrijednost, bez obzira na pravnu osobnost subjekta i njegovu djelatnost.

Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu⁷ propisuje obvezu usklađivanja poslovanja poljoprivrednih gospodarstava s odredbama Zakona o PDV-u za fizičke osobe koje obavljaju djelatnost poljoprivrede, a korisnici su državne potpore u modelu poticanja proizvodnje (vrijedi od 2004. godine). Ova obveza odnosi se na korisnike državne potpore koji u 2003. godini ostvare iznos veći od 12.000,00 kn kroz različite programe poticanja poljoprivrede (biljna proizvodnja, stočarstvo i ekološka proizvodnja) u sklopu modela poticanje proizvodnje (poticaji po proizvodnoj površini, grlu stoke i jedinici proizvoda).

Porez na dohodak

Sukladno Zakonu o porezu na dohodak⁸, porez na dohodak od poljoprivrede, plaćaju fizičke osobe koje obavljaju:

1. samostalnu djelatnost poljoprivrede i šumarstva ako su istovremeno obveznici poreza na dodanu vrijednost – porezna osnovica utvrđuje se na temelju poslovnih knjiga
2. samostalnu djelatnost obrta – porez na dohodak plaća se prema paušalnoj osnovici ili se porezna osnovica utvrđuje na temelju poslovnih knjiga;
3. povremeno djelatnost poljoprivrede (postojanje ugovora) – porez na dohodak plaća se prema ugovornom iznosu.

Općenito, porez na dohodak od poljoprivrede plaća se po stopi od 15%, 25% ili 45%, ovisno o visini porezne osnovice. Porez se uvećava za prirez porezu na dohodak koji uvode jedinice lokalne samouprave ili se umanjuje ako jedinice lokalne samouprave propišu niži udio u porezu na dohodak.

Obvezna osiguranja – mirovinsko i zdravstveno osiguranje

Zakon o mirovinskom osiguranju⁹, Zakon o zdravstvenom osiguranju¹⁰ te Zakon o doprinosima za obvezna osiguranja¹¹ obvezuje fizičke osobe na mirovinsko i zdravstveno osiguranje u slučajevima i na način prikazan u tablici:

⁶ Zakon o porezu na dodanu vrijednost ("Narodne novine", 47/95, 106/96, 164/98, 105/99, 54/00, 73/00)

⁷ Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu ("Narodne novine", 87/02)

⁸ Zakon o porezu na dohodak ("Narodne novine", 127/00, 150/02)

⁹ Zakon o mirovinskom osiguranju ("Narodne novine", 102/98, 127/00, 59/01)

¹⁰ Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Narodne novine", 94/01, 88/02)

OBVEZA OSIGURANJA	OSNOVICA	STOPA DOPRINOSA
poljoprivreda jedino i glavno zanimanje i osoba nije osigurana po nekoj drugoj osnovi	umnožak prosječne plaće ¹² i koeficijenta 0,4	- mirovinsko (generacijska solidarnost ¹³) – 10% - mirovinsko (individualna kapitalizirana štednja ¹⁴) – 5+5% - osnovno zdravstveno – 7,5% - poseban doprinos zdravstveno – 0,5%
po osnovi obavljanja samostalne djelatnosti poljoprivrede i šumarstva/obrta osoba je obveznik poreza na dohodak prema paušalnoj osnovici	umnožak prosječne plaće i koeficijenta 0,4	- mirovinsko (generacijska solidarnost) – 20% - mirovinsko (individualna kapitalizirana štednja) – 15+5% - osnovno zdravstveno – 15% - poseban doprinos zdravstveno – 0,5%
po osnovi obavljanja samostalne djelatnosti poljoprivrede i šumarstva/obrta osoba je obveznik poreza na dohodak prema poslovnim knjigama	umnožak prosječne plaće i koeficijenta 0,5	- mirovinsko (generacijska solidarnost) – 20% - mirovinsko (individualna kapitalizirana štednja) – 15+5% - osnovno zdravstveno – 15% - poseban doprinos zdravstveno – 0,5%

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

e) Poljoprivredno zemljište i privatizacija poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države

Ukupna površina poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj iznosi 3.155.690 ha.

U vlasništvu države je 1.066.437 ha ili 34% poljoprivrednog zemljišta, od toga je 29% obradivo poljoprivredno zemljište (oranice, vrtovi, maslinici i vinogradi), a 71% je neobradivo poljoprivredno zemljište (livade i pašnjaci).

U privatnom vlasništvu je 2.089.253 ha poljoprivrednog zemljišta.

Do donošenja Zakona o poljoprivrednom zemljištu, koji je stupio na snagu 28. srpnja 2001. godine, poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države raspolagalo se sukladno starom Zakonu o poljoprivrednom zemljištu¹⁵.

Temeljem tog Zakona raspolagalo se sa 90% obradivog poljoprivrednog zemljišta i to tako da se poljoprivredno zemljište uglavnom davalo u zakup (93% od ukupno raspolaganog zemljišta), privatizirano je oko 3%, dano u koncesiju oko 2%, a ostatak je darovano ili dano u služnost plodouživanja.

Međutim u ožujku 2002. godine raskinuti su svi ugovori o zakupu zaključeni za oranične površine temeljem članka. 58. Zakona o poljoprivrednom zemljištu pa je tako u zakupu ostalo oko 45% poljoprivrednog zemljišta.

¹¹ Zakon o doprinosima za obvezna osiguranja ("Narodne novine", 147/02)

¹² prosječna mjesečna plaća isplaćena po jednom zaposlenom kod pravnih osoba u RH u razdoblju siječanj – kolovoz tekuće godine koju objavljuje Državni zavod za statistiku

¹³ obvezno za osobe koje nisu obvezne na mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje, što vrijedi za starije od 40 godina

¹⁴ obvezno za osobe do 40 godina

¹⁵ Zakon o poljoprivrednom zemljištu ("Narodne novine", 54/94, 48/95, 19/98 i 105/99)

Međutim u ožujku 2002. godine raskinuti su svi ugovori o zakupu zaključeni za oranične površine temeljem članka. 58. Zakona o poljoprivrednom zemljištu pa je tako u zakupu ostalo oko 45% poljoprivrednog zemljišta.

Sukladno Zakonu o poljoprivrednom zemljištu (N.N., br. 66/01 i 87/02) poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države raspolaže se na temelju programa raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države, koje donose općine i gradovi u skladu sa Strategijom gospodarenja poljoprivrednim zemljištem za svoje područje, uz suglasnost Ministarstva poljoprivrede i šumarstva.

Oblici raspolaganja poljoprivrednim zemljištem sukladno citiranom Zakonu su zakup, prodaja i koncesija.

Do 31. prosinca 2002. godine suglasnost je dana na 133 Programa od 242 koliko je dostavljeno u Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva.

Ukupna površina poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države koju su općine i gradovi u svojim programima predvidjeli za raspolaganje iznosi 278.059,36 ha, od toga za prodaju 44% , koncesiju 24%, zakup 17%, povrat 12% i za ostalu namjenu 3%.

U 2002. godini nisu bili raspisivani natječaji za zakup, prodaju i koncesiju poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države.

U razdoblju od 01.01.2003. godine do 12.06.2003. godine dostavljena su 52 Programa, a suglasnost je dobilo 90 Programa, površina za koju se mogu raspisati natječaji je daljnjih 125.554,65 ha.

Dosad je pristiglo ukupno 294 Programa, od čega je 213 Programa dobilo suglasnost, ukupna površina kojom se može raspolagati putem natječaja je 403.614,01 ha.

Raspolaganje zemljištem u vlasništvu države

1.	Povrat	44.317,99 ha	11%
2.	Prodaja	174.962,30 ha	42%
3.	Zakup	75.027,72 ha	19%
4.	Koncesija	98.939,71 ha	25%
5.	Ostalo	10.366,29 ha	3%
UKUPNO		403.614,01 ha	100%

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Iz prikazanih podataka vidljivo je da velika većina poljoprivrednog zemljišta dano na raspolaganje obiteljskim gospodarstvima cca 75%, dok je za trgovačka društva predviđeno cca 25% poljoprivrednog zemljišta.

Na temelju Programa raspolaganja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države koji su dobili suglasnost Ministarstva poljoprivrede i šumarstva u 2003. godini do danas su Ministarstvu pristigla 34 natječaja za zakup, 28 natječaja za prodaju i 46 inicijativa za koncesiju u ukupnoj površini od 62.095,74 hektara.

Jedinice lokalne samouprave dostavile su na suglasnost 34 natječaja za zakup za površinu od 24.499,82 ha, davanje suglasnosti i raspisivanje natječaja je u tijeku.

Također su dostavile 28 natječaja za prodaju poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države za površinu od 9.620,25 ha, za koje je davanje suglasnosti i raspisivanje natječaja u tijeku.

Ministarstvu je pristiglo je 46 inicijativa za raspisivanje koncesije za površinu od 27.975,67 ha od čega su za dvije raspisane za ostale se vrši prikupljanje dokumentacije.

f) Konsolidacija i privatizacija društava agroindustrije u vlasništvu države

Vlada Republike Hrvatske je na svojoj sjednici u 21. rujna 2000. godine prihvatila provođenje procesa konsolidacije za dio društava iz poljoprivrede i prehrambene industrije, a vodeći se kriterijem vlasničkog udjela države, broja zaposlenih, a posebice vezanosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva kroz kooperantske odnose i veličine proizvodnje-preradbenih kapaciteta (u kontekstu stvaranja stabilnih poslovnih uvjeta u tim društvima jer kroz faze prerade predstavljaju značajne recipijente primarnih poljoprivrednih roba) izdvojeno je 8 društava : Belje d.d., Darda, Vupik d.d., Vukovar, PIK Vrbovec d.d., Vrbovec, Đakovština d.d., Đakovo, Kutjevo d.d., Kutjevo, Jasinje d.d., Slavonski Brod, Orahovica d.d., Orahovica te IPK Osijek d.d., Osijek i njegova društva (IPK Ratarstvo -stočarstvo d.o.o., Osijek, IPK Tvornica šećera d.o.o., Osijek, Sladorana d.d., Županja, IPK Agroma d.o.o., Osijek, IPK Poljoprodukt d.o.o., Donji Miholjac, IPK Oranica d.o.o., Osijek, IPK Croatia d.o.o., Osijek i IPK Tvornica ulja d.o.o., Čepin).

U svim društvima Republike Hrvatska putem Hrvatskog fonda za privatizaciju ima izravne vlasničke interese, odnosno vlasnik je portfelja u tim društvima u širem prosjeku od 50 do 100% (Belje i Vupik), u svim društvima ukupno je zaposleno 11.270 radnika, a kroz poslovne indirektno je uposlen značajan broj obiteljskih gospodarstva koja su vezana na ova društva u prodaji šećerne repe, grožđa, stoke, mlijeka, žita, uljarica i dr.. Time financijska stabilnost i poslovna aktivnost ovih društava podrazumijeva i širenje tržišta za robe primarnih poljoprivrednih proizvođača.

U određenju za ovakav smjer rješavanja, odnosno iznalaženje rješenja izvan stečaja, Vlada se vodila nizom razloga pri čemu valja istaknuti slijedeće:

- socijalnu dimenziju problema gdje bi stečajem bilo dovedeno u neizvjesnost cca 11.300 zaposlenih,
- proces stečaj zbog sporosti mogao bi dovesti u pitanje daljnju proizvodnju, a kod nekih društava mogao bi završiti i likvidacijom, što bi s obzirom na tržišni udio koji pokrivaju ova društva moglo izazvati i šire poremećaje na tržištu i u opskrbi,
- tržišni okvir koji predstavljaju ova društva za poljoprivredne proizvođače bio bi narušen, a potraživanja poljoprivrednih proizvođača kao dobavljača - zadnji isplatni red u stečaju, bila bi gotovo nenaplativa,
- analizom stečajnog razrješavanja naplativost državnih potraživanja s obzirom na osiguranje banaka, te razmjerno malu ostalu stečajnu masu bila bi u razini do 30% od potraživanog, a dodatni teret jamstava u cjelini bi nekontrolirano opteretio proračunsku rashodnu stranu, i konačno
- bez financijske konsolidacije i restrukturiranja nema privatizacije ovih društava, kroz koju se može minimalno očekivati povrat 30% od uloženog, a istodobno se kontrolira proces privatizacije te se tijekom proizvodnje i zaposlenosti ne prekida.

Zaključno procesom konsolidacije očuvana je zaposlenost i kontinuitet proizvodnje i poslovanja u navedenim društvima, a u osnovi nenaplativa ili teško naplativa potraživanja u stečaju ovi društava zamijenjena su za novostvorene udjele države u tim društvima, koje kroz nastavni proces privatizacije država treba kapitalizirati, odnosno povratiti dio uloženog.

2. Pokazatelji poljoprivredne proizvodnje

a) Proizvodnja

(1) Biljna proizvodnja

ŽITARICE

Proizvodnja žita svojim udjelom u ukupnoj strukturi zasijanih površina tradicijski je najzastupljenija. Time nema niti znatnijih promjena u segmentu ukupne strukture sjetve u 2002. godini u odnosu na prijašnje godine, te su pšenica i kukuruz i u 2002. godini bili najzastupljenije kulture i zauzimaju 640 tisuća hektara, odnosno 58% ukupno zasijanih površina. Proizvodnja ovih kultura u proteklih pet godina kod pšenice postojano se održava na razinama od približno 235 tisuća hektara, dok je proizvodna kukuruza od 1998. godine imala uzlazni trend te se u posljednje dvije godine i ustalila se na 407 tisuća hektara. Proizvodnja ječma, raži i zobi odvija se na znatno manjim površinama pri čemu proizvodnja ječma i raži bilježi slab ali stalan porast, dok se proizvodnja zobi nije znatnije mijenjala. U strukturi zasijanih površina i proizvodnje indikativne su promjene koje nastaju iz strukturalnih promjena vezanih uz proizvodne aktivnosti organiziranih pravnih osoba i obiteljskih gospodarstava. Pri tome rastu proizvodnje i zasijanih površina odlučujući utjecaj ima porast proizvodnje kod obiteljskih gospodarstava, te je taj trend posebno naglašen u posljednje dvije godine.

Proizvodnja žita u razdoblju 1998-2002. godine

	JM	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Pšenica	000 ha	242	169	236	240	234
	t	1.020.045	558.217	1.032.085	965.153	988.175
	t/ha	4,22	3,3	4,4	4,0	4,2
Kukuruz	000 ha	378	384	389	406	407
	t	1.975.120	2.135.452	1.526.167	2.211.519	2.500.478
	t/ha	5,27	5,56	3,93	5,45	6,13
Ječam	000 ha	43	45	46	51	51
	t	143.510	124.890	151.439	161.487	170.946
	t/ha	3,36	2,81	3,27	3,16	3,37
Zob	000 ha	22	24	20	21	19
	t	56.110	56.823	51.138	47.627	50.002
	t/ha	2,59	2,36	2,51	2,32	2,60
Raž	ha	2.143	2.449	2.931	3.186	3.470
	t	5.530	6.246	7.389	8.709	9.398
	t/ha	2,58	2,55	2,52	2,73	2,71

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Prirodi kod svih kultura neujednačeni su i variraju iz godine u godinu. Sagledavajući strukturalne odnose kod obiteljskih gospodarstva naglašena je neujednačenost u prinosu te niži prosječni prinos u proizvodnji žita, a uzročno slijedom nižeg stupnja uređenja oranica i primjene agrotehnike u proizvodnji. Time je i ukupna slika po pitanju prinosa žita nešto nepovoljnija, s obzirom da obiteljska gospodarstva čine 75 do 80% statistički evidentirane proizvodnje na proizvodnim površinama. Slijedom toga prinosi su u najvećem dijelu još uvijek ispod prosjeka EU, a pri tome su za pšenicu u proteklom petogodišnjem razdoblju bili prosječno 4,07 t/ha, a kukuruza 5,27 t/ha.

Otkup

Ranijih godina uključujući i 2000. godinu u otkupu seljačke pšenice sudjelovala je država. Tako je 1998. i 1999. godine Ravnateljstvo za robne zalihe otkupilo sve ponuđene količine seljačke pšenice. Godine 2000. država je otkupila 43% od ukupno otkupljenih količina, a 2001. i 2002. godine država se povukla iz otkupa, a sve ponuđene količine seljačke pšenice otkupila su trgovačka društva.

Otkup pšenice (2000. – 2001.)

Opis	2000.	2001.	2002.	Index 02/00	Index 02/01
Ukupni urod (t)	1.008.452	930.237	951.591	102,30	94,36
Organizirani otkup pšenice od seljačkih gospodarstava	416.000	440.276	493.617	112,12	118,66
učešće u otkupu: - država	43%	0%	0%		
učešće u otkupu: - trgovačka društva	57%	100%	100%		

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

ULJARICE

Proizvodnju uljarica u Republici Hrvatskoj prvenstveno čine proizvodnja uljane repice i suncokreta. Značaj soje kao zmate leguminoze u proizvodnom smislu ogleda se prvenstveno u proizvodnji sačme, a potom ulja. Međutim, soja svoje mjesto u ovome prikazu nalazi temeljem činjenice da sojino ulje čini približno 42% proizvedenog sirovog ulja iz domaćih uljarica.

Površine zasijane uljaricama posljednjih tri godine postojano se održavaju na prosječnim 80 tisuća hektara. Najznačajniji rast u površinama i proizvodnji bilježi se kod soje koja se uz manje oscilacije ustaljeno sije na 47 tisuća hektara. Interes za proizvodnju ove kulture, jasno uz rast cijene, vezan je uz promjene koje je u ishrani stoke uzrokovala pojava BSE. Stoga je u 2002. godini proizvodnja proširena na 47.897 hektara, što je 13,7% više nego prethodne godine. Proizvodnja uljane repice u 2002. godini zasnovana je na 13.041 hektara, što čini povećanje od 26% u odnosu na prethodnu godinu. Proizvodnja suncokreta u 2002. godini zasnovana je na 26.835 hektara, te je to povećanje od 5,9% u odnosu na prethodnu godinu. U promatranom razdoblju izuzetak je 1999. godina, koja je bila prelazna godina u pogledu financiranja proizvodnje i u njoj je posljednji put aktiviran sustav kreditiranja proizvodnje uz državnu potporu, odnosno državno jamstvo. Porast proizvodnje ovih kultura u posljednjem trogodišnjem razdoblju predstavlja u najvećem dijelu odraz formiranih tržišnih potreba za ovim proizvodima.

Proizvodnja uljarica u razdoblju 1998.-2002. godine

Kultura	JM	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Uljana repica	ha	8.949	16.234	12.886	10.319	13.041
	t	21.967	32.581	29.426	22.456	25.585
	t/ha	2,45	2,01	2,28	2,18	1,96
Soja	ha	34.015	46.336	47.484	41.621	47.897
	t	77.458	115.853	65.299	91.841	129.470
	t/ha	2,28	2,50	1,38	2,21	2,70
Suncokret	ha	28.642	41.996	25.715	25.336	26.835
	t	62.206	72.347	53.956	42.985	62.965
	t/ha	2,17	1,72	2,1	1,7	2,35

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Sagledavajući ove proizvodnje sa razine ostvarenih prinosa, kako u 2002. godini, tako i u promatranom nizu zamjetna su značajna kolebanja koja su rezultat slabije agrotehnike, ali i nepovoljnih klimatskih prilika koje su pratile ove proizvodnje u pojedinim godinama. S druge strane promatrajući ukupnost i učešće ovih kultura u strukturi proizvodnje proizlazi da je zastupljenost ovih kultura još je uvijek razmjerno mala, te postoje značajne mogućnosti za širenje sjetvenih površina pod uljaricama kako sa razine ukupnih bilančnih potreba za sirovim uljem tako i u okviru programa proizvodnje biodiesel goriva.

ŠEĆERNA REPA

Proizvodna šećerne repe s obzirom na pedo-klimatske uvjete te lokaciju prerađivačkih resursa koncentrirana je najvećim dijelom u pet županija na području Slavonije. Proizvodnja šećerne repe u 2002. godini bila je zasnovana na 25.149 hektara i time je u odnosu na prošlu godinu zabilježen rast proizvodnje kako temeljem boljeg uroda po hektaru, ali i širenja ove kulture na većim površinama za 6%.

Isto tako temeljem bitno boljeg prinosa repe proizvodnja u 2002. godine od gotovo 1,2 milijuna tona korijena približila se razinama proizvodnje iz 1998. godine koja je bila zasnovana i na znatno većim površinama te uz znatnu državnu potporu kreditiranju proizvodnje repe.

Proizvodnja šećerne repe u razdoblju 1998-2002. godine

	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Požnjevena površina (ha)	29.287	27.847	20.985	23.757	25.149
Proizvodnja šećerne repe (t)	1.233.322	1.113.969	482.211	964.880	1.183.445
Prinos (t/ha)	42,1	40,0	23,0	40,6	47,06

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Prerada šećerne repe odvija se u tri šećerane u Osijeku, Virovitici i Županji. Na bazi digestije i ostvarene proizvodnje korijena repe u 2002. godini, tvornice šećera proizvele su 146.454 tona šećera, odnosno prinos šećera po hektaru kretao se u razini 5,7 tona. 2002. godina je u

proizvodnji repe i šećera bila iznimno uspješna te se proizvodnja šećera iz domaće repe približila bilančnim potrebama. Nadalje, otvorene mogućnosti izvoza rafiniranog šećera na tržište Europske unije, stvorile su preduvjete za nastavak povoljnog trenda, a na rast interesa za ovu proizvodnju ukazuje povećana razina ugovorene proizvodnje repe za 2003. godinu na 30.600 hektara.

DUHAN

Proizvodnja duhana gospodarski je važan sektor unutar biljne proizvodnje i sada je koncentrirana na području središnje i istočne Slavonije. Nedvojbeno je da je kroz proteklo razdoblje došlo do bitnog smanjenja površina pod duhanom: od sredine 80-tih i proizvodnje na 12,5 tisuća hektara, te 90-tih i proizvodnje prosječno na 7 tisuća hektara te 2002. godine u kojoj se duhan proizvodi na gotovih 5,5 tisuća hektara. Međutim, stanje u proizvodnji tijekom 2002. godine, a naročito nekoliko proteklih godina prate intenzivnije promjene, s naglaskom na promjene u primjeni novih metoda u proizvodnji presadnica (hidropon) i tehnologije proizvodnje (gnojidbi i održavanju usjeva) te sortimentu. To je rezultiralo ozbiljnim pomakom u povećanju prinosa duhana, odnosno njegovom rastu za 46%, od prosječnih 1,36 t/ha u 90- tim na 1,99 t/ha u 2002. godini.

Proizvodnja duhana u razdoblju 1998 -2002. godine

	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Površina (ha)	7.445	6.490	5.678	5.500	5.489
Proizvodnja duhana (t)	12.133	10.051	9.714	10.502	10.905
Prinos (t/ha)	1,63	1,55	1,71	1,91	1,99

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Time je i ukupna proizvodnja duhana, iako na manjim površinama, zadržala stabilnu razinu od 10 tisuća tona za koju se uz niži prinos trebalo prije zasaditi okvirno 8 tisuća hektara. Ovakvi pokazatelji uz tražen i priznat domaći visokokvalitetan sortiment stvaraju realne pretpostavke održanja i daljnjeg razvoja ove proizvodnje.

POVRĆE

U cilju sagledavanja ukupnosti proizvodnje povrća u ovom prikazu objedinjeno je iskazana proizvodnja krumpira i povrća. Promatrano na takav način skupno povrće se uzgaja na 136 tisuća hektara (2002.g.), što predstavlja 9,3% od ukupnih površina oranica i vrtova. U promatranom petogodišnjem razdoblju zamjetan je trend širenja površina pod povrćem, naročito u razdoblju 1998 do 2000 godine, dok su se u posljednjim godinama ukupne površine uz blagi rast kreću oko naznačenih 136 tisuća hektara i pri tome se najveći dio te proizvodnje odvija na obiteljskim gospodarstvima.

Pregled površina pod povrćem u razdoblju 1998 - 2002. godina.

Kultura (ha)	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Krumpir	65.075	66.388	65.263	65.662	64.640
Mahunasto povrće	7.016	8.055	8.005	8.021	8.361
Ostalo povrće	55.945	60.028	60.903	62.455	63.284
Ukupno	128.036	134.471	134.171	136.138	136.285

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

U ukupnoj strukturi proizvodnje krumpir zauzima dominantno mjesto i uzgaja se na prosječnim 65 tisuća hektara te je time po zastupljenosti u plodoredu treća kultura na oranicama, a približno takva razina proizvodnje bila je i u 2002. godini. Kako se u podacima evidentira ukupna proizvodnja, pa i ona na oranicama, i manjim površinama okućnica gdje nije ista razina agrotehnike i tržno određen pristup proizvodnji, evidentirani prinosi u ovoj proizvodnji daleko su ispod prosječnih europskih. Time postoje znatne mogućnosti na račun intenziviranja proizvodnje i promjene strukture sa većim učešćem proizvodnje ranog krumpira.

Proizvodnja ostalog povrća je u odnosu na potrebe i mogućnosti još uvijek nedostatna. Proizvodnja ostalih značajnih povrćarskih kultura odvija se na prosječno 61 tisuću hektara. U ovome segmentu koji objedinjuje najvažnije povrćarske kulture kao što su kupus, rajčica, luk, paprika, krastavac, salata, mrkva i dr., od 1998. godine prisutan je porast povrćarske proizvodnje, te su se površine pod povrćem u do 2002. godine povećale za 13%.

Trend postupnog rast površina pod povrćem uočljiv je i kod najznačajnijih vrsta povrća u potrošnji.

Površina i proizvodnja odabranih vrsta povrća

Kultura	JM	1998.	1999.	2000.	2001.	2002
Krumpir	ha	64.931	66.374	65.232	65.641	64.640
	t	664.753	728.646	553.712	670.233	500.954
Kupus i kelj	ha	9.247	9.701	9.662	9.898	10.072
	t	129.674	144.018	112.025	123.722	124.541
Rajčica	ha	5.765	6.408	6.635	6.801	6.867
	t	60.511	70.816	69.555	73.882	71.400
Paprika	ha	4.480	4.833	5.051	5.343	5.306
	t	28.058	36.813	30.778	38.638	45.846
Krastavac	ha	3.888	4.124	4.026	4.194	4.347
	t	36.955	37.882	28.033	35.981	38.779
Luk	ha	6.565	6.797	7.026	7.258	7.228
	t	50.488	55.633	44.838	58.055	60.371
Mrkva	ha	3.084	3.317	3.388	3.476	3.601
	t	27.169	29.941	24.154	28.249	32.474
Dinja i lubenica	ha	2.599	2.890	3.074	3.206	3.458
	t	60.242	53.437	50.069	49.984	55.408

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Nastavku daljnjeg pozitivnog trenda svakako bi trebali pridonijeti novi sustav državne potpore koji je utvrdio i poticaje za proizvodnju povrća koji se do sada nisu primjenjivali. Novim Zakonom o državnoj potpori proizvodnja povrća je uključena u sustav državne potpore, a pravo na proizvodni poticaj kapitalnim ulaganjima ostvaruju komercijalna poljoprivredna gospodarstva.

SJEME

Zavod za sjemenarstvo i rasadničarstvo osnovan je 1998. godine, te je kao dio sustava nadzora kvalitete u sjemenskoj i rasadničarskoj proizvodnji uspostavljeno i praćenje ove proizvodnje.

Deklarirano sjeme važnijih kultura u razdoblju 1999-2002. godine

Kultura (t)	1999.	2000.	2001.	2002.
Pšenica	47	62.422	63.425	82.272
Ječam	3	6.993	8386	8.953
Raž	10	138	199	184
Zob	10	1.007	842	986
Tritikale		124	11	154
Uljana repica	138	127	147	128
Kukuruz		7.687.	7.968	9.905
Suncokret		140	155	179
Soja		3.491	4.559	5.048

Izvor: Zavod za sjemenarstvo i rasadničarstvo

Nepostojanje statističkih podataka o ovoj proizvodnji ne daje mogućnost točnije analize u sektoru sjemenarstva u proteklom razdoblju. U ukupnoj sjemenskoj proizvodnji pšenica i kukuruz najzastupljeniji su kako po površinama pod sjemenskom proizvodnjom tako i proizvedenom količinom, što je nastavak tradicijske sjemenske proizvodnje pokrenute od domaćih oplemenjivačkih kuća. U ovom sektoru Hrvatska je uvoznik i izvoznik sjemena, međutim u posljednjim godinama rastu količine sjemena koje se izvoze, a posebno kukuruza, šećerne repe i pšenice. U uvozu se pojavljuje zob, suncokret, sjemenski krumpir kojim se pokriva oko 90 % domaćih potreba te sjeme povrća kojim se pokriva 98 % domaćeg tržišta.

Stimulans proizvodnji, ali i potrošnji kvalitetnog sortnog čistog sjemena svakako je doprinijela politika potpore ovoj proizvodnji. Kako je novim zakonom proširen sustav potpore na sjeme povrća i krmnog bilja u narednom razdoblju je za očekivati pozitivne pomake glede većeg supstituiranja potreba iz domaće proizvodnje.

VOĆE

U RH postoje povoljni uvjeti za proizvodnju kontinentalnog i mediteranskog voća, mada oni nisu na zadovoljavajući način iskorišteni. Ratne neprilike, privremena okupacija dijela Hrvatske prouzročili su propadanje velikog broja proizvodnih i matičnih nasada. Pod voćnjacima je prema statističkim podacima 70 tisuća hektara, što predstavlja 2,2% ukupnih poljoprivrednih površina. Oko 95% voćnjaka je u vlasništvu obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, te se glavnina voćarske proizvodnje odvija na malim voćnjacima uz velike oscilacije u prirodima i neujednačenoj (unutarnjoj i vanjskoj) kvaliteti proizvoda. Najvažnije voćne vrste su jabuka, šljiva, breskva, višnja, orah, a od mediteranskog voća maslina i mandarina.

Proizvodnja odabranih vrsta voća (t)

Vrsta	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002
Jabuka	57.541	72.361	66.752	81.339	32.461	59.143
Kruška	9.796	11.556	10.027	10.081	6.734	7.594
Breskva	6.836	8.813	10.211	9.330	9.046	10.120
Šljiva	47.117	83.143	38.030	39.857	39.631	20.543
Višnja	6.032	8.265	8.453	7.566	8.169	6.542
Trešnja	4.715	6.241	6.370	5.870	4.496	5.873
Mandarina	15.740	21.714	18.210	19.361	18.995	---
Smokva	5.543	6.127	6.042	4.890	4.658	---
Orah	3.154	4.700	4.772	4.908	3.255	2.783
Badem	2.033	2.138	3.315	2.808	2.574	2.616
Jagoda	2.838	3.574	4.842	3.960	4.039	4.843

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

U 2000. godini uvedeni su novčani poticaji za podizanje višegodišnjih nasada u voćarstvu, koji su se ovisno o voćnoj vrsti i području kretali od 7.300 do 28.700 kuna po hektaru. Sukladno novom Zakonu o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu pored investicijske potpore podizanju nasada gdje su sada poticaji ujednačeni u dvije grupe, uveden je i poticaj za voćarstvo (godišnje plaćanje). Za podizanje nasada u 2002., godini odobreno je cca 13 milijuna kuna. U proteklom razdoblju od 2000 godine sustavom investicijske potpore planski je bilo predviđeno podizanje 3.052 hektara novih voćnjaka, a pripremljena potpora koristila se za 1.650 hektara, odnosno 54%, s obzirom da je u mnogim županijama bilo znatno manje zahtjeva od osiguranih sredstava. Rješavanjem pitanja poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države kao i u vlasništvu obiteljskih gospodarstva – nasljeđivanje, stvorit će se realne pretpostavke za veće iskorištenje poticaja i povećanje ukupnih investicija u voćarskoj proizvodnji.

VINOGRADARSTVO

Vinogradarstvo je tradicijski važna djelatnost, kojom se bavi veliki broj obiteljskih gospodarstava. Pod vinogradima se nalazi oko 60 tisuća hektara, što predstavlja nešto manje od 2% od ukupnih poljoprivrednih površina. Prosječna proizvodnja grožđa za posljednje petogodišnje razdoblje bila je 370 tisuća tona godišnje. Prosječan broj rodni trsova za isto to razdoblje bio je 302,4 milijuna čokota, a prosječna proizvodnja vina 2,48 milijuna hektolitara godišnje. Međutim zabilježena proizvodnja, odnosno registrirani vinogradi pri Zavodu za vinarstvo govore o stanju od svega 12 tisuća hektara prijavljenih vinograda. Uzrok ovakvom stanju je prije svega taj što je značajan dio vinograda u obiteljskim gospodarstvima u manjim razjedinjenim cjelinama koje nisu orijentirane tržišnoj proizvodnji već tradicijski i hobističkim porivima održavanoj proizvodnji.

U proteklom razdoblju od 2000. godine sustavom investicijske potpore planski je bilo predviđeno podizanje 2.235 hektara novih vinograda, a pripremljena potpora koristila se za podizanje 1.100 hektara, odnosno 49%.

Osnovni podaci o vinogradarskoj i vinarskoj proizvodnji

	JM	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Broj rodni trsova	mil. kom.	312	307	299	296	298
Proizvodnja grožđa	t	421.180	394.066	353.541	359.042	370.000
Proizvodnja vina	000 hl	2.882	2.551	2.387	2.479	2.095

Izvor: DZS,

Obrađeno: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

SADNI MATERIJALU VOĆARSTVU I VINOGRADARSTVU

Osnivanjem Zavoda za sjemenarstvo i rasadničarstvo 1998. godine, započinje sustavno praćenje rasadničarske proizvodnje, koja u ovom razdoblju bilježi stalan rast.

Zahvaljujući sustavnom praćenju, uvođenjem potpora za podizanje trajnih nasada i informiranjem potencijalnih korisnika, došlo je do značajnog povećanja proizvodnje sadnog materijala i investiranja u podizanje voćnjaka i vinograda u RH. Za trogodišnje razdoblje (2000. - 2002. godina) u sustav potpore odobreno je 2957 ha, od čega 1831 ha voćnjaka i 1126 ha vinograda. Za nove površine osiguran je materijal (u najvećoj mjeri iz vlastite proizvodnje), a dinamika povećanja proizvodnje sadnog materijala razvidna je iz tablice.

Proizvodnja voćnog i loznog sadnog materijala u RH

kultura	deklarirano 2000	deklarirano 2002	razlika 2002-2000
bajam	19.784	5.140	-14.644
breskva	42.923	98.119	55.196
crni ribiz	970	1.290	320
crveni ribiz	1.780	5.130	3.350
dunja	1.914	5.580	3.666
grejfrut	1.688	982	-706
hibridi ukupan zbroj	4.110	1.930	-2.180
jabuka	397.827	791.154	393.327
kaki	1.347	867	-480
kivi	7.118	14.056	6.938
kruška	59.089	170.478	111.389
kupina	1.480	12.350	10.870
lijeska	5.310	96.402	91.092
limun	10.715	700	-10.015
malina	400	12.510	12.110
mandarina	24.488	23.801	-687
maraska	13.660	15.905	2.245
marelica	57.176	46.854	-10.322

maslina	59.590	197.791	138.201
mušmula	415	1.951	1.536
naranča	3.938	3.075	-863
nektarina	15.410	70.651	55.241
ogrozd	100	100	0
orah	7.991	27.349	19.358
oskoruša	120	810	690
smokva	8.321	30.219	21.898
šipak	3.549	11.600	8.051
šljiva	85.441	127.156	41.715
trešnja	42.335	82.481	40.146
višnja	10.551	14.486	3.935
UKUPNO (voćni)	891.540	1.870.917	+ 979.377
VINOVA LOZA	1.104.330	1.888.464	+ 784.134
SVEUKUPNO	1.995.870	3.759.381	+ 1.763.511

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Iz tablice je razvidno da je za dvije godine povećana proizvodnja sadnog materijala za 1.763.511 komada, od čega 979.377 komada voćnih sadnica i 784.134 komada cijepova vinove loze. Najznačajnije voćne vrste, koje su u sustavu poticaja (breskva i nektarina, jabuka, kruška, lijeska, maslina, orah, šljiva, trešnja), proizvedene su u dvostruko (ili većim) količinama nego u 2000. godini. Promatrajući proizvodnju sadnog materijala navedenih voćnih vrsta, potrebno je istaknuti izuzetan rast proizvodnje sadnica masline koje su u 2002. godini trostruko veće nego u 2000. godini.

Pored rasta proizvodnje količina sadnog materijala vrsta za koje su uvedeni poticaji 2000. godine, iz tablice je razvidno da je došlo do značajnog povećanja proizvodnje sadnog materijala i kod vrsta koje se uključene u sustav poticaja Zakonom iz 87. godine (smokva, šipak, kupina, kivi). Jedina voćna vrsta koja bilježi značajan pad proizvodnje sadnog materijala je bajam, što je rezultat povećane proizvodnje u 2000. godini kad su uvedeni poticaji za podizanje trajnih nasada, kao i smanjenog interesa za ovu vrstu.

Proizvodnja sadnog materijala vinove loze ima isti trend kao i većina voćnih vrsta tj. značajno povećanje (cca 60 %) u odnosu na 2000. godinu.

(2) Stočarska proizvodnja

Stočarska je proizvodnja jedna od najznačajnijih grana ukupne poljoprivredne proizvodnje. Komplementarno je povezana sa većinom drugih poljoprivrednih grana, posebice sa ratarstvom. S jedne strane ona koristi veliki dio ratarskih proizvoda (žitarice i voluminozna krma) a s druge doprinosi poboljšanju kakvoće ratarskih površina osiguranjem velikih količina organskih gnojiva (stajski gnoj).

Stočarstvom se bavi veliki broj obiteljskih gospodarstava, kao glavnim zanimanjem (specijalizirana proizvodnja) ili kao jednom od poljoprivrednih grana u mješovitim proizvodnim sustavima.

Stočarska je proizvodnja u većini modernih poljoprivrednih zemalja najrazvijenija grana poljoprivrede i vrlo često mjera njezina razvoja; veći udio stočarstva u ukupnoj poljoprivrednoj proizvodnji znači razvijeniju poljoprivredu.

Stočarska proizvodnja u Republici Hrvatskoj doživljava u zadnjem razdoblju značajne promjene- uvjetovane nizom čimbenika.

Uspostavljaju se novi proizvodni sustavi, veće proizvodne jedinice, gdje se postiže takva razina proizvodnje koja može biti konkurentna na otvorenom svjetskom tržištu. Ovaj je trend nužno što više poticati želimo li da naše stočarstvo bude konkurentno u takvim uvjetima. Stoga je od izuzetnog interesa stvoriti pretpostavke za preobrazbu stočarske proizvodnje ulaganjem značajnih novčanih sredstava u uspostavu novih proizvodnih jedinica ili u valjanu adaptaciju postojećih, naročito danas kada su stvoreni objektivni uvjeti za brzi ulazak Republike Hrvatske u punopravno članstvo Europske unije.

GOVEDARSTVO

Govedarska proizvodnja predstavlja najznačajniju granu stočarstva. Procjenjuje se da se govedarskom proizvodnjom bavi oko 100.000 obiteljskih gospodarstava pri čemu je prosječna veličina stada nešto iznad 3 krave te manji broj pravnih osoba, gdje je znatno veći broj krava na farmi.

Govedarska se proizvodnja temelji danas najvećim dijelom na mješovitim proizvodnim jedinicama u kojima se proizvodi mlijeko i meso koristeći se uglavnom kombiniranim pasminama goveda (simentalska i smeđa) a manjim dijelom u specijaliziranim sustavima gdje se za proizvodnju mlijeka koristi mliječna Holstein pasmina.

Govedarska proizvodnja u malim proizvodnim jedinicama (najčešći oblik proizvodnje), gdje se tehnološkom procesu proizvodnje pridaje manja briga, u ishrani koristi neznatne količine koncentriranih krmiva, što uvjetuje nisku razinu proizvodnje mlijeka po kravi. Ona u prosjeku iznosi oko 2.500 litara što sa količinom koja se utoži za othranu teleća ukupno čini oko 3.100 litara mlijeka po kravi godišnje.

Samo manji broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (farmi) organiziran je glede veličine, primijenjenog tehnološkog procesa i ostvarene razine proizvodnje na razini modernih farmi Europske unije.

Postoji i manji broj velikih specijaliziranih farmi za proizvodnju mlijeka ili tov goveda koje se nalaze u velikim proizvodnim sustavima nastalim u ranijem razdoblju. Danas većina tih farmi, kao dio velikih sustava, ima probleme u poslovanju zbog čega se u njima ne ostvaruju očekivani proizvodni rezultati.

Iako govedarska proizvodnja predstavlja tradicionalnu proizvodnju u Republici Hrvatskoj ona do danas ne postiže razinu proizvodnje dostatnu za naše potrebe kada je riječ o mlijeku i govedem mesu. To je i razumljivo uzme li se u obzir niska razina proizvodnje kako mlijeka po kravi tako i mesa po proizvodnom grlu (utovljena grla kolju se kod nižih završnih težina).

Brojno stanje goveda u razdoblju 1997-2002. godine

- u 000.grla-	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Goveda ukupno	451	443	438	427	438	417
Telad i junad do 1 godine	93	112	101	93	104	90
Junad iznad 1 godine	51	28	39	45	52	47
Krave i bređe junice	304	300	296	287	280	278
Bikovi za priplod i volovi	3	3	2	2	2	2

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Iz tablice je razvidno da je u promatranom razdoblju gotovo u svim slučajevima nazočan trend smanjenja broja goveda. Do drastičnog smanjenja došlo je na početku Domovinskog rata kada je procijenjeno da je uništeno više od 100.000 krava. Nazočno je međutim i daljnje smanjenje uvjetovano prije svega neprimjerenim proizvodnim sustavima, dobnom strukturom vlasnika farme kao i uvjetima na tržištu izazvanim prije svega određenim zdravstvenim problemima u proizvodnji koji u nas nisu bili nazočni ali su indirektno utjecali na taj trend zbog smanjenja potrošnje (slinavka i šap, BSE). Valja međutim uzeti u obzir da u zadnjem razdoblju postoji pojačani interes za izgradnju novih farmi i adaptaciju postojećih proizvodnih jedinica, što će osigurati značajan porast proizvodnje mlijeka i goveđeg mesa, te dijelom doprinijeti povećanju broja goveda.

Na temelju podataka o proizvodnosti govedarstva može se zaključiti da je zadnjih godina u proizvodnji mesa došlo u gotovo svim razdobljima do povećanja.

Prirast goveda u razdoblju 1997-2002. godine

	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Prirast goveda (tona)	54.238	53.807	65.693	62.908	56.387	68.402

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Prirast, tj. povećanje žive težine stoke tijekom godine kao rezultat priploda, porasta i tova stoke, u 2000. godini veći je za 15,9% u odnosu na 1997. godinu, dok je 2001. godine pao za 10,4% u odnosu na 2000. godinu da bi u 2002 godini opet došlo do značajnog povećanja (68.402 tone) što predstavlja povećanje za 21,30 % u odnosu na 2001. godinu.

Na ove rezultate u značajnoj mjeri utječe upravo broj grla stavljen u tov. Uzme li se u obzir da je u 2001. godini došlo do smanjenja obujma tova zbog BSE krize razumljivo je da je u toj godini došlo i do opadanja ukupnog prirasta.

Isti je trend nazočan i kod prikaza broja zaklanih grla gdje je u 2001 godini došlo do smanjenja kod svih kategorija.

Broj zaklanih grla u razdoblju 1997-2001. godine

	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.
Goveda ukupno	129.604	124.289	106.264	124.084	107.553
Telad i junad	115.846	111.548	90.509	107.464	95.327
Krave	13.570	12.278	15.116	16.390	12.060
Ostala goveda	188	463	639	230	176

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Mlijeko je najznačajniji proizvod govedarstva kojim je u značajnoj mjeri određen i broj krava odnosno broj teladi za tov. Proizvodnja mlijeka ima u promatranom razdoblju postupni trend porasta kako glede ukupne proizvodnje tako isto i promatrano po prosječnoj kravi. Uz to raste i otkup mlijeka kako po osnovi povećanja ukupne proizvodnje tako isto i po osnovi povećanja njegove tržišnosti koja se danas približava vrijednosti od oko 65 %.

Proizvodnja mlijeka u Republici Hrvatskoj

Godina	Broj muznih krava	Ukupna proizvodnja (000 l)	Prosječna proizvodnja po kravi (l)	Otkupljene količine mlijeka (000 l)		
				Ukupno (000)	Po kravi	Tržnost %
1998	270.348	614.910	2.275	377.507	1396	61,4
1999.	268.284	602.292	2.245	368.845	1375	61,2
2000.	254.702	587.634	2.307	380.037	1492	64,7
2001	254.293	635.000	2.495	409.328	1610	64,5
2002*		674.767		444.349		65,8

Izvor: DZS, (* preliminaran podatak)

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Navedeni parametri porasta proizvodnje mlijeka u navedenom razdoblju ukazuju da postoji pozitivan trend razvoja govedarske proizvodnje, koji će se dodatnim mjerama prije svega osiguranjem povoljnih kreditnih uvjeta za izgradnju novih i adaptaciju postojećih kapaciteta poticati u razvoju, tako da treba očekivati veći broj proizvodnih jedinica koje će se svojom konkurentnošću moći nositi na otvorenom tržištu. Pri ovome treba posebice istaći sadašnju mogućnost poticanja kapitalnih ulaganja, na način da korisnik pri ulaganju u razvoj govedarske proizvodnje može ostvariti pravo na povrat do 25 % uloženi kreditnih sredstava.

Ministarstvo drži da je ovakav način ulaganja u razvoj govedarske proizvodnje od posebnog interesa ako želimo da Republika Hrvatska ulaskom u Europsku uniju ostvari što je moguće veću vrijednost kvote za proizvodnju mlijeka.

SVINJOGOJSTVO

Svinjogojska je proizvodnja organizirana najvećim dijelom na malim mješovitim obiteljskim farmama sa malim brojem životinja u rasplodu, a vrlo često i u tovu. U većini slučajeva svinje se drže u objektima gdje se skroman genetski potencijal životinja koristi na niskoj razini. Samo manji broj obiteljskih farmi i dio velikih proizvodnih jedinica koje se nalaze u vlasništvu pravnih osoba mogu glede uspostavljenih proizvodnih sustava biti konkurentne na razini otvorenog svjetskog tržišta te se nameće nužnost prilagodbe ove proizvodnje takvim uvjetima.

Konkurentnost svinjogojske proizvodnje također je otežana kakvoćom svinja budući da dobiveni rezultati na liniji klanja ukazuju na nedovoljan udio mesa u svinjskim polovicama. U tom smislu naglasak se daje na učinkovitiju genetsku izgradnju u svinjogojstvu, kojom se nastoji u što je moguće kraćem razdoblju unaprijediti genetsku osnovicu. Zbog toga se u zadnje vrijeme putem novčane potpore potiče korištenju rasplodnjaka visokih genetskih vrijednosti kako širenjem umjetnog osjemenjivanja ili povećanjem udjela prirodnog pripusta.

Unatoč tome što cikličnost u svinjogojskoj proizvodnji neposredno utječe na brojno stanje u promatranom razdoblju nije dolazilo do značajnijih promjena.

Brojno stanje svinja u razdoblju 1997-2002. godine

(000 grla)	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Svinje ukupno	1.175	1.166	1.362	1.233	1.234	1.286
Krmače i suprasne nazimice	180	181	198	180	182	185

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Kako je vidljivo iz tablice zadnjih je godina nazočan porast broja svinja te broja krmača i suprasnih nazimica.

Proizvodnost svinja mjerena prirastom pokazuje zadnjih godina također trend porasta.

Prirast svinja u razdoblju 1997-2002. godine

(.000 tona)	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Prirast svinja	166	184	177	164	180	189

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Iz tablice je razvidno da je trend porasta prirasta započeo u 1999 godini te da je u 2002 dostigao najveću vrijednost koja iznosi 189.000 tona.

Uzme li se u obzir da svinjogojstva koristi velike količine ratarskih proizvoda od interesa je da se ovdje u idućem razdoblju prije promjeni proizvodnih sustava gdje bi se oni uspostavili na način da se glede konkurentnosti mogu nositi sa sličnim proizvodnjama drugih zemalja posebice onih iz Europske unije. U tom smislu potrebno je osigurati uvjete za uspostavu novih proizvodnih sustava koji će se veličinom farma, organizacijom procesa proizvodnje, genetskom kakvoćom svinja te znanjem farmera moći nositi sa sličnim proizvodnjama drugih zemalja. Valja pri tome uzeti u obzir naše komparativne prednosti, prije svega vlastita proizvodnja žitarica te teškoće koje se javljaju pri uspostavi novih farmi (ekološki razlozi) u nekim najrazvijenijim zemljama Europske unije, koje u nas zbog relativno malog broja svinja danas nemaju veliki značaj.

OVČARSTVO I KOZARSTVO

Uzgoj ovaca u Republici Hrvatskoj ima stoljetnu tradiciju, a veliki broj pašnjaka i povoljna klima omogućili su nastanak više izvornih pasmina. Iako je broj ovaca i koza značajno smanjen tijekom Domovinskog rata, posljednjih je godina ipak došlo do većeg porasta.

Broj ovaca i koza u razdoblju 1997-2002. godine

	JM	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Ovce	000 grla	453	427	488	528	539	580
Koze	000 grla	-	-	78	79	93	-

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Danas se u obnovi ovih proizvodnji uspostavlja više proizvodnih sustava; intenzivni, za proizvodnju mlijeka i manjim dijelom mesa te ekstenzivni pašni sustavi za proizvodnju mesa i manjim dijelom mlijeka.

Valja istaći da se značajna količina proizvedenog mlijeka otkupljuje od strane mljekarske industrije za proizvodnju kvalitetnih ovčjih i kozjih sireva, ali se oni proizvode i na obiteljskim gospodarstvima kao prepoznatljiv proizvod. Za ove sireve postoji velika potražnja te se oni mogu bez problema plasirati na tržištu u neograničenoj količini. Zbog toga se ovoj proizvodnji nastoji pružiti značajna potpora (viši novčani poticaji, krediti za nabavku rasplodnih grla).

Što se tiče proizvodnje mesa ona je organizirana na tradicionalan način tako da se životinje sa manjim završnim težinama koriste u ugostiteljstvu kao ponuda mladih grla (ražanj). Iako ovakav sustav nije optimalan teško se može u kratkom vremenu promijeniti.

PERADARSTVO

Peradarstvo predstavlja granu stočarske proizvodnje kod koje je najvećim dijelom uspostavljena visoka tehnologija gdje specijalizirane pravne osobe same i/ili u suradnji s obiteljskim gospodarstvima usmjerenim za ovu proizvodnju učinkovito proizvode meso peradi. Proizvodnja jaja također se najvećim dijelom nalazi u okviru velikih specijaliziranih proizvodnih jedinica, a samo manjim dijelom kod obiteljskih gospodarstava.

Za očekivati je da će ovakvi proizvodni sustavi postojati i u idućem razdoblju te će oni osiguravati ne samo samodostatnost već će se uspješno nositi u uvjetima otvorenog tržišta.

Broj je peradi nakon 1998. godine u porastu iako se u zadnje vrijeme ne pokazuju značajne promjene. Ovo ukazuje da je odnos ponude i potražnje usklađen te bi se za povećanje broja trebalo osigurati nova tržišta.

Broj peradi u razdoblju 1997-2002. godine

	JM	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Perad ukupno	000. grla	10.945	9.959	10.871	11.256	11.747	11.665

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Proizvodnja mesa peradi izražena je kroz prirast. Indeks proizvodnje 2001. godine u odnosu na prethodnu pokazuje neznatno smanjenje od 0,5%.

Prirast peradi i proizvodnja jaja u razdoblju 1997-2001. godine

	JM	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.
Prirast peradi	t	85.205	98.740	104.762	93.105	92.610
Jaja	mil. kom.	804	818	819	774	787

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Proizvodnja jaja u zadnjem razdoblju pokazuje neznatni trend smanjenja, koji je prije svega uvjetovan smanjenom potražnjom.

KONJOGOJSTVO

Konjogojstvo je doživjelo najveće promjene, budući su konji koji su nekad predstavljali jednu od najznačajnijih grana stočarstva, izgubili ulogu radnih životinja. Danas se konjogojstvo promatra po osnovici očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina gdje se kod hladnokrvnih pasmina na tržištu nudi meso, kao proizvod sustava niskog inputa, koje je namijenjeno prije svega izvozu.

Toplokrvne pasmine konja namijenjene su uglavnom športu i razonodi te se može u idućem razdoblju očekivati intenzivniji razvoj ove grane konjogojstva, kako će rasti standard stanovništva. U nas je i dalje nazočno smanjenje broja konja iako se može procijeniti da bi ono bez poticajnih mjera za očuvanje izvornih i zaštićenih pasmina kao i drugih poticajnih mjera bilo još brže.

Brojno stanje konja u razdoblju 1998.-2002. godine

	JM	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Broj konja	kom	16.000	13.000	11.000	10.000	8.000

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Najveći dio konja pripada hladnokrvnoj skupini (hrvatski posavac, hrvatski hladnokrvnjak, međimurski konj), a manji toplokrvnoj, gdje je najviše zastupljen lipicanac te veći broj ostalih športskih pasmina sa relativno malim brojem grla svake od njih.

PČELARSTVO

Pčelarstvo kao specifična grana poljoprivredne proizvodnje nalazi u Republici Hrvatskoj velike mogućnosti razvoja, kako zbog količine pašnih površina tako još više zbog raznolikosti bilja koje služi za ispašu pčela te posljedično tome i dužine pašne sezone. Pčelarska proizvodnja organizirana je gotovo isključivo na obiteljskim gospodarstvima pri čemu se nizom poticajnih mjera osiguravaju povoljni uvjeti njezina razvoja. Osim zadovoljenja domaćih potreba pčelarstvo može predstavljati značajan izvozni program što se u zadnje vrijeme i ostvaruje. Hrvatski med postaje prepoznatljiv izvozni proizvod na stranim izbirljivim tržištima, te se u idućem razdoblju treba više orijentirati na izvoz kvalitetnih pakovina meda i drugih pčelinjih proizvoda a manje izvoz meda u rinfuzii.

Zahvaljujući prije svega poticajnim mjerama u pčelarstvu te mogućnostima plasmana meda na domaćem i vanjskom tržištu posljednjih godina dolazi do povećanja broja pčelinjih zajednica (košnica) ali i do povećanja proizvedenih količina meda.

Brojno stanje pčelinjih zajednica i količina proizvedenog meda u razdoblju 1998-2002. godine

Godina	Broj pčelinjih zajednica	Količina meda (t)
1998.	86.000	1.225
1999.	87.000	1.395
2000.	98.000	1.580
2001.	98.000	2.068
2002.	107.000	2.060

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Iz tablice je razvidno da je u razdoblju od 1998 do 2002 godine došlo do značajnog povećanja broja pčelinjih zajednica ali da je u isto vrijeme došlo do još većeg povećanja proizvedenih količina meda. Ovo govori da su poticajne mjere potaknule pčelare na intenzivniju proizvodnju meda te se na taj način proizvode veće količine meda po pčelinjoj zajednici.

(3) Ekološka poljoprivreda

Značaj ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj ne može se izraziti trenutnim površinama koje zauzima, ili udjelom u BDP-u. Značaj ovog posebnog sustava održivog gospodarenja je u mogućnostima koje on pruža. U prvom redu to je ekonomska dobrobit proizvođača, jer je ekološki proizvod prepoznatljiv, visoke kakvoće i kao takav ima svoje mjesto na tržištu, zatim dobrobit potrošača i povoljan utjecaj na okoliš. S proizvodom koji je tržišno konkurentan ekološka poljoprivreda održava tradicionalne i okolišne značajke ruralnog prostora.

Tijekom 2001. i 2002. godine temeljem Zakona o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda¹⁶ i pratećih podzakonskih akata osiguran je zakonski okvir za razvoj ekološke poljoprivrede u Hrvatskoj.

Zakon i pripadajući zakonski akti (pravilnici) u skladnosti sa Uredbom EU 2092/91. i IFOAM Basic Standards-2000.

Zakonom o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu) prvi put su definirani poticaji za ekološku proizvodnju kroz model poticanja proizvodnje.

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva vodi slijedeće upisnike:

- Upisnik proizvođača u ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda,
- Upisnik uvoznika ekoloških proizvoda,
- Upisnik nadzornih stanica za obavljanje stručnog nadzora nad ekološkom proizvodnjom i
- Upisnik ovlaštenih laboratorija.

Zaključno s 31.12.2002. godine upisane su u:

- Upisnik proizvođača u ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda jedna pravna i jedna fizička osoba koje proizvode, prerađuju i trguju ekološkim proizvodima;
- Upisnik nadzornih stanica za obavljanje stručnog nadzora nad ekološkom proizvodnjom dvije pravne osobe koje obavljaju stručni nadzor nad ekološkom proizvodnjom i ekološkim proizvodima;
- Upisnik ovlaštenih laboratorija jedna pravna osoba koja obavlja potrebne analize tla, sirovina, poluproizvoda i proizvoda biljnog i životinjskog podrijetla te ispituju temeljne zahtjeve za ekološke proizvode, i koja je registrirana za obavljanje takve djelatnosti.

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva zaključno s 31.12.2002. izdalo je ukupno dva Rješenja o pravu korištenja znaka "ekoproizvod" od čega jedno za "ekoproizvode" u proizvodnji žitarica (ječam, pšenica, zob, raž, pir, kukuruz) na oraničnim površinama od 51,2476 ha i jedno za "ekoproizvode" u prijelaznom razdoblju u peradarskoj proizvodnji za 1862 komada ekoloških pilića.

Zaključno s 9.6.2003. godine upisane su u:

- Upisnik proizvođača u ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda 86 pravnih i fizičkih osoba koje proizvode, prerađuju i trguju ekološkim proizvodima,
- Upisnik uvoznika ekoloških proizvoda 5 pravnih osoba koje su registrirane za obavljanje djelatnosti trgovine i koje ekološke proizvode uvoze radi stavljanja na tržište Republike Hrvatske.
- Promjena u Upisniku nadzornih stanica i ovlaštenih laboratorija nije bilo.

¹⁶ Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda ("Narodne novine", 12/01)

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva zaključno s 9.6.2003. izdalo je ukupno 6 Rješenja o pravu korištenja znaka "ekoproizvod" od čega dva za "ekoproizvode" u proizvodnji žitarica (ječam, pšenica, zob, raž, pir, kukuruz, soja) i četiri za "ekoproizvode" u prijelaznom razdoblju u peradarskoj proizvodnji i proizvodnji ljekovitog bilja.

b) Cijene i tržište

(1) Stoka i meso

CIJENE TELADI

Prosječna cijena žive teladi simentalke pasmine (80 -160 kg) u 2002. godini na stočnim sajmovima iznosila je 23,44 kn/kg. U odnosu na 2001. godinu cijene teladi bile su u prosjeku više 16%. Razloge ovakvih visokih cijena možemo ponajprije naći u činjenici što je tijekom 2002. godine bio zabranjen uvoz goveda u Hrvatsku iz većine zemalja Europe kao, i u visokim cijenama junadi na hrvatskom tržištu što je rezultiralo i pojačanim interesom za tovom odnosno kupnjom teladi. Pad cijena simentalke teladi zabilježen u zadnjem kvartalu 2002. godine, rezultat je veće ponude domaće i inozemne teladi na hrvatskom tržištu.

CIJENE JUNADI

Prosječna cijena bikova simentalke pasmine (>450 kg) na stočnim sajmovima u 2002. godini iznosila je 15,33 kn/kg, što je najviša cijena u zadnjih pet godina. U odnosu na 2001. godine cijene su u prosjeku više 23 %. Potražnja na području cijele Hrvatske bila je vrlo dobra. Najčešći kupci na stočnim sajmovima i po obiteljskim gospodarstvima bili su mesari i trgovci.

CIJENE ODOJAKA

U 2002. godini prosječna cijena odojaka na stočnim sajmovima iznosila je 15,05 kn/kg, što je u odnosu na 2001. godinu 7 % viša cijena. Kontinuirani rast cijena, tijekom godine bilježimo u razdoblju od siječnja do početka svibnja. U tom razdoblju zabilježene su i najviše cijene odojaka od 1997. godine nakon čega je uslijedio pad cijena do kraja godine. Visoke cijene u tom razdoblju rezultat su velike potražnje odojaka na domaćem i stranom tržištu. Reagirajući na visoke cijene Vlada RH ukinula je 23. veljače 2002. godine carinu na uvoz svinja čija je masa manja od 50 kg.

CIJENE SVINJA

Prosječna cijena živih svinja (80-120 kg) u 2002. godini na stočnim sajmovima je 10,82 kn/kg. U odnosu na 2001. godinu cijene su u prosjeku niže za 7%. U prvih pet mjeseci 2002. godine ponuda svinja je osrednja, a trend cijena padajući. Tijekom siječnja i veljače 2002. godine cijene svinja na stočnim sajmovima su najviše, u istom razdoblju, od 1997. naovamo. U drugoj polovici 2002. godini cijene svinja su od 10 do 13 kn/kg. Iako se očekivalo da će cijene biti više, s obzirom na vrlo visoke cijene odojaka u prvih pet mjeseci, manja potražnja u vrijeme turističke sezone te pomicanje sezone "svinjokolje" prema kraju godine rezultiralo je povećanom ponudom i padom cijena na tržištu Hrvatske.

(2) Voće i povrće

Voće i povrće kao poljoprivredni proizvodi sezonskog karaktera podložni su velikim oscilacijama u ponudi, potražnji i cijenama. U posljednjih nekoliko godina došlo je do promjena u sezonskom karakteru proizvodnje, ali i ostalih čimbenika koji utječu na tržište voća i povrća u Hrvatskoj. Dok se u prošlosti potrošnja voća i povrća gotovo u potpunosti podudarala sa sezonom proizvodnje, sada su razvijeni oblici skladištenja za odgođenu potrošnju. Također, sezona potrošnje produžena je i razvitkom distribucije te primjenom novih tehnologija u proizvodnji.

CIJENE JABUKA

Osobitost tržišta jabuka u 2002. godini su ujednačene cijene i dobra ponuda po gradovima, kako na veletržnicama tako i na tržnicama i u prodavaonicama. Prosječna cijena jabuka u Hrvatskoj bila je 5,32 kn/kg na veletržnicama i niža je 31,26% od prosječne cijene jabuka na tržnicama koja je bila 7,74 kn/kg. Prosječna cijena jabuka viša je od prošlogodišnje za 3,10% na veletržnicama, a na tržnicama 7,35%. Uobičajeni trend cijena jabuka na hrvatskom tržištu karakterističan je i za ovu godinu. U razdoblju od siječnja do kolovoza bilježimo kontinuirani rast cijena. Početkom rujna, kada započinje berba, uočavamo početak pada cijena jabuka. Prosječna cijena jabuka na veletržnicama je 4,62 kn/kg. U odnosu na najvišu prosječnu cijenu na veletržnicama u 2002. godini u kolovozu, cijene su krajem rujna bile i do 40 % niže. Sredinom listopada započinje ponovni rast cijena jabuka na sve tri razine promatranja (veletržnice, tržnice, prodavaonice) koji traje do kraja godine.

CIJENE MANDARINA

Promet mandarina na hrvatskom tržištu tijekom godine odvija se u dva intervala, prvi - od siječnja do svibnja, te drugi - od druge polovice rujna do prosinca. Prosječna cijena mandarina u 2002. godini na veletržnicama bila je 5,87 kn/kg (+22,8% u odnosu na 2001. g.), a na tržnicama 8,44 kn/kg (+18,71% u odnosu na 2001. g.). Cijene mandarina na tržnicama više su u prosjeku 43,7% od onih na veletržnicama. Tijekom prvih pet mjeseci ponuda mandarina kontinuirano se smanjivala, dok su cijene postupno rasle. Krajem rujna na tržištu se pojavljuju prve mandarine, a ponuda raste sve do kraja studenog kada počinje lagani rast cijena uzrokovan padom ponude. U listopadu 2002. godine su cijene više u odnosu na 2001. godinu za 20,5% na veletržnicama i 18,20% na tržnicama. Tijekom listopada cijene kontinuirano padaju i u studenom dosežu najnižu razinu, kako na veletržnicama tako i na tržnicama.

CIJENE PAPRIKE

Kao i prethodnih godina kretanje cijena paprike tijekom 2002. godine daje jasnu sliku sezonskog pojavljivanja domaće paprike na tržištu Hrvatske. Očito je da u sezoni proizvodnje, cijene paprike dosežu najnižu razinu, dok prije i poslije nje bilježimo dosta visoke cijene. Raspon cijena paprika, ovisno o sorti i kvaliteti, tijekom godine je od 1,22 do 30,00 kn/kg na veletržnicama i 2,00 do 40,00 kn/kg na tržnicama. Prosječna cijena paprike u 2002. godini na veletržnicama je 10,47 kn/kg a na tržnicama 16,70 kn/kg. Cijene paprike u prvih pet mjeseci 2002. godine kontinuirano rastu i u tom razdoblju bilježimo prosječnu cijenu paprike od 15,81 kn/kg na veletržnicama odnosno 23,12 kn/kg na tržnicama. Približavanjem sezone proizvodnje paprike u Hrvatskoj, te sve većom ponudom na tržištu, cijene paprike u lipnju naglo padaju. Bilježimo pad cijena u odnosu na one iz prvih pet mjeseci od 28,6% na tržnicama i 30,1% na veletržnicama. Dolaskom sezone evidentiran je daljnji pad cijena od 60%. Najniža cijena paprike je u kolovozu i rujnu, kada je i ponuda i potražnja paprika najveća. U tom razdoblju na većini veletržnica u Hrvatskoj raspon cijena paprike je od 2,00 do 5,00 kn/kg. Početkom listopada ponovno počinje porast cijena paprika (veletržnice, tržnice) koji traje do kraja godine.

CIJENE ZELENE SALATE

Prosječna cijena zelene salate u 2002. godini porasla je za 8,39% u odnosu na prosječnu cijenu u 2001. godini. Tijekom ožujka i travnja na tržištu je sve veća ponuda domaće zelene salate, a cijene su u opadanju. Vrlo dobra ponuda u svibnju i lipnju 2002. g. rezultirala je najnižim cijenama od 1997. godine na ovamo. Početkom turističke sezone u primorskim krajevima evidentan je porast cijena. Tijekom ljeta u tom području su cijene više nego u ostalom dijelu Hrvatske. Do porasta cijena dolazi ponovno u kolovozu i rujnu. U prethodnim godinama, od listopada do kraja godine, cijene zelene salate imaju rastući trend, dok su se u 2002. g. niže cijene održale duže razdoblje, odnosno do druge polovice studenog, od kada ponovno počinje porast cijena na svim razinama praćenja (veletržnice, tržnice, prodavaonice).

CIJENE KRUMPIRA

Tijekom cijele 2002. godine bilježimo dobru ponudu i osjetno niže cijene krumpira nego u prethodnih pet godina. Prosječna cijena krumpira na veletržnicama je 1,29 kn/kg. Izuzetak su veleprodajne cijene u Čakovcu koje su tijekom cijele godine 0,40 do 0,60 kn/kg niže od prosječnih cijena krumpira u Hrvatskoj. Početkom svibnja, uslijed sve veće ponude i niže cijene "mladog" krumpira, potražnja za njim je porasla što se odrazilo na smanjenje potražnje "starog" krumpira. Niže cijene krumpira na veletržnicama djelomično su uzrokovane i slabim plasmanom krumpira domaćih proizvođača. Naime, sve više njih odlučuje se plasirati svoje proizvode direktno na tržnice na kojima uspijevaju postići više cijene, ali i u trgovačke lance s kojima se sve češće ugovara dugoročna suradnja.

(3) Žitarice i uljarice

CIJENE PŠENICE

Hrvatska je u 2002. godini imala dobru žetvu pšenice. Proizvođači krušne pšenice su u 2002. godini imali zajamčenu cijenu od 0,70 kn/kg. Tijekom žetve veleprodajna cijena pšenica iznosila je u prosjeku 0,96 kn/kg dok je prosječna godišnja cijena 0,98 kn/kg što je u odnosu na 2001. godinu za 11,7 % manje. Od početka 2002. godine pa do žetve, veleprodajne cijene pšenice na domaćem tržištu imaju uobičajen padajući trend, a u usporedbi s godinom ranije su i niže, npr. u travnju 2002. godine pšenica je bila za 19% jeftinija. U srpnju su porasle veleprodajne cijene za 4% u odnosu na lipanj, tijekom kojeg je zabilježena najniža prosječna veleprodajna cijena u prvih šest mjeseci (0,94 kn/kg). Padajući trend se nastavljen od srpnja do kraja godine kada je zabilježena i najniža prosječna veleprodajna cijena (prosinac 0,90 kn/kg).

CIJENE KUKURUZA

Uslijed dobrog uroda kukuruza ostvarenog u 2001. godini, tijekom cijele 2002. godine bilježimo dobru ponudu i niže veleprodajne cijene kukuruza u odnosu na prethodnu godinu. Cijene su bile u rasponu od 0,60 do 1,20 kn/kg. Prvi dio godine tržište je na dobru ponudu i potražnju reagiralo vrlo stabilnim cijenama, a približavanjem nove žetve i očekivanjem dobrog prinosa cijene su imale padajući trend.

CIJENE JEČMA

U prvih pet mjeseci 2002. godine trend veleprodajne cijene stočnog ječma je rastući, ali su cijene u odnosu na godinu dana ranije niže. Prosječna cijena je u rasponu od 1,11 do 1,14 kn/kg (2001. godina: 1,25-1,33 kn/kg). Približavanjem žetve cijene padaju, a isti je trend obilježio i ljetne mjeseci kada je cijena od 0,77 do 0,83 kn/kg (2001. godina: 0,92-0,98 kn/kg). Od rujna do kraja godine veleprodajna cijena ima rastući trend, a krajem 2002. godine prosječna veleprodajna cijena je 0,97 kn/kg.

CIJENE SOJE

U Hrvatskoj je tijekom 2002. godine proizvedeno 24 % više soje nego u 2001. godini odnosno najviše u posljednjih jedanaest godina. U prvih šest mjeseci 2002. godine na tržištu smo pratili stabilne prosječne veleprodajne cijene soje u rasponu od 1,70 do 1,73 kn/kg, da bi u kolovozu porasla na 1,80 kn/kg. Tijekom studenog i prosinca uslijedio je padajući trend cijena. Prosječna cijena soje u prosincu je 1,54 kn/kg što je u odnosu na 2001. godinu niže za 7%.

c) Prehrambena i prerađivačka industrija

Industrija hrane i pića u bruto dodanoj vrijednosti prerađivačke industrije Hrvatske sudjeluje s 17,9%, a proizvodnja duhanskih proizvoda s 2,6%. U industriji hrane, pića i duhana, prema podacima HGK za 2001. godinu, registrirano je 837 tvrtki, a zaposleno 46.082 djelatnika ili približno 18% od ukupno zaposlenih u prerađivačkoj industriji. Proizvodnja hrane, pića i duhana djelatnosti su koje, u usporedbi s drugim granama prerađivačke industrije u Hrvatskoj, zapošljavaju najviše ljudi i ostvaruju najveći ukupni prihod koji je u 2001. godini iznosio 24.033.407.963,00 kn.

U čitavoj prerađivačkoj industriji u 2002. vidljiv je trend porasta u odnosu na 2001. godinu koji iznosi 5,2 %. U proizvodnji hrane, pića i duhanskih proizvoda bilježi se trend porasta u odnosu na 2001. godinu koji iznosi 5,9% i veći je od postotnog porasta prerađivačke industrije u cjelini.

Od toga je porast proizvodnje hrane i pića iznosio 6,8% u 2002. godini dok se proizvodnja duhanskih proizvoda smanjila u istoj godini za 2,1%.

Proizvodnja hrane, pića i duhanskih proizvoda rasla je, postotno gledano, u 2002. godine više od proizvodnje tekstila i tekstilnih proizvoda, proizvodnje kože i proizvoda od kože, prerade drva i proizvoda od drva, proizvodnje koksa, naftnih derivata i nuk. goriva, proizvodnje metala i proizvoda od metala, proizvodnje električne i optičke opreme i proizvodnje uredskih strojeva i računala.

Ako podatke promatramo pojedinačno po skupinama proizvoda tj. po razredima uočavaju se slijedeći trendovi:

1. porast u promatranom razdoblju imaju proizvodnja, prerada i konzerviranje mesa, prerada i konzerviranje riba i ribljih proizvoda, prerada i konzerviranje voća i povrća, proizvodnja biljnih i životinjskih ulja i masti, proizvodnja mliječnih proizvoda i proizvodnja mlinarskih proizvoda, škroba i proizvodnja ostalih prehrambenih proizvoda;
2. proizvodnja pića smanjena je za 1,5% iako je proizvodnja vina rasla za 19%, a proizvodnja mineralne vode i osvježavajućih pića za 13,7%;
3. proizvodnja duhanskih proizvoda smanjena je u promatranom razdoblju za 2,1%;
4. najznačajniji porast ostvaren je u preradi i konzerviranju riba i ribljih proizvoda (21,5%) te u proizvodnji biljnih i životinjskih ulja i masti (20,3%).

Proizvodnja odabranih poljoprivrednih proizvoda

Proizvod	JM	1999.	2000.	2001.	2002.	Indeks 02/01
Pšenično brašno	t	296.544	276.424	278.916	299.038	107,21
Kruh	t	124.954	123.599	124.338	128.887	103,66
Tjestenina	t	5.994	6.508	6.972	7.674	110,07
Voćni sokovi	t	11.428	26.188	29.715	28.359	95,44

Konzervirano povrće	t	16.758	16.149	16.537	26.916	162,76
Dodaci jelima	t	23.396	16.500	16.448	19.320	117,46
Svježe meso svih vrsta	t	86.591	91.363	99.517	105.031	105,54
Kobasičarski proizvodi	t	31.867	35.240	40.342	43.735	108,41
Mesne konzerve	t	17.216	13.435	11.897	15.035	126,38
Koncentrirane juhe	t	4.393	5.041	5.176	5.503	106,32
Riblje konzerve	t	10.359	10.533	11.372	12.746	112,08
Mlijeko u prahu	t	1.431	2.292	1.732	1.493	86,20
Dječja hrana	t	3.960	4.131	4.268	4.182	97,99
Maslac	t	1.723	2.171	2.626	2.530	96,34
Sirevi	t	18.229	21.153	22.674	22.395	98,77
Šećer	t	113.966	56.729	130.693	171.613	131,31
Bomboni, slatkiši i kakao proizvodi	t	19.553	20.190	22.056	23.666	107,30
Keksi i srodni proizvodi	t	22.550	21.840	25.277	27.173	107,50
Jestivo ulje	t	37.964	35.228	39.630	40.815	102,99
Margarin	t	16.124	15.747	16.414	17.869	108,86
Kvasac svježi	t	11.168	10.690	12.053	11.546	95,79
Kvasac suhi	t	1.148	1.005	1.404	1.197	85,26
Kavovine	t	824	761	728	726	99,73
Rafinirani špirit, 100%	tis. l	11.564	12.935	9.064	10.870	119,92
Pivo	hl	3.662.853	3.847.452	3.799.271	3.623.893	95,38
Vino	hl	426.036	472.162	500.533	435.139	86,94
Destilirana alkoholna pića	hl	208.193	176.876	163.082	151.299	92,77
Osvježavajuća bezalkoholna pića	hl	2.498.900	1.470.956	1.657.338	1.948.528	117,57
Stočna hrana	t	471.608	483.550	524.270	524.220	99,99
Fermentirani duhan	t	11.816	7.732	11.206	7.554	67,41
Cigarete	mil. kom.	12.785	13.692	14.716	15.047	102,25

Izvor: DZS,

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

SIGURNOST HRANE

Pogodnosti koje je globalizacija i liberalizacija tržišta donijela, kako potrošačima tako i industriji, danas su u sjeni nekoliko velikih prehrambenih kriza. Stoga, glavni strateški ciljevi sadašnjih i budućih članica Europske unije, u području proizvodnje hrane, njezine distribucije i isporuke krajnjem potrošaču, više nisu samo slobodne granice nego sigurnost, procjena rizika, oprez, a sve radi zaštite osnovnog prava potrošača da hrana koju kupuju i konzumiraju ne ugrožava njihovo zdravlje.

Iako je Republika Hrvatska bila pošteđena problema vezanih uz prehrambene krize, tako između ostalog kod nas nije bilo zabilježenih pojava kravljege ludila ili primjerice dioksina u hrani, Vlada Republike Hrvatske postavila si je kao zadaću izgradnju cjelovitog sustava koji će osigurati i jamčiti potrošačima pristup zdravstveno ispravnoj hrani odgovarajuće kakvoće i na taj način ispuniti njihove potrebe, zahtjeve i očekivanja prema hrani.

Takav sustav, utemeljen na zakonskoj regulativi za područje proizvodnje i distribucije hrane, kao i hrane za životinje koja je namijenjena ishrani životinja koje ulaze u prehrambeni lanac čovjeka, omogućit će postizanje postavljenih ciljeva putem:

- osiguranja proizvodnje zdravstveno ispravne hrane, dajući primarnu odgovornost proizvođačima i ostalim subjektima koji posluju s hranom ili hranom za životinje, propisivanjem obveze uvođenja sustava samokontrole (koji će se zasnivati na HACCP načelima ili načelima dobre proizvođačke prakse), vođenja evidencija u cilju osiguranja sljedivosti i dr.
- unapređenja i bolje organizacije, radi postizanja veće učinkovitosti, sustava kontrole i nadzora higijene i zdravstvene ispravnosti hrane i hrane za životinje u svim fazama proizvodnje, prerade i distribucije hrane kao i uvoza.

Okosnicu, koja predstavlja pravne okvire za izgradnju zakonske regulative u području hrane u cijelom lancu "od polja do stola", predstavlja Zakon o hrani koji je Vlada Republike Hrvatske usvojila u lipnju 2003. godine te je upućen u proceduru u Hrvatski sabor.

Zakonom o hrani uređuje se temeljni sustav definicija i načela za prehrambeno pravo, pitanja prava potrošača, da ih se ne dovodi u zabludu i da imaju pristup točnim informacijama o hrani, te pitanja koja se odnose na:

- opće zahtjeve koji se odnose na higijenu i zdravstvenu ispravnost hrane i hrane za životinje;
- obveze subjekata u poslovanju s hranom i poslovanju s hranom za životinje glede higijene i zdravstvene ispravnosti hrane i hrane za životinje;
- opće zahtjeve koji se odnose na kakvoću hrane;
- opće zahtjeve za ostvarivanje zaštite oznaka zemljopisnog podrijetla i oznaka izvornosti hrane, tradicionalnog ugleda hrane;
- opće zahtjeve koji se odnose na deklariranje ili označavanje hrane i hrane za životinje;
- opće uvjete stavljanja hrane i hrane za životinje na tržište;
- opće uvjete za stavljanje na tržište nove hrane;
- opće uvjete za stavljanje na tržište hrane i hrane za životinje koja sadrži genetski modificirane organizme ili se sastoji od njih;
- sustav službene kontrole hrane i hrane za životinje;
- sustav ovlaštenih ispitnih laboratorija i referentnih laboratorija;
- upravljanje krizom i hitnim slučajevima;
- ovlasti i odgovornosti nadležnih tijela glede hrane i hrane za životinje proizvedene u Republici Hrvatskoj ili uvezene te stavljene na tržište Republike Hrvatske.

Zakonom o hrani osniva se Hrvatska agencija za hranu koja će imati ulogu analiza rizika utemeljenih na znanstvenim osnovama i koja će voditi računa o problematici kontrole hrane

preko distribucijskog lanca kroz sve proizvodne sektore. Na taj način Hrvatska će imati instituciju odgovornu za zdravstvenu ispravnost i higijenu hrane, a koja će usko surađivati i biti umrežena s drugim nacionalnim tijelima odgovornim za veterinarstvo, fitosanitarne i sanitarne mjere, a također će surađivati s međunarodnim tijelima koja se bave pitanjima hrane (poput FAO-a, Svjetske zdravstvene organizacije i dr.). Uspostavljanjem Agencije osigurat će se da politika sigurnosti hrane bude usmjerena na ključne probleme, te će biti moguće brzo djelovati u odnosu na pojavu novih opasnosti u hrani ili hrani za životinje. Agencija će se, nadalje baviti koordinacijom rada nadležnih inspekcija, praćenjem EU propisa te sukladno tome razvojem zakonodavstva o hrani u Republici Hrvatskoj, kao koordinacijom i sudjelovanjem u izradi propisa surađujući s nadležnim tijelima.

Takovom boljom koordinacijom poslova nadležnih tijela osigurat će se preduvjeti za poboljšanje strateškog upravljanja sigurnošću, to jest zdravstvenom ispravnošću hrane što će osim zaštite vlastite populacije, omogućiti i izlazak Hrvatske kao ravnopravnog partnera na međunarodno tržište, što je imperativ gospodarskog razvoja. Na taj način ostvarit će se jedan od prioriteta ciljeva hrvatske poljoprivredne politike, a to je podizanje razine konkurentnosti domaće proizvodnje.

Budući da se Hrvatska nalazi u procesu integriranja na europsko i šire svjetsko tržište te je stoga prije svega njezina obveza harmonizacija zakonodavstva s EU propisima, Zakon o hrani potpuno je usklađen s Uredbom (EC) br. 178/2002 Europskog parlamenta i Vijeća od 28. siječnja 2002., a također su u zakon ugrađene temeljne odredbe drugih relevantnih uredbi i smjernica. Donošenjem Zakona o hrani olakšat će se uključivanje Republike Hrvatske u europske integracijske procese te ispunjenje sadašnjih i budućih obveza.

VINARSTVO

Uzgoj vinove loze i proizvodnja vina od posebnog su interesa za Republiku Hrvatsku i to gospodarski, demografski, kulturno kao i s aspekta zaštite prostora i gospodarenja prostorom.

Proizvodnja vina na našem području ima preko 2500 godina dugu tradiciju. Stoga je u nas veliki broj autohtonih kultivara vinove loze, a isto tako smo i po broju vina u samom svjetskom vrhu. Vinova se loza na području današnje Hrvatske uzgajala gotovo na 200.000 ha (1888. godine 172.000 ha, 1914. godine 135.000 ha), a samo u priobalju i na otocima na više od 100.000 ha. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, danas se vinova loza uzgaja svega na 58.813 ha.

Kao što je poznato, proizvodnja vina u Republici Hrvatskoj iznosi približno 2,5 mil hl vina. Registrirani promet vina je približno 650.000 hl. Ako govorimo o prometu vina po kategorijama vidljivo je da se u prometu najviše nalazi kvalitetnog vina (55%), nakon čega slijede stolna vina (40%) i vrhunska vina sa postotnim udjelom od 5%. Potrošnja vina u zadnjih deset godina smanjena je sa 60 l po glavi stanovnika na svega 15 l po glavi stanovnika.

U 2002. godini uvezeno je 79.180 hl u vrijednosti od 6.002 mil USD što u odnosu na 2001. godinu u kojoj je uvezeno 64.420 hl u vrijednosti od 4.878 mil USD predstavlja količinsko i vrijednosno povećanje od 23%.

Istovremeno u 2002. godini izvezeno je 107.450 hl vina u vrijednosti 9.650 mil USD što u odnosu na 2001. godinu u kojoj je izvezeno 93.650 hl u vrijednosti od 7.925 mil USD predstavlja količinski porast izvoza vina za 15% odnosno vrijednosno za 22%.

Početkom 2003. donesen je novi Zakon o vinu koji za razliku od starog obuhvaća zaokruženu cjelinu od kontrole proizvodnje grožđa do prometa vina, usklađen je s propisima Europske unije i maksimalno zadovoljava potrebe i proizvođača i potrošača kvalitetnih vina.

Predloženim zakonom uređuje se:

- proizvodnja grožđa i vina te uvodi poglavlje voćnih vina;
- vino kao prehrambeni proizvod;
- kvalitetnija i jednostavnija zaštita zemljopisnog podrijetla vina te stavljanje vina u promet;
- zaštita imena i znaka vina;

- kvalitetnije uređenje prometa vina, napose uvoza i izvoza vina;
- kvalitetnija organizacija nadzora nad proizvodnjom i prometom vina, uvodeći instituciju vinarske inspekcije u sklopu Ministarstva poljoprivrede i šumarstva sa zadaćom da kontrolira proizvodnju vina do stavljanja vina u promet, nakon čega kontrola prelazi u nadležnosti Državnog inspektorata;
- povećane su sankcije za odgovorne osobe unutar pravne osobe, a u skladu s legislativom EU.

Temeljem Zakona o vinu a u roku od godine dana nakon usvajanja istog donijet će se provedbeni propisi kojima će se pobliže regulirati odredbe samog Zakona.

3. Mjere poljoprivredne politike u 2002. godini

Donošenjem Strategije poljoprivrede i ribarstva Republike Hrvatske te Zakona o poljoprivredi stvoren je zakonski okvir za provedbu nužnih reformi u poljoprivrednoj politici. Okvir za politiku šumarstva predstavljati će dokument Nacionalna šumarska politika i strategija i novi Zakon o šumama čija je izrada u tijeku.

Na temelju Zakona o poljoprivredi 1) utemeljeno je Ravnateljstvo za tržišnu i strukturnu potporu u poljoprivredi kao ustrojstvena jedinica Ministarstva poljoprivrede i šumarstva zadužena za operativnu provedbu mjera poljoprivredne politike; 2) uspostavljen je Upisnik poljoprivrednih gospodarstava kao jedinstvena baza podataka o poljoprivrednim gospodarstvima, te dio administrativnog sustava za upravljanje plaćanjima u poljoprivredi, odnosno ključ sustava provedbe novog Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu; 3) izrađen je Nacrt Nacionalnog programa za poljoprivredu i seoska područja koji sadrži kratkoročne i srednjoročne ciljeve, mjere, vremenski slijed i rokove ostvarenja tih ciljeva, očekivane učinke te iznose i izvore novčanih sredstava za provođenje mjera poljoprivredne politike 4) pripremljen je Nacrt prijedloga Zakona o poljoprivrednoj komori.

Zakon o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu kojeg je u srpnju 2002. godine donio Hrvatski Sabor donosi korjenitu reformu sustava potpore u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu. Ključni dio reforme, koji je sadržan u novom Zakonu, jest utvrđivanje razlike između komercijalnih gospodarstava koja proizvode za tržište, i nekomercijalnih gdje veći dio proizvodnje biva konzumiran na obiteljskom gospodarstvu. Novost u reformi je raznolikost mjera za različite korisnike. Stoga poljoprivredna politika osim poticanja proizvodnje sada stavlja naglasak i na konkurentnu proizvodnju, primjereni životni standard poljoprivrednika i očuvanje ruralnog prostora. Novi sustav predviđa četiri različita modela potpore, koja su namijenjena različitim ciljnim skupinama, odnosno korisnicima potpore: (1) Model poticanja proizvodnje (2) Model potpore dohotku (3) Model kapitalnih ulaganja i (4) Model ruralnog razvitka.

Strategijom gospodarenja poljoprivrednim zemljištem u vlasništvu države i Zakonom o poljoprivrednom zemljištu utvrđen je okvir zemljišne reforme. Tijekom 2002. godine operacionaliziran je Zakon i pokreće se sustavni proces privatizacije poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države na decentraliziranoj osnovi kroz nadležna tijela lokalne samouprave, ali uz kontrolu i nadzor države.

Zakonom o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda stvoren je normativni okvir za organizaciju tržišta i proizvodnje ekoloških proizvoda. Tijekom 2002. godine pripremljeni su svi podzakonski akti, a krajem 2002. godine izdani su i prvi certifikati za ekološke proizvode iz domaće proizvodnje.

Pripremljen je Nacrt Zakona o hrani koji je usklađen sa smjernicama legislative Europske Unije. On uređuje proizvodnju i promet hrane u području higijenske i zdravstvene ispravnosti te kakvoće hrane, a omogućuje cjelovit i jedinstven sustav nadzora i kontrole.

Izrada Zakona o vinu važna je u prvom redu radi usklađivanja domaće proizvodnje grožđa i vina s legislativom u Europskoj uniji. Konačni prijedlog Zakona o vinu u pripremi je za drugo čitanje.

U 2002. godini osnovan je Središnji laboratorij za ispitivanje kakvoće mlijeka u Križevcima čiji je cilj unaprjeđenje kvalitete proizvedenog mlijeka poštujući europske standarde kvalitete.

Unutar aktivnosti gospodarskog integriranja zemlje uspješno su okončani poljoprivredni pregovori s nizom zemalja te transparentno provedene preuzete obveze iz sklopljenih ugovora o slobodnoj trgovini (WTO, EU i drugi).

PRORAČUNSKI OKVIR MINISTARSTVA POLJOPRIVREDE I ŠUMARSTVA

Osnova za projekciju proračuna Ministarstva poljoprivrede i šumarstva su temeljni indikatori makroekonomske politike koji predviđaju nominalni i realni rast bruto društvenog proizvoda. Važnu odrednicu visine strukture Proračuna predstavlja sustav reformi u poljoprivredi s ciljem racionalizacije troškova i maksimalizacije učinaka poljoprivredne politike. To se u prvom redu odnosi na novi sustav potpore u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu.

Reforma se provodi u uvjetima prilagodbe hrvatske poljoprivrede novim integracijskim procesima. Naime, stupanje Hrvatske u Svjetsku trgovinsku organizaciju (World Trade Organization, WTO) krajem studenog 2000. godine označilo je početak veće liberalizacije hrvatskog tržišta poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Carine na uvoz ovih proizvoda smanjuju se zbog obveza koje je Hrvatska preuzela ulaskom u WTO, ali i zbog ugovora o slobodnoj trgovini s nizom zemalja koji su u međuvremenu zaključeni, ili su pregovori o njima u tijeku.

Stoga je bilo važno već u prvim godinama po učlanjenju u WTO imati povećani proračun kojim će se utjecati na ublažavanje učinaka očekivanog pogoršanja robne razmjene u poljoprivredi te podizanje razine domaće konkurentnosti.

Nadalje, tijekom 2001. i u prvoj polovici 2002. godine dovršeni su pregovori o slobodnoj trgovini s većinom europskih zemalja te sa zemljama EU u sklopu pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) s Europskom Unijom. Svi ovi ugovori donose daljnju liberalizaciju uvoza i izvoza poljoprivrednih proizvoda te će time uvelike utjecati na promjenu stanja na hrvatskom tržištu i zahtijevati prilagodbu naših proizvođača i izvoznika. Pri tome će SSP vjerojatno imati najdalekosežnije posljedice, s obzirom na veličinu tržišta EU i obujam proizvodnje i izvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda zemalja članica EU.

ZNAČENJE POLJOPRIVREDNOG PRORAČUNA U UKUPNOM DRŽAVNOM PRORAČUNU I U BDP-U

Od 1996. godine bilježi se stalni porast razmjernog udjela poljoprivrednog proračuna u ukupnom koji je posebice očit u nominalnom iskazu. Naime, proračunska sredstva Ministarstva poljoprivrede i šumarstva u 2000. godini povećana su za 293 posto u odnosu na 1996., dok je ukupni proračun povećan za razmjerno skromnih 42 posto.

Poljoprivredni proračun je u 2001. godini dosegao 3,42% udjela ukupnog proračuna što je po ocjeni MPŠ-a udio kojeg, ako ne bude bilo moguće povećavati, onda ga se svakako treba zadržati. Međutim, podaci za 2002. godinu pokazuju da se udio poljoprivrednog proračuna u ukupnom značajno smanjio na 2,56%.

Značenje poljoprivrednog proračuna u ukupnom državnom proračunu

Godina	Ukupno državni proračun (kn)	Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva (kn)	Udio Ministarstva poljoprivrede i šumarstva u ukupnom proračunu (%)
1992.	572.341.619	40.208.500	7,03
1993.	9.366.036.000	350.488.000	3,74
1994.	24.632.018.000	587.740.000	2,39
1995.	31.095.660.294	537.927.979	1,73
1996.	35.611.127.329	636.726.799	1,79
1997.	38.196.970.752	732.005.667	1,92
1998.	46.846.452.957	794.078.991	1,70
1999.	49.334.031.813	1.573.518.496	3,19
2000.	50.663.666.723	1.868.514.991 ¹	3,69
2001.	54.213.812.000	1.855.605.699 ²	3,42
2002.	71.092.653.391	1.823.450.119	2,56
2003.	75.439.264.820	2.315.881.792	3,04

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Ministarstvo financija

¹ uključivo i knjiga duga² Rebalans proračuna

Primjeri brojnih zemalja EU pokazuju da je udio poljoprivrednog proračuna (zbroy skupne i nacionalne potpore) u ukupnom proračunu veći iako je u pravilu značenje poljoprivrede u ukupnom gospodarstvu ovih zemalja osjetno manje. Sigurno je da ista ocjena ne vrijedi u usporedbi sa zemljama kandidatima za članstvo u EU premda je zbog brojnih metodoloških ograničenja preciznu usporedbu vrlo teško napraviti.

Udio u BDP-u

Primjereniji pokazatelj potpore poljoprivredi je udio poljoprivrednog proračuna u ukupnom bruto domaćem proizvodu zemlje. U zemljama OECD-a poljoprivredna je potpora u 1999. godini iznosila 356 milijarde USD što je približno 1,4 posto njihovog ukupnog BDP-a, međutim noviji podacima govore da je on smanjen i da iznosi nešto više od 1,3 posto.

Udio hrvatske poljoprivredne potpore u BDP-u u 1998. godini iznosio je manje od jedne polovine navedenog prosječnog udjela u zemljama OECD-a, odnosno svega 0,64 posto. Udio te potpore u 2000. godini se povećao na 0,96 posto, što je, iako značajan porast, još uvijek značajno ispod prosjeka zemalja OECD-a.

Strateški je cilj naše poljoprivredne politike da hrvatska poljoprivredna potpora u BDP-u dosegne prosjek zemalja OECD-a do 2004. godine, čemu je prilagođena projekcija proračunskih sredstava. Naravno trebati će pažljivo pratiti trendove u zemljama OECD-a i prilagođivati, ako bude nužno, naše projekcije.

Udio pročišćenog poljoprivrednog proračuna u ukupnom BDP-u

Godina	BDP (kn)	Pročišćeni poljoprivredni proračun (kn)	Udio pročišćenog poljoprivrednog proračuna u BDP-u (%)
1997.	123.812.000.000	585.852.241	0,47
1998.	137.604.000.000	874.458.563	0,64
1999.	142.700.000.000	984.693.238	0,69
2000.	157.511.000.000	1.505.314.118	0,96
2001.	168.972.000.000	1.590.438.038	0,94
2002.	182.406.000.000	1.723.282.941	0,95
2003.	196.342.000.000	2.251.700.000	1,15

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, Ministarstvo financija

Napomene:

1. BDP je u tekućim cijenama
2. Pročišćeni proračun čine: sve nepovratne subvencije poljoprivrednim proizvođačima, Fond za kreditiranje u poljoprivredi, transferi ustanovama i Ravnateljstvo za tržišnu poljoru

Najvažnije proračunske stavke Ministarstva poljoprivrede i šumarstva odnose se na subvencije u poljoprivredi. Najveći dio subvencija u poljoprivredi su državne potpore u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu koje su u proračunu iskazane u četiri stavke koje odgovaraju modelima predviđenim novim Zakonom o državnim potporama u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu.

Reformom će se preraspodijeliti sredstava za subvencije poljoprivredi u nove modele, uz postupno smanjenje udjela subvencija zabranjenih preuzetim međunarodnim obvezama.

Reforma sustava novčanih poticaja i naknada u poljoprivredi i ribarstvu neophodna je s gospodarskog, administrativnog, proračunskog i WTO stajališta. Predložene promjene rezultirati će u povećanju stvarne vrijednosti proizvodnje, pojednostavljenju planiranja proračuna, pojednostavljenju provedbe i olakšanju ispunjenja obveza spram WTO-a.

a) Novčani poticaji i naknade u poljoprivredi

NOVČANI POTICAJI

U 2002. godini ukupno je isplaćeno 1.716.673.393,12 kuna za poticaje i naknade u poljoprivredi. Treba naglasiti da se podaci odnose na proizvodnju 2002. godinu. Iskazana plaćanja u ratarskom dijelu obuhvaćaju jesensku sjetvu 2001. (drugi dio) godine kao i proljetnu sjetvu 2002.

U odnosu na 2001., u 2002. godini isplaćeno je više poticaja i naknada za 6,9 %.

U strukturi isplaćenih poticaja dominira biljna proizvodnja sa oko 57,8% u 2002. godini i to s tendencijom smanjenja udjela u ukupnom u odnosu na prethodnu godinu. Udio stočarstva u ukupno isplaćenim poticajima u 2002. godini raste i iznosi 38,4%, dok ribarstvo bilježi 3,8%.

Pojedinačna stavka za koju je isplaćen najviši iznos poticaja je mlijeko (zbirno na strateškim i ostalim područjima) s isplaćenih 415 milijuna kuna u 2002. godini, što predstavlja povećanje od 14,2% u odnosu na prethodnu godinu. U ratarstvu je 2002. godine najviše isplaćeno za kukuruz (261 milijun kuna, što je za oko 5% više od prethodne godine. Slijedi pšenica s 248 milijuna, što je manje za oko 19% u odnosu na 2001.

Pregled isplaćenih poticaja i naknada u poljoprivredi (2001.-2002.)

VRSTA FINANCIJSKE SUBVENCIJE	2001.	2002.	Indeks 02/01
1.1. ZA BILJNU PROIZVODNJU			
1.1.1 Poticaji po proizvodnoj površini	822.309.866,71	799.270.711,35	97,20
Proljetna sjetva			
Kukuruz	249.053.016,59	261.626.515,84	105,05
Šećerna repa	71.377.879,16	68.206.824,75	95,56
Suncokret	55.200.636,84	61.515.656,26	111,44
Soja	72.531.591,64	80.069.840,45	110,39
Ječam pivarski (jari)	5.365.779,73	4.075.906,50	75,96
Zob	2.984.325,45	2.951.858,35	98,91
Jesenska sjetva			
Uljana repica	30.419.195,58	32.634.377,96	107,28
Pšenica	305.551.167,86	248.236.308,47	81,24
Durum pšenica	1.303.944,33	536.501,13	41,14
Ječam pivarski (ozimi)	8.148.784,98	10.279.232,43	126,14
Ječam ostali (ozimi)	17.740.762,40	26.095.767,83	147,09
Raž	2.632.782,15	3.041.921,38	115,54
1.1.2. Poticaji u voćarstvu	8.154.262,78	13.144.701,04	161,20
1.1.3. Poticaji u vinogradarstvu	10.063.817,86	12.866.089,44	127,85
1.1.4. Ostali poticaji u biljnoj proizvodnji	93.523.202,81	128.111.116,15	136,98
Duhan	54.072.719,83	68.554.200,07	126,78
Masline - prerađ	27.205.019,50	45.748.270,75	168,16
Sadnice maslina	121.130,00	916.610,00	756,72
Lozni cijepovi - ukorijenjeni	753.811,00	1.323.591,00	175,59
Sadnice lavande	577.000,00	301.560,00	52,26
Postojeći vinogradi (otoci i skrb)	10.267.381,80	10.315.752,99	100,47
Novozasađeni vinogradi - ranije obveza			
Lavandino ulje	526.140,68	951.131,34	180,78
UKUPNO 1.1.(1.1.1.-1.1.4.):	934.051.150,16	953.392.617,98	102,07
1.2. NOVČANI POTICAJI U STOČARSTVU			
1.2.1. Proizvodnja mlijeka	363.414.463,39	415.048.530,94	114,21
Mlijeko, strateška područja	76.626.507,09	78.309.032,02	102,20
Mlijeko, ostalo područje	286.787.956,30	336.739.498,92	117,42

1.2.2. Kvalitetni rasplodni pomladak	45.888.000,00	53.645.730,00	116,91
Goveda	32.059.920,00	34.824.200,00	108,62
Svinje	5.446.480,00	6.395.760,00	117,43
Ovce i koze			
- umatičena grla	2.295.300,00	4.719.950,00	205,64
- upisana grla ovce i koze	2.799.500,00	3.879.200,00	138,57
Konji	791.350,00	898.450,00	113,53
Selekcion. matice pčela - strateška	1.467.240,00	1.829.660,00	124,70
Kunići	18.110,00	18.110,00	100,00
Proizvodnja umatičene ždrebadi	1.010.100,00	1.080.400,00	106,96
1.2.3. Proiz. sjemena uzg. valjanih bikova i nerastova	3.938.522,00	4.118.870,60	104,58
1.2.4. Testiranje uzgojno valjanih životinja	287.230,00	682.090,00	237,47
1.2.5. Doprinos razvoju stočarske proizvodnje	10.416.000,00	11.067.000,00	106,25
-Selekcija	9.120.000,00	9.690.000,00	106,25
-Suzbijanje mastitisa	1.296.000,00	1.377.000,00	106,25
-Reprodukcija			
UKUPNO 1.2.(1.2.1.-1.2.5.):	423.944.245,39	484.562.221,54	114,30
1.3. OSTALE MJERE U STOČARSTVU			
1.3.1. Nabava uzgojno valjanih rasplodnjaka	14.893.000,00	17.100.000,00	114,82
1.3.2. Provedba uzgojnog programa u govedarstvu	145.950,00	84.000,00	57,55
1.3.3. Držanje osnovnog stada na strateškim područjima	33.066.035,00	48.070.150,00	126,28
- krava u sustavu krav - tele	6.780.820,00	10.315.300,00	152,12
- krave za proizvodnju mlijeka	3.550.400,00	4.950.300,00	139,43
- ovce	18.319.375,00	27.959.625,00	152,62
- kozarstvo	9.415.440,00	4.844.925,00	51,46
UKUPNO 1.3.(1.3.1.-1.3.3.):	53.104.985,00	65.254.150,00	122,88
1.4. TOV STOKA U GOVEDARSTVU I SVINJOGOSTVU	72.789.384,85	79.389.687,10	109,07
junad	18.294.407,00	17.675.500,00	96,62
svinje	54.494.977,85	61.714.187,10	113,25
1.5. POTICAJI ZA PROIZVODNJU U PČELARSTVU	8.582.887,90	12.499.098,92	145,63
1.6. NOVČANI POTICAJI U PERADARSTVU	8.153.256,00	8.710.134,00	106,83

1.7. NOVČANI POTICAJI ZA IZVORNE PASMINE STOKE	5.044.280,00	9.189.320,00	182,17
1.8. PROIZVODNJU MESNOG I KOŠTANOG BRAŠNA	251.949,00	101.078,80	40,12
Mesno i koštano brašno	184.679,00		0,00
Riblje brašno	67.270,00	101.078,80	150,26
UKUPNO STOČARSTVO 1.2. - 1.8.:	533.804.953,14	659.705.690,36	123,59
1.9. Uzgoj morske ribe i školjki	10.529.406,52	14.304.664,46	135,85
Uzgoj školjaka	379.687,00	644.308,90	169,69
Uzgoj morske ribe	10.149.719,52	13.660.355,56	134,59
- na otocima	8.214.183,88	11.493.781,96	139,93
- na kopnu	1.935.535,64	2.166.573,60	111,94
Ulov male plave ribe	0,00	0,00	
1.10. NOVČANI POTICAJI ZA UZGOJ SLATKOVODNE RIBE	22.550.680,30	19.283.143,42	85,51
- Šaran	13.379.392,14	8.976.647,79	67,09
- Amur i Tolstolobik	1.203.765,60	1.200.636,20	99,74
- Pastrva	6.156.240,54	7.173.514,99	116,52
- Smuđ, som	22.560,00	87.560,00	388,12
- Riblji proizvodi od slatkovodne ribe	769.982,52	620.373,69	80,57
- Riblja mlad	1.018.739,50	1.224.410,75	120,19
1.11. POTICAJ ZA RIBLJE PROIZ. SARDINA KONZERVE	32.535.041,51	32.157.373,52	98,84
na otocima	18.038.200,25	14.234.503,47	78,91
na kopnu	14.496.841,26	17.922.870,05	123,63
UKUPNO NOVČANI POTICAJI 1.1. - 1.11.:	1.533.471.231,63	1.678.843.489,74	109,48
2. NOVČANE NAKNADE:	33.942.270,00	37.829.903,38	111,43
2.1. NAKNADE ZA POLJOPRIVREDNO SJEME			
Pšenica	14.032.531,75	12.817.957,51	91,34
Raž			
Ječam			
Kukuruz	9.266.321,24	12.817.957,51	138,33
Šećerna repa (sjemenskih jedinica)	1.845.819,00	1.990.740,60	107,85
Soja	3.752.966,61	4.665.398,65	124,31
Suncokret	245.458,00	119.576,60	48,72
Uljana repica	488.675,00	523.000,00	107,02
Duhan		73.163,24	
Krumpir	2.584.282,00	1.642.549,00	63,56

Lucerne	145.242,00	198.713,95	136,82
Travne smjese	634.944,80	1.432.904,46	225,67
Sjeme graška		1.209.640,66	
Sjeme povrća	953.029,60	338.301,20	35,50
UKUPNO NOVČANI POTICAJI I NAKNADE:	1.605.486.536,63	1.716.673.393,12	106,93

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Napomena: podaci se odnose na proizvodnu godinu

Temeljem Zakona o novčanim poticajima i naknadama u poljoprivredi i ribarstvu novčani poticaji za proizvodnju žitarica, uljarica i šećerne repe isplaćivani su u dva dijela: 50% prije sjetve, a drugih 50% nakon okončanja proizvodnje i dokaza o predaji referentnih prinosa. Vlada Republike Hrvatske na prijedlog Ministarstva poljoprivrede i šumarstva je usvojila Operativni plan sjetve kojim su sjetvene površine kultura u sustavu poticaja raspoređene po županijama. Uredi za gospodarstvo (Uredi državne uprave) u županijama sukladno Zakonu i Operativnom planu su raspoređivali sjetvene površine u sustavu poticaja po kulturama na krajnje korisnike. Nakon toga Uredi su Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva dostavljali zahtjeve za isplatu novčanih poticaja. Zahtjevi su dostavljani odvojeno za fizičke osobe koje su svoje pravo ostvarivale izravno preko Ureda, za pravne osobe - vlastito i za pravne osobe kojima su fizičke osobe ustupile svoje pravo na novčane poticaje - uslužno. Odjel tržišne potpore je izvršio kontrolu zahtjeva (provjera površinama predanim referentnim prinosima i drugo). Nakon obavljene kontrole Odjel tržišne potpore je specifikaciju isplata za fizičke osobe dostavio banci. Banka je izvršila isplatu na štedne knjižice fizičkih osoba. Kod pravnih osoba Odjel tržišne potpore je kontrolirao zahtjeve, a Odjel unutarnje revizije i financijskih poslova je vršio izravno plaćanje na žiro račune pravnih osoba.

U 2002. godini izvršena je isplata za: proljetnu sjetvu 2001. - II dio, proljetnu sjetvu 2002. - I dio, jesensku sjetvu 2001. - II dio.

PROLJETA SJETVA 2001. GODINE - II DIO (isplata izvršena u veljači 2002.)

Od planiranih 233.975.000,00 kn ukupno je isplaćeno 224.447.475,01 kn ili 95,93%.

Proljetna sjetva 2001. godine - II. dio

1.	31.896 fizička osoba	44.833.891,63 kn	19,98%
2.	64.991 fizička osoba preko 362 pravne osobe	45.601.504,00 kn	20,32%
3.	210 pravnih osoba - vlastito	134.012.079,38 kn	59,71%
	ukupno 96.887 fizičke	90.435.395,63 kn	40,30%
	ukupno 210 pravne vlastito	134.012.079,38 kn	59,71%

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Pregled kultura za koje je isplaćen poticaj - proljetna sjetva 2001. - II. dio

1.	zob	2.967 ha	1.474.322,45 kn	0,66%
2.	pivarski ječam jari	3.678 ha	2.516.718,73 kn	1,12%
3.	šećerna repa	23.957 ha	34.386.010,61 kn	15,32%

4.	suncokret	24.362 ha	27.075.634,93 kn	12,06%
5.	soja	43.213 ha	35.304.560,70 kn	15,73%
6.	kukuruz	248.404 ha	123.690.227,59 kn	55,11%

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

PROLJETNA SJETVA 2002. godine I. dio

Od planiranih 247.875.000,00 kn ukupno je isplaćeno 241.630.310,92 kn ili 97,48%.

Isplata poticaja za proljetnu sjetvu 2002. godine I. dio

1.	37.769 fizička osoba	49.413.043,55 kn	20,45%
2.	69.744 fizička osoba preko 338 pravne osobe	128.891.777,83 kn	53,34%
3.	202 pravnih osoba – vlastito	63.325.489,54 kn	26,21%
	ukupno 107.513 fizičke	178.304.821,38 kn	83,79%
	ukupno 202 pravne vlastito	63.325.489,54 kn	26,21%

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Pregled kultura za koje je isplaćen poticaj – proljetna sjetva 2002. – I. dio

1.	ječam pivarski jari	2.872 ha	2.154.057,00 kn	0,89%
2.	zob	2.973 ha	1.486.295,35 kn	0,62%
3.	šećerna repa	23.030 ha	34.545.712,50 kn	14,30%
4.	suncokret	27.613 ha	31.065.170,65 kn	12,86%
5.	soja	48.770 ha	40.479.150,05 kn	16,75%
6.	kukuruz	263.800 ha	131.899.925,42 kn	54,59%

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

JESENSKA SJETVA 2001. godine II dio

Od planiranih 164.390.000,00 kn ukupno je isplaćeno 157.953.935,84 kn ili 96,08%.

Isplata poticaja za jesensku sjetvu II. dio

1.	15.710 fizička osoba	30.358.897,11 kn	19,22%
2.	7.120 fizička osoba preko 283 pravne osobe	77.207.193,81 kn	48,88%
3.	192 pravne osobe – vlastito	50.387.844,90 kn	31,90%
	ukupno 22.830 fizičke	107.566.090,92 kn	80,78%
	ukupno 192 pravne vlastito	50.387.844,90 kn	31,90%

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Pregled kultura za koje je isplaćen poticaj – jesenska sjetva II. dio

1.	pšenica durum	735 ha	536.501,13 kn	0,34%
2.	raž	1.880 ha	1.184.092,90 kn	0,75%
3.	ječam pivarski ozimi	5.728 ha	4.147.395,18 kn	2,63%
4.	ječam stočni	17.795 ha	8.528.777,89 kn	5,40%
5.	uljana repica	13.865 ha	14.191.345,94 kn	8,98%
6.	pšenica	164.205 ha	129.365.822,78 kn	81,90%

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

KORIŠTENJE PLAGOV DIZELA U POLJOPRIVREDI I RIBARSTVU

Zakonom o posebnom porezu na naftne derivate propisane su vrste naftnih derivata te porezna osnovica i visina posebnog poreza na naftne derivate. Slijedom toga proizvođačka cijena eurodizel-dizelskog goriva obojenog plavom bojom, koje se namjenski koristi za pogon mehanizacije u poljoprivredi i ribarskih plovila, oslobođena su trošarine. Na taj način smanjeni su proizvodni troškovi poljoprivrednika za jedan od najznačajnijih inputa kako u poljoprivredi tako i u ribarstvu, čime se povećava konkurentnost domaće proizvodnje.

Većina zemalja Europske Unije, a i u nama susjednih zemalja, regulirala je upotrebu tzv. "zelenog goriva" za pogon poljoprivredne mehanizacije. U većini slučajeva to je riješeno potpunim ili djelomičnim povratom uplaćenih trošarina. No niti jedna zemlja u našem okruženju ne oslobađa poljoprivrednike od plaćanja trošarina unaprijed kao što je slučaj u našoj zemlji.

U našoj zemlji 2002. godine pravo na eurodizel-dizelsko goriva obojeno plavom bojom (tzv. plavi dizel) ostvaruju poljoprivredni proizvođači koji su temeljem Zakona o novčanim poticajima i naknadama ostvarili poticaj za žitarice, uljarice, šećernu repu, i duhan i to u ograničenim količinama po hektaru (80 litara odnosno 40 litara za duhan). Pravo na neograničene količine imaju ribari.

Prema podacima INA-e u 2002. godini poljoprivrednicima i ribarima ukupno je prodano 61.647 tona plavog dizela, što je za 13,6% više od prethodne godine.

Stupanjem na snagu Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu od 1. siječnja 2003. godine prestaje važiti Zakon o novčanim poticajima i naknadama. Slijedom toga u pripremi su izmjene i dopune Zakona o posebnom porezu na naftne derivate. Naime članci 16. i 17. Zakona o posebnom porezu na naftne derivate kao korisnike eurodizel-dizelskog goriva obojenog plavom bojom definiraju određene korisnike novčanih poticaja prema Zakonu o novčanim poticajima i naknadama koji prestaje važiti. Isto tako izvršiti će se i odgovarajuće izmjene i dopune Pravilnika o primjeni Zakona o posebnom porezu na naftne derivate što se odnosi na eurodizel-dizelsko gorivo obojeno plavom bojom.

b) Kreditiranje u poljoprivredi

Tijekom 2002. godine završena je realizacija kreditiranja razvojnih programa u poljoprivredi iz udruženih sredstava Ministarstva poljoprivrede i šumarstva i županija započeta krajem 2001. godine (67,66 mln kuna proračunska sredstava iz 2001. godine).

Kreditiranje se provodilo na temelju Pravilnika o uvjetima i načinu korištenja sredstava za kreditiranje razvitka i obnove poljoprivrede (NN 85/01), a sukladno Programu kreditiranja razvitka koje je donijelo Ministarstvo. U 2002. godini u NN 07/02 objavljene su izmjene i dopune navedenog Pravilnika kojima je omogućeno poslovnoj banci ovlaštenoj Ugovorom o poslovnoj suradnji sklapati ugovore o kreditu s korisnikom kredita. U NN 147/02 objavljene su

izmjene i dopune Pravilnika kojima je omogućeno udružena sredstva Ministarstva i županije multiplicirati i na taj način osigurati veći kreditni portfolio.

Proračunom za 2002. godinu osigurano je 45 mln kuna iz Fonda za razvoj i zapošljavanje i 15,0 mln kuna od prenamijenjenih sredstava naknade koja se plaća zbog promjene namjene poljoprivrednog zemljišta u svrhu kreditiranja razvitka poljoprivrede.

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, u cilju kontinuiranog razvoja stočarstva i proizvodnje uzgojno valjanih grla stoke, pokrenulo je Program kreditiranja za nabavu uzgojno valjane stoke u suradnji sa Hrvatskom bankom za obnovu i razvoj, Hrvatskom poštanskom bankom i Hrvatskim stočarsko selekcijskim centrom. Za navedeni Program HBOR je osigurao 30 mln kuna, a kreditiranje se vrši putem HPB-a s kojom je uspostavljena poslovna suradnja. Korisnici kredita mogu biti poljoprivredni proizvođači fizičke i pravne osobe iz Republike Hrvatske koje se bave uzgojem rasplodne uzgojno stoke. U realizaciji Programa sudjeluje HSSC koji vrši prikupljanje kreditnih zahtjeva na terenu te putem aukcija na sajmovima i dogonima organizira otkup i prodaju rasplodnih uzgojno valjanih grla, a daje i preporuku za kupnju pasmina iz uvoza.

U cilju uspostave dugoročne financijske ravnoteže gospodarskih subjekata kao i bolje naplate dospjelih a nepodmirenih potraživanja po odobrenim kreditima Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, Ministarstvo je pripremlilo Kriterije za sklapanje nagodbi radi naplate dospjelih a nepodmirenih potraživanja po odobrenim kreditima MPŠ-a koje je Vlada Republike Hrvatske svojim Zaključkom prihvatila na sjednici od 3. siječnja 2003. godine.

U 2002. godini udruženo je 60 mln kuna proračunskih sredstava predviđenih za kreditiranje razvojnih programa u poljoprivredi sa sredstvima županija te su stvoreni županijski fondovi. U prosincu 2002. godine zaključeni su Ugovori o poslovnoj suradnji sa svakom županijom kojima su regulirani namjena i uvjeti kreditiranja, članstvo u Županijskim povjerenstvima koja će predlagati odluke o odobrenju kredita, način povrata kredita i ostale uvjete kreditiranja kao i rok za korištenje udruženih sredstava koji iznosi 10 mjeseci.

Raspodjela sredstava po županijama predviđenih za financiranje poljoprivrede pripremljen je sukladno kriterijima za određivanje visine sredstava Ministarstva koja se udružuju sa sredstvima županija koje je usvojilo Vijeće za financiranje i Kolegij MPŠ-a. Kriteriji su: visina izdvojenih sredstava županije, udio poljoprivrednog pučanstva županije u ukupnom poljoprivrednom pučanstvu, udio poljoprivrednih površina županije u ukupnim poljoprivrednim površinama, otežani uvjeti gospodarenja, minimalan iznos sredstava MPŠ-a za udruživanje s pojedinom županijom 500.000,00 kuna i maksimalan iznos sredstava MPŠ-a za udruživanje s pojedinom županijom 4.000.000,00 kuna.

Kreditiranje iz udruženih sredstava Ministarstva poljoprivrede i šumarstva i županija u 2002. godini

	Županija	Doznačeno županijama u 2002.	Sredstva županije	Ukupno	%
1.	Bjelovarsko bilogorska	4.000.000	2.500.000	6.500.000	6,79
2.	Brodsko posavska	1.800.000	1.000.000	2.800.000	2,92
3.	Dubrovačko neretvanska	1.100.000	450.000	1.550.000	1,62
4.	Istarska	4.000.000	5.200.000	9.200.000	9,61
5.	Karlovačka	4.000.000	2.000.000	6.000.000	6,27
6.	Koprivničko križevačka	2.550.000	1.500.000	4.050.000	4,23
7.	Krapinsko zagorska	1.700.000	1.000.000	2.700.000	2,82
8.	Ličko senjska	3.000.000	1.000.000	4.000.000	4,18
9.	Međimurska	4.000.000	3.000.000	7.000.000	7,31

10.	Osječko baranjska	3.000.000	1.000.000	4.000.000	4,18
11.	Požeško slavonska	1.150.000	500.000	1.650.000	1,72
12.	Primorsko goranska	3.400.000	1.000.000	4.400.000	4,60
13.	Sisačko moslavačka	2.400.000	800.000	3.200.000	3,34
14.	Splitsko dalmatinska	4.000.000	3.790.000	7.790.000	8,14
15.	Šibensko kninska	1.500.000	500.000	2.000.000	2,09
16.	Varaždinska	3.100.000	3.000.000	6.100.000	6,37
17.	Virovitičko podravska	2.250.000	2.000.000	4.250.000	4,44
18.	Vukovarsko srijemska	4.000.000	1.500.000	5.500.000	5,74
19.	Zadarska	3.000.000	1.000.000	4.000.000	4,18
20.	Zagrebačka	4.000.000	2.000.000	6.000.000	6,27
21.	Grad Zagreb	2.050.000	1.000.000	3.050.000	3,19
UKUPNO		60.000.000	35.740.000	95.740.000	100,00

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

c) Marketinška priprema proizvoda

Cilj programa poticanje je prodaje poljoprivredno-prehrambenih proizvoda na stranim tržištima i domaćem turističkom tržištu putem različitih marketinških aktivnosti, što će imati izravan utjecaj i na ukupan razvitak ruralnih područja iz kojih dolaze odnosno proizvodi.

Kako program spada u neizravan vid potpore sektoru, ovakav vid potpore izuzet je od obveze smanjivanja prema pravilima Svjetske trgovinske organizacije (mjere iz "zelene košare") radi minimalnog iskrivljujućeg učinka na proizvodnju, pa tako i trgovinu.

Program se provodi putem projekata odabranih na natječaju, a koji se sufinanciraju sredstvima iz državnog proračuna. Program je otvoren za projekte znanstvenih i stručnih ustanova, konzultantskih tvrtki, zadruga, udruga proizvođača i jedinica područne.

Tijekom 2002. godine radilo se na slijedećih 5 programa.

- Razvoj novih proizvoda temeljenih na stonskoj dagnji, *Mytilus galloprovincialis* i nove marketinške strategije

Izravnom suradnjom uzgajivačkih, prerađivačkih i istraživačkih subjekata razviti će se novi proizvodi temeljeni na ekološkom uzgoju autohtone stonske dagnje, što će otvoriti nove putove njenog plasmana koji su danas ograničeni isključivo na plasman u svježem stanju. To će omogućiti veliki porast proizvodnje dagnje, a time i otvaranje novih radnih mjesta.

- Izvozni marketing mlade hrvatske govedine

Projekt ima za cilj istražiti zapadnoeuropsko tržište u smislu upoznavanja potrošačkih preferencija prema mladoj hrvatskoj govedini kako bi se, uz test proizvoda i utvrđivanje značajki koje potrošači zahtijevaju, ustrojio izvozni marketing program. Rezultate istraživanja koristiti će obiteljska gospodarstva u tovu goveda i proizvodnji podmlatka i hrane za tov te mesna industrija u provedbi izvoznog marketinga.

- Marketinška priprema tipičnih istarskih proizvoda za domaće turističko tržište
- Evidentiranjem podataka o proizvodnim resursima, tradicionalnim načinima proizvodnje poljoprivrednih proizvoda i njihove prerade, obujmu proizvodnje i načinu plasmana na tržište,

osnovnim fizikalno-kemijskim i organoleptičkim osobinama te iznalaženjem modela njihove zaštite i plasmana, obiteljskim gospodarstvima Istre nudi se trajan motiv bavljenja poljoprivredom i seoskim turizmom.

- **Marketinška priprema istarskog meda**

Projekt ima za cilj unapređenje proizvodnje i poslovanja istarskih obiteljskih gospodarstava koja se bave ekološkom proizvodnjom meda kroz pripremu prepoznatljivog proizvoda za tržište i distribuciju prodajom u izravnom kontaktu. Također će se ustanoviti i Istarska kušaonica meda kao vid obogaćenja turističke ponude.

- **Izvozni marketing domaćeg slavonskog kulena**

Kako je postojeća ponuda kulena vrlo neujednačene kvalitete, malog opsega i neizgrađenog vizualnog identiteta, postoje znatne prepreke za pozicioniranje ovog proizvoda kao hrvatskog izvornog suhomesnatog specijaliteta i njegovog izvoza na zahtjevna gastronomska tržišta. Temeljni cilj Projekta stvaranje je tržišno vrednijeg, konkurentnog proizvoda, za izvozno i domaće turističko tržište. Dostizanje ovog cilja povezano je s većim brojem različitih istraživačko-provedbenih aktivnosti.

Program je pobudio veliku pozornost proizvođača, lokalnih zajednica te različitih udruženja. Održano je nekoliko uspješnih prezentacija programa (okrugli stolovi, predavanja).

4. Službe potpore poljoprivredi

a) U sklopu Ministarstva poljoprivrede i šumarstva

(1) Ravnateljstvo za tržišnu i strukturnu potporu u poljoprivredi

Prema članku 38. Zakona o poljoprivredi operativna provedba mjera tržišne i strukturne potpore u poljoprivredi u nadležnosti je Ravnateljstva za tržišnu i strukturnu potporu u poljoprivredi kao ustrojstvene jedinice Ministarstva poljoprivrede i šumarstva.

Ravnateljstvo obavlja sljedeće poslove:

- provodi mjere tržišno-cjenovne politike,
- provodi mjere strukturne politike,
- provodi programe međunarodne potpore razvitka sektora,
- priprema stručne podloge i analize,
- vodi evidencije o aktivnostima operativne provedbe mjera tržišno-cjenovne i strukturne politike i dostavlja ih u Poljoprivredni informacijski centar,
- uspostavlja i provodi integrirani administrativni i kontrolni sustav.

Stupanjem na snagu Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu i Pravilnika o upisu u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava¹⁷ započela je reforma sustava potpora u poljoprivredi. Početak reforme je upis u Upisnik 139.561 poljoprivrednih gospodarstava.

Odjel tržišne potpore je u 2002. godini kontrolirao zahtjeve za novčani poticaj, vršio obračun istih, izrađivao Operativne planove sjetve, popise zaliha pšenice, radio na otkupu pšenice i izvozu tržnih viškova pšenice, pomagao pri izdavanju Rješenja o uvozu robe po preferencijalnoj carini.

¹⁷ Pravilnik o upisu u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava (N.N. 128/02)

(2) Poljoprivredna inspekcija

Djelokrug rada pojedinih inspekcija u poljoprivredi (poljoprivredne inspekcije, inspekcije bilinogojstva, inspekcije zaštite bilja) temeljen je na odredbama posebnih zakona i propisa kojima je uređeno područje poljoprivrede, a za čiju provedbu je nadležno Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva.

Poljoprivredna inspekcija provodi inspekcijski nadzor nad primjenom Zakona o poljoprivrednom zemljištu, Zakona o novčanim poticajima i naknadama u poljoprivredi i ribarstvu, Zakona o kvaliteti, kontroli kvalitete i prometu mineralnih gnojiva, Zakona o duhanu, Pravilnika o uvjetima i načinu korištenja sredstava za kreditiranje razvitka i obnove poljoprivrede te propisa donesenih na temelju citiranih zakona.

Inspekcija bilinogojstva provodi inspekcijski nadzor nad primjenom Zakona o sjemenu, sadnom materijalu i priznavanju sorti poljoprivrednog bilja i propisa donesenih na temelju toga Zakona.

Inspekcija zaštite bilja provodi inspekcijski nadzor nad primjenom Zakona o zaštiti bilja i propisa donesenih na temelju toga Zakona.

Navedenim zakonima, uz Zakon o stočarstvu i Zakonu o vinu, uređeno je cjelokupno područje poljoprivrede te dio poljoprivrednih proizvoda i prvog stupnja njihove prerade, pa je nadzorom poljoprivredne inspekcije, inspekcije bilinogojstva i inspekcije zaštite bilja (u daljnjem tekstu: inspekcije u poljoprivredi) obuhvaćeno:

- korištenje, zaštita i raspolaganje poljoprivrednim zemljištem te namjensko korištenje sredstava naknade koja se plaća zbog promjene namjene poljoprivrednog zemljišta;
- ostvarivanje novčanih poticaja i naknada u poljoprivredi i ribarstvu;
- proizvodnja i promet mineralnih gnojiva te njegova kakvoća i deklariranje;
- uređenost odnosa u proizvodnji, otkupu, obradi i prometu duhana;
- namjensko korištenje sredstava za kreditiranje razvitka i obnove poljoprivrede;
- proizvodnja i trgovina te deklariranje i kakvoća sjemena i sadnog materijala, posebice njihova genetska čistoća i zdravstveno stanje;
- zdravstvena kontrola bilja u unutarnjem prometu, promet sredstvima za zaštitu bilja i uređaja za njihovu primjenu te sprečavanje štetnih posljedica od primjene sredstava za zaštitu bilja po zdravlje ljudi, životinja, bilja i okoliša.

S obzirom na brojne specifičnosti u pojedinim područjima inspekcijskog nadzora, svakim posebnim zakonom propisani su: ustrojstvo inspekcija, poslovi, način rada i postupanja pojedinih inspektora, kao i uvjeti za obavljanje poslova inspektora.

Izvori obveza za zadaće i poslove inspekcijskog nadzora inspektora u poljoprivredi proizlaze iz izravnih zakonskih ili drugih na zakonu i propisima utemeljenih obveza, iz zaključaka i drugih akata Hrvatskog sabora i Vlade Republike Hrvatske te iz godišnjih planova rada.

Prvostupanjskom inspekcijskom nadzoru u području poljoprivrede podliježe oko 540.000 objekata u vlasništvu ili posjedu mnogobrojnih pravnih i fizičkih osoba. Objekti nadzora su: poljoprivredno zemljište; objekti na kojima se odvija subvencionirana poljoprivredna i ribarska proizvodnja; objekti za doradu sjemena; skladišta i prodavaonice sjemena, sadnog materijala i mineralnih gnojiva; poljoprivredne ljekarne te razni objekti za koje se koriste namjenski krediti u poljoprivredi.

Sa ukupnim djelovanjem inspekcijskih službi u području poljoprivrede u Republici Hrvatskoj, vezano uz obavljanje prvostupanjskog nadzora, možemo biti veoma zadovoljni.

Prema podacima o sveukupnoj aktivnosti u 2002. godini inspektori u poljoprivredi su:

- obavili 11.977 inspekcijskih pregleda (8,6 % više nego 2001.g.);
- sastavili 10.469 zapisnika o pregledu (11 % više nego 2001.g.);

- pokrenuli 1.861 upravni postupak i donijeli 1.809 prvostupanjskih rješenja (46 %, odnosno 27 % više nego 2001.g), od kojih je 924 izvršeno bez ovršnog postupka;
- naredili su 399 mjera zapisnikom od kojih je 259 izvršeno (57 %, odnosno 37 % više nego 2001. g.);
- uzeli u inspekcijskom postupku 547 uzoraka sjemena, zaštitnih sredstava, zemljišta, duhana i gnojiva radi ispitivanja kakvoće (35 % manje nego 2001.g.)
- podnijeli 1.196 zahtjeva za pokretanje prekršajnih postupaka (29 % više nego 2001.g.);
- podnijeli 6 prijava za kaznena djela (2001. g. podnijete 4 prijave).

Prekršajni su sudovi riješili 146 zahtjeva i izrekli 186 kazni, što je 24 % manje nego 2001. godine.

Najznačajnije aktivnosti odvijale su se na usmjeravanju i usklađivanju rada županijskih inspekcija, davanju stručnih mišljenja, pojašnjenja i uputa, izradi naputaka za provedbu nekoliko ciljanih akcija po nalogu Ministarstva te izradi izvješća o provedbi istih.

Provedene su slijedeće ciljane akcije:

- Inspekcijski nadzor ostvarivanja novčanih poticaja za proizvodnju žitarica i uljane repice, sjetva jesen 2001. godine
- Inspekcijski nadzor ostvarivanja novčanih poticaja za proizvodnju šećerne repe, soje, suncokreta i kukuruza u proljetnoj sjetvi 2002.
- Provedba inspekcijskog nadzora prema Programu aktivnosti u provedbi posebnih mjera zaštite od požara od interesa za RH u 2002. godini
- Kontrola namjenskog korištenja sredstava za kreditiranje razvitka i obnove poljoprivrede, odobrenih tijekom 1999. i 2000. godine
- Provedba Naredbe o poduzimanju mjera za sprečavanje širenja i iskorjenjivanje smrdljive snijeti pšenice – *Tilletia spp.*
- Provedba Pravilnika o vrstama poljoprivrednog bilja čije sjeme mora biti tretirano fungicidom
- Provedba Pravilnika o uvjetima kojima moraju udovoljavati pravne osobe koje obavljaju promet sredstvima za zaštitu bilja na veliko i malo, te o načinu i postupku osposobljavanja zaposlenika koji čuvaju i izdaju sredstva za zaštitu bilja
- Nadzor nad prometom sredstvima za zaštitu bilja

Od najznačajnijih pojava uslijed kojih su inspekcije morale poduzimati energičnije akcije valja istaknuti nekoliko pojava.

- Na području cijele države nastavilo se i prošle godine uništavanje poljoprivrednog zemljišta nezakonitom prenamjenom u građevinsko i nelegalnom eksploatacijom šljunka, pjeska i gline.
- Pojava skidanja humusa i nelegalna trgovina njime proširila se na cijelom priobalnom području a najizraženija je u Dubrovačko-neretvanskoj i Splitsko-dalmatinskoj županiji.
- Oba načina devastacije poljoprivrednog zemljišta prerasla su u gospodarski kriminalitet pa su nužne koordinirane akcije poljoprivredne, rudarske, građevinske i inspekcije zaštite prirode i okoliša te inspekcije Sektora kriminalističke policije Ministarstva unutarnjih poslova.
- Naređene mjere poljoprivredne inspekcije teško se provode, posebice u slučajevima kada su za izvršenje potrebna veća novčana sredstva.
- Provedenim ciljanim kontrolama kod 1.944 korisnika poticaja za ratarsku proizvodnju, kojima je obuhvaćeno oko 25 % površina, utvrđena je nezasijanost oko 1,5-1,7 % odobrenih površina, dok je godinu dana ranije utvrđena nezasijanost iznosila oko 1,2 %.

- Inspektori su donijeli više od 1000 upravnih rješenja kojima su naredili povrat preko 3,62 mln. kuna, od čega je na žiroračun Ministarstva do 31.12. 2002. godine vraćeno više od 1,26 mln. kuna. Radi izvršenja preostalih rješenja to jest povrata preostalog novčanog iznosa predloženo je Općinskim državnim odvjetništvima pokretanje 437 ovršnih postupaka.
- Provedenom kontrolom kod 180 korisnika namjenskih sredstava za kreditiranje razvitka i obnove poljoprivrede, odobrenih 1999. i 2000. godine, koji su iskoristili 19.362.443,67 kuna, utvrđeno je nenamjensko ili djelomično namjensko korištenje kod 10 korisnika koji su nenamjenski iskoristili oko 1,25 mil. kuna ili 6,44 % kontroliranog iznosa.

Već ranijih godina zabilježena pojava puštanja u promet lažnog sjemena kukuruza proširila se u 2002. godini i na puštanje u promet micelija gljiva. Također u nekoliko slučajeva utvrđeno je puštanje u promet sjemena povrća koje se ne nalazi na Sortnoj listi Republike Hrvatske te niz nepravilnosti u deklariranju sjemena iz uvoza.

Zaraza pšenice smrdljivom snijeti, od pojave 1998. godine povećavala se do 2000. godine kada je uništeno više od 1.300 tona pšenice, da bi se zahvaljujući svim poduzetim mjerama i naporima proizvođača i stručnjaka svela na zadovoljavajuću razinu pa je u 2002. godini uništeno samo 74 tone zaražene pšenice, vlasništvo 31.-og proizvođača.

Radi efikasnije i potpunije zaštite javnog interesa, odnosno provedbe zakonitosti, ostvarena je dobra suradnja sa Ministarstvom unutarnjih poslova te Državnim odvjetništvom.

Aktivnosti inspekcija u području poljoprivrede, tijekom 2002. godine bile su sustavne i sveobuhvatne. Obavljeno je gotovo 12.000 inspekcijskih pregleda i sačinjeno više od 10.000 inspekcijskih zapisnika o očevidu (10-tak % više u odnosu na 2001. godinu).

U slučajevima utvrđenih nepravilnosti inspektori su donosili rješenja kojima su naređivali otklanjanje nedostataka i poduzimali mjere odgovornosti. Donijeto je 1.809 prvostupanijskih rješenja kojima je naređeno otklanjanje raznih nepravilnosti (46 % više u odnosu na 2001. godinu).

Podnijeto je 1.196 zahtjeva za pokretanje prekršajnih postupaka. Prekršajni su sudovi riješili manje od 20 % zahtjeva. Izrečene kazne za pravne i fizičke osobe bile su manje 26 puta od najvećih propisanih posebnim zakonima a 6 puta manje za odgovorne osobe u pravnim osobama.

Inspekcijske je poslove u izvještajnom razdoblju obavljalo osam (8) inspektora u Ministarstvu i šezdesetjedan (61) županijski inspektor.

(3) Zaštita bilja

Jedan od činitelja koji izravno utječu na kvalitetu i kvantitetu biljne poljoprivredne proizvodnje odnosi se biljne štetočinke odnosno na zdravstveno stanje bilja. Intenzivna biljna proizvodnja s jedne strane zahtijeva intenzivnu zaštitu od napada biljnih štetočinja, dok se s druge strane treba voditi brigu i graditi svijest poljoprivrednih proizvođača o potrebi odgovornog korištenja pesticida u poljoprivredi, ne samo radi smanjenja troškova inputa, već prvenstveno u cilju zaštite zdravlja ljudi i očuvanja okoliša.

Sve veći zahtjev tržišta za zdravom hranom pokazatelj je da u budućem planiranju strategije poljoprivrede treba voditi računa o tim zahtjevima i organizirati provođenje zaštite bilja, kao dio primarne poljoprivredne proizvodnje, u skladu sa suvremenim potrebama.

Stručne poslove vezane uz propisima određeno praćenje zdravstvenog stanja bilja u biljnoj proizvodnji u nadležnosti je Zavoda za zaštitu bilja.

Pored redovitog praćenja zdravstvenog stanja reproduktivnog materijala u tijeku vegetacije, Zavod provodi i organizirano praćenje određenih biljnih štetočinja od karantenskog značaja. To

su one biljne štetočinke kojih nema na području Europe pa time i Republike Hrvatske ili su ograničeno prisutne u europskim državama ili Republici Hrvatskoj.

Trenutno se u Europskoj uniji, pa tako i kod nas, s obzirom na goleme materijalne štete koje mogu prouzročiti u primarnoj biljnoj proizvodnji, provodi sustavno praćenje (sukladno propisanim smjernicama) karantenskih cistolikih krumpirovih nematoda te prstenaste i smeđe truleži gomolja krumpira i krumpirovog raka.

Uz znatnu financijsku potporu Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, Zavod provodi redovite mjere praćenja spomenutih karantenskih biljnih štetočinja u cilju sprječavanja njihove pojave ili širenja i suzbijanja, ali i praćenje drugih štetočinja bilja važnih za našu internu biljnu poljoprivrednu proizvodnju.

Primjerice, od 2001. godine i nastavno 2002. godine prvi put započeto je sustavno praćenje zaraze smrdljivom snijeti, koja se prijašnjih godina proširila na cijelo područje Republike Hrvatske, a izrazito je štetna na pšenici (zaražena pšenica nije za ljudsku niti stočnu ishranu), uz istovremeno poduzimanje mjera za sprječavanje širenja i njeno iskorjenjivanje.

Radi zaraze smrdljivom snijeti u razdoblju od 1998. godine u inspekcijskom nadzoru naređeno je uništenje zaražene pšenice. Tako je:

- 1998. godine uništeno 179 tona zaražene pšenice,
- 1999. godine uništeno je 360 tona,
- 2000. godine uništeno je 1.303 tona,
- 2001. godine uništene su 123 tone,
- 2002. godine uništeno je 74 tona zaražene pšenice.

Iz podataka je jasno vidljivo da od 2001. godine kad je su se počele provoditi sustavne mjere za njeno praćenje i iskorjenjivanje, zaraza je sa 1.303 tone u 2000. godini snižena na 74. tone u 2002. godini.

Za sustavno praćenje i iskorjenjivanje smrdljive snijeti, Ministarstvo je izdvojilo u 2001. godini osiguralo 479.205,00 kuna, u 2002. godini 350.000,00 kuna, uz prijedlog u 2003. godini cca 50.000,00 kuna. Općenito je poznato da su izdvajanja za preventivne mjere niža od naknadnih, kurativnih mjera, kad su već prouzročene ogromne gospodarske štete.

Da bi se podigla razina stručnosti Zavoda, kako ljudskih potencijala tako i opreme, te u cilju usklađivanja rada sa svjetskim standardima, naročito onih u Europskoj uniji, zadnjih godina ulažu se znatna sredstva u nabavku potrebne suvremene laboratorijske opreme. S istim ciljem EU je u okviru CARDS programa pomoći u 2002. godini osigurala financijska sredstva za tehničku pomoć u cilju temeljite reorganizacije Zavoda, a financijska pomoć za daljnje opremanje Zavoda predviđena je u okviru ovog programa i u 2003. godini.

GRANIČNA INSPEKCIJA ZAŠTITE BILJA (FITOSANITARNA KONTROLA)

Granična inspekcija zaštite bilja sustavno je provodila tijekom 2002. godine zdravstvenu kontrolu bilja i biljnih proizvoda koji se uvoze ili provoze preko državne granice preko 55 službeno određena granična prijelaza, kako bi se spriječilo unošenje i širenja karantenskih štetočina bilja. Inspektori su također provjeravali dokumentaciju koja je pratila pošiljke sredstava za zaštitu bilja u uvozu, kontrolirali sortnost i dokumentaciju pri uvozu biljnog reprodukcijanskog materijala, te zajedno sa Zavodom za Zaštitu bilja u poljoprivredi i šumarstvu obavljali zdravstveni pregled izvoznih pošiljaka i izdavali svjedodžbe o zdravstvenom stanju – fitocertifikate.

Tijekom 2002. godine pregledano je ukupno 52 936 pošiljaka bilja, od kojih 48 179 uvoznih a 14 525 izvoznih ili reexportnih. Izvršena je kontrola dokumentacije 347 pošiljaka sredstava za zaštitu bilja. Izdano je 156 rješenja o zabrani uvoza pošiljaka bilja i 4 rješenja o zabrani uvoza sredstava za zaštitu bilja.

S obzirom da način rada ove inspekcije kao i važeći propisi u najvećem dijelu više ne pružaju dostatnu podlogu i okvir temeljem kojih bi ova inspekcija mogla djelovati sukladno zahtjevima

EU, neophodno je izmjenom nacionalne legislative pristupiti njenoj reorganizaciji kako bi se mogli primjenjivati postupci i kontrole ekvivalentni onima koji se primjenjuju u zemljama članicama EU.

(4) Veterinarstvo

Redovito na kraju svake kalendarske godine Uprava za veterinarstvo donosi godišnje izvješće o stanju zdravlja životinja u Hrvatskoj. Ono se temelji na službenim podacima o ukupnom broju životinja u Hrvatskoj, broju provedenih laboratorijskih, kliničkih i patoanatomskih pretraga Hrvatskog veterinarskog instituta određenog kao referalnog laboratorija, te broju pozitivnih nalaza za određene bolesti.

Lista A OIE-a (naročito opasne zarazne bolesti)

Bolest	Kod bolesti	Vrsta životinje	Zadnja pojava bolesti
Afrička svinjska kuga	A 120	sui	-
Bolest kvrgave kože	A 070	bov	-
Bolest plavog jezika	A 090	bov, ovi, cap	2002
Goveđa kuga	A 040	bov	1883
Grozница riftske doline	A 080	bov	-
Klasična svinjska kuga	A 130	sui	6/2002
Konjska kuga	A 110	equ	-
Kuga malih preživača	A 050	ovi, cap	-
Kuga peradi	A 150	avi	-
Newcastelska bolest	A 160	avi	1991.
Ovčje boginje i kozje boginje	A 100	ovi, cap	1955.
Slinavka i šap	A 010	bov, ovi, cap, sui	1978.
Vezikularna bolest svinja	A 030	sui	-
Vezikularni stomatitis	A 020	bov, ovi, cap, sui, equ	-
Zarazna pleuropneumonija	A 060	bov	-

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

(-)bolest nije nikada utvrđena na teritoriju RH

Bolesti A Liste (naročito opasne zarazne bolesti)

Klasična svinjska kuga

Već duži niz godina jedina bolest sa A liste koja se sporadično pojavljuje u RH je klasična svinjska kuga. U svrhu sprječavanja pojave i suzbijanja iste, izdvajaju se velika novčana sredstva. Kao jedna od metoda kontrole ove bolesti u Hrvatskoj se provodi redovita vakcinacija svinja. Cilj RH u skorijoj budućnosti je prestati sa metodom obvezne vakcinacije svinja, te prijeći na sprječavanje ove bolesti isključivo stamping-out metodom. U tu svrhu napravljeni su određeni koraci u ocjeni mogućih potrebitih sredstava, odnosno njihove prenamjene.

Slinavka i šap

Iako bolest nije utvrđena na teritoriju RH od 1978. godine, dakle više od dvadeset godina, njena prisutnost u Europi i sa Europom graničnim zemljama, zahtijeva izuzetnu budnost veterinarske službe u kontroli prometa životinja i njihovih proizvoda pri uvozu i u tranzitu. U skladu sa europskim propisima vakcinacija protiv slinavke i šapa na području RH ne provodi se od 1991. godine.

Bolest plavog jezika

Bolest plavog jezika prvi puta se pojavila na području južne Hrvatske (županija Dubrovačko-neretvanska) krajem 2001. godine.

Tijekom 2002. godine, od rujna do prosinca, provedena je sentinel studija s različitom dinamikom uzorkovanja, i to: u infected zone 2 x mjesečno i u surveillance zone 1 x mjesečno. U prosincu 2002. na cijelom području Hrvatske osim županije Dubrovačko-neretvanske, koja se smatra zaraženim područjem, provedeno je serosurveillance pretraživanje na slučajno odabranom uzorku od 2400 goveda, u cilju utvrđivanja prevalencije od najmanje 2% barem kod jednog goveda ukoliko je bolest nazočna.

Plan je provesti ovu studiju i na kraju 2003. godine kako bi se na temelju dobivenih rezultata iz dvogodišnjeg razdoblja utvrdila slobodna i zaražena područja. U pripremi je također provedba entomološke studije za ista područja.

Do sada je na području Hrvatske utvrđen serotip 9 BTV.

Bolesti B Liste OIE-a (bolesti sa izrazitim ekonomskim značajem)

Bedrenica

U skladu s nacionalnom legislativom, goveda i ovce na područjima proglašenim bedreničnim distriktima (područja na kojima se bedrenica pojavila u posljednjih 20 godina), moraju biti obvezno vakcinirana. Tijekom 2002. god., 404 uzoraka je laboratorijski testirano na prisutnost bedrenice, od kojih ni jedan nije bio pozitivan i 45.952 životinja je vakcinirano.

Trihineloz

Trihineloz je bolest koja u zadnjih deset godina predstavlja najveći javno zdravstveni problem u Republici Hrvatskoj. Do početka rata bolest se je pojavljivala samo na endemičkim područjima na području Vukovara. Za vrijeme rata stvorili su se povoljni uvjeti za širenje bolesti tako da se bolest proširila na cijelo područje županije Vukovarsko-srijemske i Osječko-baranjske te dijelove županije Brodsko-posavske i Virovitičko-podravске. U cilju zaštite zdravlja ljudi, Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva je 1995. godine donijelo prvu Naredbu o obveznom trihineloskopskom pregledu mesa svinja kod klanja za potrebe vlastitog domaćinstva kojom je određen obavezan pregled zaklanih svinja za potrebe vlastitog domaćinstva na ugroženom području. Godine 1998. donesena je «Naredba» kojom se određuje obavezan pregled kod klanja za potrebe vlastitog domaćinstva na području cijele Republike Hrvatske. Također iste godine Vlada Republike Hrvatske je donijela Program suzbijanja trihineloze u Republici Hrvatskoj. Nakon donošenja «Programa» i Pravilnika o mjerama za suzbijanje i iskorjenjivanje trihineloze («Narodne novine», br. 81/99), organizirano se pristupilo provođenju sustavnih mjera suzbijanja bolesti. Provođenje mjera kontrole i suzbijanja bolesti rezultiralo je značajnim poboljšanjem epizotološke situacije, budući da je učestalost pojave bolesti na zaraženim područjima značajno smanjena, te da je bolest lokalizirana na postojećim područjima bez tendencije širenja. Također provedene mjere rezultirale su značajnim smanjenjem broja oboljelih ljudi.

Pregled pretraženih i pozitivnih uzoraka mesa zaklanih svinja od 1997 do 2001. godine

Godina	Pretraženo	Pozitivno
1997.*	145.785	1166
1998.	998.551	2263
1999.	1.180.752	4293
2000.	1.392.347	4478
2001.	1.385.673	1378
2002.	1.565.064	1128

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

* napomena: podaci za 1997. godinu odnose se na Vukovarsko-srijemsku, Osječko-baranjsku, Virovitičko-podravsku i Brodsko-posavsku županiju

Pregled broja oboljelih ljudi od 1997. do 2001. godine

Godina	Broj oboljelih ljudi
1997.	112
1998.	575
1999.	258
2000.	152
2001.	52
2002.	177

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Sama činjenica da je tijekom 2002. godine utvrđeno 1128 slučajeva trihineloze svinja prilikom klanja za potrebe vlastitog domaćinstva i na klaonicama, govori da je bolest i dalje prisutna na endemičnim područjima te da je i dalje potrebno dosljedno provoditi propisane mjere kontrole i suzbijanje bolesti. Od 1995. godine do 2002. godine kroz propisani sustav kontrole bolesti Veterinarska služba je utvrdila 13.448 slučajeva trihineloze kod svinja što predstavlja neprocjenjiv značaj zaštite zdravlja ljudi od ove opasne parazitarne bolesti.

U listopadu 2002. godine došlo je do pojave epidemije trihineloze na području Županije Istarske u kojoj je oboljela 151 osoba. Svi oboljeli su konzumirali tzv. «istarsku kobasicu» koju su kupovali u desetak trgovina na području županije Istarske. Nakon pojave bolesti suradnjom veterinarske i sanitarne inspekcije poduzete su sve zakonom propisane mjere u cilju utvrđivanja uzroka invazije ljudi i sprečavanja daljnjeg širenja bolesti. Daljnjom koordiniranom akcijom veterinarske inspekcije i Policijske uprave Istarske, utvrđeno je da je uzrok pojave bolesti nelegalna nabava svinjskog mesa za preradu jedne tvrtke koja posjeduje registrirani objekt za preradu mesa. Za sve utvrđene nepravilnosti veterinarska inspekcija je poduzela zakonom propisane mjere, te su podnošene kaznene i prijave prekršajne.

Da nije bilo navedene epidemije s obzirom na pojavnost pojave bolesti kod svinja i ljudi tijekom 2002. godine, uspoređujući ga s prethodnim godinama mogli bi smo biti izuzetno zadovoljni.

Bjesnoća

Bjesnoća i nadalje predstavlja jedan od epizootioloških problema u RH. Zbog situacije na terenu, odnosno redovite godišnje pojave 400 -500 slučajeva pozitivnih životinja, u čemu je sve veći broj oboljelih domaćih životinja u odnosu na divlje životinje, najučestalije lisice, pokazalo se

potrebnim uključivanje u koordiniranu međunarodnu akciju oralne vakcinacije lisica, glavnog rezervoara silvatične bjesnoće, te osnivanje državnog povjerenstva čiji je glavni zadatak redovito izvješćivanje javnosti te donošenje i poduzimanje mjera za suzbijanje bjesnoće. Najvažnijim podatkom ističemo da u RH nije zabilježen ni jedan slučaj humane bjesnoće, čime Hrvatska ima status zemlje u kojoj je bjesnoća prisutna ali dobro kontrolirana.

Tuberkuloza

Stanje sa goveđom tuberkulozom možemo smatrati izuzetno povoljnim. Prisjećajući se da je organizirano suzbijanje i iskorjenjivanje goveđe tuberkuloze započeto davne 1945. kada je na velikim aglomeracijama bilo 34% i 86% tuberkuloznih goveda, smatramo izuzetno važnim da je sustavnim provođenjem tuberkulinizacije, broj tuberkuloznih goveda pao je na svega 0,013% čime su zadovoljeni europski uvjeti za dobivanje statusa zemlje službeno slobodne od goveđe tuberkuloze, tog važnog uvjeta za stavljanje životinja u međunarodni promet i uklanjanje mogućeg izvora infekcije za ljude.

Goveđa spongiformna encefalopatija (GSE)

U RH nije nikada postavljena utemeljena klinička sumnja na pojavu goveđe spongiformne encefalopatije, niti je bolest ikada dijagnosticirana postmortalnim histopatološkim pregledom mozga ili primjenom brzih testova (Prionics test) niti jednog goveda koje je klinički pokazivalo znakove poremećaja središnjeg živčanog sustava, odnosno zdravih goveda starijih od 24 mjeseca upućenih na redovno klanje. Ova tvrdnja odnosi se, kako na goveda oteljena u Hrvatskoj, tako i na uvezena u Hrvatsku, te na njihovo potomstvo. Program praćenja i dijagnostike spongiformnih encefalopatija u RH, provodi se od 1996. godine, te je spomenutim Programom, Zakonom o veterinarstvu i drugim podzakonskim propisima koji uređuju predmetno područje, propisano sljedeće:

- bolest se prijavljuje po zakonu;
- provode se stalni programi kontrole i praćenja GSE-a i drugih transmisivnih encefalopatija (TSE-a);
- na Odjelu za patologiju Hrvatskoga veterinarskoga instituta u Zagrebu, osnovan je Laboratorij za kontrolu i praćenje životinjskih spongiformnih encefalopatija sa specifičnim naglaskom na transmisivne spongiformne encefalopatije;
- na GSE moraju biti pretražena goveda bez obzira na starost, koja pokazuju kliničke znakove poremećaja središnjeg živčanog sustava; starija od 24 mjeseca nakon: -uginuća iz bilo kojeg razloga i klanja po isključenju pri remontu stada; starija od 24 mjeseca, pri redovnom klanju
- dijagnostički materijal podrijetlom od goveda (bilo zaklanih ili uginulih) koja su pokazivala znakove živčanih poremećaja obvezno se specifično testira;
- zabranjen je uvoz u Republiku Hrvatsku, živih goveda i njihovih proizvoda, iz zemalja koje su zabilježile pojavu goveđe spongiformne encefalopatije, a isto tako i iz zemalja koje nemaju program otkrivanja iste;
- zabranjena je uporaba mesnog i koštanog brašna za ishranu svih životinja čije meso se koristi u prehrani ljudi;
- zabranjen je uvoz krmiva animalnog podrijetla i tkiva visokog rizika u RH.

Pri Hrvatskom veterinarskom institutu, Laboratoriju za praćenje i dijagnostiku animalnih spongiformnih encefalopatija u nastavku provedbe propisanog testiranja do 30.06.2003. provedeno je sveukupno testiranje na 31.271 uzorku goveđeg mozga. Svi provedeni testovi rezultirali su negativnim rezultatom.

Infekciозна anemija kopitara

Infekciозна anemija kopitara (IAK) je virusna kontagiozna zarazna bolest od koje obolijevaju isključivo kopitari. Bolest najčešće prenose insekti koji sišu krv, a može se prenositi i direktnim kontaktom. U zadnjih petnaestak godina bolest se sporadično javljala u Republici Hrvatskoj, najčešće na području županije Sisačko-moslavačke koje je s obzirom na podvodno područje i pašni način držanja konja endemično područje ove bolesti.

Infekciозна anemija kopitara pojavila se u epizootiološkim razmjerima tijekom razdoblja od 20. kolovoza 2002. do 13. veljače 2003. godine na području Sisačko-moslavačke županije, pašnjak Odransko polje. Tijekom tog razdoblja, na navedenom lokalitetu, eutanazirano je ukupno 206 konja, za što je isplaćeno 1.764,880 kuna.

Povrh navedene epizootije, u Zagrebačkoj, Karlovačkoj, Bjelovarsko-bilogorskoj, Ličko-senjskoj, Brodsko-posavskoj i Sisačko-moslavačkoj županiji, tijekom razdoblja od 1. kolovoza 2002. godine do 1. lipnja 2003. godine, infekciозна anemija kopitara utvrđena je u ukupno 51 kopitara za čije je privođenje klanju ili eutanaziji isplaćeno ukupno 165.676,00 kuna.

FINANCIRANJE MJERA ZAŠTITE ZDRAVLJA ŽIVOTINJA

Imunoprofilaktičke i dijagnostičke mjere određene "Naredbom o mjerama zaštite životinja od zaraznih i nametničkih bolesti" financirane u 2002. godini iz sredstava Državnog proračuna Republike Hrvatske i računa zdravstvene zaštite životinja prikazane su u slijedećoj tablici.

Financiranje mjera zaštite zdravlja životinja u 2002. godini

1.	Vakcinacija svinja	35.739.762,88
2.	Vakcinacija bjesnoće	161.813,14
3.	Vađenje krvi konja	632.210,19
4.	Vađenje krvi goveda	172.491,34
5.	Vađenje krvi svinja	91.857,70
6.	Vađenje krvi ovaca i koza	287.873,17
7.	Tuberkulinizacija	2.698.510,78
8.	Uzimanje uzoraka mlijeka	1.164.372,35
9.	Dezinfekcija-deratizacija	2.583.561,85
10.	Naknada šteta IAK	1.396.880,00
11.	Naknada šteta trihinelozu	1.428.461,00
12.	Ušne markice (trihinelozu)	79.075,34
13.	Naknada šteta ostale životinje	557.291,98
14.	Troškovi utilizacije	573.259,74
UKUPNO		45.613.249,50

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

b) Izvan Ministarstva poljoprivrede i šumarstva

(1) Hrvatski zavod poljoprivrednu savjetodavnu službu

Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu je ustanova za pružanje usluga obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, radi povećanja proizvodno-gospodarske učinkovitosti poljoprivredne proizvodnje te obnove, razvitka i očuvanja svekolikih vrijednosti ruralnih područja.

U Republici Hrvatskoj postoji oko 500.000 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, vrlo različitih po svojim temeljnim obilježjima i to, kako prema socio-gospodarskoj i posjedovno zemljišnoj strukturi, tako i prema proizvodnoj strukturi zbog izrazitih regionalnih različitosti. Stoga, zbog navedene izrazite različitosti obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava - kao korisnika usluga - ističe se sva složenost, kako sadašnjeg, tako i budućeg funkcioniranja poljoprivredne savjetodavne službe, odnosno njenog kadrovskog sastava i osposobljavanja. Temeljna je zadaća Zavoda davanje stručnih savjeta, instrukcija i praktičnih predočenja radi prikaza novih tehnologija i načina gospodarenja te prijenosa svih znanja i vještina potrebnih razvitku poljoprivredne proizvodnje na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima.

U siječnju 1997. godine Vlada RH je uredbom osnovala Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu (HZPSS) kao specijaliziranu ustanovu za poslove poljoprivredne savjetodavne službe.

Tijekom proteklih 12 godina poljoprivredna savjetodavna služba doživjela je mnoge promjene, organizacijske i strukturalne. Učinkovito obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo temeljni je cilj razvitka poljoprivredne proizvodnje Republike Hrvatske te zadaća poljoprivredne savjetodavne službe.

Zbog nastojanja da se prilagodi novim situacijama i stanju u gospodarstvu HZPSS se svojim radom i organizacijom nastoji uskladiti sa potrebama obiteljskih gospodarstava.

Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu djeluje putem Ureda ravnatelja smještenog u sjedištu Zavoda u Zagrebu i putem županijskih podružnica. U Uredu ravnatelja sistematizirano je 9 različitih odjela koje vode stručnjaci različitih specijalnosti (stočarstvo, ratarstvo, VV, zaštita bilja, agroekonomika, poljoprivredna mehanizacija, ribarstvo, ruralni razvitak, ekologija) te zaposlenici za obavljanje ekonomskih, pravnih i drugih administrativnih poslova. Zadatak je načelnika odjela da usmjeravaju i nadziru rad savjetnika u podružnicama, da planiraju i organiziraju njihovo usavršavanje i stručno osposobljavanje te da usklađuju i prate provođenje županijskih programa rada te zajedničkih odrednica programa rada Zavoda.

Osim stručnog savjetodavnog rada, davanja savjeta i informacija poljoprivrednim proizvođačima, aktivnosti HZPSS obuhvaćaju i sljedeće:

- opći poslovi za potrebe MPŠ,
- opći poslovi za potrebe lokalne samouprave,
- poslovi na kreditiranju,
- predavanja i demonstracije,
- osobno usavršavanje,
- suradnja s medijima,
- znanstvena istraživanja,
- aktivnosti na udruživanju poljoprivrednika,
- projekti.

Kako bi usluge HZPSS bile dostupne što većem broju korisnika, prvenstveno poljoprivrednicima, za njihovo pružanje HZPSS se koristi sa više različitih metoda:

- individualno savjetovanje i terenski rad na poljoprivrednim gospodarstvima,
- rad sa grupama poljoprivrednika (studijske grupe),
- rad sa poljoprivrednim udrugama,

- predavanja i demonstracije,
- informiranje putem masovnih medija i
- izdavačka djelatnost (letci, priručnici, brošure).

U svojem svakodnevnom radu HZPSS usko surađuje sa Ministarstvom poljoprivrede i šumarstva, lokalnom upravom i samoupravom, poljoprivrednim školama i fakultetima, državnim i javnim ustanovama i službama, poljoprivrednim poduzećima u Hrvatskoj, a uspostavljena je suradnja i kontakt sa brojnim institucijama u inozemstvu (Slovenija, Austrija, Italija, Nizozemska, Danska, Velika Britanija, Irska i dr.).

Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu bio je glavni nositelj edukacije obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava o reformi poljoprivrede odnosno sustava državne potpore i o upisniku poljoprivrednih gospodarstava. Djelatnici županijskih Odsjeka HZPSS-a tijekom mjeseca studenog 2002. godine kontinuirano su organizirali i održavali predavanja na svojem terenu (u općinama, gradovima, naseljima) na temu upisnika. Na predavanjima su prisutni poljoprivrednici informirani i o promjenama i novostima u Zakonu o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, čija primjena je počela s 01. siječnja 2003. godine.

U nekim županijama, uz djelatnike HZPSS-a, predavači su bili i djelatnici područnih poreznih uprava, koji su odgovarali na upite vezane uz porezne obveze poljoprivrednika (obveza uključivanja u sustav poreza na dodanu vrijednost za korisnike novčanih poticaja). U razdoblju od 04. 11. – 15. 12. 2002. djelatnici HZPSS-a održali su 1.059 predavanja na kojima je bilo prisutno 34.524 slušača, velikim dijelom poljoprivrednika, ali i predstavnika poljoprivrednih zadruga, udruga kao i predstavnika lokalne uprave i samouprave. Osim samih predavanja, djelatnici HZPSS redovito su nastupali i u lokalnim radijskim emisijama, TV prilogima i objavili niz članaka u dnevnim i lokalnim novinama te je i na taj način široki krug poljoprivrednih proizvođača putem HZPSS-a dobio potrebne informacije o upisniku i sustavu državnih potpora. Također su savjetnici i u svojim uredima odgovarali na brojne osobne i telefonske upite poljoprivrednika.

Od početka upisa, dakle od 01. prosinca, savjetnici su i dalje aktivno sudjelovali u čitavom projektu pružajući poljoprivrednicima pomoć pri popunjavanju obrazaca Zahtjeva za upis u upisnik te i dalje održavajući predavanja gdje se za to ukazala potreba. Djelatnici HZPSS također su zaduženi za informiranje poljoprivrednih proizvođača o načinu i uvjetima za ostvarivanje poticaja i ostalih potpora u skladu s novim zakonskim propisima.

U sklopu provođenja mjera poljoprivredne politike Vlade RH i Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, djelatnici HZPSS-a redovito su uključeni u provedbu programa kreditiranja razvitka poljoprivrede putem Fonda za razvitak poljoprivrede. U 2001. godini promijenjen je način funkcioniranja Fonda i ustanovljen novi decentralizirani sustav kreditiranja kroz udruživanje sredstava MPŠ-a i županija.

U 2001. godini za udruživanje sredstava županije su osigurale 35,0 mln kuna, a Ministarstvo 70,0 mln kuna. Neke su županije u suradnji sa poslovnim bankama višestruko uvećale iznos udruženih sredstava namijenjenih kreditiranju, angažiranjem sredstava banaka, koja su plasirana pod istim uvjetima, a dvije županije (Zadarska i Grad Zagreb) nisu udružile sredstva. Važno je istaknuti da se program kreditiranja poljoprivrede po novom sustavu, sredstvima iz 2001. godine počeo ostvarivati krajem 2001. godine u samo nekoliko županija, a većina je županija raspisivala natječaje i program ostvarivala u prvoj polovici 2002. godine.

Način korištenja udruženih sredstava MPŠ-a i županija bio je definiran, kao i svih dosadašnjih godina, "Pravilnikom o uvjetima i načinu korištenja sredstava za kreditiranje razvitka poljoprivrede". Sudjelovanje djelatnika HZPSS-a u programima kreditiranja sastoji se u izdavanju mišljenja o opravdanosti traženog ulaganja za poljoprivredna gospodarstva te ispunjavanje zahtjeva za kredite.

Osim toga, djelatnici Zavoda (neki rukovoditelji odsjeka i djelatnici Ureda ravnatelja) bili su članovi županijskih povjerenstava za dodjelu kredita.

Uz kredite iz udruženih sredstava MPŠ-a i županija, djelatnici su sudjelovali u izdavanju mišljenja o opravdanosti ulaganja u više drugih kreditnih programa, i to:

- kreditni programi HBOR-a na područjima od posebne državne skrbi,
- HBOR - poduzetnički krediti na ostalim područjima RH,
- krediti na lokalnoj razini: sredstva županija, gradova i općina u suradnji s poslovnim bankama,
- krediti Ministarstva za obrt malo i srednje poduzetništvo, udruženi sa sredstvima poslovnih banka na području županija, i to kreditne linije "PODUZETNIK I. i II."
- u pružanju informacija za kredite MPŠ-a iz "Programa nabave uzgojno valjanih grla stoke".

Djelatnici Zavoda također su bili uključeni u postupak sklapanja nagodbi s dužnicima Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, temeljem Zakona o naplati dospjelih, a nenaplaćenih poreza, carina, doprinosa i državnih jamstava. Od siječnja do ožujka 2003. naši su djelatnici procesuirali zahtjeve za sklapanje nagodbe za više od 7000 dužnika po kreditima Ministarstva.

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva je djelatnike Zavoda također zadužilo za realizaciju novčanih poticaja za tov svinja za fizičke osobe (prikupljanje i obradu zahtjeva), a Zavod je bio uključen i u neposrednu isplatu novčanih sredstava krajnjim korisnicima. Stupanjem na snagu novog Zakona o državnim potporama u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu, te je poslove preuzeo Hrvatski stočarski centar.

Tijekom 2002. godine (od mjeseca siječnja do prosinca 2002.) u sustavu novčanih poticaja za tov svinja na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima ukupno je zaprimljeno i obrađeno 1.218 zahtjeva za tov svinja fizičkih osoba, u ukupnom iznosu 5.701.217,00 kuna.

HZPSS je tijekom zadnjih nekoliko godina u suradnji sa inozemnim stručnjacima putem FSSP projekta te samostalno pokrenuo i realizirao veliki broj ciljanih projekata za različita područja poljoprivredne proizvodnje. Unutar Zavoda osnovane su specijalističke radne grupe čiji su članovi aktivno sudjelovali na realizaciji projekata, educirali se i usavršavali te putem predavanja, demonstracija i stručnih pisanih materijala prenosili nova znanja i informacije poljoprivrednim proizvođačima. Navedeni su neki od značajnijih projekata i aktivnosti:

- Projekt unapređenja travnjaštva
- PSO projekt Osnivanje mehanizacijske stanice za pružanje usluga u proizvodnji i spremanju voluminozne krme
- Ustrojavanje baze laboratorijskih analiza voluminozne krme poznatih uzoraka
- Natjecanje u spremanju sjenaže u plastične bale
- Program za poslovno planiranje proizvodnje
- Investicijsko planiranje proizvodnje na OPG-ima,
- Marketing voća i povrća
- Program razvoja ribarskih zadruga
- Praćenje šećera i kiselina u grožđu
- Učionice na otvorenom i dani polja
- Prezentacije i demonstracije novih strojeva i opreme u poljoprivredi
- Formiranje strojnih prstenova
- Kontrola muznih uređaja sa servisom
- Serije predavanja «Suvremena tehnologija prerade bijelog i crnog grožđa»
- Projekt razvoja maslinarstva
- Izvještajno-prognozni poslovi u zaštiti bilja
- Integrirana zaštita povrća i cvijeća u zaštićenim prostorima
- Projekt razvoja zadrugarstva
- Obilježavanje svjetskog dana seoske žene
- Edukacija OPG-a koji se bave seoskim turizmom

- Očuvanje i razvoj ruralnih prostora
- Projekt Prve ekološke zadruge
- Projekt formiranja udruge proizvođača zdrave hrane "Zeleno Zagorje"
- Organizacija službe za praćenje medenja u Požeško-slavonskoj županiji i mnogi drugi.

Djelatnici HZPSS samostalno organiziraju ili sudjeluju i u organizaciji gotovo svih izložbi, manifestacija i sajmova koji se tradicionalno održavaju u Hrvatskoj, a povezani su s poljoprivrednom proizvodnjom.

Tijekom zadnje tri godine HZPSS je osmislio, pripremio te tiskao veliki broj pisanih materijala (letaka, priručnika, brošura, knjiga) te dvije video kazete namijenjene kako poljoprivrednim proizvođačima tako i svim ostalim subjektima uključenim i zainteresiranim za poljoprivredu.

Na osnovu podataka kojima raspolaže HZPSS, a koji su prikupljeni na temelju svakodnevnih aktivnosti i rada sa poljoprivrednim proizvođačima, zabilježeno je sljedeće stanje u poljoprivrednoj proizvodnji, za razdoblje od 2000. – 2003. godine:

- Na području Hrvatske u spomenutom razdoblju okrupnjeno je oko 805 ha površine, uglavnom kupovinom i uzimanjem u zakup privatnog zemljišta. Površine okrupnjuju većinom veća stočarska gospodarstva kojima je zemljište neophodno za proizvodnju krme.
- Sustavi za navodnjavanje postavljeni su na oko 663 ha, većinom za povrtlarsku proizvodnju, voćnjake, vinograde i maslinike.
- U spomenutom razdoblju, uz stručnu, kako tehnološku tako i administrativnu, pomoć djelatnika HZPSS podignuto je ukupno 2.237,4 ha novih nasada voćnjaka, najviše jabuke, kruške, šljive, masline, oraha, a podignuti su i nasadi lijeske, breskve, nektarine, trešnje, badema, jagode.
- Podignuto je novih 994 ha vinograda te 170,33 ha površina pod platenicima (proizvodnja povrća: rajčica, paprika, krastavac, salata te cvijeća i gljiva).
- U ratarskoj proizvodnji, na temelju kontakata sa proizvođačima i obilaskom terena, u navedenom razdoblju, je prosječni porast prinosa procijenjen na 10 – 15 %, ovisno o kulturi, što je rezultat poštivanja agrotehničkih rokova, korištenja novog sortimenta, pravilne gnojide i primjene zaštite bilja te upotreba nove opreme i mehanizacije. Zasnovano je ukupno 1.871 ha novih travnjaka, zasijanih DTS-om, travama i lucernom. U travnjaštvu je povećanje površina direktan rezultat rada djelatnika HZPSS na velikoj promociji proizvodnje sjenaže u cilju poboljšanja ishrane stoke, posebno mliječnih krava, te se tako neposredno utječe i na povećanje količine i kvalitete proizvedenog mlijeka.
- U spomenutom razdoblju na području RH podignuto je novih i adaptirano: 651 stajski objekt za držanje mliječnih krava i goveda, 119 objekata za svinjogojску proizvodnju, 115 za ovčarstvo i kozarstvo, 63 za peradarsku proizvodnju te 1 za činčile. Doprinos tim aktivnostima djelatnici HZPSS dali su u vidu pomoći za podnošenje zahtjeva za kredite, izradi poslovnih planova, planova sjetve i proizvodnje krme radi osiguranja dovoljnih količina za ishranu stoke te stručnim, tehnološkim savjetima.
- Od osnutka HZPSS na poljoprivrednim se gospodarstvima mehanizacija nabavlja planski, uz konzultaciju lokalnog savjetnika. Trenutno u Republici Hrvatskoj ima: oko 145.000 traktora (60% do 50 KS, 20% 60 – 100 KS, ostalo iznad 100 KS), preko 40.000 motokultivatora, 12 – 14.000 kombajna, 30 – 35.000 prskalica svih veličina i tipova, preko 60.000 različitih plugova, oko 50.000 sijačica za uskorednu i širokorednu sjetvu te preko 150 linija za sjenažu sa rol prešom i uvijačima. Samo u 2002. godini u Hrvatsku je uvezeno 2.022 traktora, a na temelju iskustva, obilaska terena i sjetvene strukture, procjenjuje se da je u Hrvatskoj godišnje potrebno oko 2.200 – 2.600 novih traktora. U novije vrijeme nabavljaju se traktori iznad 80 KS, što je pokazatelj okrupnjavanja površina i racionalnijeg korištenja mehanizacije. Djelatnici HZPSS su tijekom 2002. godine organizirali i održali: 82 prezentacije poljoprivredne mehanizacije i

opreme iz područja stočarstva, VV, i ratarstva, 26 prezentacija iz područja maslinarstva te 14 kontrola i servisa prskalica.

- U spomenutom razdoblju osnovano je novih 220 poljoprivrednih udruga te 67 poljoprivrednih zadruga. Djelatnici HZPSS pružili su im pomoć pri organiziranju, registraciji, sazivanju osnivačkih skupština, a i dalje surađuju sa njima, kroz zajedničku organizaciju stručnih predavanja, manifestacija, izložbi i dr.

(2) Hrvatski stočarski centar

Temeljna djelatnost Hrvatskog stočarskog centra je organizacija i provedba uzgojno selekcijskog rada u stočarstvu Republike Hrvatske, odnosno provedba uzgojnih programa za sve vrste i pasmine domaćih životinja. Uredbom Vlade Republike Hrvatske o osnivanju Hrvatskog stočarskog selekcijskog centra (Narodne novine 64/94, 11/97, 47/99 i 8/01), definirane su temeljne djelatnosti Centra:

- Provedba uzgojno selekcijskog rada i genetskog unapređivanja domaćih životinja, obavljajući pritom poslove vođenje popisa svih obilježenih grla u Republici Hrvatskoj; ispitivanje proizvodnih svojstava svih vrsta i pasmina domaćih životinja; obrada uzgojno selekcijskih podataka i izračuni uzgojnih vrijednosti za sva matična grla; izdavanje potvrde o podrijetlu za uzgojno valjana grla prigodom stavljanja u promet; vođenje i koordinacija provedbe uzgojnih programa za pojedine vrste stoke; zaštita i očuvanje izvornih i zaštićenih pasmina i sojeva stoke u Republici Hrvatskoj; pomoć pri uspostavi udruga uzgajivača stoke; organizacija prometa uzgojno valjanih grla stoke; organizacija stočarskih izložbi; obavljanje uzgoja pojedinih vrsta i pasmina stoke u cilju provedbe uzgojnih programa i provjere rezultata uzgojno selekcijskog rada; davanje stručnih mišljenja Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva u području uzgojno stočarske politike, suradnja sa znanstvenim institucijama na području promicanja provedbe uzgojno selekcijskog rada i genetskog unapređivanja svih vrsta i pasmina stoke.
- Ispitivanje kakvoće stočarskih proizvoda (kakvoće svježeg sirovog mlijeka u Središnjem laboratoriju i ocjena polovica i trupova životinja na liniji klanja).
- Razvoj stočarske proizvodnje, obavljajući pri tome izradu razvojnih programa stočarske proizvodnje te njihovo praćenje u provedbi; izradu tehnoloških i investicijskih studija stočarske proizvodnje, te praćenje i pomoć pri njihovu ostvarivanju; informiranje i izobrazba proizvođača u dijelu stočarske proizvodnje, stručne i ekonomske analize te projekcije razvoja u stočarstvu.

Selekcijskim praćenjem je ukupno obuhvaćeno 29.841 gospodarstvo sa 930.721 grlom raznih vrsta domaćih životinja od kojih su najznačajniji 101.157 grla goveda, 5.163 grla konja, 75.605 grla ovaca 20.640 grla koza 47.716 grla svinja, 1.150 magaraca, 47.100 matice pčela i 632.190 kljunova peradi.

GOVEDARSTVO

Broj krava i uzgajivača

Godina	*Ukupan broj krava	Krave obuhvaćene uzgojno – selekcijskim radom			
		Obiteljska gospodarstva	Farme	Ukupno	Ukupno u %
1997	233.207	62.205	3.602	65.807	28,21
1998.	230.650	75.921	6.224	82.145	35,61
1999.	228.014	80.198	6.218	86.416	37,90

2000.	214.666	85.459	7.439	92.898	43,27
2001.	219.782	91.235	7.606	98.841	44,97
2002.	224.078	101.157	7.367	108.524	48,43

* Izvor: Veterinarske stanice

Udio krava prema tipu kontrole po tipu gospodarstava

Godina	Obiteljska gospodarstva				Farme				Ukupno krava
	Kontrola mliječnosti		Kontrola rasploda		Kontrola mliječnosti		Kontrola rasploda		
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	
2000	35.493	38,21	49.966	53,79	7.141	7,69	298	0,32	92.898
2001	35.207	35,62	56.028	56,68	6.885	6,97	721	0,73	98.841
2002	36.785	33,90	64.372	59,32	6.575	6,06	792	0,73	108.524

Izvor: Hrvatski stočarski centar

Udio krava prema tipu kontrole po pasminama

Pasmine	Kontrola mliječnosti		Kontrola rasploda		Sveukupno	
	Br. uzg.	Br. krava	Br. uzg.	Br. krava	Uzgajivača	Krava
Simentalska	4.473	28.763	15.673	51.710	20.146	80.473
Holstein	577	14.217	1.178	8.353	1.755	22.570
Smeđa	43	380	1.826	4.546	1.869	4.926
Istarsko govedo	0	0	91	236	91	236
Slavonsko-srijemski podolac	0	0	1	41	1	41
Hereford	0	0	3	206	3	206
Charolais	0	0	4	72	4	72
Sve pasmine	5.093	43.360	18.776	65.164	23.869	108.524

Izvor: Hrvatski stočarski centar

Proizvodnja mlijeka u standardnoj laktaciji krava pod kontrolom mliječnosti
tijekom 2002. godine po pasminama

Pasmina	Ukupno zaključenih laktacija	Laktacija preračunatih na 305 dana	Standardna laktacija – 305 dana				
			Mlijeko (kg)	Mast (kg)	Mast (%)	Protein (kg)	Protein (%)
Simentalac	23.196	21.461	4.426	178	4,02	150	3,40
Holstein	9.912	9.343	6.281	236	3,76	203	3,30
Smeđa	97	91	5.165	212	4,12	175	3,40

Pasmina	Ukupno zaključenih laktacija	Laktacija preračunatih na 305 dana	Standardna laktacija – 305 dana				
			Mlijeko (kg)	Mast (kg)	Mast (%)	Protein (kg)	Protein (%)
SVE PASMINE	33.205	30.895	4.989	195	3,92	163	3,37

Izvor: Hrvatski stočarski centar

SVINJOGOSTVO

Uzgojno selekcijski rad temelji je za poboljšanje genetske osnovice svinja, a slijedom toga i za postizanje boljih proizvodnih rezultata. Uzgojno selekcijski rad provodi se temeljem *Plana i programa uzgoja svinja u Republici Hrvatskoj* usvojenog 1997. godine u kojem su utvrđeni uzgojni ciljevi, te metode i postupci u provođenju selekcije.

Hrvatski stočarski centar svake godine prezentira rezultate uzgojno selekcijskog rada za proteklo razdoblje iz kojih su vidljivi pomaci i približavanje uzgojnim ciljevima.

U Republici Hrvatskoj se je tijekom 2002. godine uzgajalo oko 185.000 rasplodnih krmača i nazimica (prema podacima DZS), od čega je 16,26 % krmača obuhvaćeno selekcijskim radom. Ukupan broj krmača pod selekcijskim obuhvatom povećao se za 17 % u razdoblju 1993. – 2002. godina.

Analizirajući rezultate plodnosti matične populacije promatrani su podaci s obzirom na broj oprasene prasadi po krmači godišnje i broj oprasene prasadi po leglu.

Plodnost matične populacije

Pasmina	Broj prasadi po leglu			
	Pros. broj legala	Ukupno opraseno	Živo opraseno	Odbijeno
Veliki jorkšir	1,86	10,50	9,88	8,55
Švedski landras	1,82	10,35	9,79	8,70
Njemački landras	1,77	10,41	9,44	8,47
Pietren	1,73	10,32	9,34	8,07
Vj x ŠL	1,87	10,74	10,09	9,43
VJ x NJL	1,78	11,12	10,20	8,81
Š I x VJ	1,96	10,49	9,77	8,65
Hipor D	1,88	10,52	9,93	8,99
Hipor CD	2,15	11,07	10,39	9,07
Segers D	2,00	10,42	9,76	8,26
Segers CD	1,55	10,27	9,89	9,06

Izvor: Hrvatski stočarski centar

Kako je broj oprasene prasadi po leglu mjerodavniji podatak koji govori o potencijalu za plodnost pojedine krmače (ili pasmine), jer na broj oprasene prasadi po krmači godišnje utječe više vanjskih čimbenika, može se vidjeti da su najplodnije krmače kombinacije veliki jorkšir x

njemački landras s 11,12 ukupno oprasene prasadi po leglu, zatim slijedi hipor CD s 11,07 prasadi i kombinacija veliki jorkšir x švedski landras s 10,74 praseta. No s obzirom na broj odbite prasadi po leglu najbolja je kombinacija veliki jorkšir x švedski landras s 9,43 odbite prasadi po leglu. Iz gore navedenih činjenica može se zaključiti da je Uzgojni program koji se provodi u Republici Hrvatskoj, u kojem je predviđeno da se kao proizvodne krmače koristi križanke veliki jorkšir x švedski landras, potvrđen kao vrlo kvalitetan s obzirom da se je ova kombinacija pokazala najbolje rezultate.

Proizvodnja prasadi po krmači i leglu

Godina	Prosje. broj legala	Ukupno po krmači			Prosječno po leglu		
		Ukupno opraseno	Živo opraseno	Odbijeno	Ukupno opraseno	Živo opraseno	Odbijeno
1993.	2,17	21,45	19,82	16,87	9,90	9,14	7,78
2002.	2,14	22,19	20,44	17,46	10,41	9,71	8,18

Izvor: Hrvatski stočarski centar

Promatra li se rezultate plodnosti kroz desetogodišnje razdoblje vidljivo je da se je broj oprasene prasadi po leglu povećao za 0,51 ili 5,15 %, a broj odbite prasadi po leglu za 0,4 ili 5,14 % u razdoblju 1993. – 2002. godina.

Kontinuiranim provođenjem selekcijskog rada došlo je do značajnog povećanja mesnatosti tovljenika na liniji klanja. Tako je 1997. godine prosječna mesnatost tovljenika na liniji klanja bila 51,45 %, a 2002. godine 54,80 % što je doista značajno povećanje.

Ako bi se dosljedno počelo s plaćanjem svinja temeljem mesnatosti na liniji klanja to bi zasigurno bio dobar motiv koji bi ubrzao unaprjeđenje ovog svojstva.

OVČARSTVO

Brojno stanje uzgojno valjanih grla ovaca

1997.	1998.	1999.	2000.		2001.		2002.	
			matična	upisana	matična	upisana	matična	upisana
20.354	51.356	62.739	15.691	50.452	14.678	60.993	16.313	59.292

Izvor: Hrvatski stočarski centar

Prikazano je kretanje broja uzgojno valjanih grla ovaca u razdoblju od 1997. do 2002. godine. U 2002. godini, u odnosu na prethodnu povećao se broj matičnih, a smanjio broj upisanih grla ovaca. Jedan od bitnih razloga povećanja broja matičnih grla u 2002. je da se u jednom dijelu upisane populacije počeo proizvoditi matični rasplodni podmladak, a drugi razlog povećanja ovog broja je promet uzgojno valjanim matičnim grlima ovaca te formiranje novih ovčarskih farmi i upis novih uzgajivača.

Broj uzgajivača upisanih u Upisnike uzgojno valjanih grla ovaca

1997.	1998.	1999.	2000.		2001.		2002.	
			matična	upisana	matična	upisana	matična	upisana
254	712	782	191	739	234	837	296	744

Izvor: Hrvatski stočarski centar

KOZARSTVO

Brojno stanje uzgojno valjanih grla koza

1997.	1998.	1999.	2000.		2001.		2002.	
			matična	upisana	matična	upisana	matična	upisana
11.178	15.333	16.693	6.819	11.426	8.398	10.708	10.737	9.903

Izvor: Hrvatski stočarski centar

Broj uzgajivača upisanih u Upisnike uzgojno valjanih grla koza

1997.	1998.	1999.	2000.		2001.		2002.	
			matična	upisana	matična	upisana	matična	upisana
236	319	373	218	216	266	231	298	204

Izvor: Hrvatski stočarski centar

Brojno stanje uzgojno valjanih grla koza pokazuje porast broja matičnih i pad broja upisanih grla. Glavni razlog povećanja broja matičnih grla leži u činjenici kako se u jednom dijelu upisane populacije počeo proizvoditi matični rasplodni podmladak. Isto tako, povećanje broja matičnih grla može se zahvaliti i organiziranom prometu matičnim rasplodnim podmlatkom, povećavanjem stada postojećih uzgajivača, te pojavom novih uzgajivača koji su svoju proizvodnju započeli sa matičnim grlima.

KONJOGOJSTVO

Uzgojno selekcijski rad u konjogojstvu Republike Hrvatske, odvijao se prema Programu uzgoja konja u Republici Hrvatskoj i prema Pravilnicima za svaku pasminu ponaosob. Za svaku pojedinu pasminu propisan je nivo selekcije odnosno praćenje športskih rezultata i uspjeha pri ispitu radne sposobnosti odnosno kvalifikacijskim trkama koje nam dostavlja Hrvatski konjički savez kao strukovna športska organizacija konjičkog športa u Hrvatskoj.

Pod obuhvatom u uzgojno selekcijskom radu u konjogojstvu evidentirano i upisano u Središnji matični upisnik Hrvatskog stočarskog centra u 2002. godini 5.163 grla konja pri 1.369 domaćinstava te 1.150 grla izvorne pasmine magaraca u 811 domaćinstava, koji su ujedno i kompjutorski obrađeni.

Najviše je umatičeno konja pasmine hrvatskog posavca te ostalih konja radnih pasmina (hrvatski hladnokrvnjak i međimurski konj). Zatim slijede pasmine lipicanac, hrvatski toplokrvnjak, hrvatski kasač, arapski konj, engleski punokrvnjak, te neznatan broj ostalih pasmina.

PČELARSTVO

Uzgojno selekcijski rad u pčelarstvu odvijao se prema Programu gojidbenog stvaranja pčela u Republici Hrvatskoj, te ostalim važećim zakonima i pravilnicima.

U 2002. godini je u središnjem Upisniku uzgajivača matica pčela bilo upisano 37 uzgajivača matica, a ukupno su uzgojili 47.100 matica pčela.

Tijekom 2002. godine u testu su se nalazile matice od 37 uzgajivača ugojene tijekom 2000. i 2001. godine. Ukupno je testirano 523 matice pčela.

LABORATORIJ ZA KONTROLU KVALITETE MLJEKA

Na Projektu sustava kontrole mlijeka u RH iniciranom od Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, Hrvatski stočarski centar radi se od srpnja 2001. godine. Temelj i polazište sustava kontrole mlijeka u RH je "Pravilnik o kakvoći svježeg sirovog mlijeka" usklađen sa propisima EU, a vezan je na Zakon o stočarstvu, Zakon o veterinarstvu i druge važeće propise. Za lokaciju SLKM određeni su prostori u Križevcima. Na ukupno 1000m smješten je SLKM sa svim sadržajima za ispravno funkcioniranje.

Zadaća laboratorija je obavljanje ispitivanja uzoraka mlijeka za 50.000 isporučitelja mlijeka i 56 mljekara u Republici Hrvatskoj, te kontrola selekcijskih uzoraka mlijeka za 42.000 proizvodnih životinja u RH. Kontrolom su obuhvaćeni goveda, ovce, koze. Laboratorij je službeno otvoren 5.9.2002. godine, i ima ovlaštenje za laboratorijska ispitivanja koje je izdalo Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva RH.

Svrha sustava kontrole mlijeka je:

- Kontrola mlijeka pri isporuci na tržište, prema čl. 12 Pravilnika, da sve mlijeko u otkupu mora biti kontrolirano u ovlaštenom laboratoriju, nepristranom, neutralnom,
- Kontrola svih pokazatelja kakvoće mlijeka koje postavlja Pravilnik,
- Suvremeni način kontrole, brze metode, veliki kapaciteti, sve na jednom mjestu,
- Koncentracija visoko stručnog specijaliziranog kadra, sve na jednom mjestu,
- Praćenje svjetskih dostignuća i primjena u praksi,
- Poboljšavanje kakvoće i približavanje visokoj svjetskoj klasi mlijeka,
- Stimulacija domaće proizvodnje, poticanje i razvoj proizvodnje mlijeka,
- Uvođenje u kriterije za formiranje cijene mlijeka i drugih pokazatelja kakvoće osim do sada plaćanja po mliječnoj masti.

Republika Hrvatska bilježi ukupno 50.000 isporučitelja mlijeka koji mlijeko isporučuju na 4.514 sabirnih mjesta. Put uzoraka i put mlijeka određen je načinima isporuke mlijeka. Sabirna mjesta za isporuku mlijeka odabrale su i organizirale mljekare. Sabirači mlijeka su također od strane mljekara odabrane osobe. S mljekarama sabirači mlijeka potpisuju ugovore o obavljanju tog posla, mljekare ih educiraju za ispravan način rada. HSC-SLKM je također obavljao tijekom 2001. edukacije sabirača za ispravan način uzimanja uzoraka mlijeka, te postupanje s uzrocima mlijeka prema radnoj uputi koju je izdao SLKM. Sabirač uzima uzorke mlijeka u ambalažu priređenu i isporučenu u SLKM. Uzorke označava bar-kod naljepnicom koje štampa SLKM. Distribuciju ambalaže za uzorke i pripadajuću dokumentaciju do mljekara obavlja osoblje i vozilo SLKM, a na sabirna mjesta distribucija se obavlja putem mljekarskih kamiona za dopremu mlijeka. Na isti se način do mljekara obavlja doprema uzoraka. Do laboratorija uzorke mlijeka prevozi laboratorijska hladnjača. Cjelokupno područje obuhvaćeno je sa 7 glavnih linija dopreme i 4 pomoćne s područja 56 mljekara u RH.

Organizacija dopreme selekcijskih uzoraka i distribucija ambalaže selekcijskim službama obavlja se po istom principu. Označavanje selekcijskih uzoraka obavlja se bar-kod naljepnicama u svim gospodarstvima čije su proizvodne životinje obuhvaćene selekcijskom kontrolom. Naljepnice se štampaju u laboratoriju i distribuiraju na selekcijske područne službe, te dalje na gospodarstva.

PREGLED ISPLAĆENIH NOVČANIH POTICAJA

Pregled isplaćenih novčanih poticaja u govedarstvu u 2002. godini

Vrsta poticaja	Broj zahtjeva	Broj grla	Ukupno
Osnovno stado	9.842	53.298	16.903.900,00
Nabava teladi za tov	1.721	32.740	16.998.760,00
Ženska telad za uzgoj	4.740	17.086	17.086.000,00

Rasplodni pomladak	17.804	22.439	35.970.040,00
Autohtone pasmine	283	606	2.119.000,00
Proizvođaču pozitivno testiranog bika za umjetno osjemenjivanje	16	16	16.000,00
Nabava uzgojno valjanih rasplodnjaka	18	18	51.000,00
Ukupno	34.424	126.203	89.144.700,00

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva i Hrvatski stočarski centar

Pregled isplaćenih novčanih poticaja u govedarstvu po fizičkim i pravnim osobama u 2002. godini

Vrsta poticaja	Fizičke osobe			Pravne osobe		
	Broj zahtjeva	Broj grla	Ukupno	Broj zahtjeva	Broj grla	Ukupno
Osnovno stado	9.827	48.274	15.224.200,00	15	5.024	1.679.700,00
Nabava teladi za tov	1.488	20.939	9.918.160,00	233	11.801	7.080.600,00
Ženska telad za uzgoj	4.651	15.190	15.190.000,00	89	1.896	1.896.000,00
Rasplodni pomladak	17.559	20.552	32.614.640,00	245	1.887	3.355.400,00
Autohtone pasmine	279	485	1.732.500,00	4	121	386.500,00
Poticaj proizv. pozitivno test. bika čija je namjena korištenje za umjetno osjemenjivanje	16	16	16.000,00			
Nabava uzgojno valjanih rasplodnjaka				18	18	51.000,00
Ukupno	33.820	105.456	74.695.500,00	604	20.747	14.449.200,00

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva i Hrvatski stočarski centar

Pregled isplaćenih novčanih poticaja u svinjogojstvu u 2002. godini

Naziv poticaja	Broj životinja	Iznos (kn)
Rasplodni podmladak (530 i 720 kn.)	13.146	7.309.570,00
Nabava nerastova (1.300 kn.)	1.016	1.320.800,00
Izvorne pasmine (250, 550 i 750 kn)	491	381.700,00
UKUPNO	14.653	9.012.070

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva i Hrvatski stočarski centar

Pregled isplaćenih novčanih poticaja u svinjogojstvu po fizičkim i pravnim osobama u 2002. godini

Naziv poticaja	Fizičke osobe		Pravne osobe	
	Broj životinja	Iznos (kn)	Broj životinja	Iznos (kn)
Rasplodni podmladak	6.040	3.450.100,00	7.106	2.470,00
Nabava nerastova	1.016	1.320.800,00	-	-
Izvorne pasmine	427	333.050,00	64	550,00
UKUPNO	7.483	5.103.950,00	7.170	3.120,00

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva i Hrvatski stočarski centar

Pregled isplaćenih novčanih poticaja u 2002. godini u ovčarstvu

kvalitetni rasplodni podmladak (kn)		izvorne pasmine (kn)	osnovno stado na strateškom području (kn)			ukupno (kn)
matična stada	upisana stada		broj uzgajivača	broj ovaca	kuna	
2.880.050,00	3.190.550,00	896.300,00	6.769	374.056	29.690.905,00	35.761.505,00

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva i Hrvatski stočarski centar

Pregled isplaćenih novčanih poticaja u 2002. godini u kozarstvu

kvalitetni rasplodni podmladak (kn)		osnovno stado na strateškom području (kn)			ukupno (kn)
matična stada	upisana stada	broj uzgajivača	broj ovaca	kuna	
2.526.800,00	546.450,00	1.357	47.231	3.542.325,00	6.615.575,00

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva i Hrvatski stočarski centar

Pregled isplaćenih novčanih poticaja u konjogojstvu

	Broj poticaja	Iznos (kn)
UKUPNO	6.407	6.634.650

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva i Hrvatski stočarski centar

Pregled isplaćenih novčanih poticaja u pčelarstvu za nabavu matice pčela

	Ukupno matice	Iznos (kn)
UKUPNO	47.100	1.413.000,00

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva i Hrvatski stočarski centar

Kreditiranje nabave uzgojno valjane stoke

Nabava ženske teladi za rasplod bila je kreditirana posredstvom Privredne banke Zagreb, a u suradnji Ministarstva poljoprivrede i šumarstva i Hrvatskog stočarskog centra. Tijekom 2002. godine ukupno je isplaćeno 9.150.000,00 kuna za 3.660 grla ženske teladi.

Pregled isplaćenih sredstava za kreditiranje nabave ženske teladi

	Broj zahtjeva	Broj grla	Iznos kredita (kn)
Fizičke osobe	608	3.634	9.085.000,00
Pravne osobe	2	26	65.000,00
UKUPNO	610	3.660	9.150.000,00

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva i Hrvatski stočarski centar

U cilju kontinuiranog razvoja cjelokupnog stočarstva Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva je preko Hrvatske poštanske banke, Hrvatske banke za obnovu i razvoj te Hrvatskog stočarskog centra osiguralo kreditnu liniju za kupnju podmlatka (telad, ždrebad) ili kupnju uzgojno valjanih rasplodnih grla (junice, bikovi, šilježice, ovnovi, jarice, jarčevi, nazimice, nerastovi, omice, kobile i pastusi) iz domaćeg uzgoja.

Pregled isplaćenih iznosa kreditnih sredstava tijekom 2002. godine
po vrstama domaćih životinja

Vrsta	Broj zahtjeva	Broj grla	Ukupno (kn)
goveda	169	602	6.786.000,00
svinje	6	83	257.000,00
ovce	1	14	50.000,00
koze	3	71	80.200,00
konji	2	9	100.000,00
Ukupno			7.273.200,00

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva i Hrvatski stočarski centar

Kao članica međunarodnih asocijacija za praćenje porijekla i proizvodnih rezultata domaćih životinja (ICAR, INTERBULL, EAAP) u protekloj su godini velikim dijelom postupci prilagođeni

preporukama te je poboljšán ukupni rad u kontroli i procjeni uzgojnih vrijednosti domaćih životinja.

U 2002. su godini napravljeni pomaci u kontroli kvalitete stočarskih proizvoda uspostavljanjem novog sustava kontrole mlijeka, a u 2003. godini predstoji još jedan značajan projekt - uspostava jedinstvenog sustava obilježavanja domaćih životinja, koji nije važan samo za stočarstvo, nego prije svega za praćenje i kontrolu kvalitete stočarskih proizvoda.

(3) Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo

Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo osnovan je Uredbom Vlade Republike Hrvatske 15. ožujka 1996. godine po uzoru na iste ili slične državne ustanove u većini europskih zemalja. Za svoj rad odgovoran je Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva. Zavodom upravlja Upravno vijeće od 3 člana, a operativno ga vodi ravnatelj Zavoda.

Osnovne zadaće Zavoda odredio je Zakon o vinu i Pravilnik o vinu.

Zavod je ustanova u službi proizvodnje grožđa, vina i proizvoda od grožđa i vina pa sve do izrade certifikata o podobnosti za stavljanje u promet na domaćem i ino tržištu, izrade zemljopisne zaštite i vođenja vinogradarskog katastra.

U okviru vlastitih laboratorija ili znanstveno istraživačkih institucija sa kojima postoji ugovorena poslovna suradnja temeljem Zakona o vinu i Pravilnika o vinu, Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo radi slijedeće poslove:

- obavlja analize grožđa ili mošta,
- prati zriobu grožđa i utvrđuje potrebu za popravljivanje šećera za određeno vinogradarsko područje,
- obavlja analizu proizvoda od grožđa i vina i izdaje svjedodžbu o kakvoći,
- a proizvod na tržištu nosi markicu provjere, bez koje se proizvod ne smije naći na tržištu.

Zavod analizira i daje ocjene o kakvoći proizvoda od grožđa i vina koji su pod upravno inspekcijskim nadzorom.

Sva vina na području Republike Hrvatske u domaćem prometu, izvozu ili uvozu moraju imati svjedodžbu o kakvoći izdanu od Zavoda.

Poznavajući složenu problematiku vinogradarsko-vinarske proizvodnje, godine 1998. bilo je nužno pristupiti stvaranju prostornih, tehničkih i kadrovskih pretpostavki, kako bi Zavod ispunio zadaće koje mu je zakonodavac namijenio.

Danas je Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo organiziran u slijedeće odjele:

- Odjel za vinogradarstvo i vinarstvo (domaći promet, izvoz, uvoz, zaštita zemljopisnog podrijetla, vinogradarski katastar)
- Ispitni laboratorij (vino, ostali proizvodi od grožđa i vina)
- Odjel pravnih, općih i računovodstvenih poslova

Zavod ima znanstvenu i poslovnu suradnju sa Agronomskim fakultetom u Zagrebu, Istitutom u Poreču, Institutom u Splitu, Veleučilištem u Požegi, Stanicom Dubrovnik, Stanicom Ilok, ZIK-om Rijeka, Vest-labom Čakovec i Hrvatskim zavodom za poljoprivrednu savjetodavnu službu.

Radi što bolje efikasnosti u službi proizvodnje grožđa i vina Zavod ima svoje povjerenike na području Pelješca, Dubrovnika i Rijeke.

Danas Zavod raspolaže sa suvremenim analitičkim laboratorijem i visoko obrazovanim i educiranim kadrovima, čije analize su kompatibilne sa europskim i u cijelosti sa propisima OIV-a i EU.

Krajem 2002. godine laboratorij Hrvatskog zavoda za vinogradarstvo i vinarstvo udovoljio je međunarodnoj normi HRN EN ISO/IEC 17025:2000, dobio ovlaštenicu i time postao prvi ovlašten i ispitni laboratorij za područje ispitivanja kakvoće vina i jakih alkoholnih pića.

Ovom normom Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo učinio je snažan iskorak u provedbi Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Republike Hrvatske u Europsku Uniju, a koji se odnosi na područje kontrole kakvoće, ovlaštivanja i normizacije, i time postao najkompetentnija ustanova za analitiku i kakvoću vina i jakih alkoholnih pića po međunarodnoj normi i staje uz bok istovjetnih ustanova u EU.

Zavod je opremljen suvremenom dvoranom za rad organoleptičkih povjerenstava, a organoleptičko ocjenjivanje vina i drugih proizvoda od grožđa i vina obavljaju gotovo svi enolozi Republike Hrvatske osposobljeni za organoleptiku.

Postupak od uzimanja uzoraka do izdavanja rješenja odvija se unutar 15 dana, što je vrlo bitno za svakog proizvođača da bi sa svojim proizvodom dospio što prije na tržište.

Pregled aktivnosti Zavod za vinogradarstvo i vinarstvo (1998. – 2002. godine)

Opis aktivnosti	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
- broj analiz. uzoraka u laboratoriju HZV	148	1988	2082	2614	3257
- izdano rješenja za domaći promet	2171	1509	1734	1887	1975
- izdano svjedodžbi za uvoz	803	807	908	1502	1810
- izdano svjedodžbi za izvoz	2432	1899	1918	2390	2274
- broj održanih povjerenstava za organoleptično ocjenjivanje	40	41	50	60	66
- ukupno ocijenjeno uzoraka vina u HZV	2490	2009	2511	2885	3724
- površine vinograda u RH temeljem Upisnika	-	10 090	11 100	12 150	12 660
- broj proizv. gr. i vina u RH temeljem Upisnika	-	-	10 340	12 092	12 728
- broj proizvođača sa zaštitom kontr. podrijetla	-	317	344	391	407
- broj vina sa zaštitom kontroliranog podrijetla	-	797	871	995	1061

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva i Zavod za vinogradarstvo i vinarstvo

Danas Zavod kontrolira 12.790 ha vinogradarskih površina, što čini 22% u odnosu prema statistici koja evidentira 58.000 ha. Razlika od 46.210 ha je nepoznata. Pravo stanje vinograda i vinogradarskih površina te položaja saznati će se tek izradom vinogradarskog katastra.

Zavod se svestrano angažirao u pribavi i izradi raznih modela i simulacija izrade vinogradarskog katastra i o istome informirao Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva. Djelatnici Zavoda su u cijelosti osposobljeni za rad na vođenju vinogradarskog katastra, a način vođenja je određen pravilnikom koji je donijet krajem 2001. godine.

Na međunarodnom planu Zavod ima dobru suradnju sa OIV-om (Međunarodni ured za lozu i vino) sa sjedištem u Parisu, Državnim institutom u Würzburgu, Institutom u Eisenstadtu, te dobru suradnju sa susjednom republikom Slovenijom. Trenutno sudjelujemo u interlaboratorijskim usporednim analizama za vina Arbeitsgemeinschaft landwirtschaftlicher versuchsanstalten in

Österreich (ALVA - Ringanalyse) te u međunarodnoj analizi za jaka pića Bureau interprofessionel d'études analytiques (BIPEA).

Zahvaljujući snažnoj međunarodnoj suradnji Zavoda sa sličnim institucijama Republika Hrvatska je postala punopravni član OIV-a (Međunarodni ured za lozu i vino) 2001. godine.

U narednom razdoblju Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo će i dalje raditi zadaće koje mu propisuje Zakon o vinu i Pravilnik o vinu.

Do sada je Zavod utvrđivao kvalitetu jakih alkoholnih pića na bazi grožđa i vina, no novi Zakon o vinu tu mogućnost isključuje. Po svojoj opremljenosti i osposobljenosti Zavod je u mogućnosti utvrđivati kakvoću i primjerenost za potrošnju vode, bezalkoholnih napitaka, te svih jakih alkoholnih pića.

Zakonom o vinu i Pravilnikom o vinogradima i vinogradarskom katastru je točno određena uloga Zavoda i način kako se vodi vinogradarski katastar. Zavod ima zadaću vođenja vinogradarskog katastra. Izrada vinogradarskog katastra je u nadležnosti Ministarstva poljoprivrede i šumarstva u suradnji sa Državnom geodetskom upravom.

(4) Zavod za voćarstvo

Zavod za voćarstvo osnovan je Uredbom Vlade Republike Hrvatske ("Narodne novine, br. 100/01), kao specijalizirana ustanova za obavljanje poslova u području voćarstva, koja se financira iz sredstava državnog proračuna transferiranih preko Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, kao i sredstava ostvarenih obavljanjem redovne djelatnosti.

Zavod za voćarstvo trenutno ima jednog uposlenog, a u tijeku su pripreme za primitak novih uposlenika. Glavnina aktivnosti ovog trenutka vezana je za uređenje poljoprivredne površine u Sv. Ivanu Zelini (katastarska izmjera, uklanjanje starog nasada voćnjaka i priprema površine za rigoliranje. Usporedo se radi na pripremanju projekta – nastavak aktivnosti vezanih za Osnivanje matičnih nasada i formiranje introdukcijskog i selekcijskog centra. Također, intenzivno se prikupljaju informacije glede mogućnosti nabavki sortno čistog i zdravstveno ispravnog sadnog materijala za navedeni projekt, a sve sukladno Uredbi VRH o osnivanju Zavoda za voćarstvo.

Djelatnost Zavoda čine sljedeći poslovi i zadaci:

- Zasnivanje i održavanje matičnjaka za proizvodnju reproducijskog sadnog materijala za rasadničarsku proizvodnju u voćarstvu.
- Zasnivanje i održavanje matičnjaka za proizvodnju bezvirusnih voćnih podloga i plemki.
- Introdukcija novih sorata i podloga voćnih vrsta.
- Provođenje klonske selekcije s ciljem izdvajanja najvrijednijih genotipova pojedinih voćnih vrsta.
- Zasnivanje referentnih kolekcija sorata i podloga voćnih vrsta.
- Vođenje upisnika nasada voćnjaka.
- Projektiranje, podizanje i održavanje pokusnih voćnjaka s ciljem istraživanja najperspektivnijih uzgojnih oblika, gnojidbe, zaštite, sustava održavanja tla i pomotehnike.
- Vođenje statističke analize i objedinjavanje svih rezultata istraživanja u voćarstvu.
- Izrada prijedloga Plana regionalizacije proizvodnje voća u Hrvatskoj.
- Obavljanje drugih poslova i zadataka utvrđenih Statutom Zavoda sukladno zakonu.

Temeljna uloga Zavoda je da u okviru Uredbe obavi niz potrebnih predradnji (matični nasadi, introdukcijski nasadi, referentne kolekcije sorata i podloga, primjenjena istraživanja...), kako bismo osigurali nužne stručne (tehnološki podaci i ocjena gospodarskih vrijednosti) i pravne (zaštita oplemenjivačkog prava) pretpostavke za investicije u voćarstvu. Rezultati rada Zavoda od

iznimne su važnosti za ostale aktivnosti (poticaji i kreditne linije) u kojima svake godine sudjeluje velik broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.

(5) Duhanski institut Zagreb

Duhanski institut Zagreb je znanstvenoistraživačka organizacija koja se bavi znanstvenim i stručnim radom u duhanu već gotovo 60 godina. Zadnjih godina obujam rada Instituta bitno je smanjen, a trenutno se istraživanje obavlja u okviru tri odjela: selekcija i sjemenarstvo, tehnologija proizvodnje duhana te kemije i tehnologije duhana i duhanskih proizvoda. Seleksijski i proizvodni pokusi izvodili su se do sada na pokusnoj stanici u Pitomači koja, međutim, više nije vlasništvo Instituta, pa je sudbina tog poligona nejasna, a s njim i buduće izvođenje pokusa. Poslovi i zadaci Instituta izvode se prema dugoročnom okvirnom planu i programu rada, a prema potrebi i dogovoru s korisnicima usluga mogu se izvoditi i zadaci koji nisu predviđeni tim programom.

Duhanski institut Zagreb u svom sastavu ima tri odjela koji se bave znanstvenoistraživačkim i stručnim radom u duhanskoj djelatnosti: Odjel za oplemenjivanje i sjemenarstvo, Odjel za tehnologiju proizvodnje duhana i Odjel za kemiju i tehnologiju duhana.

Odjel za oplemenjivanje i sjemenarstvo bavi se slijedećim zadacima:

- razvoj novih sorti duhana za uzgojna područja Hrvatske. Institut ima priznat veći broj sorti virdžinije i berleja od kojih se neke uzgajaju u Hrvatskoj, te također u nekim državama na prostoru bivše Jugoslavije (Bosna i Hercegovina, Srbija i Crna Gora);
- ocjenjuje svojstva i upotrebnost vrijednost novih sorti duhana u proizvodnim pokusima na pokusnom polju i u široj praksi, a zajedno s Odjelom za kemiju svojstvima suhog duhana novih sorti i linija;
- utvrđuje s oplemenjivačkog stajališta pogodnost pojedinih sorti duhana za klasičnu proizvodnju i s drugim odjelima određuje metode proizvodnih pokusa;
- proizvodi i dorađuje selekcionirano duhansko sjeme za potrebe proizvodnje i vodi nadzor na prometu duhanskog sjemena. Institut ima rješenja o proizvodnji i doradi duhanskog sjemena, rješenje o ispitivanju normi kakvoće duhanskog sjemena, te rješenje o održavanju duhanskih sorti, koja je izdalo Ministarstvo poljoprivrede;

Odjel za tehnologiju proizvodnje duhana obavlja slijedeće poslove i zadatke.

- provodi pokusnu djelatnost u uzgojnom području duhana u Hrvatskoj. Istražuje se proizvodna vrijednost novo stvorenih sorti duhana u cilju postizanja optimalnog priroda i kakvoće uz primjenu odgovarajuće tehnologije proizvodnje;
- kontrola plodnosti tla na temelju čega se provodi odabir pogodnih tala za duhan tipa virdžinija i berlej;
- primjena rezultata istraživanja iz poljskih u proizvodnji duhana;
- istraživanje po projektima MZT (ekološki prihvatljiva proizvodnja presadnica);
- sudjelovanje u međunarodnom projektu UNIDO MP/CRO/01/215 čiji je potpisnik Republika Hrvatska;

Odjel za kemiju i tehnologiju duhana bavi se kemijskim i fizikalnim ispitivanjima duhana i duhanskih proizvoda i angažiran je na slijedećim zadacima:

- na temelju rješenja Ministarstva poljoprivrede i Ministarstva zdravstva provodi analize duhana i cigareta sukladno Zakonu o duhanu i Pravilniku o obradi duhana, proizvodnji i markama duhanskih proizvoda;
- na osnovi ugovora s Tvornicom duhana Rovinj, Tvornicom duhana Zagreb, BAT-Tvornica duhana Zadar, Hrvatski duhani Virovitica i Duhan Slatina obavlja kemijske analize duhana;

- analize duhana i cigareta iz uvoza;
- kemijske analize duhana i cigareta za različite pravne osobe po potrebi;
- kemijske analize tla i gnojiva;
- kemijske analize ostataka zaštitnih sredstava u duhanu;

Pored toga suradnici Instituta uključeni su u rad Hrvatskog zavoda za normizaciju i mjeriteljstvo, Povjerenstava osnovanih pri Ministarstvu poljoprivrede, a rezultate svog rada prezentiraju na znanstvenim i stručnim skupovima u zemlji i inozemstvu.

Sukladno razvojnim ciljevima, te planu i programu rada u 2002. godini Institut je radio na brojnim projektima i zadacima.

Državnoj sortnoj komisiji prijavljeno je ukupno 7 novih linija za priznavanje, od čega je bilo pet virdžinijskih i dvije berlejske linije. Nakon trogodišnjih mikropokusa priznate su tri nove sorte virdžinije.

Duhanski institut Zagreb registrirani je proizvođač duhanskog sjemena i vlasnik je više sorti virdžinije i berleja koje se nalaze u proizvodnji u Hrvatskoj i susjednim državama, Bosni i Hercegovini i Srbiji. Stoga svake godine proizvodi dovoljne količine selekcioniranog duhanskog sjemena za korisnike tog sjemena.

Proizvodnja duhana počinje ishranom tla svojstvenom za ovu proizvodnju. Nove neistražene površine testiraju se uzimanjem prosječnih uzoraka tla koji se analiziraju u laboratoriju Duhanskog instituta. Na temelju rezultata kemijskih i fizikalnih analiza tla odredi se odgovarajuća tehnologija (obrada i gnojidba tla) za uzgoj duhana tipa virginija i burley. Uzimanjem uzoraka tla i interpretacijom rezultata započinje djelatnost Odjela tehnologije proizvodnje duhana. Ovim poslom odjel se bavi više od 50 godina.

Da bi se educirali naši proizvođači tijekom više godina provode se razni poljski pokusi diljem sjeverne Hrvatske. Na osnovi rezultata tih pokusa zadnjih godina znatno je povećan prirod i kakvoća duhana.

U tijeku su slijedeća istraživanja koja financiraju Ministarstvo poljoprivrede, Ministarstvo znanosti i tehnologije i organizacija UN(UNIDO):

- Optimalni plodored za obiteljsko gospodarstvo u Podravini
- Navodnjavanje duhana na obiteljskim gospodarstvima
- Ispiranje nitrata u podzemne vode kod različito gnojenih kultura u Podravini
- Gnojidbeni pokusi
- Ekološka proizvodnja presadnica duhana

Na kraju valja spomenuti da je za navedenu djelatnost veliku ulogu do sada je odigralo Pokušalište u Pitomači gdje su uglavnom na tipičnom tlu za uzgojno područje virdžinije u Podravini provedena većim dijelom istraživanja.

(6) Zavod za sjemenarstvo i rasadničarstvo

Zavod za sjemenarstvo i rasadničarstvo u Osijeku osnovan je Uredbom Vlade Republike Hrvatske 1988. godine, a započeo je sa radom 01. 01. 1999. godine. Osnivanje Zavod temelji se na Zakonu o sjemenu, sadnom materijalu i priznavanju sorti poljoprivrednog bilja, članak 3., Aktivnost i radni zadaci Zavoda određeni su odredbama Zakona. Zavod je ustanova koja obavlja slijedeće poslove i zadatke: provođenje stručnog nadzora nad proizvodnjom sjemena i vođenje evidencije o obavljenom nadzoru, vođenje evidencije o masi proizvedenog sjemena po vrstama, kategorijama i sortama, izdavanje uvjerenja o priznavanju sjemenskih usjeva i vođenje evidencije, provođenje stručnog nadzora nad proizvodnjom sadnog materijala i izdavanje uvjerenja i vođenje evidencije o izdanim uvjerenjima, naređivanje mjera za uklanjanje manjkavosti u proizvodnji sjemena, izdavanje deklaracija i vođenje evidencije o doradenim i uvezenim količinama sjemena,

vođenje evidencije o izdanim deklaracijama, vođenje evidencije o količini proizvedenih presadnica, vođenje evidencije o uvezenim i proizvedenim količinama micelija gljiva, vođenje evidencije određenih vrsta i sorti sadnog materijala koje se upisuju u Upisnike i stavljanje u promet, vođenje evidencije po vrstama i sortama matičnih biljaka i nasada za proizvodnju podloga, plemki i sadnica osnovnog, certificiranog i standardnog sadnog materijala, izdavanje deklaracija i vođenje evidencije o izdanim deklaracijama, vođenje postupka priznavanja sorti, obavljanje statističke analize godišnjih i konačnih podataka, provođenje ispitivanja sorti u proizvodnom pokusu, čuvanje uzoraka sjemena i matičnih stabala i vođenje evidencije, obavljanje poslova zaštite sorti poljoprivrednog bilja, čuvanje biljnih genetskih resursa, ispitivanje kakvoće sjemena i izdavanje potrebnih dokumenata u domaćem i međunarodnom prometu sjemena, ispitivanje sjemena za potrebe poljoprivredne inspekcije, ispitivanje kakvoće sjemena u post kontroli predviđene Zakonom, čuvanje uzoraka sjemena obuhvaćenog ispitivanjima kakvoće, vođenje evidencije o provedenim ispitivanjima i izdanim dokumentima, obavljanje i drugih poslova sukladno Zakonu o sjemenu, sadnom materijalu i priznavanju sorti poljoprivrednog bilja i Zakonu o zaštiti sorti poljoprivrednog bilja.

Za obavljanje poslova iz djelokruga Zavoda ustrojene su organizacijske jedinice: Odjel za priznavanje i zaštitu sorti, Odjel za nadzor sjemenskih usjeva, presadnica, micelija gljiva, sadnog materijala, Odjel za deklariranje sjemena i sadnog materijala, Laboratorij za pripremu i ispitivanje sjemena, Odjel tehničkih poslova, Odjel općih i računovodstvenih poslova.

U 2002. godini stručnim nadzorom sjemenskih usjeva bilo je obuhvaćeno 29.300 ha. U kontrolnom polju zasijano je 463 parcele žitaricama, 272 parcele kukuruza, 168 parcela industrijskog bilja, 31 parcela krmnog bilja i 63 parcele povrća, ili sveukupno 997 parcela. Superkontrola sjemenskih usjeva obavljena je na 1864 ha. U sezoni 2002/2003 deklariranja sjemena, ukupno je deklarirano 11.230 partija sjemena različitih biljnih vrsta.

Laboratorij za ispitivanje sjemena je u 2002. godini ispunio sve uvjete za dobivanje ISTA akreditacije te je nakon provedene provjere istu i dobio. U 2002. godini izdano je ukupno 68 certifikata za izvoz sjemena. Za potrebe inspeksijske službe ispitano je 69 uzoraka, za potrebe post kontrole ispitano je 10% od ukupno deklariranih količina sjemena za domaće tržište te za potrebe deklariranja sjemena ispitane su 22 partije sjemena.

Odlukom Ministarstva poljoprivrede i šumarstva Zavod je određen za nositelja projekta čuvanja, zaštite i održavanja genetskih resursa poljoprivrednog bilja - GEN banka. U tu svrhu u 2002. godini izvršena je rekonstrukcija i obnova objekta "Destilerija" i prilagođena poslovima vezanim za GEN banku. Ukupno je osigurano 200 m². U prostor su ugrađene klima komore i priključene na cjelokupnu infrastrukturu koje su ranije kupljene iz kredita Svjetske banke. Na taj način stvorili su se uvjeti da projekt započne sa radom.

(7) Zavod za tlo

Zavod za tlo sa sjedištem u Osijeku, osnovan je Uredbom Vlade Republike Hrvatske od 08. studenog 2001. godine. Zavod je donio Statut Zavoda za tlo i Poslovnik o radu Upravnog vijeća, te sve druge pravne akte koji omogućavaju izradu sistematizacije radnih mjesta, te obavljanje aktivnosti Zavoda.

Djelatnosti Zavoda utvrđene su Statutom zavoda, poštujući Zakon o poljoprivrednom zemljištu, kako slijedi:

- utvrđivanje stanja onečišćenosti poljoprivrednog zemljišta
- trajno praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta, kojim se trajno prati stanje svih promjena u poljoprivrednom zemljištu, a napose sadržaj štetnih tvari u zemljištu
- uspostava informacijskog sustava onečišćenog poljoprivrednog zemljišta
- obavljanje stručnih poslova organiziranja ispitivanja plodnosti poljoprivrednog zemljišta
- preporuka prihvatljive gnojide

- analiza poljoprivrednih zemljišta, organskih i mineralnih gnojiva
- praćenje sadržaja onečišćenja poljoprivrednog zemljišta
- cjelovita zaštita poljoprivrednog zemljišta
- određivanje i praćenje normi i minimalnih stručnih podloga za melioracijske zahvate na poljoprivrednom zemljištu
- praćenje stanja i osiguranja zaštite najvrijednijeg poljoprivrednog zemljišta
- praćenje štete na poljoprivrednom zemljištu nastale iskorištavanjem sirovina iz poljoprivrednog zemljišta
- obavljanje drugih poslova i zadataka utvrđenih Statutom i Zakonom o poljoprivrednom zemljištu

Sa ciljem revitalizacije proizvodnje na moguće i ekonomski opravdane vrijednosti početkom 2003 godine, Upravni odjel za poljoprivredu i šumarstvo Osječko Baranjske Županije, Poljoprivredni fakultet, HZPSS i Zavod za tlo izradili su projekt: "Analiza tla kao temelj gnojidbe i povećanja poljoprivredne proizvodnje".

Program će obuhvatiti 10 000-20 000 ha poljoprivrednog zemljišta u okviru obiteljskih gospodarstava, te analizirati oko 3 500 analiza Al-metodom i isto toliko preporuka. Uzimanje uzoraka i kemijskih analiza obavlja Zavod za tlo.

Neposredni korisnici analiza tla i preporuke za gnojidbu usjeva su poljoprivredni proizvođači i poljoprivredna poduzeća s ciljem optimalizacije gnojidbe i postizanje visokih i stabilnih prinosa u granicama ekonomske opravdanosti, respektirajući profitabilnost za danu proizvodnju, kao i smanjenje ekološke opterećenosti okoliša (posebice podzemne vode). Na ovaj način dobivena baza podataka o stanju plodnosti tala važna je za sagledavanje potencijala poljoprivredne proizvodnje i potrošnje gnojiva. Takvi podaci imaju veliku vrijednost kod procjene vrijednosti zemljišta kod davanja istog na korištenje u bilo kojem obliku ili prenamjeni. Korisnici podataka mogu lakše planirati proizvodnju, a i pri uključivanju u ekološki program proizvodnje, Zakon o ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda ih obvezuje da obave analizu tla.

(8) Zavod za zaštitu bilja

Zavod za zaštitu bilja osnovan je odlukom Ministarstva poljoprivrede i šumarstva 14. srpnja 1994. sukladno odredbama Zakona o zaštiti bilja (Narodne novine 10/94) po ugledu na slične institucije u Europi. Zavod je sljedbenik institucije koja je osnovana 3. veljače 1909. godine kao prva ustanova za poslove zaštite bilja u ovom dijelu Europe. Mijenjajući nazive i sjedišta, programe i obim djelatnosti od znanstvene, nastavne i stručne Zavod je uspješno djelovao u području zaštite bilja.

U Zavodu su opremljeni laboratorij za obavljanje fizikalno kemijskih analiza sredstava za zaštitu bilja te njihovih ostataka u bilju, vodi i tlu, laboratorij za određivanje prisutnosti bakterija i virusa, mikološki laboratorij, laboratorij za određivanje bolesti sjemena, laboratorij za istraživanja sa skladišnim štetnicima te laboratorij za nematode, te insektarij za uzgoj insekata, staklenik i poljoprivredne površine za uzgoj bilja za obavljanje istraživanja sastavni su dio pokusne postaje u ulici Rim.

Poslovi zaštite bilja obavljaju se sukladno odredbama Međunarodne konvencije o zaštiti bilja i Zakona o zaštiti bilja te pozitivnih propisa Europske unije, OECD-a, FAO, WHO. Osnovni zadaci koji se obavljaju u Zavodu su istraživanje sa sredstvima za zaštitu bilja, zdravstveni nadzor tijekom vegetacije, određivanje zdravstvenog stanja sjemena i biljnog materijala, zdravstveni pregled bilja u izvozu, objedinjavanje izvještajno prognoznih poslova, suradnja s poljoprivrednim proizvođačima i skladištarima te vođenje projekata o bakterijskoj paleži i kukuruznoj zlatici.

Djelatnosti kojima se Zavod bavi su slijedeće: pregled bilja u vegetaciji na prisutnost, pojavu i širenje štetočinja bilja i ukazivanje na njihovo suzbijanje; pregled pošiljaka bilja u međunarodnom prometu kao i nadzor nad skladišnim prostorima i prijevoznim sredstvima; izdavanje svjedodžbi o zdravstvenom stanju pošiljaka; objavljivanje informacija u zemlji o pojavama štetočinja bilja i načinu njihovog suzbijanja; praćenje pojava rasprostranjenosti i štetnosti štetočinja bilja te vođenje evidencije o tim pojavama; identificiranje, prognoziranje, izvješćivanje i objavljivanje pojave rasprostranjenosti i štetnosti svih štetočinja bilja i preporučivanje rokova i načina za njihovo sprječavanje i suzbijanje; izrada i prijedlozi stručnih uputa za određivanje pojave i rasprostranjenosti te štetnosti štetočinja bilja kao i metoda za prognoziranje pojave i optimalnih rokova za suzbijanje štetočinja bilja primjenom sredstava za zaštitu bilja koja najmanje narušavaju biološku ravnotežu i najmanje onečišćuju okoliš; organiziranje obrazovanja poljoprivrednih proizvođača o zaštiti bilja te stručnih i znanstvenih savjetovanja; osposobljavanje stručnih kadrova za poslove promatranja i identificiranja uzročnika i prognoziranje pojava rasprostranjenosti i štetnosti štetočinja bilja i mjera za njihovo suzbijanje; razmjenjivanje stručnjaka i znanja s odgovarajućim organizacijama u inozemstvu i prisustvovanje na stručnim i znanstvenim skupovima; nadzor nad biljem za proizvodnju sjemena, sadnim materijalom i sjemenom; obavljanje zdravstvenih pregleda usjeva i objekata tijekom vegetacije u unutrašnjem prometu i prometu preko granice Republike Hrvatske; izdavanje svjedodžbi o zdravstvenom stanju bilja, vođenje evidencije i zbirke isprava o obavljenim zdravstvenim pregledima i izdanim svjedodžbama o zdravstvenom stanju bilja; uzimanje uzoraka bilja i biljnih proizvoda radi obavljanja analiza; prijedlozi mjerila za određivanje zdravstvenog stanja bilja i biljnih proizvoda; prijedlozi mjera kojima moraju udovoljavati posjednici bilja u pogledu skladišta radi sprječavanja i suzbijanja štetočinja bilja; izrada mišljenja o tehničkoj opremljenosti poduzeća, tj. drugih pravnih osoba koje provode mjere suzbijanja štetočinja bilja u skladištu; izrada mišljenja o udovoljavanju uvjeta za izgradnju i rekonstrukciju objekata za proizvodnju bilja i uskladištenja bilja i biljnih proizvoda sa stajališta zaštite bilja; obavljanje istraživanja sa sredstvima za zaštitu bilja; analiziranje fizikalnih i kemijskih svojstava sredstava za zaštitu bilja prije stavljanja u promet; obavljanje analize uzoraka tretiranog bilja i biljnih proizvoda, vode i tla radi određivanja ostataka sredstava za zaštitu bilja; prijedlozi uvjeta kojima moraju udovoljavati karantenski objekti te praćenje zdravstvenog stanja bilja u njima, obavljanje i istraživanja o korisnim organizmima za zaštitu bilja; obavlja i druge djelatnosti određene zakonom i na zahtjev osnivača.

c) Obrazovanje i istraživački rad

OBRAZOVANJE SEOSKOG I POLJOPRIVREDNOG STANOVNIŠTVA

Stupanj obrazovanosti seoskog stanovništva (Popis 1991. godine), izražen brojem nepismenih i školskom spremom, pokazuje opće zaostajanje hrvatskog sela u odnosu na gradska naselja. Među seoskim stanovništvom je bilo 5,3% nepismenih osoba. Više od trećine nije imalo završenu osmogodišnju školu, a svega 3,1% te populacije je završilo višu školu i fakultet. Podaci popisa 2001. godine o formalnom obrazovanju stanovništva RH, pokazuju razmjerno visoki udio stanovništva bez osnovne škole i s nepotpunom osnovnom školom (18,7%) i mali udio visokoobrazovanih skupina (11,9%), te je realno prosuditi da je obrazovna situacija među seoskom populacijom još nepovoljnija.

Neodgovarajuća obrazovna struktura seoskog stanovništava znatno će otežati društveno-gospodarski razvoj seoskih područja i uzrokovati daljnje zaostajanje seoskog nad gradskim stanovništvom.

Obrazovna struktura aktivnih poljoprivrednika je daleko nepovoljna u odnosu na druge skupine aktivnog stanovništva. Po podacima iz 1991. godine, završenu srednju školu imalo je svega 8,6%, a više i fakultetsko obrazovanje 0,6% aktivnih poljoprivrednika. Prosječni koeficijent školskog obrazovanja poljoprivrednika bitno je niži od nepoljoprivrednika, iako je od 0,76 u 1961. povećan na 1,27 u 1991. godini. Među mladim seljacima brojniji su oni koji su završili srednju školu, ali u pravilu završavaju škole za nepoljoprivredna zanimanja. Istraživanja na uzorku seoske mladeži u četiri sela, pokazuju da je indeks obrazovanja mladih poljoprivrednika ipak

dvaput manji u odnosu na ostalu zaposlenu mladež. S druge strane je razmjerno malo dopunskih oblika stručnog obrazovanja i sektora intelektualnih usluga primjerene poljoprivrednicima. To izravno utječe na širenje i nisku primjenu znanstveno-tehnoloških postignuća u poljoprivredi, osobito na seljačkim gospodarstvima.

OBRAZOVNE INSTITUCIJE I DRUGI OBLICI STRUČNOG OSPOSOBLJAVANJA

Općenito, hrvatsko selo znatno zaostaje za gradom po razini opremljenosti socijalnom i tehničkom infrastrukturu. Jedan od bitnih indikatora te opremljenosti jest broj i razmještaj obrazovnih ustanova za potrebe edukacije mladeži te za stručno usavršavanje i permanentno obrazovanje odraslih. Funkcioniranje osnovne škole povezano je s brojnošću djece u pojedinom seoskom naselju te je mreža osnovnih škola u selima danas uglavnom slabija nego li 1991. godine. Tek svako četvrto selo ima osnovnu školu.

Postojanje srednje škole u hrvatskim selima je prava rijetkost, četiri su locirane u seoskim naseljima, dvije državne, a dvije privatne. Iako školski sustav u RH izvodi istovrsne programe za opće i stručno obrazovanje i usavršavanje odraslih, obrazovne ustanove su smještene u gradovima, posebno kad se radi o pučkim otvorenim učilištima, domovima kulture, a manjim dijelom ti se programi nude i u nekoliko osnovnih i srednjih stručnih škola. Dosadašnja iskustva u pogledu angažiranja tih ustanova za potrebe seoskog prostora nisu dala zadovoljavajuće rezultate jer je razmjerno mala ponuda programa za stručno obrazovanje i usavršavanje namijenjena specifičnim potrebama obrazovanja odraslog poljoprivrednog i seoskog stanovništva.

U području formalnog institucionaliziranog poljoprivrednog obrazovanja djeluje oko trideset srednjih škola, tri veleučilišta (Križevci, Požega, Poreč), dva poljoprivredna fakulteta, (Zagreb, Osijek), te jedan veterinarski i šumarski fakultet. Zbog promjena, strukovne programe poljoprivrednih škola treba osuvremeniti po uzoru na razvijene države. Većina tih škola ne raspolaže primjerenim objektima za izvođenje praktične nastave¹⁸. Nastavni curriculumi na veleučilištima i fakultetima traže sadržajne promjene i usklađivanje s europskim standardima.

U području neformalnog poljoprivrednog obrazovanja važno je spomenuti poljoprivrednu savjetodavnu službu (HZPSS) koja djeluje preko svojih podružnica i koja uz brojne savjetodavne i druge aktivnosti organizira i povremene stručne tečajeve, te izdaje popularne publikacije za poljoprivrednike. Broj poljoprivrednih savjetnika je nedostatan i veliki dio seljačkih gospodarstva nije povezan sa službom. Potom stručne službe (zavode) MPŠ od kojih Zavod za zaštitu bilja povremeno provodi stručnu edukaciju iz područja zaštite bilja.

Javni elektronski mediji su važan dio u prenošenju informacija, stručnih znanja i inovacija. To su tjedna televizijska emisija "Plodovi zemlje" i emisija na radiju "Emisija za selo i poljoprivredu". Također postoje lokalne televizijske i radio emisije za poljoprivrednike. Važno je spomenuti dnevne i tjedne novine koje nude posebne priloge o poljoprivredi i selu ("Večernji list", "Jutarnji list", "Glas Slavonije" i drugi) te specijalizirana stručna glasila "Gospodarski list", "Agroglas", "Mljekarski list", "Zadrugar" i drugi). U suradnji s MPŠ, Hrvatski zadružni savez pokrenuo je biblioteku "Poljoprivredni savjetnik" namijenjenu OPG. Do sada je tiskano nekoliko knjiga i brošura. Također, treba napomenuti i edukativnu aktivnost iz područja poljoprivrede i sela koje provode nevladine udruge (osobito ekološke) za svoje članstvo, ali i šire.

¹⁸ školske godine 2002/2003 u te se škole moglo upisati 1.593 učenika, 626 u trogodišnje, a 976 u četverogodišnje programe (natječaj u Vjesniku od 8. lipnja 2002. godine). Među učenicima poljoprivrednih škola je svega 25-30% djece koja dolaze s obiteljskih gospodarstava.

FAKULTETI I INSTITUTI

1. Agronomski fakultet Zagreb

Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu (AFZ) organizira i provodi dodiplomski i poslijediplomski studij te provodi postupak za stjecanje znanstvenog stupnja doktora znanosti. Po novom nastavnom programu dodiplomski studij, počevši od 1995. godine, provodi se kroz 9 semestara, na tri osnovna studija i na 10 usmjerenja. Usmjerenja se javljaju poslije II. godine i to:

- Studij Bilinogojstvo, sa sedam usmjerenja (Ratarstvo, Uređenje i zaštita tla, Zaštita bilja, Voćarstvo, vinogradarstvo i vinarstvo, Vrtlarstvo, Mehanizacija poljoprivrede i Agroekonomika);
- Studij Stočarstvo, s tri usmjerenja (Stočarstvo, Ribarstvo i Mljekarstvo);
- Studij Uređenje krajobraza, bez usmjerenja.

U okviru terenske nastave na studiju Bilinogojstvo studenti s nastavnicima ponajviše posjećuju područja s bogatom i raznolikom florom (Hrvatsko Zagorje, Medvednica, Velebit, Kalnik, Žumberak, Brijuni, Lonjsko polje, nastavna pokušališta Sljeme, Jazbina i Prolom), zatim imanja većih proizvođača ratarskih i povrtlarskih kultura (Belje, Nova Gradiška, Đakovo, Rugvica, Koprivnica, Pitomača, Žitnjak), zatim voćnjake (Darugar, Ivanić Grad, Mičevac) te vinograde i podrume (Kutjevo, Ilok, Jastrebarsko). Na studiju Stočarstvo posjećuju ponajviše stočarske farme (Vukovar, Donja Stubica, Dubravica, Križevci, Čakovec, Sveti Ivan Žabno), ribnjake (Ogulin, Draganja, Žumberak, Donji Miholjac) i prerađivačka postrojenja (PIK Vrbovec, Koka, Podravka). Na studiju Uređenje krajobraza studenti pohađaju nacionalne parkove i parkove prirode.

Osim što predaju na matičnom fakultetu, nastavnici AFZ dio nastave obavljaju na drugim fakultetima i visokoškolskim ustanovama u Hrvatskoj i u inozemstvu.

Na AFZ se organizira i provodi sedam poslijediplomskih studija u trajanju od četiri semestra. To su sljedeći studiji: Bilinogojstvo, Stočarstvo, Ribarstvo, Fitomedicina, Mehanizacija poljoprivrede, Ekonomika poljoprivrede i Agroekologija.

Znanstvena djelatnost istraživača-djelatnika AFZ odvija se u nekoliko vidova i to znanstvenoistraživačkim projektima, koji obuhvaćaju temeljna, razvojna i primijenjena istraživanja, zatim raznovrsnu stručnu suradnju u više područja, a provode ju

istraživači pojedinih specijalnosti. Temeljna istraživanja i razvitak novih tehnologija provode se uz pomoć Ministarstva znanosti i tehnologije, a primijenjena poljoprivredna istraživanja uz pomoć Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, odnosno Vijeća za istraživanja u poljoprivredi, dok se stručna suradnja odvija s raznim korisnicima putem ugovora o suradnji.

U pogledu znanstvenoistraživačkih projekata, koji se provode preko MZT, istraživači AFZ su do sredine 2002. godine provodili istraživanja na 34 takva projekta, ugovorena sredinom 1996. godine. U 2002. godini započelo je novo trogodišnje istraživačko razdoblje (2002.-2004.). Prema pozivu za podnošenje prijava prijedloga istraživanja u okviru znanstvenoistraživačkih projekata i programa trajne istraživačke djelatnosti, istraživači AFZ su prijavili ukupno 62 projekta. Nakon postupka recenzije, odnosno ocjene prijavljenih prijedloga istraživanja, u svibnju 2002. godine odobreno je 57, odnosno većina od prijavljenih znanstveno-istraživačkih projekata.

Posebnu skupinu istraživačkih poduhvata predstavljaju tzv. tehnologijski projekti, započeti koncem 2001. i početkom 2002. godine. Dosada ih je odobreno deset. Ti su projekti inicirani službenim programom Vlade RH, pod nazivom "Program hrvatskog inovacijskog tehnologijskog razvitka" (HITRA) s izvedbenim dokumentima. Taj se program ostvaruje preko MZT sa svrhom da budu predložena kvalitetna i brza rješenja novih proizvodnji i proizvoda konkurentnih na zahtjevnom međunarodnom tržištu. U tijeku je daljnje podnošenje prijava projekata iz te skupine istraživanja.

Aktualno se na AFZ provodi 29 primijenjenih istraživanja iz područja poljoprivrede i ribarstva (kao dvogodišnja) financiranih MPŠ odnosno VIP, a započeta su koncem 2001. godine (ugovorena u prosincu 2001. g.) To su konkretna kratkoročna istraživanja usmjerena na izravnu primjenu u poljoprivrednoj praksi, poglavito namijenjena obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. To je, inače, treći krug istraživanja te vrste, koja su posredstvom MPŠ (uz kredit Svjetske banke) započela sredinom 1998. godine u okviru projekta "Razvoj službi za potporu poljoprivrednim obiteljskim

gospodarstvima" (FSSP). Treba istaći, da je na AFZ od 1998. godine do sada (u sva tri kruga) ustanovljeno 93 (ili 67%), od sveukupno 138 takvih istraživačkih projekata u Hrvatskoj, koja je odobrila i financira ih VIP, što je značajan broj i udio, te ukazuje na intenzivnu primijenjenu istraživačku aktivnost istraživača s AFZ. Rezultati istraživanja, u većini, nalaze izravnu primjenu u poljoprivrednoj praksi. U tijeku je priprema za objedinjavanje tih projekata u osnovnim bitnim crtama (naziv tema, glavni istraživači, osnovni rezultati i njihova primjena) u obliku posebne publikacije – knjige.

Ostali oblici, poglavito stručne djelatnosti, odnose se na primijenjenu i savjetodavnu specijalističku djelatnost, koja se provodi za potrebe državne i regionalne uprave, gospodarskih subjekata, drugih institucija, zatim s poduzetnicima i drugim zainteresiranim korisnicima odnosno naručiteljima putem ugovora o stručnoj suradnji. Ta su istraživanja usmjerena na rješavanje raznih, uglavnom konkretnih, problema preko izrade studija, projektne dokumentacije i rješenja, elaborata, stručnog nadzora, raznovrsnih analiza, anketa i sustava praćenja, stručnih ocjena, te drugih oblika stručne suradnje.

Od ostalih zapaženih aktivnosti treba navesti sudjelovanje većeg broja istraživača na izradi Strategije hrvatske poljoprivrede i ribarstva, koja je okončana u drugoj polovici 2001. godine, a o kojoj je koncem travnja 2002. godine raspravljao Hrvatski sabor. Tijekom 2002. godine je dio istraživača s Fakulteta, u suradnji sa stručnjacima iz drugih odgovornih ustanova (Ministarstva, Hrvatske gospodarske komore, Hrvatskog zavoda za poljoprivredno-savjetodavnu službu, fakulteta i instituta) sudjelovao u izradi dokumenta koji će oživotvoriti Strategiju, pod imenom Nacionalni program za poljoprivredu i seoska područja. Treba spomenuti i zajedničku studiju većeg broja istraživača AFZ pod nazivom: Razvitak poljoprivrede na području Brodsko-posavske županije, a prihvatio ju je naručitelj sredinom svibnja 2002. godine.

Postignuća istraživanja predložena su uz obvezna izvješća ustanovama koje ta istraživanja financiraju (MPŠ i MZT), na domaćim i međunarodnim skupovima, stručnim predavanjima i radionicama, a objavljuju se u stručnim časopisima, publikacijama, zbornicima i knjigama. Značajan broj radova objavljen je u časopisu AFZ "Poljoprivredna znanstvena smotra" koji ima dugu tradiciju i primjerenu međunarodnu razmjenu. Znatna je stručna aktivnost, sudjelovanje u stručnim predavanjima, radionicama, nastupi u medijima, predloženjima studija, elaborata i slično.

Rad istraživača AFZ nastojanje je da se pridonese razvitku agronomске struke, ali i šire – kakvoći življenja građana Hrvatske kroz poslovnost i ekonomski benefit rada u poljoprivredi, kroz racionalnu proizvodnju, koja će očuvati okoliš i eko-sustave te osigurati lanac kvalitete "od farme na stol", sukladno sve većim zahtjevima društva za sigurnom i prepoznatljivom lokalno proizvedenom hranom

2. Šumarski fakultet Zagreb

Šumarski je fakultet jedina znanstveno-nastavna ustanova te vrste u Hrvatskoj, a čine je dva odsjeka: Šumarski odsjek i Drvnotehnološki odsjek. Nastava i znanstveni rad odvijaju se putem ustrojbenih jedinica - zavoda.

Tijekom studija na Šumarskom odsjeku stječu se znanja iz širokog područja prirodnih i tehničkih znanosti. Ta su znanja potrebna stručnjacima koji upravljaju šumama, kao i stručnjacima na području uređivanja parkova i zelenih površina, rasadničarstva, zaštite prirode i okoliša, prostornog planiranja, lovstva, menadžmenta u šumarstvu i sl. Na dodiplomskom studiju koji traje osam semestara, osim 37 obveznih predmeta, studentima se nudi da sami kreiraju sadržaj studiranja putem izbornih predmeta, koji su svrstani u tri modula: Uzgojanje šuma, Iskorištavanje šuma, operacije i menadžment u šumarstvu i Zaštita prirode, prostorno planiranje u šumarstvu i hortikultura. Nakon završenog dodiplomskog sveučilišnog studija stječe se stručni naziv diplomiranog inženjera šumarstva.

Studij pruža vrlo raznovrsna znanja, i to ne samo teoretska nego i praktična koja se stječu tijekom vježbi i terenske nastave na nastavno- pokusnim objektima koji se prostiru na 3500 ha šuma u različitim ekosustavima, obuhvaćajući gotovo sve nizinske, brdsko-planinske i primorske šumske

zajednice. Terenska je nastava dugogodišnja tradicija šumarske nastave u Hrvatskoj, a tijekom četverogodišnjeg studija studenti Šumarskog fakulteta provedu na terenskoj nastavi, oko tri mjeseca. U sklopu nekih nastavno-pokusnih šumskih objekata nalaze se i lovišta čija je namjena znanstveno-nastavni rad, a jedan je od glavnih ciljeva istraživanja pronalaženje optimalnih odnosa čimbenika integralnog gospodarenja šumom i divljači u određenim stanišnim uvjetima.

Drvnotehnološki odsjek Šumarskog fakulteta, iako mlađi po svom stažu, u ovih je proteklih pedeset i pet godina obrazovao tisuće inženjera i stručnjaka. Tijekom svog postojanja odsjek je neprestano evoluirao i stalno se nastojao prilagoditi trenutnim zahtjevima i potrebama društva i struke.

Posljednjih desetak godina prišlo se intenzivnijem procesu promjena u izobrazbi zbog ubrzanog tehnološkog razvoja drvne industrije i ostalih pratećih industrija, pa se ukazala potreba za stručnjacima specijalistima čiji bi rad bio usko vezan uz jedno ili nekoliko međusobno povezanih područja i tehnološki zaokruženih cjelina.

No, ono što se cijelo vrijeme nije praktički mijenjalo, jest činjenica da je drvna industrija uvijek okrenuta šumarstvu i da su drvnotehnološke i šumarske znanosti usko povezane. Istovremeno, posebnost prerade drva je osim u povezanosti s drvnom sirovinom traženje od inženjera drvne tehnologije velike širine znanja i bavljenja različitim drugim znanjima, disciplinama i tehnologijama.

Upravo iz želje da se budući inženjer podjednako snađe u općim, tako i u specifičnim situacijama prišlo se inovaciji nastavnog plana i programa. Cilj je inovacije bio da se dalje zadržava osnovni profil drvnog tehnologa, ali s blagim usmjerenjima na proizvodne tehnologije, dizajn namještaja i menadžment.

Danas studij traje osam semestara tijekom kojih student upisuje obvezne i izborne predmete. U trećoj i četvrtoj godini student odabire usmjerenje prema osobnim afinitetima. Zbog toga su omogućeni izborni predmeti i podjela na usmjerenja, odnosno tzv. module: Proizvodne tehnologije, Dizajn namještaja i Menadžment.

Danas je završeni diplomirani inženjer drvne tehnologije osposobljen za obavljanje niza poslova i zadataka. Mogućnost obavljanja proizvodnih programa i projekata temeljena je na posjedovanju širokog znanja iz područja proizvodnih tehnologija, dizajna, projektiranja i konstruiranja drvnih proizvoda, organizacije i pripreme proizvodnje, upravljanja proizvodnjom i komercijalnih poslova. Naši inženjeri slušaju predmete iz znanosti o drvu, bave se između ostalog postupcima primarne i završne obrade i zaštite drva, kontrole kvalitete i kakvoće proizvoda od drva, a u novije vrijeme nastoji se kroz sve kolegije pojasniti i naglasiti ekološka komponenta naše struke.

Nastavni programi sadržajni su temelj nastavnih planova i obuhvaćaju edukacijsko-stručne, stručne, specijalističke i znanstvene spoznaje pojedinih disciplina (kolegija) koji u procesu obrazovanja formiraju konačni profil dipl. ing. šumarstva i dipl. ing. drvne tehnologije.

Šumarski fakultet u postupku je uvođenja Europskog sustava prijenosa i implementacije bodova (ECTS), što će omogućiti studiranje i na drugim europskim sveučilištima, a u pripremi su novi studijski programi u skladu s ciljevima Bolonjske deklaracije. S obzirom na izuzetne prirodne šumske resurse i tradiciju drvne tehnologije, te postignutu razinu znanja ove su dvije djelatnosti od strateške važnosti za Hrvatsku kao buduću članicu Europske Unije.

Znanstveno istraživački rad djelatnika Šumarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu odvija se kroz 29 znanstvenih projekata financiranih od strane MZT-a RH, dva međunarodna projekta, te više desetaka projekata sa gospodarstvom, od kojih je najznačajniji rad na projektima Hrvatskih šuma d.o.o. Isto tako nastavnici su aktivni učesnici mnogobrojnih međunarodnih kongresa, savjetovanja i skupova na kojima iznose rezultate svojih istraživanja.

3. Prehrambeno-biotehnološki fakultet Zagreb

Danas je Fakultet organiziran u 6 zavoda (Zavod za kemiju i biokemiju, Zavod za procesno inženjerstvo, Zavod za poznavanje i kontrolu sirovina i prehrambenih proizvoda, Zavod za biokemijsko inženjerstvo, Zavod za prehrambeno-tehnološko inženjerstvo, Zavod za opće

programe) i 2 centra (Centar za kontrolu namirnica, Centar za projektni menadžment). Do danas se Fakultet može pohvaliti izobrazbom velikog broja stručnjaka i znanstvenika. Značajnu ulogu Fakultet ima u edukaciji studenata, pri čemu se koriste iskustva nastavnika te kontakti s industrijom u izravnom prenošenju znanja bilo u nastavi ili istraživačkom radu. Prijenos znanja provodi se putem predavanja, seminara, mentorskog rada, te vježbama u laboratorijima i pilot postrojenjima.

Akadske godine 2002/03, upisano je 240, a ukupan broj studenata na Fakultetu u ovom trenutku iznosi 1303. Diplomski studiji organizirani su kroz programe: Prehrambena tehnologija (smjerovi: Prehrambeno inženjerstvo i Nutricionizam) i Biotehnologija (smjerovi: Biokemijsko inženjerstvo i Biokemijsko-mikrobiološki). Studiji pripremaju studente za rad u industrijama, od prehrambene, do farmaceutske industrije te na području zaštite okoliša.

Poslijediplomski studij iz kemijske tehnologije i tehnologije antibiotika osnovan je daleke 1960. godine, te je prvi takav studij u Hrvatskoj i jedan od prvih u Europi.

Danas se na Fakultetu, za stjecanje akademskih stupnjeva magistra i doktora znanosti održavaju znanstveni poslijediplomski studiji: Prehrambena tehnologija, Nutricionizam, Biotehnologija-bioproceno inženjerstvo, te stručni poslijediplomski studij Analitika i mikrobiologija namirnica, za stjecanje akademskog naziva magistar. Istraživački i stručni rad odvija se u Zavodima, Laboratorijima i Kabinetima Fakulteta. Istraživački timovi su formirani prema istraživačkim temama, pri čemu se koristi interdisciplinarni pristup pri rješavanju znanstvenih ili tehnoloških problema s područja prehrambene tehnologije, biotehnologije, nutricionizma i zaštite okoliša.

Od međunarodnih programa i projekata valja spomenuti TEMPUS (2 projekta), i CEEPUS (1 projekt).

Časopis Food Technology and Biotechnology izlazi kontinuirano već 40 godina, i pripada u kategoriju primarnih znanstvenih časopisa i objavljuje radove iz područja: molekularne biologije, genetičkog inženjerstva, biokemije, mikrobiologije, biokemijskog inženjerstva i biotehnoloških procesa, prehrambene tehnologije, kemije i analitike sirovina i gotovih proizvoda, proizvodnje namirnica, njihovoga kvarenja te enologije. Službeno je glasilo Hrvatskoga društva za biotehnologiju i Slovenskoga mikrobiološkog društva.

Biotehnička zaklada je osnovana u cilju promicanja biotehnologije, prehrambene tehnologije, nutricionizma te zaštite okoliša, s osnovnom namjenom da sredstva koriste isključivo studentima i mladim istraživačima dodjeljivanjem stipendija, nagrada i potpora. Fakultetski zaposlenici do sada su obavili vrlo značajnu znanstvenu i stručnu djelatnost radeći na brojnim domaćim i međunarodnim projektima, objavili su velik broj radova u domaćim i inozemnim znanstvenim i stručnim časopisima te primili domaća i međunarodna priznanja za rezultate rada. Radom na tehničkim i tehnološkim rješenjima, konzultacijama i ekspertizama u različitim područjima gospodarstva unaprijedili su industrijsku proizvodnju, a niz rješenja zaštitili patentima.

4. Poljoprivredni fakultet Osijek

Poljoprivredni fakultet u Osijeku pretrpio je goleme materijalne štete izazvane agresijom u Domovinskom ratu. Od 1991. do ljeta 1995. nastava za studente izvodila se na više lokacija u gradu. Dio Poljoprivrednog fakulteta u Vinkovcima također je pretrpio velike štete, tako da se do 1994. nastava odvijala u iznimno teškim okolnostima.

Proteklih nekoliko godina intenzivno se uređuje prostor (predavaonice, kabineti i laboratoriji) fakulteta u svrhu što kvalitetnijeg izvođenja nastave te za potrebe znanstveno-istraživačkog rada. Utvrđeni su i novi nastavni planovi (temeljni studij) za sve postojeće smjerove (opći, ratarski, zootehnika, mehanizacija). Poljoprivredni fakultet prošao je i verifikaciju od strane Nacionalnog vijeća za visoku naobrazbu, a njegov rad ocijenjen je pozitivno.

Poljoprivredni fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku obrazuje poljoprivredne stručnjake općeg, ratarskog, stočarskog te smjera poljoprivredne mehanizacije VII/1 stupnja kao redovne, studente iz vlastitih potreba te izvanredne studente.

Fakultet organizira poslijediplomske znanstvene studije iz slijedećih područja: Zaštita bilja, Sjemenarstvo ratarskih kultura, Fiziologija i ishrana bilja, Hranidba životinja i tehnologija stočne hrane, Specijalno stočarstvo, Meso i proizvodi od mesa, Mehanizacija u poljoprivredi, Lovna i opća kinologija, te stručni studij Stočarstvo u obiteljskim gospodarstvima.

5. Veterinarski fakultet Zagreb

Studij na Veterinarskom fakultetu traje 5 godina (10 semestara), a diplomiranjem se stječe stručni naziv doktor veterinarske medicine. Do sada je na Veterinarskom fakultetu diplomiralo 6.540 studenata, magisterij steklo 919 pristupnika i obranjeno je 737 doktorskih disertacija (stanje veljača 2003. godine). U školsku godinu 2002./2003. upisano je 542 studenta

Temeljne ustrojbene jedinice su zavodi, klinike i katedre u kojima se obavlja nastavni, znanstvenoistraživački i stručni rad. Na klinikama je organizirano kliničko i ambulantno liječenje i zaštita životinja. Obavlja se klinička, terenska i laboratorijska dijagnostika kao i preventivno suzbijanje zaraznih bolesti i zoonoza.

Znanstvenoistraživački rad ostvaruje se u okviru 44 projekta koje podupire Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske, 1 projekt koji financira Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva RH, i 4 projekta koji se ostvaruju u financijskoj i kolegijalnoj suradnji s institucijama iz Europe i svijeta. Dio znanstvenih aktivnosti obavlja se i izravnom suradnjom s farmaceutskom i prehrambenom industrijom te s proizvodnim institucijama u stočarstvu. Najznačajnija područja znanstvenih istraživanja su molekularna biologija, imunologija, patogeneza, dijagnostika i terapija metaboličkih i infektivnih bolesti te primjena elektronske mikroskopije. U posljednje vrijeme radi se na informatizaciji Fakulteta te na uvođenju informatike u veterinarstvo.

Veterinarski fakultet izdaje znanstveni časopis Veterinarski arhiv neprekidno od 1931. godine.

6. Poljoprivredni institut Osijek

Poljoprivredni institut Osijek jedna je od najstarijih poljoprivrednih znanstvenih ustanova u Republici Hrvatskoj. Nastao je na temeljima Gospodarskog pokušališta osnovanog 1878. godine od Slavenskog gospodarskog društva. Današnje ime Poljoprivredni institut Osijek nosi od 1961. godine. U razdoblju od 1976. do 1990. Poljoprivredni institut Osijek je bio udružen s Poljoprivrednim i Prehrambeno-tehnološkim fakultetom Osijek, Institutom za šećernu repu i Srednjom poljoprivrednom i veterinarskom školom u Biotehničko - znanstveno nastavni centar (BTZNC) u sastavu Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku.

Suvremeni rezultati postignuti u znanstveno istraživačkom radu, a posebice u stvaranju sorti i hibrida najznačajnijih vrsti poljoprivrednog bilja, koji danas Poljoprivredni institut Osijek svrstavaju u najuglednije znanstveno-istraživačke ustanove kod nas i u svijetu, utemeljeni su na dugoj tradiciji i prenesenom znanju od uglednih profesora i znanstvenika od kojih su mnogi radili i rade na Poljoprivrednom institutu Osijek.

Danas je Poljoprivredni institut Osijek javna znanstveno-istraživačka ustanova u vlasništvu Republike Hrvatske i u nadležnosti Ministarstva znanosti i tehnologije. Znanstveno-istraživački i stručni rad Instituta odvija se u slijedećim odjelima: Odjel za oplemenjivanje i genetiku strnih žitarica, Odjel za oplemenjivanje i genetiku kukuruza, Odjel za oplemenjivanje i genetiku industrijskog bilja, Odjel za oplemenjivanje i genetiku krmnog bilja, Odjel za voćarstvo, Agrokemijski laboratorij, Sjemensko dobro, Odjel za sjemenarstvo, Opća služba, Financijska služba.

Tijekom domovinskog rata Poljoprivredni institut Osijek, koji se nalazio na samoj liniji bojišnice, gotovo je potpuno bio razoren (procijenjena ratna šteta iznosi 20.249.429 DEM). Institut se danas u značajnoj mjeri uspio obnoviti, prije svega u smislu kadrova, jer među 134 stalno zaposlena djelatnika ima 19 doktora znanosti, 11 magistara znanosti, 16 djelatnika visoke stručne spreme, 2 djelatnika više stručne spreme, 26 djelatnika srednje stručne spreme i 60 radnika s različitim kvalifikacijama. Osim toga, Poljoprivredni institut Osijek se obnavlja i u

materijalnom smislu, prije svega, to se odnosi na izgradnju poslovnih prostora i nabavku znanstvene i tehničke opreme u čemu pored ulaganja vlastitih sredstava, financijsku potporu dobivamo od Ministarstva znanosti i tehnologije, Osječko-baranjske županije i Grada Osijeka.

Poljoprivrednom institutu Osijek od 1967. godine do danas priznato je 72 (20) sorti ozime pšenice, 65 (20) sorti ozimog i jarog ječma, 116 (26) hibrida kukuruza, 31 (9) sorta soje, 12 (2) hibrida suncokreta i 17 sorti lucerne, 1 sorta crvene djeteline i 1 (1) sorta ozimog graška. U zagradi je broj priznatih sorti i hibrida u razdoblju od 1998. do 2003. godine, što znači da je Poljoprivrednom institutu Osijek tijekom posljednjih pet godina priznato 75 novih kultivara poljoprivrednog bilja.

7. Institut za poljoprivredu i turizam Poreč

Prema Zakonu o znanstveno-istraživačkoj djelatnosti Institut za poljoprivredu i turizam Poreč je javni institut. Osnovna djelatnost mu je istraživanje i eksperimentalna djelatnost u područjima biotehničkih i društvenih znanosti. Institut ima 45 zaposlenika. Institut je organiziran kroz tri Zavoda i Pokusno poljoprivredno imanje:

- Zavod za poljoprivredu i prehranu u okviru kojega se obavlja trajna znanstveno-istraživačka djelatnost i stručni rad na području biotehničkih znanosti. Istraživači vrše svoju aktivnost u okviru područja vinogradarstva, vinarstva, povrćarstva, genetike i zaštite bilja. Osnova toga rada su pokusni nasadi i pripadajući laboratoriji (enološki, genetski, pedološki).
- Zavod za ekonomiku i razvoj poljoprivrede obavlja znanstveno-istraživačke i stručne poslove iz područja ekonomike, razvoja i organizacije poljoprivredno-prehrambenog sustava, te planiranja i zaštite prostora. Dominantna istraživanja vezana su za poslovanje i razvoj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava.
- Zavod za turizam obavlja znanstveno-istraživačku djelatnost, kao i stručne poslove iz turizma. Istražuju se razvoj, ekonomika i organizacija turizma, posebno njegovi selektivni oblici, na području Istre.
- Pokusno poljoprivredno imanje je ustrojbeno jedinica u funkciji znanstveno-istraživačkog i stručnog rada za realizaciju trajnih znanstveno-istraživačkih projekata iz poljoprivrede. Sastavni dio ove jedinice je vinarski podrum s mini vinifikacijom, mini uljara i meteorološka stanica.

Od znanstveno-istraživačkih projekata koji su se odvijali tijekom 2002. godine vrijedi izdvojiti jedan projekt VIP-a i jedan projekt Marketinške pripreme proizvoda Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, dva projekta Ministarstva znanosti i tehnologije i tri Tehnologijska projekta Ministarstva znanosti i tehnologije. Osim navedenih projekata rađeno je na programima gospodarenja poljoprivrednim zemljištem, programima razvoja poljoprivrede, te investicijskim programima, kao i organiziranje stručnih događanja.

U sklopu međunarodne suradnje, valja izdvojiti vrlo dobru suradnju s stručnih institucijama iz Slovenije i Italije.

Tijekom 2002. godine objavljeno je 10-tak znanstvenih radova, magistarskih radova te doktorskih disertacija.

8. Institut za oceanografiju i ribarstvo

Institut za oceanografiju i ribarstvo je znanstvena ustanova za istraživanje mora. Znanstvena djelatnost obuhvaća gotovo sve aspekte istraživanja mora: fizikalni, kemijski, biološki, geološki i ribarstveni. U 70-godišnjoj aktivnosti znanstveni djelatnici Instituta su publicirali preko 1700 znanstvenih i stručnih radova u domaćim i svjetskim časopisima i knjigama. Radovima su obuhvaćeni ekspedicijski izvještaji, hidrografske studije, dinamička svojstva ekosistema, opis flore i faune, ekološka istraživanja, posebno primarna i sekundarna produkcija, ribarstvena istraživanja,

unapređenje ribarstva i umjetni uzgoj, odnos Jadrana i Mediterana, odnos obalnog i otvorenog mora, kao i utjecaj djelovanja čovjeka na more. Pored temeljnih i primijenjenih istraživanja Jadranskog mora Institut obavlja obrazovnu i kulturnu djelatnost, te pruža stručne usluge zainteresiranim korisnicima, čijim je načinom i obimom suglasno Ministarstvo znanosti i tehnologije. Institut može u skladu s razvojem znanosti i gospodarskim prilikama razvijati i druge djelatnosti kao što su: monitoring živih bogatstava, monitoring kvalitete mora, uzgoj mladi, održavanje akvarija, formiranje znanstvenih zbirki, organiziranje studentskih tečajeva i predavanja iz oceanografije i ribarstva i sl. koje su po svojoj prirodi u svezi s temeljnom djelatnošću Instituta.

Znanstvenoistraživački je rad u Institutu ustrojen u okviru tri programa trajne istraživačke djelatnosti: Strukturni i trofički odnosi u pelagijalu Jadrana, Biološko vrednovanje obnovljivih resursa Jadrana, Istraživanje održivog korištenja resursa Jadrana.

Međunarodna suradnja razvijena je na raznim osnovama. Suradnici Instituta su od samog početka njegovog djelovanja sudjelovali u radu Međunarodne komisije za znanstveno istraživanje Mediterana (CIESMM). Potpredsjednik te organizacije je uvijek netko od znanstvenih radnika ovog Instituta, a u mnogo navrata su radnici ove ustanove bili predsjednici i potpredsjednici raznih komiteta. Isto tako od osnutka odgovarajućih organizacija Institut surađuje s raznim agencijama Ujedinjenih naroda. To su Generalni savjet za ribarstvo Mediterana (GFCM), Međuvladina oceanografska komisija (IOC), Svjetska meteorološka organizacija (WMO), Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) i Program Ujedinjenih naroda za okolinu (UNEP). Bilateralna suradnja na raznim projektima postoji sa sljedećim državama: Italijom, SAD, Grčkom i Poljskom.

9. Institut za jadranske kulture i melioraciju krša

Znanstvenoistraživačka djelatnost Instituta uključuje temeljna i primijenjena - razvojna istraživanja iz područja poljodjelstva, prehrambene tehnologije i šumarstva.

Institut danas djeluje kao javni znanstveni institut u državnom vlasništvu a njegova znanstvenoistraživačka djelatnost je izravno vezana za Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Instituta se sastoji od slijedećih organizacijskih cjelina: Zavod biljnu proizvodnju, Zavod za primijenjene znanosti, Središnji zavod, Samostalni odjel za šumarstvo, Opći i financijski poslovi

Temeljna istraživanja obuhvaćaju istraživanja mediteranskog ekosustava u cilju odgovarajuće valorizacije mediteranskog poljodjelstva i šumarstva, posebice istraživanja biljnih populacija mediteranskih kultura i to njihovih genetskih, morfoloških i bioloških svojstava.

Primijenjena istraživanja obuhvaćaju istraživanja fizikalnih i kemijskih svojstava tla, fizičke i kemijske degradacije tla, introdukcije biljnih vrsta, iznalaženje najprikladnijih sustava uzgoja mediteranskih kultura, tehnologije prerade te biološkog suzbijanja štetnika i biljnih bolesti.

Najznačajniji projekti ostvaruju se uz potporu Ministarstva poljoprivrede i šumarstva (Staklenička proizvodnja sadnica gerbera uzgojenih in vitro; Integrirana zaštita masline u Splitsko-dalmatinskoj županiji; Razvoj povrćarske i cvjećarske proizvodnje u Dalmaciji; Introdukcija agruma na dalmatinsko priobalje i otoke; Unapređenje tehnologije proizvodnje artičoke) i Ministarstva znanosti i tehnologije (Potencijali hrvatskog Mediterana u proizvodnji hrane i pića; Erozijska i zaštita tla na kršu).

10. Veterinarski institut

Hrvatski veterinarski institut kao znanstvenoistraživačka i stručno-dijagnostička ustanova svojim sveobuhvatnim aktivnostima daje neizmjerljiv doprinos u obavljanju veterinarske djelatnosti u Republici Hrvatskoj.

Rečeno najbolje oslikava činjenica da je Hrvatski veterinarski institut, zajedno sa svojim podružnicama Veterinarski zavod Križevci, Veterinarski zavod Rijeka, Veterinarski zavod Split,

Veterinarski zavod Vinkovci i Centar za peradarstvo 2002. godine zaprimio 614.868 uzoraka (kako životinjskog podrijetla tako i uzoraka različitog podrijetla – lijekovi, krmiva, voda za piće i sl.) te obavio 1.295.907 pretraga i analiza po zaprimljenim uzorcima.

Posebice skrećemo pozornost na Odjel za dijagnostiku i praćenje animalnim spongiformnih encefalopatija, čime su u potpunosti opravdana ulaganja Republike Hrvatske u uspostavu i rad predmetnog odjela.

Tijekom jeseni 2002. godine, u sklopu Odjela za virologiju, započeo je sa radom Laboratorij za genetiku i molekularnu dijagnostiku koji obavlja analize DNA temeljem uzoraka krvi i sjemena sa ciljem utvrđivanja očinstva goveda. Rad ovog laboratorija izuzetno je važan jer predstavlja osnovicu dobivanja kvalitetnih grla s pedigriranom aukcijskom i proizvodnom vrijednošću. Na taj način moguće je kompleksno riješiti temeljne interese programiranog govedarstva u Republici Hrvatskoj, a rezultati testiranja omogućiti će odabire najboljih grla za «performance» testove i ubrzati istraživanja kakvoće proizvodnosti mesa i mlijeka te ostvarenje vrednovanja kakvoće grla ponuđenih na tržištu.

Namirnice životinjskog podrijetla su osim svoje neosporne prehrambene vrijednosti ponekad i izvorom neželjene kontaminacije, pa je utvrđivanje stupnja kontaminiranosti veterinarskim lijekovima, pesticidima, metalima i drugim supstancijama uobičajeno kod svih uljudbenih država. Na Institutu se predmetnim analizama bavi Odjel za određivanje rezidua koji je osnovan krajem 1993. godine u namjeri da se unaprijedi praćenje i proučavanje utjecaja liječenja i hranidbe životinja na zdravlje ljudi. Od nekadašnjeg relativno malog broja uzoraka (740), danas se godišnje na Odjelu analizira preko 3.200 uzoraka, a broj parametara koji se redovito prati premašuje brojku od pedeset. Činjenica je da je stalan, danas od države financiran sustav monitoringa, rezultirao smanjenjem broja kontaminiranosti pojedinim supstancijama, a stalna se kontrola u konačnici odražava ne samo u unapređenju dobre proizvođačke prakse, nego i u očuvanju okoliša i unapređenju zaštite zdravlja životinja i poglavito ljudi.

Hrvatski veterinarski institut i nadalje ima za cilj istraživanja postizanje potrebe kvalitetnih biotehnoloških uvjeta u proizvodnji ekonomski iskorištavanih životinja, a uz korištenje genetskog monitoringa programirano osiguravati visok stupanj zdravlja životinja. Ostvarenjem ovog cilja, može se osigurati ekonomski održiva proizvodnja kvalitetne hrane, zaštita zdravlja ljudi prema svjetskim standardima uz zadovoljavajući doprinos zaštiti okoliša, a što bi trebao biti jedan od strateških interesa Republike Hrvatske.

ISTRAŽIVAČKI RAD U POLJOPRIVREDI

Primijenjena znanstvena istraživanja u poljoprivredi veoma su važna komponenta izgradnje i očuvanja konkurentskih prednosti svake nacionalne poljoprivrede u regionalnim i globalnim okvirima. Ovo važi i za hrvatsku poljoprivredu, u kojoj prevladavaju mala i srednja gospodarstva. Osim toga OPG se razmjerno rijetko udružuju u strukovne ili interesne udruge u cilju postizanja boljeg položaja na tržištu. U pravilu ta poljoprivredna gospodarstva, kao i mala i srednja poduzeća u drugim gospodarskim granama, nove tehnologije i inovacije pribavljaju iz vanjskih izvora jer nemaju ni vlastita znanja, niti financijska sredstva za financiranje istraživanja.

Znanstvena istraživanja, stručni i razvojni projekti za potrebe sela i poljoprivrede u nas se financiraju iz nekoliko izvora, to su prije svega sredstva Ministarstva znanosti i tehnologije (MZT), MPŠ posredovanjem Vijeća za istraživanje u poljoprivredi (VIP) i MOMSP. Značajan pomak u smjeru razvojnih istraživanja MZT provodi u okviru programa "Hrvatskog inovacijskog tehnologijskog razvitka" (HITRA) i programa "Razvitka na znanju utemeljenih poduzeća" (RAZUM). VIP istraživanja financira MPŠ putem Fonda za primijenjena razvoja istraživanja u poljoprivredi. Prednost ove sheme je povezanost s HZPSS koji preuzima i vodi proces transfera rezultata istraživanja u praksu. MOMSP također podupire tzv. "Program novih tehnologija" i programe i projekte iz zadrugarstva. Također, nazočno je financiranje projekata manjeg opsega iz heterogenih izvora, kao što su Ured Vlade RH za udruge, županijskih i lokalnih uprava, inozemnih donacija međunarodnih asocijacija, tvrtki, banaka i slično. Istraživačku djelatnost uz visoka učilišta i veleučilišta, obavljaju i (regionalni) javni instituti.

VIJEĆE ZA PRIMIJENJENA ISTRAŽIVANJA U POLJOPRIVREDI

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva tijekom 2002. za istraživačke projekte kroz Vijeće za istraživanja u poljoprivredi izdvojilo je novčana sredstva u iznosu 4.804,200 kn.

Izdvojena novčana sredstva za projekte VIP-a u 2002. godini

Ustanova	Broj projekata	Iznos (kn)
Agronomski fakultet	45	3.199.034
Poljoprivredni fakultet Osijek	8	580.416
Veterinarski fakultet	7	349.334
Veterinarski institut	1	34.000
Visoko gospodarsko učilište Križevci	1	105.000
Institut za jadranske kulture i melioraciju krša	5	262.416
Institut za poljoprivredu i turizam Poreč	2	54.000
Poljoprivredni institut Osijek	2	96.000
Centar za reprodukciju u stočarstvu	1	84.000
Institut za oceanografiju i ribarstvo	1	40.000
UKUPNO	73	4.804.200

Projekti su inicijalno financirani iz zajma koji je Republika Hrvatska primila od Međunarodne banke za obnovu i razvoj za projekt "Razvitak službi za potporu obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima". Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva provodilo je navedeni projekt. Jedna od sastavnica projekta bila je razvoj poljoprivrednog istraživanja. Projektom su bila osigurana sredstva za provođenje primijenjenih i razvojnih istraživanja u poljoprivredi koja su se provodila prema ugovorima s VIP-om, a financirala nepovratnim sredstvima iz izvora Fonda za primijenjena i razvojna istraživanja u poljoprivredi. Okončanjem zajma Svjetske banke sredstva za daljnju provedbu VIP-a osigurana su u državnom proračunu.

D. Ribarstvo i akvakultura

1. Morsko ribarstvo u 2002. godini

RIBOLOV

Morsko ribarstvo na području Republike Hrvatske ima pisanu povijest dužu od tisuću godina. Danas se odvija na isključivo 34000 km² teritorijalnog mora Republike Hrvatske koje je ujedno i ribolovno more Republike Hrvatske. Na ovaj dio Jadranskog mora se naslanjaju tzv. međunarodne vode koje se uglavnom iskorištavaju od ribolovnih flota drugih zemalja. Gospodarski ribolov i sakupljanje morskih organizama je kategorija ribolova određena Zakonom o morskom ribarstvu ¹⁹ kao gospodarska djelatnost, tj. izlov ribe namijenjene tržištu.

Tijekom posljednjih godina ulovi gospodarskog ribolova na moru su se stabilizirali na oko 20000 tona godišnje, s primjetnim oscilacijama kod izlova male plave ribe. Mora se primijetiti da zbog nepostojanja odgovarajućeg sustava praćenja ulova, odnosno ribolovne statistike, službene statistike tek samo djelomično odražavaju stvarno stanje. Uprava ribarstva je od 2001. godine uvela informacijski sustav praćenja ulova morske ribe i ribolovnog napora kroz očevidnik o gospodarskom ribolovu koji moraju voditi svi ovlaštenici povlastice za gospodarski ribolov.

U protekloj godini ribolov su obavljale 2.953 ribolovne jedinice. Vrijedi napomenuti da su to prosječno male ribolovne jedinice s ukupnom prosječnom tonažom od oko 15 GT. Ovo je ujedno i znak nepovoljne strukture ribolovne flote jer većina plovila nije sposobna obavljati ribolov na otvorenom moru.

Ulov ribe i drugih morskih organizama u razdoblju od 1990. do 2002. godine

Godina	Ukupan ulov		Ulov po skupinama		
	Tona	Indeks	Plava riba	Bijela riba	Ostalo
1990	34.901	100.0	26.440	6.049	2.412
1991	18.776	53.8	13.678	3.624	1.474
1992	26.463	75.8	18.620	5.892	1.951
1993	25.767	73.8	16.583	6.694	2.490
1994	16.560	47.4	9.395	5.090	2.075
1995	15.364	44.0	8.524	4.974	1.866
1996	17.347	49.7	11.322	4.189	1.836
1997	16.034	45.9	10.071	3.901	2.054
1998	21.915	60.5	15.659	4.101	2.155
1999	18.874	54.07	15.020	2.498	1348
2000	20.971	60.08	17.072	2.365	1534
2001	17.594	50,41	13.572	2.567	1455
2002	19.500	55,0	14.500	3.200	1.800

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

¹⁹ Zakon o o morskom ribarstvu ("Narodne novine", br. 46/97 - pročišćeni tekst)

Broj izdanih povlastica za obavljanje gospodarskog ribolova

Ukupni broj povlastica za gospodarski ribolov u RH (01.01.2003.) 2 953							
Područna jedinica	Pula	Rijeka	Senj	Zadar	Šibenik	Split	Dubrovnik
Broj povlastica	830	594	75	238	351	675	190

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Broj plovila po područnim jedinicama

Područna jedinica	Koće		Plivarice		Ostali	
	Brodovi	Brodice	Brodovi	Brodice	Brodovi	Brodice
Pula	40	202	12	66	10	500
Rijeka	40	126	10	9	41	365
Senj	0	10	0	1	0	64
Zadar	26	53	36	7	0	135
Šibenik	12	40	0	10	6	270
Split	82	99	39	52	0	400
Dubrovnik	16	39	10	54	7	64
UKUPNO	216	569	107	199	64	1 798

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

UZGOJ MORSKE RIBE I ŠKOLJKAŠA (MARIKULTURA)

U 2002. godini proizvedeno je oko 2 500 tona konzumne bijele morske ribe i oko 4 900 000 komada riblje mladi. U istom razdoblju proizvedeno je 3.971 tona tuna. Kod proizvodnje tuna uračunat je dio proizvodnje iz 2001. godine. Proizvodnja školjkaša (dagnja i kamenica) iznosila je oko 2 500 tona.

Uzgoj morske ribe i drugih morskih organizama u razdoblju od 1998. do 2002. godine (u tonama)

Godina	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Lubin i orada	1800	1780	2100	2500	2500
Tunj	400	672	1200	2500	3971
Dagnje i kamenice	1090	1150	1200	1200	2500
UKUPNO	3290	3602	4500	6200	8971

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

2. Slatkovodno ribarstvo u 2002. godini

UZGOJ

Tijekom 2002. godine u Republici Hrvatskoj uzgojeno je ukupno 5 501,08 tona slatkovodne ribe. U odnosu na 2001. godinu količina uzgojene slatkovodne ribe manja je za oko 7% . Pad proizvodnje zabilježen je kod toplovodnih vrsta slatkovodne ribe (šaran i ostale), dok je proizvodnje pastrva u 2002. godini porasla u odnosu na prethodne godine.

Proizvodnja slatkovodne ribe po vrstama u razdoblju od 2000. do 2002. godine

Redni broj	Vrsta riba	2000.	2001.	2002.
1.	Šaran	3.952,04	3.705,44	2.872,78
2.	Amur	333,03	303,95	334,09
3.	Sivi glavaš	317,86	252,91	357,91
4.	Bijeli glavaš	82,20	82,68	103,18
5.	Som	57,73	36,91	57,66
6.	Smud	9,58	7,85	10,02
7.	Štuka	21,26	11,50	13,01
8.	Linjak	8,52	354,18	9,07
9.	Pastrva	1.161,75	1.079,69	1.666,47
10.	Ostalo	85,20	63,29	76,89
UKUPNO		6.029,17	5.898,40	5.501,08

Izvor: DZS

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Struktura i površine ribogojilišta i ribnjačarstava u 2002. godini

Vrsta ribnjaka		Proizvodna površina	
		Ribogojilišta (m2)	Ribnjačarstva (ha)
1.	Matičnjaci	3 199,46	63,53
2.	Mrijestilišta	903,00	11,00
3.	Rastilišta	2 209,60	368,90
4.	Mladičnjaci	2 190,00	1 399,48
5.	Zimovnici	0	67,38
6.	Uzgajališta za konzumnu ribu	44 359,19	6 372,69
Ukupna proizvodna površina		52 861,25	8 282,98
Ukupna površina		147 992,00	11 476,49

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

RIBOLOV

Gospodarski ribolov se obavlja isključivo na području Dunava i Save, nizvodno od Jasenovca, a obavlja se temeljem rješenja organa lokalne Uprave, tako da do ove godine nije praćen od strane ovog ministarstva a u tijeku je objava podzakonskih propisa kao preduvjet za izdavanje povlastica i prijave ulova u gospodarskom ribolovu, tako da će se sustavno praćenje te djelatnosti početi obavljati nakon izdavanja povlastica i početka prikupljanja izvješća o ostvarenom ulovu od ribara.

3. Prerada ribe i drugih morskih organizama

Prerađivačka industrija se uglavnom bazira na konzerviranoj maloj plavoj ribi, uglavnom srdeli. Zadnjih godina se sve više širi proizvodni asortiman i na druge riblje proizvode (soljena riba, marinirana riba, dimljena riba, i dr.).

Proizvodnja ribljih prerađevina u Republici Hrvatskoj u 2002. bila je oko 17 000 tona od čega oko 80% otpada na konzerviranu ribu.

Prerada ribe i drugih morskih proizvoda u razdoblju od 1998. do 2002. godini

Vrsta	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Soljena riba (tone)	40	350	1.881	2.500	2.800
Smrznuta riba (fileti i ost.) (tone)	650	250	470	850	1.500
Konzervirana riba (tone)	13.000	14.000	14.500	15.500	14.000
Ostali riblji proizvodi (marinade, salate i sl.) (tone)	90	120	60	110	120

Izvor: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

4. Uvoz i izvoz ribe i ribljih proizvoda

U 2002. godini uvezeno je 51.936 tona ribe, ljuskavaca, mekušaca i ostalih vodenih beskralježnjaka, a u istom razdoblju izvezeno je 11 630 tona. Veliki dio uvezene ribe odnosio se je na haringu kojom je hranjena tuna u kaveznom uzgoju.

5. Tržište i cijene ribe i ribljih proizvoda

U Hrvatskoj je prema podacima Državnog zavoda za statistiku u 2001. godini ulovljeno 20.198 tona ribe. Plave ribe (srdela, inćun, tuna, ostalo) ulovljeno je 15.892 t, ostalih riba koje obuhvaćaju oslića, trlja, cipala, ugora, lubina i orade, giru, bukvu i ostalo 2.149 tona, jastoga, škampa i ostalih ljuskavaca ulovljeno je 308 t, a školjkaša, lignje, sipe, hobotnice, muzgavca i ostalih mekušaca i školjkaša ulovljeno je 1.849 t. Ulov i uzgoj morske ribe i drugih morskih organizama u 2001. godini iznosio je 25.698 tona tj. 6 % više u odnosu na 2000. godinu. Ulov je manji za 4 %. Tržište se, za ove proizvode, povećalo otvaranjem tržišta susjednih zemalja. Osobito se povećala potražnja slatkododne ribe, no proizvodnja opterećena vremenskim neprilikama (suša 2002. godine), te štetama od ptica nije zadovoljila potražnju. I Hrvatska prati svjetski trend povećanja uzgoja morske ribe, koje je u 2001. godini proizvedeno za 67 % više u odnosu na 2000. godinu. Uzgoj lubina i orade iznosio je 2.500 t, a kamenica i ostalih mekušaca i školjkaša 3.000 tona. Promjene cijena tijekom godine posljedice su proizvodnog ciklusa vrste. Većina proizvoda dostiže tržišnu veličinu u vrijeme ljetnih mjeseci i nadalje kada temperatura vode raste, tako da je tržište dobro opskrbljeno ovom ribom u ljetnim mjesecima pa sve do prosinca.

Od siječnja do lipnja cijene imaju rastući trend. Proizvodnju je potrebno prilagoditi zahtjevima tržišta. Potrebno je poticati razvoj marketinga, istraživanje kupaca i promidžbu proizvoda. U narednom razdoblju potrebno je stvoriti kvalitetan i prepoznatljiv proizvod.

PREGLED TRŽIŠTA SLATKOVODNE RIBE

Hrvatsko slatkovodno ribarstvo ima velike izvozne mogućnosti, osobito u zemlje u okruženju, čija su tržišta u stalnoj potražnji za tim proizvodima. No, ta činjenica nije dovoljno iskorištena jer slatkovodnu akvakulturu prošlih je godina pratio isti trend smanjenja proizvodnje s kakvim smo suočeni i u morskoj akvakulturi. Proizvođači su i u 2002. godini trpjeli štete zbog suše 2000. godine, ali prema određenim naznakama proizvodnja se oporavlja, osobito u pastvrskim ribnjacima. Povećana je i potražnja iz zemalja u okruženju, koju na žalost proizvodnja ne prati. U šaranskim ribnjacima proizvedeno je u 2001. godini 3397,4 t konzumne ribe, a u pastvrskim 1038,57 t. Zabrinjava i slaba proizvodnja mlađi u prethodno navedenim ribnjacima (1.421 t, tj. 41,2 t). U odnosu na 2000. godinu, najveće smanjenje ukupne proizvodnje je u pastvrskim ribnjacima (-22 %). Cijene slatkovodnih riba na domaćem su tržištu jasno odražavale odnos trenutne ponude i potražnje. Na tržištu šarana u razdoblju od siječnja do kolovoza cijene su imale rastući trend, a od kolovoza do kraja godine padaju. U usporedbi s 2001. godinom cijene su bile i znatno više (+13 %). Šaran je bio najjeftiniji u Bjelovarsko-bilogorskoj (11 kn/kg), a najskuplji u Osječko-baranjskoj (20,76 kn/kg) županiji. Mlađ je imala prosječnu cijenu od 22,57 kn/kg (2001.-20,88 kn/kg). Kalifornijska pastirva je zbog dobre ponude imala znatno niže cijene u usporedbi s prošlim godinama, ali se ta razlika u posljednja dva mjeseca povećala obzirom na činjenicu da je prosječna cijena u studenom i prosincu bila 18,5 kn/kg što je za 15 %, tj. 17 % niže u odnosu na isto razdoblje 2001. godine. U blagdanske dane tržište je bilo dobro opskrbljeno ovom ribom. Najniža cijena pastirve od 17,5 kn/kg zabilježena je u Karlovačkoj županiji, a najviša od 27 kn/kg u Koprivničko-križevačkoj županiji što je bio slučaj i u 2001. godini.

Amur je u prosjeku u 2002. godini bio skuplji nego godinu ranije. Raspon cijena bio je od 8 kn/kg u Osječko-baranjskoj županiji do 14 kn/kg u Koprivničko-križevačkoj županiji. U prosjeku je cijena iznosila 11,43 kn/kg što je za 6 % više nego u 2001. godini. Na tržištu tolstolobika pratili smo rast cijena od početka godine do kolovoza, a slijedećih nekoliko mjeseci do kraja godine zabilježili smo padanje cijena zbog poboljšanja ponude. Kroz 2002. godinu cijene su bile u rasponu od 4,09 do 12 kn/kg ili u prosjeku 7,44 kn/kg što je za 31 % više nego u 2001. godini.

PREGLED TRŽIŠTA MORSKE RIBE IZ UZGOJA

Prosječna cijena lubina pecature 200-300 g bila je u 2002. godini 40,6 kn/kg, a raspon cijena bio je od 25-62 kn/kg. Najjeftiniji je zbog vrlo dobre ponude bio u Dubrovačko-neretvanskoj, a najskuplji u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Lubin pecature od 300-400 g imao je u 2002. godini cijene u rasponu od 30-72 kn/kg. Najniža cijena je zabilježena u Dubrovačko-neretvanskoj, a najviša u Splitsko-dalmatinskoj županiji. U prva tri mjeseca 2002. godine lubin (300-400 g) bio je jeftiniji u usporedbi s prošlim godinama, a nakon toga slijedio je porast i izjednačavanje s cijenama u 2001. godini, a od listopada 2002. godine cijene su uz padajući trend bile i niže u odnosu na isto razdoblje godinu ranije.

Osobitost tržišta lubina 400-600 g je isti trend cijena koji je obilježio i 2001. godinu samo što su u 2002. godini cijene bile znatno niže. Najveća razlika je zabilježena u siječnju kada je prosječna cijena bila za 16 % niža u usporedbi s cijenama istog razdoblja 2001. godine, a potom se razlika smanjuje. Prva tri mjeseca je obilježio rastući trend, a potom cijene padaju jer je ponuda na tržištu bila vrlo dobra. U studenom 2002. godine prosječna cijena lubina je bila najniža 49,6 kn/kg. I najniža, 32 kn/kg i najviša cijena 82 kn/kg lubina pecature 400-600 g u 2002. godini bila je u Splitsko-dalmatinskoj županiji. U prosjeku lubin ove pecature tržio se po prosječnoj cijeni od 53,79 kn/kg koja je za 5% manja od prosjeka cijena u 2001. godini. Na tržištu komarče pecature 200-300 g u 2002. godini od siječnja do travnja cijene padaju. U prosjeku iznose 37,83 kn/kg. Od svibnja do kraja godine do izražaja dolaze oscilacije u cijeni, uz raspon cijena od 30 do 70 kn/kg. Ponuda, kao i potražnja komarče, bila je dobra, osobito u ljetnim

mjesecima. U prosjeku, komarča pecature 300-400 g bila je za 6 % skuplja u prošloj godini u usporedbi s 2001. godinom. Prosječna cijena iznosila je 46,76 kn/kg (najniža – 32 kn/kg, najviša – 72 kn/kg). Najviša (82 kn/kg) i najniža (32 kn/kg) cijena komarče 400-600 g zabilježena je u 2002. godini u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Međutim, i u ostalim županijama komarča ove pecature bila je skuplja u usporedbi s cijenom u 2001. godini (u prosjeku oko 7 %). Za potrošače bilo je zanimljivo razdoblje od srpnja do kraja godine kada su cijene imale padajući trend, dok je prvih sedam mjeseci cijena, iako uz oscilacije, rasla.

PREGLED TRŽIŠTA MORSKE RIBE IZ ULOVA

Prosječna otkupna cijena oslića I. klase bila je u 2002. godini 27,26 kn/kg. 2001. godine cijena je bila 29,88 kn/kg. Sve do listopada, prosječne cijene su niže u odnosu na 2001. godinu. U listopadu dolazi do izjednačenja. U studenom oslić I. klase je u prosjeku skuplji u odnosu na 2001. godinu za 9,7 %, a u prosincu je bio jeftiniji za 6,3 %. Raspon cijena bio je od 10 do 32 kn/kg. Najniža cijena niža je u usporedbi s 2001. godinom za 10 kn/kg, a najviša za 22 kn/kg. Oslić I. klase je u prosjeku bio najjeftiniji u srpnju, 26 kn/kg, a do poskupljenja je došlo završetkom ljetne sezone, tako da u listopadu bilježimo i najvišu cijenu, u prosjeku 30,33 kn/kg. Dosta je oscilacija bilo i u cijeni oslića II. klase, čija je otkupna cijena u prosjeku bila ipak niža za oko 2 % nego godinu ranije (prosjeck kn/kg: 2002.-19,18; 2001.-19,5; 2000.-17,76; 1999.-16,68). Zamjetno je smanjenje otkupne cijene u razdoblju od srpnja pa do kraja godine. Raspon cijena oslića III. klase bio je kroz 2002. godinu od 3-16 kn/kg ili u prosjeku 12,47 kn/kg čime je u prosjeku jeftiniji u odnosu na 2001. godinu za 2,5 %. Vrlo dobra ponuda oslića svih kvaliteta bila je u Istarskoj županiji što je utjecalo i na niže cijene. Kod škampa I., II. i III. klase u prošloj godini zabilježili smo porast otkupne cijene u odnosu na 2001. godinu. Prosječna otkupna cijena škampa I. klase u 2002. godini bila je 111,61 kn/kg ili za 8 % viša, škampa II. klase 86,42 kn/kg (+5 %) i škampa III. klase 37,02 kn/kg (+6,7 %). Otkupne cijene škampa I. klase bile su kroz cijelu 2002. godinu više u odnosu na godinu ranije, što je osobito došlo do izražaja u ljetnim mjesecima. Kod škampa II. klase cijene su se izjednačile u posljednja tri mjeseca u godini, dok su prije toga uglavnom bile više od prosjeka u 2001. godini. Veći dio godine hobotnica je bila jeftinija u usporedbi s prošlom godinom, dok je samo u rujnu, listopadu i prosincu cijena bila viša i u usporedbi s 2001. i 2000. godinom.

6. Projekti

Uprava ribarstva je u 2002. godini pokrenula realizaciju nekoliko različitih projekata iz područja akvakulture i ribarstva u svrhu pripreme stručnih podloga za racionalno i održivo upravljanje resursima.

U 2002. godini po prvi put je pokrenut Nacionalni program monitoringa sitne plave ribe. Sitna plava riba (poglavito srdela i inćun) zajednički je i djeljivi resurs Jadrana. Talijanska strana kontinuirani monitoring ovog resursa provodi u svojim teritorijalnim vodama od šezdesetih godina prošlog stoljeća. Uprava ribarstva je, s ciljem stjecanja potpunog uvida u stanje resursa kako u teritorijalnim vodama tako i na Jadranu u cijelosti, uputila odgovarajući i usaglašeni program monitoringa u teritorijalnom moru Republike Hrvatske. Monitoring se provodi u suradnji s Institutom za oceanografiju i ribarstvo iz Splita, a rezultati procjene biomase i stanja resursa pružaju temeljne podloge za razvojnu strategiju sektora ribarstva.

U okviru bilateralne suradnje s Kraljevinom Norveškom, tijekom 2002. godine inicirani su projekti monitoringa pridnenih resursa («DemMon» - demerzalni monitoring) i integralnog planiranja akvakulture u obalnoj zoni («CZMP» - Coastal Zone Management Plan).

Program «DEMMON» provodi se u suradnji s Institutom za oceanografiju i ribarstvo iz Splita te s Norveškim institutom za ribarstvo NIFA iz Tromsa. Cilj ovog projekta je uspostava sustava gospodarenja pridnenim ribljim resursima istočne obale Jadrana koji će poticati održivi razvoj i zasnivati se na odgovarajućem programu monitoringa i rezultatima znanstvenih istraživanja. Kroz projekt se također nastoji stvoriti podloge za osiguravanje ekonomske održivosti ribarstva i

očuvanje sociološkog elementa značaja ribarstva u ribarskim zajednicama, a promovira se i aktivno uključivanje stanovništva i lokalne uprave u proces donošenja odluka. Konačan rezultat projekta bit će elaborat o stanju demerzalnih resursa, te prijedlog sustava monitoringa i gospodarenja pridnenim stokovima. Prijedlogom projekta predviđeno je njegovo trajanje od dvije godine, a završetak za sezonu 2003/2004. Ukupna je vrijednost projekta 4 000 000 NOK.

Program integralnog planiranja akvakulture u obalnoj zoni – CZMP provodi se u suradnji s Ministarstvom zaštite okoliša i prostornog planiranja, Ministarstvom turizma te Ministarstvom pomorstva, prometa i veza. Norveška partner institucija je AKVAPLAN NIVA, a u projekt su uključene i znanstvene institucije obje države. Glavni cilj projekta je izrada smjernica za planiranje akvakulture u obalnom pojasu Republike Hrvatske. Kroz projekt se nastoji razviti metodologija za odabir područja i zoniranje različitih oblika marikulture uzimajući u obzir biološki, tehnološki, ekološki, ekonomski i sociološki aspekt zahvata. Ciljem projekta također se smatraju i uspostava djelatne mreže suradnje tijela državne uprave izravno nadležnih nad procesima u obalnom pojasu Republike Hrvatske (različita ministarstva RH), uspostava djelatne mreže suradnje znanstvenih institucija RH i Kraljevine Norveške, te razvoj GIS-baze za aktivno planiranje marikulture. Rok predviđen za izvršenje zadataka postavljenim prijedlogom projekta je rujan 2003. godine, a vrijednost je čitavog projekta 5 000 000 NOK.

Osim gore navedenih programa pokrenutih u 2002. godini, Uprava ribarstva nastavila je i s provedbom već ranije pokrenutih projekata kakav je *AdriaMed*. Ovaj projekt je pod pokroviteljstvom Organizacije za hranu i poljoprivredu Ujedinjenih Naroda (FAO UN), a opći mu je cilj pokretanje znanstvene suradnje za podršku odgovornom ribarstvu u Jadranskom moru i obuhvaća niz znanstvenih institucija u svim zemljama Jadranskog bazena. Uprava ribarstva MPŠ-a je aktivni sudionik projekta kroz segment oformljenja aktivne baze podataka i registra brodova i alata. Sedam područnih jedinica Uprave ribarstva sakupljaju podatke o ulovima, ribolovnim sredstvima, alatima i plovilima kojima se obavlja ribolov, te iste kontroliraju i unose u software "Monitoring morskog ribarstva". Sakupljene podatke područne jedinice dostavljaju u centralni sustav u Zagrebu, gdje se podaci obrađuju, analiziraju te predstavljaju podloge za adekvatne mjere za pravilno gospodarenje i očuvanje bioraznolikosti mora. Vrijednost projekta je 100 000 USD, a predviđen rok trajanja 5 godina s planiranim okončanjem u sezoni 2004/2005.

Tijekom 2002. godine Uprava ribarstva je uz već postojeće projekte, te projekte koji su pokrenuti iste godine, aplicirala i za dva nova projekta od kojih je jedan projekt u okviru fonda CARDS, a drugi je projekt s tematikom gospodarenja ribljim resursima na pograničnim rijekama i predstavljen je Ministarstvu vanjskih poslova Kraljevine Norveške.

Projekt prijavljen u okviru CARDS-a integriran je u zajednički prijedlog MPŠ-a. Segment u kojem je uključena Uprava ribarstva ima za cilj osposobljavanje djelatnika Uprave u radu na usklađivanju legislative Republike Hrvatske s onom trenutno važećom u zemljama Europske Zajednice. Ciljevi projekta su analiza postojeće legislative ribarstva Republike Hrvatske te usporedba sa zakonima na snazi u EU, kao i osposobljavanje djelatnika Uprave u radu i administrativnom poslovanju prema standardima EU. Putem stručnih skupova i studijskih putovanja djelatnici Uprave upoznat će sa zakonodavnom praksom na snazi u zemljama EU, a konzultanti iz zemalja EU zajedno s djelatnicima Uprave provest će elementarnu analizu potreba u nacionalnom zakonodavstvu u odnosu na trenutno važeće zakone EU.

Projekt "Gospodarenje slatkovodnim ribljim resursima na pograničnim rijekama – pilot studija s cjelovitim regionalnim pristupom" financira Ministarstvo vanjskih poslova Kraljevine Norveške. Cilj projekta je uspostava regionalne suradnje na području cjelovitog monitoringa i gospodarenja biološkim resursima naših najvećih rijeka, Dunava i Save, kao pograničnih, gospodarski značajnih otvorenih voda, kao i stvaranje sustava održivog gospodarenja ribljim resursima otvorenih voda koji bi se primjenjivao podjednako u svim državama regije koje dijele iste resurse. Uspostavom mreže nacionalnih i regionalnih stručnjaka prikupljat će se biološki, ihtiološki, ekološki, socio-ekonomski i ribarstveni podaci te definirati postojeće stanje u slatkovodnom ribarstvu na graničnim područjima RH i susjednih zemalja uključenih u projekt. Na temelju rezultata istraživanja stanja ribljih resursa, dobit će se podloga za uspostavu odgovarajućeg sustava gospodarenja slatkovodnim ribarstvom na regionalnoj razini, a socio-ekonomska analiza dati će odgovor o važnosti ribarstva na pograničnim slatkim vodama za život lokalnog stanovništva, bilo iz komercijalnih ili športsko-rekreacijskih razloga. Projekt predviđa

sveobuhvatnu suradnju institucija nadležnih za upravljanje ribljim resursima rijeka u Republici Hrvatskoj, ali i tijesnu međunarodnu i regionalnu suradnju, prije svega s Republikama Bosnom i Hercegovinom, Srbijom i Crnom Gorom. Osim relevantnih tijela državne uprave (resorna ministarstva pojedinih zemalja) u rad na projektu uključene su i brojne znanstvene institucije i stručnjaci. Norveški partneri su Norveški nacionalni institut za vode (NIVA) i AKVAPLAN-Niva. Predviđeno trajanje projekta je 2 godine, a ukupna je vrijednost projekta 6 400 000 NOK.

E. Šumarstvo i lovstvo

Šume u Hrvatskoj u velikoj mjeri ispunjavaju svoje gospodarske, ekološke i društvene funkcije. Šumama se gospodari na osnovi Zakona o šumama²⁰ koji se temelji na Ustavu Republike Hrvatske. S obzirom na zemljopisni položaj, odnosno činjenicu da teritorijem Republike Hrvatske prolazi granica između eurosibirsko - sjevernoameričke i mediteranske regije, razlikujemo preko 60 šumskih zajednica te oko 4 500 biljnih vrsta i podvrsta. Važno je napomenuti da je Hrvatska jedna od rijetkih europskih zemalja čije šume imaju pretežno prirodnu strukturu, na što je značajan utjecaj imala 150-godišnja tradicija šumarske struke i znanosti.

1. Stanje u 2002. godini

Šume i šumska zemljišta u Republici Hrvatskoj pokrivaju 44 % kopnene površine, a same šume 37%, što čini 0,46 ha po stanovniku. Kao što je vidljivo Hrvatska spada u šumovitije zemlje u Europi.

Površine i raspored šumskog zemljišta:

1.	šumom obrasle površine	2.078.289 ha
2.	neobraslo šumsko zemljište	345.952 ha
3.	Neploidno šumsko zemljište	61.370 ha
UKUPNO		2.485.611 ha

Izvor: Šumskogospodarska osnova područja 1996.-2005.

Od gore prikazane ukupne površine država je vlasnik 2.024.474 ha (81%) šuma i šumskih zemljišta, a u privatnom vlasništvu je 461.137 ha (19%). Državnim šumama pretežno gospodari poduzeće "Hrvatske šume", d.o.o. Zagreb (1.991.537 ha), dok manjim dijelom (32.937 ha) gospodare drugi pravni subjekti.

S obzirom na šumskouzgojni oblik šume u Hrvatskoj su podrijetlom iz sjemena (sjemenjače) s udjelom 64%, šume iz panja (panjače) oko 32%, a ostatak pripada degradacijskim oblicima; makijama, garizima, šikarama itd. Šume iz sjemena su većim dijelom jednodobne (tzv. visoke regularne šume) u iznosu od 74%, dok raznodobnih (prebornih) ima 26%.

Glede vrsta drveća šume u Republici Hrvatskoj su bjelogorične (84%) i crnogorične (16%). Prema zastupljenosti glavnih vrsta udio bukve je 35%, hrastova 27%, običnog graba 8%, običnog jasena 3%, ostale tvrde bjelogorice 7%, meke bjelogorice 4%, jele i smreke 13%, bora 2% i ostale crnogorice 1%.

Za cijelo područje Republike Hrvatske izrađena je Šumskogospodarska osnova područja s važenjem od 1996. do 2005. godine u koju su ugrađeni cilj i smjernice gospodarenja.

Šume su podijeljene na 996 gospodarskih jedinica. Za sve gospodarske jedinice na temelju načela osiguranja potrajnosti ekosustava, a uvažavajući šume kao obnovljiv prirodni izvor uz naglašene općekorisne funkcije, izrađene su osnove gospodarenja (za jednodobne i raznodobne šume) te programi gospodarenja (šume na kršu, zaštitne, s posebnom namjenom, privatne), s ciljem da se obnova šuma ubrza, nadopuni i poboljša gdje je to potrebno.

Podjela šuma u Hrvatskoj prema gospodarskom obliku i načinu gospodarenja:

²⁰ Zakona o šumama ("Narodne novine", broj 52/90 - pročišćeni tekst, 5/91, 9/91, 61/91, 26/93, 76/93, 29/94, 76/99, 8/00 i 13/02).

Gospodarski oblik	Površina (ha)	Drvena zaliha (m ³)	Godišnji tečajni prirast (m ³)
Regularne šume	1.294.667	226.460.559	7.307.342
Prebome šume	453.676	97.795.578	2.335.775
Ukupno	1.748.343	324.256.137	9.643.117

Izvor: Šumskogospodarska osnova područja 1996.-2005.

Gotovo 86% ukupne drvene zalihe procijenjene na 324,256 milijuna m³ nalazi se u državnim šumama kojima gospodare "Hrvatske šume", d.o.o. Zagreb. U državnim šumama kojima gospodare drugi pravni subjekti nalazi se 2% drvene zalihe. Privatne šume čine oko 12% drvene zalihe u Republici Hrvatskoj ili 38 mil. m³.

Stanje privatnih šuma, s malim izuzetkom prebornih privatnih šuma Gorskog kotara, može se kvalificirati devastiranim, s malom drvnom zalihom po hektaru (80 m³/ha). Važan činitelj koji je odredio njihovo današnje stanje je usitnjenost privatnoga šumskog posjeda (prosječna veličina 0,76 ha) na kojem gospodari 599 056 vlasnika, što je uvjetovalo načelo jednokratnog užitka uz prepuštanje površina spontanom razvoju.

U skladu sa strateškim interesom Republike Hrvatske o učlanjenju u WTO i pristupanju europskim integracijama, Hrvatska je potpisala i ratificirala većinu dokumenata globalnog i međudržavnog karaktera, koji izravno ili neizravno utječu na gospodarenje šumama. Time je preuzela obvezu usklađivanja državne šumarske politike s međunarodno prihvaćenim načelima.

Također je važno napomenuti da je u pripremi izrada novog Zakona o šumama i pravilnika koji će iz njega proistći, sa svrhom usklađivanja s navedenim potpisanim i ratificiranim dokumentima. Prije donošenja navedenih propisa pristupiti će se interventno izmjenama Pravilnika o uređivanju šuma, kako bi se gospodarenje šumama u potrebnoj mjeri uskladilo s međunarodnim dokumentima i standardima za certificiranje šuma.

U 2002. godini šumama i šumskim zemljištem gospodarilo se je temeljem važećih zakonskih i podzakonskih akata.

"Hrvatske šume", d.o.o. koje gospodare s 80% državnih šuma, u kojima je 86% drvene zalihe, imale su plan sječa 4.24 mil. m³.

Sječa koja se godišnje propisuje iznosi 5,35 mil m³ što je u odnosu na prirast u sljedećim odnosima: - glavni prihod u regularnim šumama je 2,21 mil m³ godišnje, a prirast je 2,19 mil m³, - prethodni prihod u regularnim šumama iznosi 1,69 mil m³ godišnje, dok je prirast 5,16 mil m³ godišnje, što znači da se siječe 33 % od prirasta što je relativno nizak postotak, no na njega utiče činjenično stanje koje govori da se etatom proreda ne obuhvaća oko 22 % površina sastojina smanjenoga obrasta i općeg lošeg stanja. Opći prihod ili sječa u prebornim šumama primjeren je propisu koji kaže da se siječe 1,46 mil m³ godišnje, a to je 63 % prirasta. Radi usporedbe ističe se da je propis sječa u proteklom polurazdoblju (1985.-1995.) bio 55,2 mil m³, a da je posječeno svega 43 mil m³. Iako je ova znatno manja količina posječene drvene zalihe dijelom rezultat ratnoga stanja, mora se konstatirati da količine koje su sječene prije rata u javnom poduzeću "Hrvatske šume" u prosjeku iznose 4,97 mil m³ godišnje. Treba napomenuti da je danas još radno nedostupno cca 12% površine zbog zagađenosti minama.

Bilancirani etat, prema propisima osnova gospodarenja gospodarskim jedinicama, iznosi 4.44 mil. m³, što znači da je sječa planirana u okvirima etata, te da se u narednim godinama otvara mogućnost povećanja sječa, što se odnosi na sve vrste drva, osim na hrast lužnjak te na jelu i smreku.

Ukupan plan sječa izvršen je sa 100,3 %, i u svim vrstama, osim manjeg zaostatka u bukvi. Radi nešto nižeg iskorištenja bruto mase (veći udjel sušaca !) ostvarena proizvodnja drvnih sortimenata je nešto niža od planirane.

Tečajni godišnji prirast iznosi 9,64 mil. m³, odnosno sjeklo se je 44% od prirasta, što će reći da se drvena zaliha gomila.

Radovi jednostavne biološke reprodukcije šuma 2002. godini planirani su i izvedeni prema propisima šumskogospodarske osnove područja i gospodarskih jedinica, a prema potrebama za uzgojnim radovima u sastojinama. Uključene su i dostupne, tj. neminirane i razminirane novooslobođene površine, na kojima je došlo do propadanja mladih sastojina i degradacije starih.

Plan radova proširene biološke reprodukcije šuma izrađen je prema propisima osnova gospodarskih jedinica, a u količinama za koja su osigurana sredstva iz rezerviranja po stopi od 3%, sredstava za OKFŠ i sredstava naknada za prenesena ili ograničena prava u pogledu šuma. Radovi proširene biološke reprodukcije šuma u pravilu se odnose na nove površine koje se prevode u šumsku proizvodnju, zamjenu nižeg u viši uzgojni oblik gospodarenja, zamjenu neekonomskih vrsta drveta u vrijednije, ali se zbog značajnih površina nastalih sušenjem šuma i propadanjem šumskih staništa najveći dio sredstava proširene biološke reprodukcije šuma koristi za sanacije, a od 1999. godine i za sanacije šuma oštećenih u ratu. Za potrebe sanacije naših najvrednijih šuma (hrast, jela, bukva) stalno će zbog sušenja i degradacije staništa rasti troškovi obnove, pa onda i obveze izdvajanja sredstava za BRŠ. U gospodarenju šumama osobito su značajni radovi iz skupine uzgajanja šuma, u jednostavnoj biološkoj reprodukciji šuma: pripremni radovi na obnovi, sadnja, sjetva, popunjavanje, njega, čišćenje, prorjeđivanje, resurekcija, a u proširenoj biološkoj reprodukciji: pripremni radovi na tlu i sastojini, rekonstrukcije, konverzije, pošumljavanje, sanacije, popunjavanje i njega novih kultura do 1/5 ophodnje. Radovi uzgajanja čine polovinu vrijednosti svih radova biološke reprodukcije. Drugu polovinu čine: odabir i obilježavanje stabala za sječu, protupožarna motrilačka služba, podizanje i održavanje ograda, izrada i održavanje protupožarnih prosjeka i motrilica, čuvanje šuma, izrada osnova gospodarenja, kupnja šuma i šumskog zemljišta i drugi radovi predviđeni Zakonom o šumama.

Vrijednost radova biološke reprodukcije					u tis. kn	
Godina	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.	Plan 2003
JBR	241 976	304 210	311 771	350 762	376 470	342 764
PBR	48 513	117 573	138 116	135 192	132 561	123 136
Ukupno	290 489	421 783	449 887	485 954	509 031	465 900

Izvor: Šumskogospodarska osnova područja 1996.-2005.

2. Korištenje i upravljanje šumama i šumskim zemljištem

IZDVAJANJA ŠUME I ŠUMSKOG ZEMLJIŠTA IZ ŠUMSKOGOSPODARSKE OSNOVE PODRUČJA I USTANOVLENJE SLUŽNOSTI

Prema odredbi članka 15. i 48. Zakona o šumama, u šumi ili na šumskom zemljištu mogu se graditi samo objekti potrebni za gospodarenje šumom, kao i objekti koji su predviđeni prostornim planom. Prostornim planom može se predvidjeti da se u šumi ili na šumskom zemljištu izgrade objekti za potrebe infrastrukture, sporta, rekreacije, lova i obrane Republike Hrvatske, samo ako iz tehničkih ili ekonomskih razloga nije moguće planirati izvan šume odnosno šumskog zemljišta. Sabor Republike Hrvatske, odnosno tijelo koje on ovlasti može pojedine šume i šumska zemljišta u državnom vlasništvu izdvojiti iz šumskogospodarskog područja i prenijeti prava u pogledu odnosnih šuma i šumskih zemljišta na drugu pravnu osobu, radi njihovog korištenja u druge namjene, ako za to postoji interes Republike Hrvatske. Interes Republike Hrvatske utvrđuje se na način i u postupku propisanom Zakonom o izvlaštenju (Narodne novine, broj 9/94). Postupak se pokreće na zahtjev pravne osobe u čiju korist se mijenja namjena i prenose prava u pogledu pojedine šume i šumskih zemljišta.

Na šumi i šumskom zemljištu može se osnovati i služnost (izgradnja vodovoda, kanalizacija, plinovoda, električnih vodova i sl.), o čemu odlučuje Vlada Republike Hrvatske. Tijekom 2002.

godine služnost je osnovana i za eksploataciju mineralnih sirovina, te je u postupku sklapanje oko 50 ugovora sa investitorima.

Odlukama Administrativne komisije Vlade Republike Hrvatske u 2002. godini iz šumskogospodarskog područja izdvojeno je 48,9421 ha, a temeljem Povjerenstva Vlade Republike Hrvatske za upravljanje imovinom Republike Hrvatske osnovana je služnost na šumi i/ili šumskom zemljištu u površini od 152,8287 ha. Od ukupno navedene površine za služnost, 149,5087 ha odnosi se na Odluke o osnivanju služnosti na kamenolome, odnosno eksploataciju mineralnih sirovina, a razlika od 3,32 ha obuhvaća izgradnju dalekovoda, vodovoda, GSM mreže, plinovoda, kanalizacijskih sustava i sl. Svi podaci uzeti su na temelju Rješenja nadležnih tijela Republike Hrvatske.

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva – Uprava šumarstva i lovstva i Ured za državnu imovinu zaprimili su velik broj zahtjeva za ustanovljenje služnosti u svrhu podizanja maslenika i vinograda odnosno korištenja šumskog zemljišta u državnom vlasništvu kojom gospodare "Hrvatske šume" d.o.o. Zagreb.

Po Zaključku Vlade Republike Hrvatske Ured državne imovine Vlade Republike Hrvatske rješava imovinsko-pravne odnose sa investitorima.

3. Mjere politike

NACIONALNA ŠUMARSKA POLITIKA I STRATEGIJA

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva definiralo je potrebu oblikovanja političkog i strateškog okvira za budući razvoj šumarskog sektora, u skladu s drugim europskim državama, koje su u zadnjih nekoliko godina preradile ili upotpunile svoju šumarsku politiku i strategiju kako bi se uskladile s preuzetim međunarodnim obvezama i promjenama vezanima uz vrijednosti u društvu.

Radnu skupinu za izradu dokumenta, koju su sačinjavali predstavnici Ministarstva poljoprivrede i šumarstva (MPŠ), nevladine udruge, Hrvatske šume, drvna industrija i lokalna uprava, imenovao je ministar zbog nadzora nad procesom. U procesu je veliki naglasak bio na sudjelovanju javnosti u skladu sa smjernicama FAO-a, što je uključivalo (a) mogućnost očitovanja javnosti (b) radionice zainteresiranih strana (c) razgovore s predstavnicima zainteresiranih strana i (d) javna predstavljanja/rasprave na osam regionalnih sastanaka.

Šuma je obnovljivo prirodno bogatstvo s kojim je potrebno postupati kao s višenamjenskim vegetacijskim oblikom, koja ispunjava infrastrukturnu (ekološko-društvenu) i sirovinsko-energetsku funkciju.

Kao infrastrukturna kategorija šuma treba obavljati hidrološku, vodozaštitnu, protuerozijsku, klimatsku, protuimisijsku, prirodnozaštitarsku, genetsku, biološkoraznolikosnu, estetsku, zdravstvenu, rekreacijsku i turističku funkciju. Posebnu skrb šumarstvo treba posvećivati uzgajanju i održavanju urbanih šuma.

Uz ostvarenje ekološko-društvenih funkcija, cilj sirovinske funkcije je proizvodnja drva visoke kakvoće, i korištenje biološki vrijednih šumskih proizvoda (lijekovi, zdrava hrana i dr.).

Isto tako, kao jedna od zadaća nameće se i utvrđivanje stvarne emisije ugljičnog dioksida, sa ciljem prodaje pozitivne razlike (Kyoto protokol). Kyoto protokolom stvoreni su investicijski preduvjeti za zajedničke projekte između razvijenih zemalja i zemalja u tranziciji u području smanjenja emisija plinova s efektom staklenika (poglavito CO₂). Ova shema investitorima omogućuje bolje odnose sa javnošću, povećava marketinšku poziciju investitora, certificirani ugljični bonus itd. Zemljama u kojima se projekti ostvaruju omogućuje očuvanje ugroženih prirodnih šuma, pošumljavanje degradiranih staništa, certifikaciju za vezani ugljik, pristup i bolju poziciju na tržištu.

Definiranje ciljeva i zadaća gospodarenja šumama, te njihovo ostvarenje zasniva se na donošenju kvalitetne šumarske politike Republike Hrvatske, a temeljni preduvjet za donošenje kvalitetne šumarske politike je provedba nacionalne inventure šuma, te razdvajanje funkcija upravljanja i gospodarenja šumama.

Istaknuti zadatak koji se postavlja za šume u privatnom vlasništvu je podizanje razine gospodarenja, što se može postići osnivanjem udruga privatnih šumovlasnika, okrupnjivanjem privatnih šumskih posjeda, te edukacijom vlasnika i razvijanjem interesa za potrajno gospodarenje.

HŠ d.o.o. ulažu značajne napore u poticanje korištenja drva kao energenta iz obnovljivih ekološki prihvatljivih izvora i to na suvremen način za što postoji sustav poticaja u zemljama EU. Pored izgrađene energane 1,2 MW u Ogulinu, u tijeku je i izgradnja energane u Gospiću za grijanje nove upravne zgrade kao i komunalnih objekata (škole i dr.) Do 2007. postoji program izgradnje još 15 energana u suradnji sa drugim partnerima. To trebaju biti pilot projekti kao poticaj drugim investitorima.

Odnosi šumarstva i DI imaju poseban značaj u razvoju čitavog šumarskog sektora. Oni su partnerski, ali trebaju biti na tržišnim odnosima, gdje nacionalno bogatstvo koje ima posebnu državnu skrb neće biti izloženo rizicima tržišnih ponašanja privatnih tvrtki koje teže ka raspodjeli nacionalnog bogatstva u krugu privilegiranih, koji si mogu izboriti pravo na ugovor po povlaštenim cijenama. Prirodno bogatstvo treba biti zaštićeno bankovnom garancijom kako je to svugdje u svijetu gdje vlada pravna država. Treba uspostaviti funkcionirajući sustav uređenih transparentnih tržišnih načela.

U tijeku je iznalaženje odgovarajućih mjera kojima će se ukloniti ili umanjiti štetni trendovi u drvnoj industriji, a koji se prije svega odnose na trgovinu drvom, raspodjelu sirovine i odnos primarne i finalne prerade. Između ostalih mjera, planira se uvođenje subvencija u drvnu industriju, kojima bi se poticao viši stupanj obrade i prerade, te uvođenje izvoznih taksi za pojedine deficitarne proizvode (vrste i sortimente) kojima bi se financirale subvencije i razminiravanje šuma, sa svrhom povećanja etata.

Iako bi predmetna povećanja cijena dugoročno bolje pozicionirala finaliste na tržištu drva, kratkoročno bi izazvalo negodovanja, prvenstveno njihova. Stoga je potrebno da se uz povećanje cijena obavezno uvedu izvozne takse i donese model subvencioniranja drvne industrije, kao jedinstven paket mjera.

Također treba izvršiti deregulaciju cijena glavnih šumskih proizvoda za domaće i međunarodno tržište, odnosno učiniti ih realnima u odnosu na čimbenike koji su, od posljednjeg povećanja cijena u siječnju 1997., utjecali na sve lošije pozicioniranje cijena trupaca i piljene građe HŠ na europskom i svjetskom tržištu.

4. Certificiranje šuma i nacionalni standardi

Općenito je prihvaćena činjenica da se bogatstvom šuma i pripadajućom zemljom treba upravljati na način koji promiče ekološki odgovorno, društveno korisno i ekonomski održivo gospodarenje šumama u svijetu. Republika Hrvatska je početkom 2002. godine pokrenula projekt izrade nacionalnih standarda za certificiranje šuma te je u njega uključila velik broj zainteresiranih strana koje procjenjuju ključne elemente održivog gospodarenja šumama u Hrvatskoj uzevši u obzir međunarodne principe, kriterije i indikatore.

U skladu sa najnovijim trendovima dokazivanja pravilnog gospodarenja šumama cilj je razviti nacionalne standarde koji će biti baza za certificiranje šuma u Hrvatskoj. Ovi standardi moraju uvažavati ukupne vrijednosti svih usluga šuma, uključivo proizvodnu, okolišnu i socijalnu funkciju. U sklopu donacije Vlade Kraljevine Nizozemske u suradnji sa stranim konzultantima u izradio su Nacionalni standardi za certificiranje šuma.

Potpisivanjem i ratificiranjem ovih međunarodnih sporazuma, Republika Hrvatska potvrđuje svoju predanost održivom gospodarenju svih šuma i odmak od tradicionalnog koncepta održive proizvodnje drva i jednakog vrednovanja okolišnih i društvenih vrijednosti šuma. Certifikat koji je Republika Hrvatska dobila od Forest Stewardship Councila (FSC) (Vijeće za upravljanje šumama) za 2.000.000 ha šuma kojima gospodare "Hrvatske šume" dokaz je da se šumama gospodari prema strogim ekološkim načelima, na socijalno odgovoran i gospodarski učinkovit način.

U tijeku je izrada nacionalnih standarda za certificiranje šuma.

Krajem 2002. godine započeto je putem konzultanata razvijanje i unapređivanje transparentnog procesa razvoja nacionalnih standarda, koji će biti baza za certificiranje šuma u Hrvatskoj, i u koji će biti uključene sve glavne interesne skupine.

5. Međunarodni dokumenti i suradnja

U skladu sa strateškim interesom Republike Hrvatske o učlanjenju u WTO i pristupanju europskim integracijama, Hrvatska je potpisala i ratificirala većinu dokumenata globalnog i međudržavnog karaktera, koji izravno ili neizravno utječu na gospodarenje šumama. Time je preuzela obvezu usklađivanja državne šumarske politike s međunarodno prihvaćenim načelima.

Popis međunarodnih dokumenata koje je potrebno ugraditi u nacionalne standarde:

- Konvenciju o biološkoj raznolikosti;
- Konvenciju o dalekosežnom prekograničnom onečišćenju zraka;
- Konvenciju o međunarodnoj trgovini ugroženim vrstama divlje faune i flore;
- Konvencija o močvarama koje su od međunarodnog značaja naročito kao staništa ptica močvarica;
- Međunarodnu konvenciju o zaštiti bilja;
- Kyoto protokol;
- Rezolucije i deklaracije Ministarskih konferencija o zaštiti šuma u Europi
- Konvenciju o zaštiti europskih divljih vrsta i prirodnih staništa.
- EEC smjernicu 79/409 o zaštiti ptica u Europi;
- EEC smjernicu 92/43 o zaštiti staništa divljih životinjskih i biljnih vrsta u Europi s preuzimanjem obveze uspostavljanja ekološke mreže Natura 2000;

Republika Hrvatska shvaćajući značaj očuvanja i zaštite šuma aktivno je sudjelovala na svim do sada održanim Ministarskim konferencijama o zaštiti šuma, i to:

- konferenciji u Strasbourgu 1990. godini kada su potpisane rezolucije :
  1. Europska mreža trajnih pokusnih ploha za motrenje šumskih ekosustava
  2. Očuvanje šumskog genofonda
  3. Decentralizirana europska banka podataka o šumskim požarima
  4. Prilagodba gospodarenja planinskim šumama mna nove uvjete okoliša
  5. Proširenje EUROSILVE, mreže istraživanja fiziologije drveća
  6. Europka mreža istraživanja u šumskim ekosustavima
- konferencija u Helsinkiju 1993. godine kada su potpisane rezolucije:
  1. Smjernice za potrajno gospodarenje europskim šumama
  2. Smjernice za očuvanje biološke raznolikosti europskih šuma
  3. Šumarska suradnja sa zemljama prijelaznog gospodarstva
  4. Strategija za dugoročnu prilagodbu europskih šuma na klimatske promjene
- konferencija u Lisabonu 1998. godine kada su potpisane rezolucije:
  1. Ljudi, šume i šumarstvo
  2. Pan-europski kriteriji, pokazatelji i smjernice za potrajno gospodarenje

6. Restrukturiranje "Hrvatskih šuma"

U institucionalnom smislu, pred šumarski kompleks postavljen je kao cilj restrukturiranje poduzeća "Hrvatske šume", p.o. Zagreb.. Osim navedenog, ukupnom transformacijom zadovoljili bi se preduvjeti koji se pred nas postavljaju s ciljem uključivanja u europske integracije.

Vlada Republike Hrvatske zaključkom od 22. veljače 2001. godine zadužila je Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva da izradi i Vladi dostavi prijedlog izmjena Zakona o šumama u cilju transformacije JP "Hrvatske šume" sukladno Zakonu o trgovačkim društvima. Upravni odbor i Uprava "Hrvatskih šuma" zaduženi su istim zaključkom da istovremeno sa izradom studije za restrukturiranje izvrše sve potrebne predradnje za privatizaciju određenih djelatnosti.

Od strateške važnosti za šumarski sektor je očuvanje jedinstvenog poduzeća za gospodarenje šumama na području države, koje će organizacijski i efektivno moći osigurati biološku reprodukciju šuma, te se prilagoditi zahtjevima zapadnog tržišta u procesu uključivanja u međunarodne asocijacije (WTO, EU i sl.).

Vlada Republike Hrvatske je na tematskoj sjednici održanoj 21. prosinca 2000. godine donijela zaključke kojim se definira:

1. Jedinstveno poduzeće za šume sa organizacijskom i financijskom odgovornošću proširenom i na najniže organizacijske jedinice (šumarije)
2. Privatizacija djelatnosti koje nemaju direktan utjecaj na gospodarenje šumama.

Sredinom mjeseca rujna 2001. godine potpisan je, nakon provedenog međunarodnog natječaja, ugovor sa irskom konzultantskom kućom "Collite" za izradu "Studije restrukturiranja za strateški razvoj Hrvatskih šuma" a zadatak je bio izraditi navedenu studiju u kojoj će biti predloženo više modela organizacije budućeg poduzeća za šume.

Cilj restrukturiranja poduzeća za šume je povećanje učinkovitosti i smanjenje troškova, privatizacija poslova u šumarstvu i osnivanje malih poduzeća vezanih za šumarstvo, te povećanje proizvodnje i prodaje uz postupno preusmjeravanje na iskorištavanje sporednih šumskih proizvoda, koji moraju zauzimati veći udio u poslovanju. Osim navedenog, ukupnom transformacijom zadovoljili bi se uvjeti koji se pred nas postavljaju s ciljem uključivanja u europske integracije. Da bi se šumskim resursima moglo kvalitetno gospodariti u okvirima EU normi, potrebno je također izvršiti kartiranje šumske vegetacije i dominantne infrastrukturne kategorije šuma, te ih uključiti u GIS tehnologije u uređivanju šuma do 2010. godine.

Konzultantska kuća sukladno ugovoru izradila je tijekom listopada 2002. godine prvo izvješće o izvršenim radnjama u dosadašnjem tijeku izrade studije restrukturiranja koje je dostavljeno ministarstvu i Upravnom odboru "Hrvatskih šuma".

Vlada Republike Hrvatske bi nakon izrade Konačnog izvješća trebala prihvatiti jedan od modela iz studije i zadužiti Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva da započne sa procesom restrukturiranja.

Ciljevi šumarske politike su izvršavanje obveza prema Deklaracijama Ministarskih konferencija, jer će na sljedećoj konferenciji biti potrebno izložiti i podacima dokazati stupanj izvršenja preuzetih obveza. Nacionalni šumarski program potrebno je prilagoditi međunarodnim standardima u smislu vrste i kvalitete podataka, te uspostaviti partnerske odnose s relevantnim tijelima Europske unije. Pristup EU znači (skoro) bezuvjetno prihvaćanje mjera koje vrijede u EU. Praksa EU pokazuje da su određena odstupanja koja su temeljena na čvrstim argumentima moguća, ali ih je moguće (treba) postići već prilikom pregovora. Nikome nije, niti će biti dopušteno da (financijski gledano) manje zahtjevnih standarde koristi kao konkurentsku prednost. Stoga je potrebno strategiju u cijelosti pripremiti kako bi postala ključni instrument u procesu pristupa.

Važna uloga u postizanju navedenih ciljeva je i obrazovanje kadrova prema programima koji će omogućiti odabir i specijalizaciju prema sklonostima i potrebama gospodarskih subjekata. Uz kvalitetno školovanje nužna je i kontinuirana edukacija i stručno usavršavanje, uz suradnju međunarodnih znanstvenih institucija.

Glavne strateške odrednice kao ciljevi i zadaće dio su Nacionalnog programa znanstvenoistraživačkog rada Republike Hrvatske i Programa razvoja "Hrvatskih šuma", p.o. Zagreb. Temeljni ciljevi istraživanja su: očuvanje i zaštita naših šuma, njihove biološke raznolikosti i genetskih resursa, koristeći prirodnu obnovu i dosadašnju razinu potrajnog gospodarenja i izvršenje obaveza prema međunarodno prihvaćenim dokumentima. Ostvarivanjem ciljeva šume će u potpunosti ispunjavati svoje osnovne funkcije (ekološko-društvenu, ekonomsku, sirovinско-energetsku).

- Na osnovi prije navedenog iskazuju se sljedeći ciljevi i zadaće:
- Razvijati šumarstvo u mjeri i na način koji će, na načelima potrajnosti, maksimizirati njegov doprinos nacionalnoj ekonomiji i općoj dobrobiti, na način koji je sukladan zaštiti i očuvanju prirode i okoliša;
- Proizvodnja drva visoke kakvoće; Proizvodnja drva što bolje kakvoće i što učinkovitije korištenje raspoložive drvne mase.
- Povećanje udjela prihoda od sporednih šumskih proizvoda;
- Restrukturiranje Poduzeća za šume i privatizacija poslova u šumarstvu;
- Razdvajanje funkcija upravljanja i gospodarenja šumama;
- Podizanje razine gospodarenja privatnim šumama;
- Ispunjavanje obaveza prema Deklaracijama Ministarskih konferencija i uspostava partnerskih odnosa s relevantnim tijelima EU;
- Institut – znanstvene ustanove – povezivanje sa sličnim institucijama u Europi i svijetu, i primjena novih suvremenih tehnologija u istraživanjima;
- Kadrovi – kontinuirano usavršavanje i uključivanje visokog školstva u sustav europskog visokog obrazovanja (ECTS);
- Certificiranje šuma – cilj je razviti nacionalne standarde koji će biti baza za certificiranje šuma u Hrvatskoj.

Osnovna strategija u funkciji postojećih ciljeva sastoji se u organiziranju institucija i tvrtki u lancu stvaranja dodatne vrijednosti. Rastuća globalizacija tržišta uzrokovati će sve veću prirodnu selekciju tvrtki, a opstati će tvrtke koje su investirale u odnose i sustave partnership-a, i koje su konsolidirale odgovarajuće odnose suradnje ne samo sa partnerima smještenim u nacionalnom okruženju, nego se posebno ističe internacionalizacija okruženja kao pretpostavka opstanka. Nužnost je uspostavljanje novih modela upravljanja novim proizvodima i proizvodnim tehnologijama. Vrlo bitno je slijediti razvoj informatizacije i novih modela upravljanja putem informatičke platforme. Kako do sada nisu razvijeni informatički sustavi na svim nivoima, nužno je ubrzati informatizaciju u skladu sa svim pravnim normama koje taj proces zahtijeva. Intenzivna informatizacija je u punom tijeku i daleko je odmakla.

Sukladno svjetskim trendovima, šumarstvo će imati sve više ekološku i zaštitnu funkciju, što će zahtijevati prilagodbu poslovanja i na druge segmente koji su direktno ili indirektno vezani uz šumarstvo (sporedni šumski proizvodi, usluge u urbanom šumarstvu, usluge u građevinarstvu i sl.). Prioritete ciljeva gospodarenja šumama (očuvanje staništa i stabilnosti ekosustava, biološka raznolikost, povećanje općekorisnih funkcija šuma, proizvodnja drvne sirovine) treba usklađivati sa trenutnim općim i posebnim zahtjevima prema šumskoj proizvodnji na svim razinama. U gospodarenju šumama zadani ciljevi bit će postignuti planiranjem postupka sa šumom u smislu naglašene potrajnosti (održivi razvoj), uz stalno praćenje promjena u šumi (monitoring) koje su izazvane nepovoljnim ekološkim čimbenicima (kisele kiše, klimatski ekscesi i dr.), te prilagođavanje promjenama (kibernetско uređivanje šuma). S vremenom će sve više rasti potreba i potražnja za ekološkim i socijalnim funkcijama šuma. Zato treba stvarati povoljnu podlogu za naplaćivanje tih funkcija na lokalnoj, državnoj i globalnoj razini, te povećavati stopu ulaganja ("vraćanja") u šumu Postignuće kojim se općekorisne funkcije vrednuju i materijaliziraju treba zadržati, te i dalje razvijati u znanstvenom, zakonodavnom i ekonomskom smislu.

Primjenom Zakona o povratu imovine oduzete za vrijeme jugokomunističke vladavine može se očekivati porast udjela privatnih šuma u ukupnom šumskom fondu. Novim Zakonom o šumama

predvidjet će se odredbe koje će stimulatивно djelovati na organiziranje privatnih šumovlasnika i njihovo poticanje na ulaganja u gospodarenje šumama.

Bitno je stalno pošumljivati nove površine i unapređivati urbano šumarstvo, a kod donošenja prostornih planova surađivati sa ostalim korisnicima prostora. Privatizacijom i licenciranjem dijela poslova u šumarstvu, kroz registriranje novih poduzeća i kontroliranje stručnosti i kvalitete izvršenih radova, podići će se kvaliteta i konkurencija izvođača, što je jamstvo potrajnosti gospodarenja.

Ovako postavljene ciljeve može se postići prvenstveno promjenom i prilagođavanjem zakonske regulative i drugih podzakonskih akata novim uvjetima, te stvaranjem institucionalnih i kadrovskih okvira koji će omogućiti:

- razvoj kriterija i pokazatelja za održivo gospodarenje šumama,
- stvaranje partnerskih odnosa,
- protok informacija.

Ciljeve istraživanja treba ugraditi u nacionalni program znanstvenih istraživanja i program razvoja hrvatskog šumarstva. Strategija ostvarivanja ciljeva sastojala bi se u izradi kompletnih planova za sljedeće aktivnosti:

- kapitalna ulaganja (objekti, laboratoriji, moderna oprema, obrazovanje i usavršavanje);
- unapređenje razine kadrovske ekipiranosti radi praćenja i primjene informatičkih, tehnoloških i znanstvenih postignuća (Hrvatska, inozemstvo);
- suradnja sa znanstvenim ustanovama i gospodarstvima u nas i inozemstvu;
- prijenos rezultata istraživanja u praksu.

Donošenjem novog Zakona o šumama koji se prema planu zakonodavnih aktivnosti Vlade Republike Hrvatske treba uputiti u proceduru krajem 2003. godine stvorit će se preduvjeti za provedbu strateških zadataka u šumarstvu. Sam proces restrukturiranja Poduzeća za šume je dugotrajni proces (minimalno 5 godina), te će zahtijevati i mnoge druge promjene u zakonskoj i monetarnoj regulativi, kao i definiranje uloge i zadaće šumarskog sektora u revitaliziranju pojedinih dijelova gospodarstva i društva. Nužno je donijeti jedinstvenu politiku šumarstva i novi Zakon o šumama, postupno jačati Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva, te na njega prenositi funkciju upravljanja šumama. Istovremeno treba stalno obrazovati i usavršavati kadrove u znanjima i vještinama koje nedostaju (planiranje, menadžment, strani jezici) slanjem stručnjaka u inozemstvo i organiziranjem seminara i radionica u u zemlji.

U cilju usklađivanja zakonodavstva Republike Hrvatske sa smjernicama i propisima EU izrađen je i u postupku donošenja u Saboru, Zakon o priznavanju svojti šumskog drveća i grmlja koji je usklađen sa odredbama Smjernice Vijeća ministara EU 1999/105/EC o trgovini šumskim reprodukcijским materijalom, te propisima Međunarodne konvencije o zaštiti novih biljnih sorti što je potvrđeno u Izjavi o usklađenosti propisa sa *acquis communautaire*. Ovim zakonom uređuju se postupci i način priznavanja novostvorenih svojti šumskog drveća i grmlja, kao i uvođenje u proizvodnju stranih svojti u kategorijama šumskog reprodukcijskog materijala poznatog podrijetla, selekcioniranog, kvalificiranog i testiranog reprodukcijskog materijala za potrebe šumarstva. Time su stvoreni uvjeti za nesmetan promet reprodukcijskog materijala šumskog drveća i grmlja u domaćem i međunarodnom prometu.

Kao nosilac projekta restrukturiranja "Hrvatskih šuma", p.o. Zagreb, na prvom mjestu je svakako resorno Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva. Bitan utjecaj na definiranje novoustrojenog poduzeća i budućeg šumarstva općenito, imat će i šumarsko društvo kao cehovska udruga, te obrazovne i znanstvene ustanove vezane uz šumarstvo.

Uspostavljanjem zajedničkih radnih skupina sastavljenih od stručnjaka iz šumarstva i prerade drva, kroz monitoring i kontroling stanja, pratio bi se napredak zacrtanih projekata i međusobne sinergije šumarstva i drvne industrije. Uspoređivanjem nacionalnih ostvarenja s međunarodno postavljenim standardima i ostvarenjima drugih zemalja s tranzicijskim gospodarstvom, provjeravat će se provedba naše ukupne šumarske politike. Provjeru postupaka u znanosti i znanstvenoistraživačkom radu obavljat će znanstvena povjerenstva za biotehničke znanosti na razini Hrvatske.

7. Pošumljavanje i zaštita od erozija

U državnim šumama kojima gospodare "Hrvatske šume" d.o.o. Zagreb šumskogospodarskom osnovom područja planirani su radovi proširene biološke reprodukcije šuma na 97 918 hektara šumskih površina u razdoblju od 1996. do 2005. godine. Na njihovu obavljanju planira se utrošiti 216 4387 radnih dana te će na ovim radovima tijekom polurazdoblja biti uposlano 1100 direktnih radnika. Značajan dio radova planira se obaviti strojno (23 452 s.d.). Ukupna vrijednost radova procjenjuje se na milijardu i 145 milijuna Kuna. Od vrsta radova koji će se obaviti u proširenoj biološkoj reprodukciji šuma a odnose se na rekonstrukciju, konverziju, pošumljavanje i plantažiranje navodimo samo površine koje se odnose na pošumljavanje i popunjavanje.

- Pošumljavanje sadnicama planirano je na 26.676 ha,
- Popunjavanje sadnicama planirano je na 4.194 ha,
- Pošumljavanje sjemenom na 2.760 ha,
- Popunjavanje sjemenom na 665 ha,
- Ukupno je planirano pošumljavanje državnih šuma na 29.436 ha ili godišnje na 2.943,6 ha.

Financiranje radova planira se iz nekoliko izvora:

- izdvajanje iz prihoda od prodanog drva u visini 3%,
- naknada za prenesena ili ograničena prava u pogledu šume i šumskog zemljišta,
- naknada za korištenje općekorisnih funkcija šuma.

Sukladno postavkama iskazanim u Strategiji prostornog uređenja Republike Hrvatske Šumskogospodarskom osnovom područja planirana je površina biološke reprodukcije šuma na površini od 22 357 ha za 10 godina što znači da se u razdoblju od 40 godina može pošumiti oko 100 000 ha, manje više neobraslog proizvodnog šumskog tla. Time bi se situacija u mnogome izmijenila jer bi ta pošumljavanja uz elaborat potreba i opravdanost takovih zahvata sasvim sigurno zahvatila najznačajnija područja na kojima treba podići šumu.

U Hrvatskoj ukupno treba pošumiti oko 30 000 ha neobraslog proizvodnog šumskog zemljišta i tako ga zaštititi i privesti pravoj svrsi, posebno na područjima koja su ugrožena erozijom klizanjem zemljišta i požarima.

Plan i izvršenje pošumljavanja u 2002. godini
(Obračunata vrijednost radova pošumljavanja šuma u tis. Kn)

Naziv skupine radova	2002	Plan 2002	% ostv. plana
Pošumljavanje	40.432	42.079	96,1
Ostali radovi PBRŠ	28.362	33.715	84,1
UKUPNO PBRŠ	132.561	146.039	90,8

Izvor: Šumskogospodarska osnova područja 1996.-2005.

Globalna ocjena ostvarenja naturalnog plana radova biološke reprodukcije šuma u 2002. može se dati na temelju podatka o vrijednosnom ostvarenju, ali višegodišnje usporedbe mogu biti realne samo prema ponderiranim podacima fizičkog obujma radova biološke reprodukcije šuma u više godina realno se može ocijeniti samo prema ponderiranim naturalnim podacima, što je i navedeno u sljedećoj tablici. Svi su radovi svedeni na uvjetne jedinice, prema ponderima koji su

utvrđeni na temelju višegodišnjih odnosa vrijednosti pojedinih radova. U računici nisu obuhvaćeni samo radovi uređivanja šuma, zbog, već navedenih, promjena u načinu praćenja.

Fizički obujam radova pošumljavanja u ponder jedinicama:

Naziv skupine radova PBRŠ-a	2002
Pošumljavanje	11.829
Ostali radovi PBRŠ	4.924
UKUPNO PBRŠ	31.714

Izvor: Šumskogospodarska osnova područja 1996.-2005.

Fizički obujam pošumljavanja ima tendenciju povećanja.

8. Lovstvo

Zakon o lovu stupio je na snagu početkom 1994. godine, a tijekom 1999. i 2001. doživio je djelomične izmjene i dopune. Na temelju Zakona u 1994. i 1995. godine ustanovljena je većina od 315 državnih i 700 zajedničkih lovišta u Republici Hrvatskoj. Tijekom 1995. i 1996. godine provedeni su javni natječaji za davanje u zakup, sklopljeni ugovori i izrađene lovnogospodarske osnove za pretežiti dio državnih i zajedničkih lovišta. Dakle, 2002. godine prošlo je 5 godina od početka prave primjene novog Zakona o lovu, sklapanja ugovora i provedbe lovnogospodarskih osnova donešenih temeljem novih propisa, i poželjno je dati ocjenu o provedbi Zakona i podzakonskih propisa donešenih temeljem Zakona.

Ocjenjujući temeljni propis, odnosno Zakon o lovu, njegovu provedivost, usklađenost s pravnim sustavom države i ratificiranim međunarodnim konvencijama i sporazumima, može se kazati da on u cijelosti zadovoljava, da je na tragu modernog europskog zakonodavstva odnosno da ne zaostaje za lovnim zakonodavstvom nama susjednih država (Austrija, Mađarska, Češka, Njemačka i dr.). Iako je Zakon o lovu donio velike promjene u ovo područje, ocjenjujemo da nije izazvao neželjene efekte. U ovih proteklih 5 godina, tako je postala normalna stvar da lovozakupnik postane fizička osoba, pravna osoba i lovačko društvo, što je prema starom Zakonu o lovstvu bilo nemoguće. Iako, u globalu, lovačka društva još uvijek prevladavaju u zakupu lovišta, sve veći broj fizičkih osoba i drugih pravnih osoba kao lovozakupnika, ukazuju na to da su temeljne postavke Zakona (dominanci sustav, slobodno poduzetništvo, javni natječaji i dr.) uspješno zaživjele. Dapače, primjećuje se da su najbolje uređena i vođena lovišta u zakupu kod ostalih pravnih pa i fizičkih osoba.

Lovstvo i lovišta na teritoriju Republike Hrvatske karakterizira velika raznolikost, ne samo u pogledu veličine i vrste divljači koja u njima obitava, već i u njihovoj uređenosti, očuvanosti i uspješnosti. Državno lovište "Garjevica" je tako u 2002. godini proglašeno najbolje uređenim i vođenim lovištem u svijetu, ali isto tako nam je ogroman broj lovišta daleko ispod normalnih kriterija. Ova pojava nije karakteristična samo za pojedina lovišta, već se može prenijeti i na šira područja. U tom smislu Međimurska, Varaždinska i Istarska županija sa svojim lovištima i stupnjem razvoja lovišta u samom su europskom vrhu, Koprivničko – križevačka, Bjelovarsko – bilogorska, Zagrebačka, Primorsko – goranska i Virovitičko – podravska županija također odskoču po uspješnosti, dok nas u ostalim županijama postignuto stanje može malo ili nimalo zadovoljiti. Ovakvo stanje posljedica je i povijesnih uvjeta, ali sada su stvoreni uvjeti da se to stanje brže izmjeni na bolje i ujednači (prometna povezanost, slobodno poduzetništvo, dobar protok informacija i sl.). Napučenost lovišta divljači i trofejna vrijednost divljači također se kreću u velikom rasponu. Stanje s nekim vrstama divljači (brojnost i trofejna vrijednost) u potpunosti zadovoljava (divlja svinja, medvjed), kod nekih vrsta je relativno dobro i kreće se prema još boljem (fazan, srna), dok je kod nekih vrsta taj oporavak polagan i slab (jelen obični, jelen lopatar, zec, divokoza, muflon). Najteže stanje je kod trčke i jarebica kamenjarki gdje se ne primjećuju neki veći znaci poboljšanja. Treba istaknuti da je nepovoljno stanje kod zeca, trčke i jarebica prisutno i u ostalim europskim zemljama.

U rješavanju tog problema Ministarstvo surađuje s Hrvatskim lovačkim savezom putem nabavke tih vrsta divljači sa strane (zec – Mađarska), davanjem poticaja za umjetni uzgoj pernate divljači (fazan, trčka, jarebice) i poticanjem povećanog izlučenja iz lovišta pernatih i dlakavih vrsta divljači – predatora.

Zdravstveno stanje naših glavnih vrsta divljači u globalu je dobro. Pojava svinjske kuge kod divljih svinja je sporadična i na manjim površinama. Kod jelena običnog u Baranji veće štete nanosi fascioloidoza (veliki američki metilj). Bjesnoća i trihinelozu su također stalno prisutne, ali je njihovo suzbijanje i iskorjenjivanje povezano s ogromnim troškovima koje Republika Hrvatska sada ne može u cijelosti pokriti.

Osnovni problemi s kojima se susrećemo i koji će još izvjesno vrijeme biti prisutni u lovstvu očituju se naročito u :

- slabom radu i nepoštivanju zakonskih i ugovornih obaveza kod još uvijek velikog broja lovozakupnika,
- pomanjkanju sredstava (opće gospodarske politike) za kapitalna i redovna ulaganja u lovišta,
- neadekvatan učinak policijskog i sudskog sustava, koji se prvenstveno očituje u tome da je krivolov nerješiv problem za ova područja,
- izgradnjom krupne infrastrukture dolazi do parcelizacije i fragmentiranja naših velikih šumskih staništa i postupnog nazadovanja u gospodarenju našim glavnim vrstama krupne divljači (medvjed, jelen, divokoza, muflon i sl.) zbog nemogućnosti prirodnih migracija,
- i Republika Hrvatska, iako u manjoj mjeri, podložna je sveprisutnom zagađivanju, oštećivanju i propadanju cijelih ekosistema i nestankom pojedinih biljnih i životinjskih vrsta, pa tako i divljači.

Ocjenjujući osnovne pokazatelje uspješnosti lovnog gospodarenja (brojnost divljači, ulaganje u lovno – gospodarske i lovno – tehničke objekte, zaštitu divljači, trofejnu vrijednost izlučenih grla i dr.) može se tvrditi da se stanje popravlja, trend je pozitivan i pravi rezultati doći će narednih godina. U odnosu na stanje poslije Domovinskog rata, stanje u 2002. godini neusporedivo je bolje. To je najvažniji podatak, jer brzih promjena u lovstvu nema i nisu moguće.

Strateške odrednice

Cilj strategije lovnog gospodarenja je zaštita i očuvanje biološke i ekološke ravnoteže prirodnih staništa, te postizanje brojnosti divljači kakvu ta staništa omogućavaju. Kako je stanje staništa i populacija divljači po područjima i po lovištima veoma raznoliko, što ovisi o razvijenosti područja, povijesnom nasljeđu i razini lovnog gospodarenja, to su i ciljevi i zadaće koje proizlaze iz njih različite. Prosječno kada govorimo o Republici Hrvatskoj, temeljem zatečenog stanja popunjenosti fondova pojedinim vrstama divljači, trebalo bi populacije krupne divljači (osim divlje svinje i medvjeda) povećati za oko 2 puta, a populacije sitne divljači za oko 3 puta.

Osnovni cilj u funkciji lovstva, to jest zadržavanje sadašnje očuvanosti prirodnih staništa divljači i povećanje brojnosti populacije krupne i sitne divljači, može se postići samo edosljednom provedbom propisa lovnogospodarskih osnova. Ovlaštenike prava lova treba prisiliti na provedbu propisa lovnogospodarskih osnova, koje su uglavnom dobro sastavljene i realne su u propisu budućeg gospodarenja. U tom najvažnijem segmentu strategije odlučujuću ulogu imati će rad lovne inspekcije, koja je Zakonom određena da nadgleda provedbu lovnogospodarskih osnova. Drugi važni dio strategije je osiguranje znatno većih financijskih sredstava za ulaganje u lovno gospodarenje. U tom cilju predložena je izmjena zakonske odredbe o raspodjeli sredstava od lovozakupnina, kojom bi se namaknula znatna sredstva predviđena za razvoj lovnog gospodarenja. Također su u državnom proračunu predviđena sredstva za poticaje kod umjetnog uzgoja pernate divljači. Za očekivati je da će započeti proces slobodnog poduzetništva, ulaska

gospodarenja. Također su u državnom proračunu predviđena sredstva za poticaje kod umjetnog uzgoja pernate divljači. Za očekivati je da će započeti proces slobodnog poduzetništva, ulaska stranog kapitala i tržišnog natjecanja, također pridonijeti povećanim ulaganjima i boljem gospodarenju u lovištima.

S obzirom da se u dosadašnjem razdoblju provedbe Zakona o lovu nisu mogle provoditi određene odredbe zbog njihove neusklađenosti s ostalim zakonima pristupiti će se izradi prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o lovu. Od značajnijih izmjena regulirati će se način raspodjele sredstava od lovozakupnina, dati će se veća vjerojatnost za produženje ugovora o lovozakupu nakon desetogodišnjeg razdoblja, propisati će se rajonizacija za pojedine vrste krupne divljači te uvesti državnu čuvarsku službu. Od podzakonskih akata donijeti će se Pravilnik o lovu divljači u graničnom pojasu, Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja katastra lovišta, Pravilnik o utvrđivanju negativne razlike divljači, lovnotehničkih i lovnogospodarskih objekata te načinu obračuna vrijednosti, Pravilnik o načinu lova s pticama grabljivicama i o programu polaganja sokolarskog ispita te će se izraditi obrazac potvrde o podrijetlu divljači i obrazac za provedbu evidencije o izdanim potvrdama.

U skladu s obvezama iz prihvaćenih međunarodnih konvencija u izradi je plan gospodarenja s medvjedom u Republici Hrvatskoj. Također će se uspostaviti suradnja sa susjednim zemljama s kojima do sada nije uspostavljena po pitanju gospodarenja s medvjedom. Od značajnijih projekata ističe se osnivanje državnog povjerenstva za praćenje i suzbijanje velikog američkog metilja i uspostavljanje suradnje sa povjerenstvima susjednih zemalja.

F. Trgovina

1. Vanjsko-trgovinska razmjena u 2002. godini

Prošla je godina donijela značajne promjene na hrvatskom tržištu poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda. Naime, nakon dvogodišnjeg razdoblja intenzivnih pregovora o liberalizaciji trgovine, u 2002. godini započela je primjena liberalnijeg režima u vanjskotrgovinskoj razmjeni s nizom zemalja. Time su se posebice za izvoznike hrane otvorile nove poslovne mogućnosti. Procjenjuje se da se, za razliku od 2001. godine kada smo ugovore o slobodnoj trgovini imali samo sa četiri države, u 2002. godini približno 80% naše vanjskotrgovinske razmjene odvijalo u okviru zone slobodne trgovine.

Protekle je godine ostvarena najviša vrijednost razmjene poljoprivredno-prehrambenih proizvoda od osamostaljenja. Udio poljoprivredne razmjene u ukupnoj povećan je s 9,5%, koliko je u prosjeku iznosio u razdoblju 1999-2001., na 10,3% u 2002. godini.

Ukupna i poljoprivredna vanjskotrgovinska razmjena (1995-2002)

Godina	Ukupna robna razmjena (tis. \$)	Poljoprivredna razmjena (tis. \$)			Udio poljoprivrede (%)
		ukupno	izvoz	uvoz	
1995.	12 142 554	1.481.834	529.426	952.408	12,2
1996.	12 299 683	1.493.378	547.280	946.098	12,1
1997.	13 444 883	1.581.707	552.200	1.029.507	11,8
1998.	12 924 178	1.400.294	536.087	864.207	10,8
1999.	12 079 906	1.137.375	431.141	706.234	9,4
2000.	12 318 109	1.133.268	422.875	710.393	9,2
2001.	13 813 038	1.357.100	486.681	870.419	9,8
2002.	15 612 171	1.614.802	579.547	1.035.255	10,3

Izvor: DZS

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Važno je uočiti da je rast udjela poljoprivrednih proizvoda u ukupnoj vanjsko-trgovinskoj razmjeni posljedica porasta izvoza. Naime, ovi su proizvodi predstavljali 11,8% ukupnog izvoza u 2002. godini, što ukazuje na rast važnosti prehrambenog sektora u izvozu Republike Hrvatske.

Udio poljoprivredne razmjene u ukupnoj (%)

Godina	Izvoz	Uvoz	Bilanca
1995.	11,4	12,7	17,2
1996.	12,1	12,1	13,9
1997.	9,8	11,3	14,5
1998.	11,8	10,3	9,3
1999.	10,0	9,1	8,6
2000.	9,5	9,0	9,1
2001.	10,4	9,5	9,4
2002.	11,8	9,6	8,4

Izvor: DZS

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

U 2002. godini nastavljen je višegodišnji trend porasta uvoza i izvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda, pri čemu je izvoz rastao po nešto višoj stopi (19,1%) od uvoza (povećan za 18,9%). U svakom slučaju, stopa rasta izvoza hrane impresivna je jer je ostvarena u vrijeme kada je izvoz neprehrambenih proizvoda povećan samo za 3,3%.

Naš najvažniji trgovinski partner su zemlje Europske unije, koje u ukupnoj razmjeni poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda s Hrvatskom sudjeluju s 38,2%, a slijede zemlje bivše Jugoslavije s 26,5%. Ukupna je bilanca međutim i dalje negativna budući da je poljoprivredni uvoz za 79% veći od izvoza.

Rang zemalja u 2002. g prema ostvarenoj bilanci trgovinske razmjene

Rang	Zemlja	IZVOZ (mil. USD)	UVOZ (mil. USD)	BILANCA (mil. USD)
1	Bosna i Hercegovina	181,0	20,0	160,9
2	Japan	45,0	0,2	44,7
3	Srbija i Crna Gora	44,8	12,6	32,2
4	Makedonija	20,0	11,9	8,0
5	Rusija	7,6	1,8	5,8
...				
162	Nizozemska	1,9	55,2	-53,3
163	Austrija	13,2	75,9	-62,8
164	Njemačka	27,2	95,5	-68,3
165	Brazil	0	71,5	-71,5
166	Mađarska	7,8	104,8	-97,1

Izvor: DZS

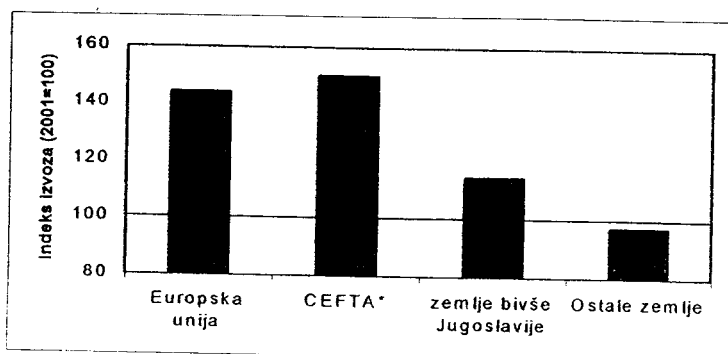
Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

a) Uvoz i izvoz poljoprivrednih proizvoda

IZVOZ POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA

Tijekom 2002. godine izvoz poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda dosegao je 580 milijuna USD i bio je za gotovo petinu veći od izvoza ostvarenog godinu dana ranije. Tri najvažnija izvozna odredišta, u koja je prošle godine bilo usmjereno gotovo 58% ukupne vrijednosti izvoza, bila su Bosna i Hercegovina (izvezeno robe u vrijednosti 181 mil. USD), Italija (88 mil. USD) i Slovenija (66 mil. USD). Rezultati ostvareni prošlogodišnjim izvozom pokazuju da su naše tvrtke prepoznale i iskoristile mogućnost liberalnijeg pristupa stranim tržištima, pa čak i u slučaju zahtjevnog EU tržišta.

Indeks izvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda po tržištima u 2002. godini

(indeks 100 označava izvoz ostvaren u 2001.)

(*CEFTA bez Slovenije, koja je uključena u skupinu zemalja bivše Jugoslavije)

Izvor: DZS

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Gledano po proizvodima, najveći porast izvoza zabilježen je kod kukuruza (porast izvoza sa 207 tisuća USD na 16,9 milijuna USD), šećera (za 70%), tuna (za 25%) i cigareta (za 12%). Ostali važni izvozni proizvodi već su tradicionalno Vegeta i juhe, pšenica i konditorski proizvodi.

Rang lista izvoza u 2002. godini po proizvodima

Rang	Proizvod	Vrijednost izvoza (mil. USD)
1.	Cigarete	90,1
2.	Rafinirani šećer	39,8
3.	Tuna, svježe ili rashlađene	36,8
4.	Vegeta	28,5
5.	Pšenica	21,1
6.	Keksi, vafli i oblate	17,6
7.	Kukuruz	16,9
8.	Čokolada	16,3
9.	Konzervirane srdele i papaline	13,5
10.	Juhe	13,0

Izvor: DZS

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

UVOZ POLJOPRIVREDNIH I PREHRAMBENIH PROIZVODA

Ukupna vrijednost poljoprivrednog uvoza u 2002. godini dosegla je 1,04 milijarde dolara. Prema vrijednosti ostvarenog uvoza na prvom mjestu je voće (7,1% ukupnog uvoza poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda), a od ostalih skupina proizvoda ističu se još živa stoka i proizvodi stočarstva te pekarski i slastičarski proizvodi. Osim toga, zabilježen je značajan porast uvoza uljarica (za 60%), pića i alkohola (za 30%).

Najveći udio poljoprivredno-prehrambenog uvoza u Hrvatsku dolazi iz zemalja EU (45%), pretežno iz Italije, Njemačke i Austrije. Drugi značajni izvori su Mađarska, Brazil te Slovenija, mada je prošle godine zabilježen manji pad uvoza iz Slovenije (za 3,2%).

Rang lista uvoza u 2002. godini po proizvodima

Rang	Proizvod	Vrijednost uvoza (mil. USD)
1.	Živa goveda za tov i klanje	49,2
2.	Soja u zrnu	31,4
3.	Smrznuto svinjsko meso	30,1
4.	Banane	21,0
5.	Sir, tvrdi i polutvrdi	19,4
6.	Kava nepržena, s kofeinom	19,1
7.	Žive morske ribe	18,3

8.	Uljane pogače od soje	18,2
9.	Hrana za pse i mačke	17,6
10.	Stočna hrana	17,2

Izvor: DZS

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

b) Raspodjela uvoznih carinskih kvota

Od 1. siječnja 2002. godine raspodjela uvoznih carinskih kvota prešla je u nadležnost Ministarstva poljoprivrede i šumarstva. Uredbom o raspodjeli carinskih kvota bila su utvrđena dva načina raspodjele carinskih kvota, ovisno o vrsti proizvoda:

1. podjela putem Povjerenstva, čiji su članovi predstavnici Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, Ministarstva financija – Carinske uprave, Ministarstva gospodarstva i Hrvatske gospodarske komore;
2. razmjerno udjelu u ukupnom zahtjevu.

Putem Povjerenstva u pravilu su raspodjeljivane kvote za proizvode koje hrvatska prerađivačka industrija koristi kao sirovinu, ali i nekolicina prerađevina. Svi ostali proizvodi dijelili su se razmjerno udjelu u ukupnom zahtjevu.

Zahtjeve za raspodjelu uvoznih carinskih kvota dostavilo je 585 tvrtki. Od zaprimljenih (pristiglih) zahtjeva eliminirana je 91 tvrtka koje ne udovoljavaju utvrđenim kriterijima (nepotpuni zahtjev, zahtjev podnesen za proizvod za koji nije utvrđena kvota, tvrtke u blokadi, tvrtke koje imaju gubitak veći od kapitala).

G. Gospodarske integracije i međunarodna suradnja

1. Približavanje EU

a) Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju

Primjena Privremenog sporazuma započela je 1. siječnja 2002. godine. Najvažnija odredba Sporazuma u području poljoprivrede odnosi se na zadržavanje mogućnosti bescarinskog izvoza za sve poljoprivredno-prehrambene proizvode (uz tri iznimke, i to vino, baby-beef proizvodi i neke vrste riba i njihovih prerađevina). Ujedno je za određeni broj poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda započela primjena trgovinskih povlastica za proizvode podrijetlom iz zemalja Europske unije.

Primjena Privremenog sporazuma dovela je i do intenzivnije suradnje nadležnih tijela hrvatske Vlade i Europske komisije, pri čemu se posebno ističe prva sjednica Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo. Središnja poljoprivredna tema u odnosima Hrvatske i Europske komisije u 2002. godini bili su izvoz šećera i uvoz sira.

Ukidanjem carina za proizvode hrvatskog podrijetla šećer je postao naš najvažniji izvozni proizvod u Europsku uniju. U 2002. godini izvezeno je 64,8 tisuća tona, odnosno za 61 % više nego u 2001. godini.

Poslovni interes hrvatskih izvoznika šećera u Europsku uniju može se objasniti visokom carinskom zaštitom koju primjenjuje Europska unija. Kod uvoza sirovog šećera iz repe ili trske u Europsku uniju primjenjuje se carina u visini od 33,9 €/100 kg, a kod uvoza rafiniranog šećera iz repe ili trske carina u visini 41,9 €/100 kg. U odnosu na svjetske cijene šećera *ad valorem* ekvivalent carinske zaštite u Europskoj uniji za rafinirani šećer je čak 170%. Budući da se na uvoz šećera podrijetlom iz Republike Hrvatske ne naplaćuje carina, naši izvoznici na tržištu Europske unije imaju ogromnu konkurentsku prednost.

Dinamika izvoza u određenoj mjeri bila usporena u ljeto 2002. godine nakon otkrivenog slučaja krivog deklariranja podrijetla, nakon čega je Vlada RH poduzela niz mjera s ciljem jačanja kontrole u proizvodnji, skladištenju i izvozu šećera. Europska komisija je pozitivno ocijenila kooperativnost Vlade RH i njezine napore da pojačanom kontrolom spriječi moguće zloporabe odredbi Privremenog sporazuma.

Pregled izvoza šećera iz Republike Hrvatske

	1999.		2000.		2001.		2002.	
	(t)	tis. USD	(t)	tis. USD	(t)	USD	(t)	USD
Ukupan izvoz	42	43,2	604	343,6	40.364	23.705,0	65.147	39.878,2
Izvoz u EU	0	0	599	338,4	40.034	23.357,5	64.758	39.538,5

Izvor: DZS

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

Primjena trgovinskih koncesija za proizvode podrijetlom iz zemalja članica Europske unije u pojedinim je slučajevima imala i negativne učinke na naše tržište. Posebno se to odnosi na mliječni sektor, gdje je tijekom 2002. godine zabilježeno izrazito povećanje uvoza pojedinih vrsta sira koje je ozbiljno ugrozilo poslovanje naših tvrtki. Obavljeno je više konzultacija s predstavnicima Europske komisije radi pronalaženja rješenja za nastali problem te su stvorene pretpostavke za postizanje konačnog dogovora u 2003. godini.

Uvoz sira u RH

	UVOZ (t)			INDEX	
	2000.	2001.	2002.	2002/2001	2002/2000
Ukupno sir	4.260	7.135	9.750	136,7	228,9
Ukupno gauda	250	2.162	4.722	218,4	1 888,8
Sir iz EU	2.540	4.653	7.755	166,7	305,3
Gauda iz EU	100	1.644	4.343	264,2	4.343,0

Izvor: DZS

Obrada: Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva

PROVEDBA OSTALIH OBVEZA PROISTEKLIH SKLAPANJEM SPORAZUMA O STABILIZACIJI I PRIDRUŽIVANJU

Planom provedbe Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju utvrđene su mjere i zaduženja vezana uz provedbu Sporazuma te je ustrojen sustav redovitog praćenja izvršenja obveza iz plana provedbe SSP.

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva izvršavalo je svoje obveze u vrlo dobrom ritmu.

Najznačajniji pomak napravljen je u sljedećim područjima:

- izradi novog Zakona o državnim potporama u poljoprivredi i ribarstvu (članak 70 (6))
- pripremi analize stanja u poljoprivredi čiji je prikaz dan u Strategiji poljoprivrede i ribarstva (članak 29)
- unaprijeđenju regionalne suradnje (članci 1. i 13. SSP) kroz mrežu ugovora o slobodnoj trgovini koji su sklopljeni sa svim zemljama uključenima u proces stabilizacije i pridruživanja
- izrađena je studija o učincima liberalizacije (članak 27 (3))
- potpisan je i u hrvatskom Saboru ratificiran Sporazum o vinima i alkoholima
- Zavod za vinarstvo imenovan je kao ustanova zadužena za primjenu sporazuma o vinima (Dodatni Protokol, članak 11 (1), Dodaci 2 i 3).

Određena su kašnjenja zabilježena u primjeni dvije mjere:

- donošenje Zakona o hrani (članak 74) – Nacrt Zakona izrađen je u skladu s novom Uredbom EK broj 178/2002 koja je objavljena koncem siječnja 2002. godine.
- Izrada lista imena i oznaka vina i alkohola odgođena je u dogovoru s Europskom komisijom za kolovoz 2003. godine zbog izmjene legislative u EU.

b) CARDS projekti

Program CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation) program je pomoći EU iz kojega se jednim dijelom financiraju i projekti iz područja poljoprivrede, a čiji je nosilac Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva.

CARDS PROJEKTI FINANCIRANI IZ SREDSTAVA ZA 2001. GODINU

Projekti CARDS programa započeti su 2001. godine, a u dva projekta kao korisnik sudjeluje i Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva. Zbog kašnjenja u osiguranju sredstava od strane EU, tijekom 2002. godine odvijale su se aktivnosti na provedbi projekata utvrđenih za 2001. godinu.

Projekt "Integriranog upravljanja granicama" (Integrated Border Management) između ostalog za cilj ima unaprijeđenje rada pratećih službi na granici tj. Veterinarske granične inspekcije i Granične inspekcije zaštite bilja Ministarstva poljoprivrede i šumarstva.

Ovom sastavnicom Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva dobilo je tehničku pomoć za harmonizaciju legislative iz područja zaštite bilja i veterinarstva vezano za graničnu inspekciju te edukaciju i analizu postojećeg stanja ovih službi s preporukama za unaprijeđenje njihovog rada u iznosu 0,2 mln €.

Drugi projekt je "Strateško planiranje za razvojne projekte" (Strategy Development Capacity Building - Project Preparation Facility) u vrijednosti od 0,2 mln € za potrebe tehničke pomoći u analizi stanja postojećeg sustava zaštite bilja s ciljem unapređenja rada Zavoda za zaštitu bilja. Jedan je dio pomoći usmjeren na daljnje analize poljoprivrednog sektora u cilju prilagodbe sustava zahtjevima Europske unije te pomoć u daljnjoj izradi CARDS programa iz područja poljoprivrede.

CARDS PROJEKTI FINANCIRANI IZ SREDSTAVA ZA 2002.

Početkom 2002. godine započelo je programiranje za programe iz sredstava CARDS 2002. Ministarstvu poljoprivrede i šumarstva odobreno je ukupno pet projekata.

Jedan od projekata je "Jačanje granične inspekcije zaštite bilja", ukupne vrijednosti 0,75 mln €, u trajanju od 18 mjeseci. Riječ je o prvom twinning projektu u sektoru poljoprivrede. Za twinning partnera je izabrana Njemačka. Provedba projekta započet će u 2003. godini.

U projektu "Jačanje kapaciteta u području poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda", vrijednosti 1,75 mln €, cilj je unaprijediti standarde u području sigurnosti hrane, pri čemu će se raditi na prilagodbi zakonske regulative, uvođenju HACCP sustava kontrole sigurnosti hrane u proizvodni lanac, a nastojat će se i povećati svijest građana o sigurnosti hrane.

Također su odobrena tri projekta prema načelu "prvi došao prvi uslužen", a odnose se na jačanje administrativnih sposobnosti u području poljoprivredne politike, ribarstva te projekta koji ima za cilj jačanje učinkovitosti Ministarstva poljoprivrede i šumarstva.

CARDS PROJEKTI U 2003. GODINI

Tijekom 2002. godine obavljeno je programiranje za 2003. godinu. Odobreni su sljedeći projekti Ministarstva poljoprivrede i šumarstva:

- Granična inspekcija zaštite bilja – implementacija EU fitosanitarnih procedura (0,85 mln €),
- Zavod za zaštitu bilja – usuglašavanje rada s EU standardima (0,60 mln €),
- Jačanje hrvatske veterinarske službe (0,60 mln €).

2. Svjetska trgovinska organizacija (WTO)

Reguliranje gospodarskih odnosa Hrvatske sa svim bitnim integracijskim procesima, od presudne je važnosti za njezinu stabilnost i gospodarski rast, a prva velika stepenica na tom putu bilo je

članstvo u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO-u). Krajem 2000. godine, Hrvatska je, nakon niza godina pregovora, postala punopravnom članicom WTO-a i na taj način stekla neizostavni preduvjet za članstvo u regionalnim integracijama kao što su EU ili CEFTA.

Osim što može sudjelovati u pregovorima za članstvo drugih zemalja u ovoj organizaciji te niza drugih prednosti kao punopravnog člana WTO-a, Hrvatska ima puno pravo sudjelovati i u multilateralnim trgovinskim pregovorima za nova pravila svjetske trgovine na području poljoprivrede.

Naime, novi krug trgovinskih pregovora u poljoprivredi slijedom odluke Glavnog vijeća WTO-a, započeo je 23. i 24. ožujka 2000. godine. Temelj za vođenje pregovora sadržan je u članku 20. WTO Sporazuma o poljoprivredi, kojim se između ostalog ističe progresivno smanjenje potpore i carinske zaštite u poljoprivredi kao dugoročni cilj.

Pregovori na području poljoprivrede odvijaju se unutar Odbora za poljoprivredu kao tijela WTO-a, a Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva od početka je vrlo aktivno sudjelovalo u njegovom radu i to putem predstavnika Stalne misije RH pri UN u Ženevi i izravnim sudjelovanjem predstavnika Ministarstva poljoprivrede i šumarstva.

Tako je za potrebe ovih pregovora formiran nevelik tim od 15-ak djelatnika Ministarstva koji su uz ostale radne obveze participirali u radu multidisciplinarnе skupine. Ta skupina zadužena je za pokrivanje 11 identificiranih područja pregovora iz nadležnosti našeg Ministarstva, a to su:

- Domaća potpora
- Pristup tržištu
- Sanitarna pitanja
- Fitosanitarna pitanja
- Izvozna konkurencija
- Netrgovinska pitanja ("NTC")
- Bilateralni pregovori za pristup novih zemalja u WTO
- Subvencije u ribarstvu
- Zemljopisno podrijetlo
- Notifikacije
- Rješavanje sporova

Hrvatska pozicija u postojećem krugu multilateralnih WTO pregovora o poljoprivredi povezana je s činjenicom da je Hrvatska relativno nova članica WTO-a te da je naš poljoprivredni sektor u procesu tranzicije.

Stoga, Republika Hrvatska svoje interese u području WTO pregovora o poljoprivredi promiče kroz WTO konzultativnu skupinu zemalja CEFTA-e, Estonije, Litve i Latvije (tzv. skupina CEFTA plus), s kojima usklađuje stavove te podržava većinu pregovaračkih prijedloga navedene skupine. Stavovi spomenute skupine u velikoj su mjeri usklađeni sa stavovima EU, uz uvažavanje određenih specifičnosti pojedinih zemalja članica, te procesa tranzicije.

Najvažniji, a ujedno i prvi dokument, koji potvrđuje aktivno sudjelovanje RH na ovim pregovorima je službeni dokument upućen Tajništvu WTO-a (G/AG/NG/W/141) u kojem se iznose stavovi RH po pitanju carina, domaće potpore, posebnih zaštitnih mjera, izvozne konkurencije te ne-trgovinskih aspekata u poljoprivredi (višeznačna uloga poljoprivrede). Osim ovog dokumenta istaknuli bismo još dva u kojima RH podržava pregovaračke prijedloge tranzicijskih zemalja o pristupu tržištu (WTO dokument G/AG/NG/W/57) i domaćoj potpori (WTO dokument G/AG/NG/W/56).

U pogledu smanjenja carina, najvažniji stavovi tranzicijske skupine zemalja, među koje pripada i Hrvatska, su slijedeći: izuzeće od smanjenja već niskih carina, manja smanjenja carina nego ona što će se primjenjivati na druge razvijene zemlje, duže prijelazno razdoblje te najvažnije, ne započinjanje s primjenom novih obveza prije nego se okonča provedba prethodno utvrđenih,

nastalih ulaskom u WTO, a koje, u slučaju Hrvatske, najčešće završavaju početkom 2005. godine.

Što se tiče domaće potpore najvažniji stavovi skupine su da smanjenje domaće potpore treba biti niže nego kod ostalih razvijenih zemalja, prijelazno razdoblje duže te također ne započeti s primjenom novih obveza prije nego se okonča provedba obveza preuzetih ulaskom u WTO.

Nadalje, Hrvatska se zalaže i za ukidanje svih oblika izvoznih subvencija što zemlje članice kojima nije dozvoljena njihova primjena ili nemaju mogućnosti primjenjivati ih, dovodi u nepravednu konkurentsku poziciju.

Što se tiče posebnih zaštitnih pristojbi (tzv. SSG-a), ukoliko se sve zemlje članice slože da taj oblik zaštitne mjere treba ostati, hrvatski je stav da i ona mora dobiti mogućnost njihove primjene.

U ovim pregovorima važnu ulogu imalo je i lobiranje, odnosno da što više zemalja postigne zajednički dogovor oko nekog pitanja koje je od zajedničkog interesa i da u tom smislu i nastupaju u svojim izjavama, a u slučaju RH to su pitanja oko pristupa tržištu, domaće potpore, ne-trgovinska pitanja te kao najvažnije, ne započinjanje s primjenom novih obveza dok traje prijelazno razdoblje za ispunjavanje onih nastalih ulaskom u WTO. Ovo posljednje pitanje je za RH od posebnog interesa. Taj je element bio višekratno istican od nas i drugih novih članica kroz nekoliko pregovaračkih prijedloga.

Nadalje, važno je istaknuti i brojne neslužbene dokumente (tzv. non-paper) koje je RH zajedno s ostalim zemljama upućivala Tajništvu WTO-a te sudjelovanje na neformalnim sastancima koji su također bili izvrsna prigoda za ponavljanje stajališta.

Gotovo cijele prošle godine intenzivno se razgovaralo o svim područjima pregovora te su zemlje članice iznosile svoje prijedloge, zahtjeve i viđenje svjetske trgovine poljoprivrednim proizvodima, što predstavlja temelj za izradu novog paketa pravila po kojemu će se, prema najavama WTO-a, odvijati daljnja trgovina, ali i domaća potpora poljoprivredi, od početka 2005. godine.

Za Hrvatsku je bitno i dalje vrlo aktivno sudjelovati u pregovorima te i dalje insistirati na uključivanju naših glavnih stavova u tekst budućih modaliteta.

3. Ugovori o slobodnoj trgovini

a) Zemlje bivše Jugoslavije

BOSNA I HERCEGOVINA

U 2002. godini nastavilo se s primjenom Ugovora o slobodnoj trgovini koji je asimetričan u korist BiH. Naime, Hrvatska je već ukinula carine za proizvode podrijetlom iz BiH, dok će BiH to učiniti u prijelaznom razdoblju koje završava 1. siječnja 2004. godine.

Međusobna razmjena između RH i BiH nastavila je rasti i u 2002. godini, pri čemu, mjereno u apsolutnim pokazateljima, hrvatski izvoz raste brže od uvoza.

SLOVENIJA

Početkom 2002. godine dogovorene su izmjene Ugovora o slobodnoj trgovini koje su se počele primjenjivati od 1. srpnja 2002. godine. Ovim je izmjenama dogovoreno da liberalizacija trgovine u poljoprivredi slijedi modificirani CEFTA model. Koncem kolovoza okončani su i dvostrani pregovori sa Slovenijom vezani uz uključenje RH u CEFTA, a bilateralni je dogovor dodatno unaprijeđen.

U razmjeni sa Slovenijom bilježimo rast izvoza poljoprivrednih proizvoda te smanjenje uvoza.

MAKEDONIJA

Početkom 2002. godine s predstavnicima Makedonije dogovorene su izmjene Ugovora o slobodnoj trgovini koje su se počele primjenjivati od 1. srpnja 2002. godine. Novi model donio je značajne izmjene, a dogovoren je visok stupanj liberalizacije trgovine poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Naime, ovim su izmjenama ukinute carine za sve poljoprivredne proizvode osim za nekoliko najosjetljivijih skupina. Od liberalizacije su izuzeta samo četiri proizvoda. Posebnu listu čine proizvodi za koje se u okviru carinskih kvota primjenjuje carinska stopa "slobodno", dok se carine na uvoz količina koje premašuju ove kvote snižavaju u prijelaznom razdoblju.

SRBIJA I CRNA GORA

Ugovor o slobodnoj trgovini potpisan je 23. prosinca 2002. godine nakon što je u području poljoprivrede održano šest pregovaračkih krugova.

Liberalizacijom su obuhvaćeni svi poljoprivredni proizvodi, a dogovorena su tri modela liberalizacije:

- ukidanje carina stupanjem na snagu Ugovora ili postupno u prijelaznom razdoblju,
- smanjivanje carina stupanjem na snagu Ugovora ili postupno u prijelaznom razdoblju,
- liberalizacija trgovine unutar carinskih kvota.

Za najosjetljivije poljoprivredne proizvode, u pravilu riječ je o primarnim proizvodima, zadržana je određena razina carina koja jamči zaštitu domaće proizvodnje. Procjenjuje se da sklapanje ovoga Ugovora može doprinijeti daljnjem rastu hrvatskog izvoza na tržište SRJ.

b) CEFTA - Srednjoeuropska zona slobodne trgovine

Nakon što su 2001. godine dovršeni pregovori o slobodnoj trgovini sa svim zemljama članicama CEFTA-e, osim s Rumunjskom, u 2002. godini započela je njihova primjena. Postizanje bilateralnih dogovora o liberalizaciji trgovine ujedno su bili preduvjet i temelj za pregovore o članstvu u CEFTA-i, koji su se odvijali tijekom 2002. godine.

U okviru ovih pregovora pojedine zemlje članice (Bugarska, Češka, Slovačka i Slovenija) postavile su zahtjev za povećanjem poljoprivrednih koncesija utvrđenih bilateralnim ugovorima o slobodnoj trgovini. Dogovoreno je manje povećanje kvota za ograničen broj proizvoda te stoga postojeće koncesije nisu bitno mijenjane. Bilateralni ugovori s Mađarskom i Poljskom nisu mijenjani te su u potpunosti preuzeti u Ugovor o pristupanju RH CEFTA-i.

Najopsežniji dio pregovora odnosio se na utvrđivanje poljoprivrednih koncesija s Rumunjskom, budući da je to bila jedina zemlja članica CEFTA-e s kojom nije bio sklopljen bilateralni ugovor o slobodnoj trgovini. Rezultat pregovora s Rumunjskom su dvije liste proizvoda ograničenog dosega liberalizacije.

Dogovorena je primjena Sporazuma o pristupanju Republike Hrvatske Srednjoeuropskoj zoni slobodne trgovine od 01. ožujka 2003. godine.

c) Ugovori s ostalim zemljama

LITVA

Pregovori s Litvom okončani su nakon dva kruga pregovora u svibnju 2002. godine, a liberalizacijom je obuhvaćen manji broj proizvoda i to unutar carinskih kvota.

ALBANIJA

Pregovori s Albanijom okončani su u srpnju 2002. godine. Liberalizacija trgovine odvijat će se unutar carinskih kvota s preferencijalnom carinom.

MOLDOVA

S Moldovom je održan jedan krug konzultacija, a sklapanje ugovora može se očekivati u 2003. godini.

4. Bilateralni ugovori

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva sklopilo je niz drugih međunarodnih akata (Protokol, Sporazum) sa resornim ministarstvima drugih zemalja u cilju unapređenja opće poljoprivredne suradnje na bilateralnoj razini.

Na području poljoprivrede značajno mjesto imaju bilateralni ugovori iz područja zaštite bilja i bilateralni ugovori iz područja veterinarsko-sanitarne suradnje.

U prijašnjim godinama Republika Hrvatska je na području zaštite bilja sklopila bilateralne ugovore sa sljedećim državama: Slovačka, Mađarska, Poljska, Bugarska, Makedonija, Rumunjska, Češka, Turska i Albanija. Na području veterinarsko-sanitarne suradnje sklopljeni su ugovori sa sljedećim državama: Mađarska, Slovenija, Makedonija, Poljska, Bugarska, Rumunjska, Češka, Turska, Albanija i Slovačka.

U 2002. godini sklopljen je Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Indije o poljoprivrednoj suradnji.

Republika Hrvatska je na području zaštite bilja sklopila bilateralne ugovore sa Slovačkom, Mađarskom, Poljskom, Bugarskom, Makedonijom, Rumunjskom, Češkom, Turskom, i Albanijom.

Republika Hrvatska je na području veterinarstva sklopila bilateralne ugovore sa Mađarskom, Slovenijom, Makedonijom, Poljskom, Bugarskom, Rumunjskom, Češkom, Turskom, Albanijom i Slovačkom.

Republika Hrvatska je na području opće poljoprivrede sklopila i druge bilateralne međunarodne akte sa sljedećim državama:

- SLOVAČKA - Protokol između Ministarstva poljoprivrede i šumarstva Republike Hrvatske i Ministarstva poljoprivrede Slovačke Republike o općoj suradnji (potpisan 19. travnja 1994.)
- POLJSKA - Sporazum između Ministarstva poljoprivrede i šumarstva Republike Hrvatske i Ministarstva poljoprivrede i prehrambene industrije Republike Poljske o suradnji na području poljoprivrede i prehrambene industrije (potpisan 7. prosinca 1995.)
- TURSKA - Protokol o tehničkoj, znanstvenoj i gospodarskoj suradnji na području poljoprivrede između Ministarstva poljoprivrede i šumarstva Republike Hrvatske i Ministarstva poljoprivrede i ruralnih djelatnosti Republike Turske (potpisan 23. rujna 1997.)
- AUSTRIJA - Protokol o suradnji na području poljoprivrede između Ministarstva poljoprivrede i šumarstva Republike Hrvatske i Saveznog ministarstva poljoprivrede i šumarstva Republike Austrije (potpisan 29. srpnja 1998.)
- RUMUNJSKA - Sporazum između Ministarstva poljoprivrede i šumarstva Republike Hrvatske i Ministarstva poljoprivrede i prehrane Republike Rumunjske u području poljoprivrede i prehrambene industrije (potpisan 29. rujna 1998.)
- ČEŠKA - Protokol o suradnji na području poljoprivrede između Ministarstva poljoprivrede i šumarstva Republike Hrvatske i Ministarstva poljoprivrede Češke Republike (potpisan 3. prosinca 1998.)

- LITVA - Protokol između Ministarstva poljoprivrede i šumarstva Republike Hrvatske i Ministarstva poljoprivrede Republike Litve o suradnji na području poljoprivrede (potpisan 26. lipnja 2001.)
- INDIJA - Ugovor između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Indije o poljoprivrednoj suradnji (potpisan 13.11.2002.)

5. Suradnja s međunarodnim organizacijama

U poljoprivredi najznačajna organizacija u kojoj je Republika Hrvatska učlanjena od 1993. godine je Organizacija ujedinjenih naroda za prehranu i poljoprivredu (FAO) koja pruža izravnu pomoć zemljama članicama u razvoju poljoprivredne politike, skupljajući, analizirajući i distribuirajući informacije iz različitih područja: gospodarenje zemljištem, gospodarenje vodama, u ratarskoj i stočarskoj proizvodnji, u šumarstvu, u ribarstvu, u socijalnim pitanjima, u investicijama te u standardima hrane i trgovine. Prioritet ove organizacije je podrška održivom razvoju i ruralnom razvitku koji je temelj usvojene Strategije u području poljoprivrede, šumarstva i ribarstva.

FAO

Organizacija za prehranu i poljoprivredu Ujedinjenih naroda (eng. Food and Agriculture Organization, FAO) osnovana je 1945. godine s ciljem poboljšanja razine prehrane i standarda, kao i unapređenja poljoprivredne proizvodnje i života u seoskim zajednicama. FAO je od svog osnutka nastojao svojim aktivnostima smanjiti siromaštvo i glad poticanjem razvoja poljoprivrede, unapređenjem prehrane i sigurnosti prehrane, odnosno dostupnost hrane svim ljudima kako bi imali aktivan i zdrav život.

FAO veliki značaj pridaje održivoj poljoprivredi i razvoju seoskih područja, kao dugoročnoj strategiji povećanja proizvodnje i sigurnosti prehrane, uz istovremeno čuvanje prirodnih resursa. Osnovni je smisao zaštite interesa sadašnjeg i budućih naraštaja promicanjem proizvodnje koja ne uništava okoliš i koja je tehnološki, gospodarski i socijalno prihvatljiva.

FAO nudi direktnu pomoć u razvoju, skupljajući, analizirajući i distribuirajući informacije; daje savjete vladama u vođenju politike, te djeluje kao međunarodni forum za otvorenu raspravu o problemima hrane i poljoprivrede. FAO je aktivna u gospodarenju zemljištem, gospodarenju vodama, u ratarskoj i stočarskoj proizvodnji, u šumarstvu, u ribarstvu, u gospodarskim i u socijalnim pitanjima, u investicijama, u standardima hrane i u trgovini.

FAO danas ima 183 zemlje članice, a Hrvatska je primljena u članstvo 6. studenog 1993. godine. Tijekom proteklih godina RH je putem Ministarstva poljoprivrede i šumarstva imala dobru suradnju s FAO-om, usmjerenu na analizu poljoprivrednog sektora hrvatskog gospodarstva, definiranje strategije razvoja te na institucionalnu i infrastrukturnu izgradnju hrvatske poljoprivrede. Tehnički konzultanti FAO-a sudjelovali su u provedbi i drugim međunarodni projektima koje je Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva provodilo u suradnji sa Svjetskom bankom, te Europskom bankom za obnovu i razvoj. Iz te suradnje proizašli su sljedeći projekti:

- Projekt izrade Strategije razvoja poljoprivrede Republike Hrvatske;
- Projekt praćenja morskog ribarstva u RH;
- Projekt sprječavanja širenja kukuruzne zlatice u Europi;
- Projekt hitna kontrola bolesti životinja na granicama Južne i Istočne Europe
- Projekt subregionalne obuke za inspekciju i tehnologiju proizvodnje mesa;
- Projekt strategija ruralnog razvitka;
- Program integrirane zaštite kukuruzne zlatice u Srednjoj i Istočnoj Europi;
- Projekt sustava ekološke proizvodnje i postupaka označavanja i certificiranja različitih prehrambenih proizvoda.

Uz provedbu projekata, drugi oblik suradnje sa FAO-om je sudjelovanje predstavnika iz Republike Hrvatske (predstavnici Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, te raznih državnih i znanstvenih institucija) na sastancima pojedinih Odbora, ministarskih konferencija, kao i na specifičnim sastancima/skupovima/ seminarima koji obuhvaćaju stručnu problematiku. Rad u takvim odborima rezultirao je na potpisivanje Međunarodne konvencije za zaštitu bilja (N.N. 16/98, Međ. ugovori).

Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 13. lipnja 2002. godine donijela Odluku o osnivanju međuresornog odbora za suradnju Republike Hrvatske s FAO-om (N. N. br. 72/02).

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva tijekom 2002. godine pratilo je rad i sudjelovalo u niz aktivnosti vezanih za druge svjetske organizacije iz područja poljoprivrede kao što su:

IFAD

Fond za razvoj poljoprivrede (eng. International Fund for Agricultural Development -IFAD) formalno je osnovan za vrijeme održavanja Svjetske konferencije o ishrani (Rim, 1974.), a započeo je s radom tri godine kasnije (kad je osiguran početni kapital u visini od 1 milijardu dolara uplaćen od strane svake zemlje-članice).

Fond je osnovan sa zadaćom da financira proizvodnju hrane i unapređuje ukupan život stanovništva sela u zemljama u razvoju (financira sve oblike poljoprivrednih i njima srodnih aktivnosti po relativno povoljnim uvjetima). Aktivnosti IFAD-a usmjerene su dakle ne samo na povećanje proizvodnje hrane, nego i na dohodak seoskog i siromašnog stanovništva.

Članstvo u IFAD otvoreno je bilo kojoj državi članici Ujedinjenih Naroda. Danas organizacija broji 162 članice. Hrvatska je članica ove organizacije od 24. ožujka 1997.

OIV

Međunarodni ured za lozu i vino (eng. International Office of Vine and Wine, OIV) međudržavna je organizacija osnovana 1924. godine u Parizu. Ona radi na zaštiti podrijetla vina, čistoći i autentičnosti vina, na promicanju zakonodavstva, ujednačavanju analitičkih metoda, zaštiti potrošača, prikuplja i proučava podatke o korisnom djelovanju vina na ljudski organizam, bavi se analizom proizvodnih troškova po pitanju vinove loze i njenih proizvoda i ispituje mogućnosti njihovog smanjivanja.

OIV-a čini 46 zemalja uključujući i Hrvatsku (primljena 17. listopada 2001. godine na generalnoj skupštini održana u Adelaidu u Australiji), koje raspolažu sa preko 95% ukupne svjetske vinogradarske proizvodnje i potrošnje. Uredbom Vlade RH pristupilo se Sporazumu o osnivanju Međunarodnog ureda za lozu i vino (N.N. br. 10/00). OIV se sastoji od Izvršnog odbora koji provodi opću politiku koja se definira na generalnoj skupštini. Izvršni odbor sastoji se od predsjednika i dva potpredsjednika, jednog predstavnika svake zemlje članice, te promatrač iz interesnih udruženja. U okviru OIV organizirana su radna tijela te skupine eksperata koje uključuju predstavnike Ministarstva poljoprivrede i šumarstva te raznih državnih i znanstvenih institucija.

IOOC

Međunarodno vijeće o maslinovom ulju i stolne masline (eng. International Olive Oil Council- IOOC) osnovano je s ciljem provođenja međunarodnog Sporazuma o maslinovom ulju i konzumnim maslinama iz 1986., dopunjen i proširen 1993. (N. N. 2/99 Međunarodni ugovori).

Ciljevi Sporazuma su: poticati međunarodnu suradnju radi zajedničkog razvitka svjetskoga gospodarstva u proizvodnji maslina, održati dobre uvjete rada u cijeloj industriji uzgoja maslina i proizvodnje ulja i djelatnosti koje iz njih proizlaze kako bi se povećao životni standard stanovništva koje se bavi tom djelatnošću, poticati koordinaciju proizvodnje, industrijalizacije i tržišne politike za maslinovo ulje i konzumne masline, modernizirati uzgoj masline, ekstrakcije maslinovog ulja i prerade konzumnih maslina i standardizirati međunarodnu trgovinu proizvoda

od maslina. U Sporazumu su zadržane gospodarske odredbe i odredbe o standardizaciji koje moraju poštivati zemlje članice.

Sjedište Vijeća je u Madridu, a svaka stranka Sporazuma članica je Vijeća. Struktura Vijeća sastoji se od Generalne skupštine, Izvršnog tajništva i Radnih odbora. Vijeće surađuje s međunarodnim agencijama Ujedinjenih Naroda: UNCTAD, UNDP i FAO-om. Danas IOOC broji 31 zemlju članicu. Hrvatska je članica od 27. travnja 1999. godine. Koordinacija aktivnosti s ovom organizacijom obavlja Institut za jadranske kulture i melioraciju krša. Hrvatski stručnjaci sudjeluju na specifičnim seminarima i tečajevima koje organizira IOOC te sudjeluje u projektima.

OIE

Međunarodni ureda za epizootije (franc. Office International des Epizooties, OIE) osnovan je na temelju Međunarodnog sporazuma o sanitarnim i fitosanitarnim mjerama iz 1924. godine. Generalni direktor Lige Nacije također je dao svoju potporu osnivanju Međunarodnog ureda za epizootije. Cilj je ove organizacije osigurati transparentnost, status bolesti životinja u svijetu, sakupljanje, analizu i distribuciju znanstvenim informacija o bolestima životinja, promovirati međunarodnu solidarnost u kontroli bolesti životinja i osigurati sanitarne mjere svjetske trgovine životinjama i životinjskim proizvodima.

Sjedište ove organizacije je u Parizu. Generalni direktor upravlja organizacijom te je izabran na sjednici Izvršnog komiteta koji se sastoji od predstavnika zemalja članica. Uprava je podijeljena na Administrativnu komisiju, pet regionalnih komisija i četiri tehničke komisije. OIE je svojim radom povezani s 20 međunarodnih organizacija. Danas ova organizacija broji 162 zemlje članice. Hrvatska je članica ove organizacije od 1991. godine

UPOV

Međunarodna unija za zaštitu biljnih sorti (eng. The International Union for the Protection of New Varieties of Plants, UPOV) je međunarodna organizacija sa sjedištem u Ženevi. Osnovana je na temelju međunarodne Konvencije o zaštiti novih biljnih sorti koja je potpisana u Parizu 1961. godine. Cilj Konvencije je osigurati zaštitu prava oplemenjivačima novih sorti. Važna zadaća ureda UPOV-a je pružanje informacija, savjeta i pomoći državama zainteresiranim za koncept zaštite biljnih sorti. Danas ova organizacija broji 51 zemlju članicu. Republika Hrvatska postala je članica UPOV-a 1. rujna 2001. godine te pristupila Međunarodnoj konvenciji za zaštitu novih biljnih sorti (N. N. br. 1/01 Međunarodni ugovori).

IPGRI

Međunarodni institut za biljne genetske izvore (eng. International Plant Genetic Resource Institute, IPGRI) osnovan je 1974. godine, a sjedište je u Rimu. Cilj ove institucije je omogućavanje izravnih kontakata između nacionalnih programa i institucija koje su uključene u aktivnosti prikupljanja biljnih genetskih izvora (banka biljnih gena), te međusobnu razmjenu prikupljenog materijala radi njegove veće dostupnosti korisnicima. U tom institutu također djeluje i Centar za međunarodna istraživanja u poljoprivredi (CGIAR). Međunarodni status IPGRI potvrđen je kasnije uspostavljanjem međunarodnog ugovora koji je ratificiralo 48 država svijeta 1999. godine. IPGRI je financirao 550 misija za sakupljanje biljne banke u svijetu. Danas je više od 150 zemalja uključeno u programe ove organizacije. Kroz svoj rad institut pomaže u očuvanju biološke raznolikosti za buduće generacije.

Republika Hrvatska članica je IPGRI od 1991. godine te aktivno sudjeluje na sljedećim tematskim projektima:

- Istraživanja na očuvanju europskih šumskih genetskih resursa (EUFORGEN - Euforgen Forest Genetic Resources Programme);
- Europski program suradnje za očuvanje i razmjenu genetskih izvora kulturnih biljnih vrsta (ECP/GR-European Cooperative Programme for Plant Genetic Resources Network).

Šumarski institut Jastrebarsko i Zavod za sjemenarstvo i rasadničarstvo koordiniraju aktivnosti Republike Hrvatske i IPGRI.

IDF

Međunarodna mljekarska udruga (International Dairy Federation-IDF) najznačajnije je strukovno udruženje vezano za proizvodnju i preradu mlijeka u svijetu. IDF je jedina mljekarska organizacija koja koordinira radom 41 zemlje članice i koja ima posredničku ulogu između mljekarskog sektora i drugih međunarodnih organizacija. IDF daje kompletne i potpune informacije interesantne za mljekarski sektor svake zemlje, budući da sakuplja i prenosi znanstvene, tehničke i ekonomske informacije, te osigurava platformu za izmjenu profesionalnih znanja, iskustava i rasprava. Svaka zemlja članica svoja prava ostvaruje kroz rad šest Komisija. Republika Hrvatska postala je članica 1999. godine.

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstvo aktivno sudjeluje u pojedinim regionalnim organizacijama kao što su:

CEI

Srednjoeuropska inicijativa (Central European Initiative - CEI) međudržavno je i regionalno udruženje koje okuplja sedamnaest zemalja članica - Albaniju, Austriju, Bjelorusiju, Bosnu i Hercegovinu, Bugarsku, Češku, Hrvatsku, Italiju, Mađarsku, Makedoniju, Moldovu, Poljsku, Rumunjsku, Slovačku, Sloveniju, SRJ i Ukrajinu.

Temelji CEI-a ustanovljeni su 22. studenog 1989. godine, kada su ministri vanjskih poslova Austrije, Italije, bivše Jugoslavije i Mađarske na sastanku u Budimpešti formulirali i prihvatili Zajedničku deklaraciju o formiranju "Kvadrigonale". Na sastanku ministara vanjskih poslova zemalja članica održanom u ožujku 1992. godine u Klagenfurtu uveden je naziv "Srednjoeuropska inicijativa".

U dosadašnjim se aktivnostima u okviru CEI-a nastoji poticati multilateralni pristup suradnji, koji se potvrđuje zajedničkim političkim i gospodarskim akcijama. Temeljne su smjernice određene načelima Povelje UN-a, dokumentima Helsinškog procesa (OSCE, Final Act, Paris Charter, Pact on Stability in Europe), završnim dokumentima sastanaka predsjednika vlada i ministara vanjskih poslova Kvadrigonale, Pentagonale, Hexagonale i CEI.

Glavna područja suradnje u okviru CEI-a su sljedeća: ekonomska i tehnička suradnja, razvoj prometne, energetske, telekomunikacijske i poljoprivredne infrastrukture, izgradnja demokratskih institucija i poštivanje ljudskih i manjinskih prava, zaštita okoliša, suradnja u području znanosti i tehnologije, medija, kulture, obrazovanja, razmjene mladih i turizma, prekogranična i međuregionalna suradnja, razmatranje političkih pitanja od zajedničkog interesa.

Djelovanja Ministarstva poljoprivrede i šumarstva u toj organizaciji očituje je se na tri razine:

- radna skupina za veletržnice CEI-a: kroz aktivnosti ove radne skupine Italija je odobrila sredstva za izradu projektne dokumentacije za novo izgrađene veletržnice u RH. Putem ove skupine djeluje i udruga veletržnica srednje Europe, te smo u postupku rada na zajedničkom informatičkom sustavu koji bi povezao sve veletržnice i potaknuo prodaju voća i povrća. Aktivni članovi ove udruge su Nacionalna veletržnica Zagreb, te Regionalna veletržnica Matulji.
- odbor za poljoprivredu CEI-a: Na sjednicama odbora razmjenjuju su iskustva na području poljoprivrede s naglaskom na suradnju u veletržnicama, te se raspravlja o mogućnostima financiranja seminara, skupova, tehničke pomoći i dr. Putem ovog odbora odobren je projekt Marketing svježeg voća i povrća u RH – usporedba s EU i tranzicijskim zemljama.
- konferencija ministara poljoprivrede zemalja članica CEI-a. Ministri poljoprivrede sastaju se jedanput godišnji kako bi raspravljali o važnim temama za razvoja poljoprivrednog sektora.

RZAJ

Radna zajednica Alpe-Jadran utemeljena je 20. studenoga 1978. u Veneciji potpisivanjem Zajedničke izjave predsjednika vlada regija, kao udruga pograničnih regija u području istočnih Alpa i sjevernog Jadrana. Hrvatska sudjeluje u radu zajednice od početka, ranije kao federalna republika bivše SFRJ, a od 1992. kao samostalna država.

Ciljevi djelovanja Zajednice su pitanja koja su u interesu njezinih članica; razvijanje suradnje i razmjene na istočnoalpsko-jadranskom području; jačanje srednjoeuropskoga kulturnog identiteta; uključivanje u procese europske suradnje i integracije; potpora ulasku država kandidata s područja Radne zajednice u EU i kandidiranje nekih zajedničkih projekata za sufinanciranje iz programa pomoći EU.

Glavna područja suradnje su prekoalpske prometne veze i lučki promet; proizvodnja i prijenos energije; poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda; turizam; zaštita okoliša, prostorno planiranje i razvoj naselja; povezivanje gradova; očuvanje kulturnog i rekreacijskog prostora; kulturne i znanstvene veze; informiranje; europske integracije.

V. Komisija planira i koordinira rad svoje projektne i radne skupine te podnosi izvješće i traži financijska sredstava za predložene projekte od strane Radnog odbora. Radne skupine organiziraju savjetovanja i koordiniraju zajedničkim projektima. Projektne skupine sastaju se kako bi se raspravljalo o specifičnim temama iz svog područja rada. V. Komisija djeluje putem tri radne skupine: 1) zaštita tla, 2) oštećenje šuma, divljači i 3) voćarstvo i poljoprivredna proizvodnja, te dvije projektne skupine: 1) stočarstvo i 2) obrazovanje na području poljoprivrede. Predstavnici Ministarstva poljoprivrede i šumarstva te razne državne i znanstvene institucije sudjeluju na stručnim seminarima te organizacije. RZAJ priprema i slijedećih projekti koji će kandidirati za sredstava INTERREG-a, a koji Hrvatsku uključuju u slijedećim projektima:

- Projekt Valorizacija autohtonih sorti jabuka u svezi sa pomološkim značajkama ploda, njihovom rustičnošću, te tolerancijom/otpornošću na glavna oboljenja, radi njihovog propagiranja u planinskim područjima članica Radne zajednice Alpe-Jadran
- Projekt uspostave procedure za razmjenu i ulaganje u trag poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima u regiji Alpe Jadran

EPPO

Europska i mediteranska organizacija za zaštitu bilja (eng. European and Mediterranean Plant Protection Organization - EPPO) je organizacija odgovorna za međunarodnu koordinaciju aktivnosti u području zaštite bilja za europsku i mediteransku regiju, koja je osnovana 1951. godine, a danas broji 43 države članice. Republika Hrvatska članica je od 1994. godine.

Aktivnost organizacije usmjerena je na izradu zajedničke strategije kojoj je glavni cilj sprječavanje unošenja i širenje štetočina bilja, zatim na usklađivanje fitosanitarnih standarda između zemalja članica, na osiguranje suradnje i usklađivanja unutar svih područja zaštite bilja u kojima države članice poduzimaju službene mjere (registracija sredstava za zaštitu bilja, certifikacija biljnog sadnog materijala, izvještajna prognoza poslova), promoviranje naprednih, sigurnih i efektivnih metoda suzbijanja štetočina bilja u skladu s principima dobre prakse u zaštiti bilja i uspostava servisa za razmjenu informacija iz svih aktivnosti. Tehničke aktivnosti organizacije usmjerene su na rad dviju glavnih skupina. Predstavnici Ministarstva poljoprivrede i šumarstva, te raznih državnih i znanstvenih institucija sudjeluju na sastancima koji obuhvaćaju stručnu problematiku.

EAAP

Europsko udruženje za stočarsku proizvodnju (eng. European Association for Animal Production-EAAP) je najviše znanstveno i stručno tijelo u stočarstvu Europskih zemalja. Osnovana je 1949. godine u Parizu, te okuplja 37 zemalja. Ova organizacija pruža stručnu i znanstvenu razmjenu u području istraživanja novih spoznaja u stočarstvu, te radi na utvrđivanju pravila o kvaliteti stočarskih proizvoda i usvajanje službenih metoda testiranja životinja i proizvoda životinjskog podrijetla. Hrvatska je u članjenja u tu organizaciju od 1993. godine.

FAO/EUFMD

Europska komisija za kontrolu bolesti slinavke i šapa (eng. European Commission for the Control of Foot and Mouth Disease, FAO/EUFMD) osnovana 1954. godine pod okriljem FAO-a. Zbog svog geografskog položaja, blizine jugoistočnog dijela Europe u kojoj je bolest slinavke i šapa prisutna, Republici Hrvatskoj stalno prijeti opasnost od mogućeg unošenja bolesti u vlastito epizootiološko područje. Članstvo RH u ovoj organizaciji omogućuje stalno praćenje kretanje bolesti u svijetu, izmjenu informacija i izradu zajedničkih programa za suzbijanje i iskorjenjivanje spomenute bolesti. U slučaju pojave bolesti, organizacija daje zaraženim i ugroženim zemljama tehničku i financijsku pomoć. Hrvatska je članice ove organizacije od 1995. godine.

6. Sudjelovanje na izložbama, sajmovima, seminarima i ostalim poljoprivrednim događanjima

Na natječaju za dodjelu pokroviteljstva Ministarstva poljoprivrede i šumarstva i potpore organizatorima sajмова, promotivnih prezentacija, znanstvenih skupova i obljetnica u 2002. godini, odobreno je pokroviteljstvo i financijska potpora za 39 manifestacija u ukupnom iznosu od 546.000,00 kn. Za svaku pojedinu manifestaciju izrađen je ugovor, usklađen i potpisan od ugovornih strana. Na svim manifestacijama kojima je Ministarstvo dodijelilo pokroviteljstvo sudjelovalo je kao suorganizator, a na 10. međunarodnom stočarskom i gospodarskom sajmu u Gudovcu i 8. međunarodnom specijaliziranom sajmu poljoprivrede, prehrane, hortikulture, lova, ribolova, ekologije i seoskog turizma u Bizovačkim toplicama Ministarstvo je aktivno sudjelovalo s izložbenim prostorom.

NASTUP MINISTARSTVA POLJOPRIVREDE I ŠUMARSTVA NA SAJMOVIMA

Na sajmu Enogastronomije i turizma 18. travnja 2002. godine na Zagrebačkom Velesajmu pripremljeni je i održan okrugli stol.

Na 10. međunarodnom stočarskom i gospodarskom sajmu u Gudovcu, koji se održao u razdoblju od 6. do 9. rujna 2002., Ministarstvo je sudjelovalo sa izložbenim prostorom na kojem su uz njega sudjelovali i predstavnici Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu, Hrvatski zavod za vinogradarstvo i vinarstvo, Zavod za zaštitu bilja u poljoprivredi i šumarstvu i Zavod za sjemenarstvo i rasadničarstvo. Navedeni sajam druga je po veličini sajamska manifestacija u Hrvatskoj na kojoj je 2002. godine nastupilo 267 izlagača, te je bio izložen rekordan broj stoke do sada - 480 kvalitetnih grla. Na sajmu je prikazano mnoštvo poljoprivredne opreme i mehanizacije, a održani su i brojni okrugli stolovi o govedarstvu, voćarstvu, ekološkoj proizvodnji, svinjogojstvu i pčelarstvu. Održana je i aukcijska prodaja oko 100 rasplodnih junica i dodijeljene su nagrade najboljim stočarima. Ministar poljoprivrede i šumarstva uručio je najboljim stočarima plakete i simbolične novčane nagrade. Na sajmu su sudjelovali i predstavnici inozemnih delegacija, visoki dužnosnici iz Austrije, Bavarske, Slovenije, Bosne i Hercegovine i Francuske.

U Bizovačkim toplicama u hotelu "Termia", u razdoblju od 17. do 21. listopada 2002. godine održan je 8. međunarodni sajam poljoprivrede, prehrane, hortikulture, lova, ribolova, ekologije i seoskog turizma na kojem je nastupilo 240 izlagača kako domaćih, tako i inozemnih kao što su predstavnici Mađarske, Nizozemske, Austrije, Bosne i Hercegovine i Srbije. Sajam je otvorio ministar poljoprivrede i šumarstva kroz prezentaciju o reformi sustava potpore u poljoprivredi i tržišnom informacijskom sustavu u poljoprivredi (TISUP), te uz prezentaciju načina upisa u "Upisnik poljoprivrednih gospodarstava". Sajam u Bizovačkim toplicama se razvija u pretežito sajam mehanizacije i mehanizacijske opreme.

IZRADA BROŠURA ZA POTREBE SAJMA

Tijekom 2002. godine za potrebe promoviranja aktivnosti Ministarstva poljoprivrede i šumarstva i nastup na sajmovima izrađene su sljedeće brošure:

"Pilot-projekti u stočarstvu – doprinos njegovu razvoju" s kratkim pregledom projekata u području stočarstva koji su ostvareni na temelju stranih donacija, a na razini ministarstva dviju vlada prvenstveno Republike Hrvatske i Kraljevine Nizozemske, te Republike Hrvatske i Savezne Republike Njemačke.

"Reforma sustava potpore u poljoprivredi" s problematikom reforme sustava u području poljoprivrede, ribarstva i šumarstva kroz prikaz razvrstavanja gospodarstava na komercijalna i nekomercijalna, te upis u registar poljoprivrednih proizvođača.

"Hrvatska poljoprivreda na prekretnici" koja daje cjelovit pregled poljoprivrede, šumarstva i ribarstva u Republici Hrvatskoj.

7. Projekti financirani iz vanjskih fondova

NACIONALNI PROJEKT IZGRADNJE MREŽE VELETRŽNICA VOĆA I POVRĆA U RH

Sporazumom o zajmu za projekt veletržnica između Republike Hrvatske i EBRD-a koji je sklopljen u Zagrebu 8. prosinca 1997 god predviđena je izgradnja mreže od 6 veletržnica u Republici Hrvatskoj. Ukupno odobrena sredstva zajma iznosila su cca 17,5 mil. EUR. Izgradnjom 4 veletržnice ukupno je utrošeno 3,2 mij EUR, a ostala sredstva su vraćena EBRD-u budući je planirana, a nije izgrađena veletržnica u Zagrebu, Metkoviću i Vukovaru. U okviru projekta izgrađene su veletržnice RVT Osijek, Rijeka-Matulji, Split i VT Benkovac gdje je izvršena rekonstrukcija postojećih objekata.

RVT Osijek

Regionalna veletržnica Osijek dioničko je društvo sa vrijednošću objekta i zemljišta u iznosu od 23.800.00 kn. Od ukupne investicije za financiranje dijela građevinskih radova i nabavku opreme korištena su sredstva kredita EBRD-a u iznosu od 922.000 EUR, dok su za projektiranje i nadzor radova korištena kreditna sredstva CEI u iznosu od 197.000 EUR, a ostalo su financirali Republika Hrvatska, Grad Osijek, te privatni ulagači. RV Osijek uspješno je počela sa radom u ožujku 2001 god, a raspolaže sa halom od 20 boksova koji se iznajmljuju veletrgovcima, te sa otvorenim prostorom na kojem trguju poljoprivredni proizvođači.

RVT Rijeka - Matulji

Ukupna vrijednost investicije Regionalne veletržnice Rijeka-Matulji je 23.000.000 kn.

Od ukupne investicije za financiranje dijela građevinskih radova i nabavku opreme korištena su sredstva kredita EBRD-a u iznosu od 1.163.000 EUR, dok su za projektiranje i nadzor korištena sredstva CEI u iznosu od 199.000 EUR, a ostalo su financirali Republika Hrvatska, Općina Matulji, Istarska županija i Grad Rijeka, te privatni ulagači.

RV Rijeka-Matulji počela je sa radom u svibnju 2001, a raspolaže sa halom od 26 boksova koji se iznajmljuju veletrgovcima, te otvoreni prostor za iznajmljivanje poljoprivrednim proizvođačima.

RVT Split

Ukupna vrijednost investicije RVT Split je 26.900.000 kn. Za financiranje dijela građevinskih radova i nabavku opreme korištena su sredstva kredita EBRD u iznosu od 838.000 EUR, dok su za projektiranje i nadzor radova korištena sredstva kredita CEI u iznosu od 175.000 EUR, a ostalo su financirali Republika Hrvatska, Grad Split, Splitsko-dalmatinska županija, te privatni ulagači. RVT Split počela je sa radom u rujnu 2001 god, i to vrlo uspješno.

RVT Split raspolaže sa halom u kojoj je 28 boksova i svi su iznajmljeni, te prostorom zelene tržnice gdje trguju poljoprivredni proizvođači.

RVT Benkovac

Ukupna vrijednost investicije veletržnice je 8.100.000 kn, koja još nije počela sa radom. Za financiranje dijela građevinskih radova (adaptacija postojeće hale) korištena su sredstva kredita EBRD u iznosu od 100.000 EUR, dok su za projektiranje i nadzor radova korištena sredstva CEI u iznosu od 47.000 EUR, a ostalo su financirali Grad Benkovac, Agroprodukt i privatni ulagači. Namjena Veletržnice Benkovac je sakupljanje, sortiranje i distribuiranje poljoprivrednih proizvoda iz regije, što je čini specifičnom u odnosu na ostale veletržnice.

Cijeli projekt koordinira od Vlade RH osnovana Nacionalna veletržnica d.d. koja u sklopu svojih aktivnosti prati:

- zakonodavna regulativu (izmjena Zakona o tržnicama)
- u okviru CEI fondacije održan seminar Zakonski okviri koji reguliraju trgovinu voćem i povrćem.
- prisustvovanje seminaru koji je CEI fondacija inicirala u svrhu informatičkog povezivanja mreža veletržnica među članicama fondacije, te sudjelovanje u projektu informatičkog povezivanja među veletržnicama u okviru Projekta, te sa TISUP-om
- u suradnji sa FAO stručnjacima radi se na usklađivanju i određivanju standarda i normizaciji poljoprivrednih proizvoda (do sada osmišljene i izdane brošure sa osnovnim karakteristikama za salatu, rajčicu, te jabuke i kruške)
- izrađen je nacrt za promjenu Minimalno tehničkih uvjeta prodaje na veletržnicama
- pokrenuta inicijativa za osnivanje carinskih ispostava na veletržnicama
- izvršena interna revizija temeljnih financijskih izvještaja pojedinih veletržnica Osijek, Rijeka, Split i Benkovac radi kontrola neplaćenih anuiteta prema EBRD-u
- redoviti sastanci sa direktorima veletržnicama kontinuirano pomaganje u rješavanju problema poslovanja veletržnica (projektiranje, građevinske izvedbe)
- rad na Projektu izgradnje mreže kondicioniranih hladnjača u RH kao druga faza Projekta veletržnica u cilju povećanja ponude domaćih proizvoda tijekom cijele godine
- redoviti sastanci u županijama i gradskim poglavarstvima, radi dodatnih aktivnosti na lokalnoj razini radi pribavljanja financijskih sredstava (dokapitalizacija) i podrške u mjerama lokalne politike (inspekcija, planiranje gradnje, upravljanje)
- iniciranje sastanaka s drugim državnim institucijama radi bolje koordinacije aktivnosti kao što je Ministarstvo financija (kredit EBRD-a), Ministarstvo gospodarstva (zakonodavstvo u trgovini), Državni inspektorat (jačanje inspeksijskog nadzora na terenu).

1. Projekt u okviru programa tehničke pomoći FAO-a

U okviru programa tehničke pomoći FAO-a realizirani su i u fazi su realizacije sljedeće projekti:

- Projekt izrade strategije razvoja poljoprivrede Republike Hrvatske

U listopadu 1994. god. završen je projekt FAO/TCP/2351 "Agricultural Sector Review".

Cilj projekta bio je izvršiti analizu poljoprivrednog sektora Republike Hrvatske, te predložiti strategiju njegova daljnjeg razvoja.

Rezultat ovog projekta je dokument "Pregled stanja i strategija razvitka poljoprivrede Republike Hrvatske" koju je nakon usvajanja od strane Vlade Republike Hrvatske prihvatio i Zastupnički dom Sabora Republike Hrvatske 10. ožujka 1995. Tim činom ovaj je dokument postao polazište za vođenje agrarne politike u Republici Hrvatskoj.

Vrijednost čitavog projekta bio je 300.000 USD te je financiran od strane FAO-a.

- Projekt praćenja morskog ribarstva u Republici Hrvatskoj

U studenom 1997. god. potpisan je projekt FAO/TCP/CRO/6711(A) "Monitoring of Marine Fisheries".

Cilj projekta je bila potpora u uspostavljanju Sustava za praćenje morskog ribarstva, kako bi se Upravi za ribarstvo, Odjelu za morsko ribarstvo omogućilo dnevna praćenja.

Pored nabavljanja opreme ostvarilo se i povezivanje sustava praćenja na centralnoj i regionalnoj razini, te osposobljavanje stručnjaka Odjela za morsko ribarstvo za rad sa specifičnim računalnim programima za praćenje. Projekt je okončan 2000. godine.

Vrijednost čitavog projekta je bio 78.000 USD, te je financiran od strane FAO-a.

- Projekt sprečavanja širenja kukuruzne zlatice u Europi

Kukuruzna zlatica (*Diabrotica virgifera*) je ekonomski važan štetnik kukuruza koji se u posljednje vrijeme širi u ovom dijelu Europe. FAO je pokrenuo inicijativu o suzbijanju ovog štetnika u Rumunjskoj, Mađarskoj, Jugoslaviji, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj s ciljem povećanja sigurnosti proizvodnje kukuruza u regiji.

Tijekom proljeća 1997. godine Vlada Republika Hrvatska je pristupila projektu (TCP/RER/6712) kojim se nastoje koordinirati određene akcije usporavanja širenja zlatice, te uz stručnu pomoć, FAO daje našoj državi besplatno veći broj feromona u vrijednosti do 10.000 USD. Projekt je još jedan put nastavljen te je završen u 2000. godini.

- Projekt hitna kontrola bolesti životinja na granicama južne i istočne Europe (TCP/RER/0066).

Cilj projekta je bio učvrstiti veze na nacionalnoj i regionalnoj razini na području bolesti životinja, te transfera znanja i tehnologije zemljama u južnoj i istočnoj Europi. U projektu predviđeno je sudjelovanje slijedećih država: Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Makedonija, Moldova, Rumunjska, Slovenija i Turska. Ministarstva poljoprivrede i šumarstva putem Uprave za Veterinarstvo sudjelovao na tom projektu. Vrijednost projekta bio je 247.000 USD, te je okončan 2002. godine.

- Projekt subregionalne obuke za inspekciju i tehnologiju proizvodnje mesa (TCP/RER/0067).

Cilj projekta je obuka veterinaru iz područja inspekcije mesa te tehnologije mesa i primjene HACCP-a, koja je predviđena za predstavnike slijedećih država: Albanije, Hrvatske, Češke, Slovačke i Slovenije. Projekt još nije započet jer se očekuje odluka koja zemlja (vjerojatno Slovačka) će biti domaćin za održavanje obuke. Vrijednost projekta iznosi 247.000 USD. Sredstva će biti korištena za usluge 4 stručna djelatnika FAO-a i 3 stručna eksperta. Također će se financirati putovanja, oprema, trening tečajevi i dr. troškovi.

- Projekt strategija ruralnog razvitka (TCP/CRO/2801-A).

U okviru programa tehničke pomoći Organizacije ujedinjenih naroda za poljoprivredu i prehranu (FAO) provodi se projekt izrade "Strategije ruralnog razvitka Republike Hrvatske". Naime, u srpnju 2000. godine Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva pokrenulo je inicijativu i uputilo zahtjev FAO-u za odobrenje projekta "Strukturna i regionalna politika razvitka hrvatske poljoprivrede u okvirima gospodarskih integracijskih procesa", na temelju kojeg su izrađene smjernice za izradu Strategije ruralnog razvitka Republike Hrvatske. Strategija treba poslužiti kao osnovica za provedbu mjera strukturne politike iz Zakona o poljoprivredi.

S obzirom da je problematika razvoja sela prilično opsežna, ta će strategija dati okvir za koordiniranje rada brojnih ministarstava, institucija i donatorskih agencija uključenih u programe

ruralnog razvitka. Ona bi trebala jasno definirati uloge i nadležnosti relevantnih ministarstava i institucija u području ruralnog razvitka. Isto tako, Strategija bi trebala olakšati usklađivanje politika i programa ruralnog razvitka RH s aktualnom i budućom politikom EU.

U okviru Projekta u 2002. godini održane su regionalne radionice, i to u tri velike zemljopisne regije (nizinska, gorska i primorska) s ciljem dobivanja što jasnije slike o regionalnim razlikama i regionalnim problemima te da se sve relevantne osobe i institucije na lokalnoj razini uključe u raspravu i daju svoj doprinos u izradi što kvalitetnije strategije.

Nadalje, predviđeno je i održavanje nacionalne radionice u Zagrebu (u prvoj polovici 2003. godine), na koju će biti pozvane sve relevantne državne institucije, kako bi se usporedile perspektive ruralnog razvitka na nacionalnoj i regionalnoj razini.

Po završetku navedenih aktivnosti FAO će izraditi nacrt Strategije i dostaviti ga MPŠ-u. Nakon ugrađivanja svih važnih primjedbi, revidirani dokument dostavit će se relevantnim institucijama, koje će sudjelovati u pripremi za konačnu javnu prezentaciju Strategije.

Iznos projekta je 211.500 USD.

- Program integrirane zaštite od kukuruzne zlatice u Srednjoj i Istočnoj Europi

Sličan projekt je već ranije uspješno proveden preko Zavoda za poljoprivredno zoologiju Agronomskog fakulteta Zagreb, te zahvaljujući toga FAO je donirao sredstva u iznosu od 2.260.000 USD namijenjena tom regionalnom programu koji osim Hrvatske uključuje i BiH, Bugarska, FRJ, Mađarska, Rumunjska i Slovačka. Očekujemo dolazak detaljnu projektnu dokumentaciju iz sjedište FAO-a.

- Projekt proširenja proizvodnje i označavanja proizvoda posebne kakvoće iz održivih sustava poljoprivredne proizvodnje (TCP/CRO/2902-A)

Cilj je ovog projekta razvitak strategije za potporu ekološke poljoprivrede, te proizvoda posebne kakvoće iz održivih sustava poljoprivredne proizvodnje. Projekt će dati potporu u izgradnji sustava certificiranja i označavanja takvih proizvoda.

Projekt je odobren od strane FAO, te kreće u realizaciju u 2003. godini. Vrijednost projekta je 366.000 USD.

2. Projekt u okviru IOOC:

Projekt identifikacije, opisivanja, prikupljanja i očuvanja genofonda masline (Project on Genetic Resources in Olive, RESGEN)

Cilj projekta je prikupljanje autohtonog genofonda masline te uključanje isti u nacionalnu biljnu banku i dvije svjetske banke biljni gene (Cordoba i Tassaoout-Marrakech).

Republika Hrvatska se uključila u rad na ovom projektu u jesen 2001. godine. Zadatak svake države sudionice ovog projekta je da se ustanovi s kojim se genofondom masline raspolaže na području te države, s naglaskom na autohtoni sortiment. Nositelj istraživanja u Republici Hrvatskoj je Institut za jadranske kulture i melioraciju krša u Splitu.

Na cjelokupnom maslinarskom području naše države, od rta Prevlake na jugu, pa do rta Savudrije na sjeveru, uključujući i otoke odabrano je 57 fenotipova (stabala) za daljnja istraživanja. Stabla su odabrana na temelju saznanja o autohtonom sortimentu iz dosadašnjih istraživanja, u suradnji s dobrim poznavateljima stanja maslinarstva na određenom području te u neposrednim kontaktima s maslinarima na terenu.

Proučavanjem odabranih stabala na terenu, te laboratorijskim mjerenjima, koja su obuhvaćala proučavanje osobina izboja, lista, cvijeta, ploda i koštice dobiven je primarni opis tih fenotipova. Na temelju rezultata tih mjerenja i analiziranjem dobivenih rezultata 31 fenotip identificiran je kao autohtona sorta, dok se za ostale fenotipove istraživanja nastavljaju.

Daljni rad na ovom projektu predviđa izradu sekundarnog opisa fenotipova, koji obuhvaća proučavanje kakvoće ulja, različite otpornosti na bolesti i štetnike, podatke o rodnosti i mnoge druge.

Također su predviđena i istraživanja genetske strukture pomoću gen markera, kako bi se sa sigurnošću moglo utvrditi radi li se uistinu o određenoj sorti ili se samo došlo do različite fenotipske izražajnosti pod utjecajem vanjskih čimbenika.

Svi istraživani fenotipovi su vegetativno umnoženi te će biti zasađeni u zajednički kolekcijski nasad kako bi se komparativnim pokusima mogle u istim ekološkim uvjetima utvrditi razlike među njima. Projekt je u potpunost financiran od strane IOOC-a.

4. Projekti s Kraljevinom Nizozemskom

- PSO - projekti iz bespovratnog fonda Kraljevine Nizozemske

Temeljem Memoranduma o razumijevanju koji se potpisuju na razini Ministarstava gospodarstava Republike Hrvatske i Kraljevine Nizozemske, nizozemska Vlada odobrila je od 1996. godine financiranje četnaest razvojnih projekata u području poljoprivrede u Hrvatskoj, od kojih su pet već uspješno okončani. Preko nizozemske vladine agencije SENTER, PSO projekti se provode u suradnji između hrvatskih i nizozemskih tvrtki, sa ciljem transfera znanja i tehnologije, kako bi se pristupilo unapređenju razvoja tržišno orijentiranog gospodarstva u privatnom sektoru u Hrvatskoj te jačanju poslovne suradnje između obje zemlje. Odabir i provedba PSO projekata u poljoprivredi u skladu su sa postavljenim prioritetima razvoja našeg gospodarstva, kao i prema zakonu definiranim poticajima poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj. S hrvatske strane doprinos tim projektima je oslobađanje od carine i PDV-a pri uvozu nizozemske donirane opreme kao i poticaj domaćim tvrtkama u ulaganju. U okviru PSO programa u 2002. godini u fazi su provedbe bili devet projekata u poljoprivredi kako slijedi:

- Projekt unapređenja proizvodnje, skladištenja i pakiranja ekološki proizvedenog povrća u RH – za čiju su provedbu osigurana sredstva u iznosu od 1.000 000 guldena. Nositelj projekta s hrvatske strane je udruga BIOPA iz Osijeka.

Provedba ovog projekta ima za cilj da se kroz stručnu i tehničku pomoć nizozemske strane proizvođačima ekološkog povrća u Hrvatskoj osigura potpora u proizvodnji, marketingu i osiguranju plasmana njihove robe na europsko tržište.

- Projekt unapređenja proizvodnje višanja u RH – za čiju su provedbu osigurana sredstva u iznosu od 1.000.000 guldena. Nositelj projekta s hrvatske strane je tvrtka Klariko Voće.

Provedba ovog projekta ima za cilj da se unaprijedi primarna proizvodnja, te tehnologija prerade oblačinske višnje u Hrvatskoj kao i osiguranje njenog plasmana na nizozemsko tržište.

- Projekt unapređenja svinjogojske proizvodnje u RH – za čiju su provedbu osigurana sredstva u iznosu od 449.200 eura. Nositelj projekta s hrvatske strane je Žito d.d. iz Osijeka.

Provedba ovog projekta ima za cilj da se osigura stručna i tehnička potpora nizozemske strane na području hranidbe svinja i korištenja tehnologije bioplina kao doprinos unapređenju svinjogojske proizvodnje u Osječko baranjskoj županiji.

- Projekt unapređenja proizvodnje anturija u Republici Hrvatskoj – za čiju su provedbu odobrena sredstva u iznosu od 573.353 eura. Nositelj projekta s hrvatske strane je tvrtka MBM d.o.o. iz Zagreba.

Provedba ovog projekta ima za cilj da se kroz stručnu i tehničku pomoć nizozemske strane osigura proširenje asortimana ukrasnog bilja u Hrvatskoj, te unapređenje poslovnih odnosa između hrvatskih i nizozemskih tvrtki na području proizvodnje i marketinga tog bilja.

- Projekt poboljšanja genetskih osobina svinja u Republici Hrvatskoj – za čiju su provedbu odobrena sredstva u iznosu od 637.776 eura. Nositelj projekta s hrvatske strane je tvrtka Korina proizvodnja d.o.o iz Novske.

Provedba ovog projekta ima za cilj kroz stručnu i tehničku potporu nizozemske strane unaprijediti genetske potencijale svinja u Hrvatskoj i to kroz uspostavu jedinstvenog proizvodnog centra namijenjenog za uzgoj krmača visoke genetske kvalitete.

- Projekt uspostave centra za pružanje usluga najma poljoprivredne mehanizacije farmerima – za čiju su provedbu odobrena sredstva u iznosu od 519.140 eura.

Nositelj projekta s hrvatske strane je tvrtka Markovec iz Sv. Ivan Žabno.

Provedba ovog projekta ima za cilj da se kroz doniranu opremu i edukaciju (osoblja za rukovanje poljoprivrednom mehanizacijom) nizozemske strane doprinese uspostavljanju centra za pružanje usluga najma poljoprivredne mehanizacije farmerima.

- Projekt uspostave integriranog lanca za smrznuto povrće – za čiju su provedbu odobrena sredstva u iznosu od 695.527 eura. Nositelj projekta s hrvatske strane je tvrtka LIPOVAC d.d. iz Lipovca.

Provedba ovog projekta ima za cilj uspostaviti integrirani lanac od proizvodnje, sakupljanja do kompletne prerade (smrzavanje, pakiranje, marketing i distribucija) graška i ostalog povrća u Hrvatskoj.

- Projekt unapređenja proizvodnje i prerade morske ribe - za čiju su provedbu odobrena sredstva u iznosu od 448.600 eura. Nositelj projekta s hrvatske strane je tvrtka Adriatic tuna d.o.o. iz Zadra.

Provedba ovog projekta ima za cilj unaprijediti preradu, postupak kontrole kvalitete (sukladno HACCP normama) te management u proizvodnji i prodaji morske ribe namijenjene za izvoz na zapadnoeuropsko tržište.

- Projekt poboljšanja uzgoja ribe u Hrvatskoj - za čiju su provedbu osigurana sredstva u iznosu od 449.000 eura. Nositelj projekta s hrvatske strane je tvrtka Cenmar d.o.o. iz Zadra.

Provedba ovog projekta ima za cilj poboljšati sustav uzgoja morske ribe u tvrtci Cenmar uvođenjem novog sustava tzv. "Hesys Blue Label re-circulation", koji omogućava znatno smanjivanje troškova u poslovanju (npr. poboljšavajući efikasnost korištenja resursa poput hrane za ribe, energije itd.) te smanjivanje štetnih misija u okoliš.

5. Projekti iz bespovratnog fonda Slobodne države Bavarske

Republika Hrvatska vrlo uspješno surađuje sa Slobodnom državom Bavarskom u okviru Stalne komisije hrvatsko bavarske, koja djeluje već od 1972. godine. S obzirom da je Komisija osnovana na nivou vlada i resornih ministarstava obje zemlje, sa ciljem poticanja suradnje na području gospodarstva, kulture, turizma, zdravstva, poljoprivrede itd., Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva Republike Hrvatske je već godinama aktivno uključeno u provedbu različitih programa suradnje sa Bavarskim državnim ministarstvom za poljoprivredu i šumarstvo. Zajedničke aktivnosti koje se financiraju iz proračuna bavarske vlade uglavnom se provode kroz uzajamnu razmjenu eksperata, održavanje radionica i seminara, stručno usavršavanje naših eksperata u Bavarskoj,

kao i u dijelu provedbe zajedničkih pilot projekata, kako bi se doprinijelo usvajanju najnovijih teoretskih i praktičnih saznanja i iskustava o razvoju moderne i konkurentne poljoprivredne proizvodnje u Bavarskoj.

U skladu s Radnim programom 25. Sjednice navedene Komisije, Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva RH u suradnji s bavarskim partnerima radilo je na izvršavanju sljedećih važnijih aktivnosti u 2002. godini:

- Pilot projekt "Izgradnja staja s vanjskom klimom za uzgoj mliječnih krava u Hrvatskoj"

U suradnji s Bavarskim državnim ministarstvom za poljoprivredu i šumarstvo u 1998. godini započeta je provedba pilot projekta "Izgradnja staja s vanjskom klimom za uzgoj mliječnih krava u Hrvatskoj", kako bi se izgradnjom dvaju oglednih primjera staja doprinijelo budućoj izgradnji prije svega financijski povoljnih modernih govedarskih objekata u Hrvatskoj. Pored novčanih sredstava iznosu od 100.000 DM, koja su od strane bavarske vlade donirana za izgradnju dviju staja u projektu, besplatno su korištene i usluge bavarskih konzultanata pri izradi projektne dokumentacije i studija izvedivosti u te svrhe. U okviru navedenog projekta koncem 1999. godine uspješno je okončana izgradnja jednog modela staje na jednom obiteljskom gospodarstvu u Gornjoj Vagovini (okolica Čazme), dok je izgradnja druge staje u Deletovcima u Vukovarsko srijemskoj županiji još uvijek u fazi realizacije.

- Sudjelovanje hrvatskih mladih poljoprivrednika na šestomjesečnom praktičnom usavršavanju na poljoprivrednim obiteljskim gospodarstvima u Bavarskoj

Udruženje hrvatskih seljaka u suradnji s Bavarskim seljačkim savezom je niz godina radilo na animiranju i odabiru zainteresiranih hrvatskih mladih poljoprivrednika za odlazak na šestomjesečno praktično usavršavanje na poljoprivredna obiteljska gospodarstva u Bavarskoj. Organizacija navedene prakse imala je za cilj izravno upoznavanje s bogatim bavarskim saznanjima i korištenjem njihove najnovije tehnologije u poljoprivrednoj proizvodnji, kako bi se pozitivno stečena iskustva naših mladih poljoprivrednika mogla kasnije uspješno primijeniti u unapređenju razvoja tržišno orijentirane i konkurentne poljoprivredne proizvodnje na njihovim vlastitim poljoprivrednim gospodarstvima u Hrvatskoj. Tijekom 2002. godine u suradnji s Udruženjem hrvatskih seljaka i bavarskim partnerima ostvaren je odlazak 12 hrvatskih mladih poljoprivrednika (studenti i đaci) na navedenu stručnu praksu u Bavarsku.

- Stručna potpora Bavarske pri uspostavi Laboratorija za ispitivanje kakvoće mlijeka u Hrvatskoj

Temeljem Pravilnika o kakvoći svježeg sirovog mlijeka Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva Republike Hrvatske u suradnji s ostalim relevantnim institucijama (Agronomski fakultet u Zagreb i Hrvatsko stočarski selekcijski centar) pristupilo je uspostavi Središnjeg laboratorija za ispitivanje kakvoće mlijeka, kako bi se uvela nova metoda ispitivanja kakvoće mlijeka sukladna normama Europske unije te organizirana na sličan način kao i u drugim europskim zemljama. U te svrhe uspostavljeni su i kontakti te vrlo konstruktivna suradnja s bavarskom institucijom "Milchprüfing" iz Wolnzacha, od strane čijih je eksperata osigurana više puta tehnička potpora u uspostavi sličnog sustava kontrole mlijeka i u Hrvatskoj. U okviru navedene suradnje održane su mnogobrojne uzajamne stručne posjete te su i danas nastavljene konzultacije vezano za organizaciju rada u našem laboratoriju te u dijelu provjere pouzdanosti rada naših uređaja putem usporednih ispitivanja uzoraka kod nas i u Bavarskoj.

- Organizacija jednodnevne radionice pod nazivom "Energija i upotreba biomase s posebnim naglaskom na proizvodnju biodizelskog goriva" 15. listopada 2002. u Zagrebu

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva RH u suradnji s predstavnicima bavarske institucije CARMEN te Agronomskim fakultetom u Zagrebu organiziralo je jednodnevnu radionicu pod nazivom «Energija i upotreba biomase s posebnim naglaskom na proizvodnju biodizelskog

goriva» dana 15. listopada ove godine u Zagrebu. U cilju unapređenja provedbe pilot projekta vezan za proizvodnju biodizela u Republici Hrvatskoj, navedena radionica organizirana je sa ciljem razmjene iskustava s bavarskim kolegama po pitanju sljedećih tema: tehničko tehnološki i ekonomski detalji u području proizvodnje biogoriva; korištenje tehnologije u prerađivačkim kapacitetima, sustav potpore Slobodne države Bavarске u proizvodnji biodizela te upoznavanje sa zakonskom regulativom, koja uređuje pitanja proizvodnje biodizela u Bavarskoj. Uz predstavnike MPŠ RH i Agronomskog fakulteta u Zagrebu navedenom skupu sudjelovali i predstavnici Hrvatskog sabora, Hrvatske gospodarske komore, Ministarstva gospodarstva, Ministarstva zaštite okoliša i prostornog uređenja, te predstavnici Energetskog instituta Hrvoje Požar u Zagrebu, tvrtke Ine d.d, Chromosa kao i privatni proizvođači uljane repice.

Izuzev navedenih programskih aktivnosti u 2002. ostvarene su i brojne posjete hrvatskih eksperata u Bavarskoj kako bi se sa bavarskim partnerima postigla uzajamna razmjena mišljenja i iskustava na specifičnim područjima kako slijedi:

- Organizacija posjeta Međunarodnom stočarskom i gospodarskom sajmu u razdoblju od 6. do 9. rujna 2002. u Gudovcu od strane predstavnika Bavarskog državnog ministarstva za poljoprivredu i šumarstvo te predstavnika bavarskih stočarskih udruga;
- Organizacija posjeta predstavnika MPŠ-a RH na stručnom usavršavanju u razdoblju od 18. do 22. veljače 2002. u Bavarskoj - po pitanju provedbe kontrolnih mjera vezano za suzbijanje BSE-a, upoznavanja sa sustavom obilježavanja životinja, organizacijom i provedbom umjetnog osjemenjivanja u govedarstvu te vezano za organizaciju i rad laboratorija za ispitivanje kakvoće mlijeka u Bavarskoj;
- Organizacija posjeta predstavnika MPŠ-a RH, HSSC-a i Centra za reprodukciju u stočarstvu Hrvatske na stručnom usavršavanju u razdoblju od 21. do 25. listopada 2002. u Bavarskoj - sa ciljem upoznavanja s organizacijskom strukturom, uzgojnim i zdravstvenim programima te s učincima u sustavu svinjogojske proizvodnje u Bavarskoj;
- Organizacija posjeta predstavnika HSSC-a i Poljoprivrednog fakulteta u Osijeku na stručnom usavršavanju u razdoblju od 15. do 17. srpnja 2002. godine u Bavarskoj - sa ciljem upoznavanja bavarskih iskustava vezano za razvrstavanje i ocjenjivanje govedih trupova i polovica na liniji klanja u Bavarskoj;

6. Projekti iz bespovratnih fondova SR Njemačke (suradnja sa GTZ-om)

Temeljem Ugovora o tehničkoj suradnji potpisanim na razini vlada SR Njemačke i Hrvatske, a u suradnji između Agronomskog fakulteta u Zagrebu i Njemačkog ureda za tehničku suradnju (GTZ), u studenom 1998. godine započeta je provedba Projekta selekcije pčela tolerantnih na varoozu na otoku Unije u RH. Ovim projektom za čiju su provedbu do sada osigurana bespovratna financijska sredstva u okviru iznosa od 750.000 DM od strane Saveznog ministarstva za gospodarsku suradnju i razvoj SR Njemačke, nastoji se unaprijediti biološki način suzbijanja pčelinje varooze putem odgovarajuće selekcije pčela tolerantnih na tu vrstu bolesti. Dok je u provedbi ovog projekta tehnička pomoć njemačkih konzultanata najviše usmjerena na praćenje razvoja bolesti, na testiranje pčela kao i na analizu rezultata i održavanje obuka; jedan dio doniranih sredstava korišten je i za izgradnju pčelinjaka, nabavku opreme i pčelinjih zajednica. Iako je bilo predviđeno trajanje ovog projekta do konca lipnja ove godine, zbog postignutih iznimno uspješnih rezultata u njegovom radu Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva RH uputit će novi zahtjev njemačkoj strani vezano za njegovo produljenje u narednom razdoblju.

FSSP

Cilj cjelokupnog projekta je pomoći pretvorbu poljoprivrednog sektora u tržišno gospodarstvo razvijajući tehnološki orijentirane službe za podršku poljoprivrednim gospodarstvima i na taj način unaprijediti dohodak poljoprivrednih proizvođača i povećati produktivnost i konkurentnost u sektoru.

U ostvarivanju spomenutog cilja prepoznato je šest sastavnica:

Sastavnica poljoprivredne savjetodavne službe

Institucionalnim jačanjem Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu i jačanjem infrastrukture te definiranjem metodologije rada, postavljeni su temelji efikasnog sustava prijenosa znanja i iskustava od stručnih službi i znanstvene zajednice na poljoprivredne proizvođače. Intenzivna izobrazba djelatnika HZPSS-a u zemlji i inozemstvu osigurat će protok relevantnih informacija do poljoprivrednih proizvođača i time povećati njihov profit i konkurentnost na tržištu.

Uz suradnju stranih stručnjaka poboljšano je znanje iz područja integrirane zaštite bilja (konzultantska tvrtka STOAS), marketinga voća i povrća (tehnička pomoć Danske poljoprivredne savjetodavne službe), upravljanja i poslovnog planiranja na OPG i proizvodnje krme i upravljanja pašnjacima.

Tijekom cijele 2002. godine razvijen je računalni program za izvješćivanje savjetnika sukladno smjernicama koje su stručnjaci Stoasa izradili u 2001. godini. Program je dovršen krajem prosinca 2002. Većina terenskih HZPSS djelatnika povezana je Internetom tako da sustav koristi oko 80% djelatnika

Nastavljeno je s izradom tehničkih paketa u skladu s planom iz 2001. godine. Tijekom 2002. godine tiskano je 7 novih naslova (letci i brošure) iz svinjogojstva, 8 iz kozarstva, 3 iz maslinarstva, 2 iz proizvodnje grožđa i 6 iz povrćarstva i cvjećarstva.

Proveden je program zasnivanja proizvodnih parcela DTS-a na 45 lokacija na OPG u suradnji sa Centrom za travnjaštvo.

Nabavljeno je 29 računala i 9 pisača za potrebe Zavoda.

Tvrtka "AGRA" isporučila je 39 kompaktnih elektronskih postaja i prognozera biljnih bolesti za uporabu u polju. Postoje službe za mjerenje lokalne mikroklimе u voćnjacima, vinogradima i oranicama.

U razdoblju od siječnja do lipnja 2002. nastavljeno je s radom na slijedećim aktivnostima:

- mjesečno se tiskao Bilten HZPSS-a;
- nabavljena je nova stručna literatura;
- 17 zaposlenika redovito je pohađalo poslijediplomski studij;
- sufinancirana je plaća za 14 savjetnika koja su zaposlena pri udrugama i 3 savjetnika koja su utemeljila obrt za pružanje savjetodavnih usluga;

Sastavnica primijenjenog istraživanja u poljoprivredi.

Glavni cilj ove sastavnice je razviti sustav financiranja primijenjenog istraživanja u poljoprivredi čiji će rezultati koristiti poljoprivrednom proizvođaču da udovolji zahtjevima tržišne ekonomije i potaknuti proces prijenosa znanja sa znanstvenih institucija na poljoprivredna gospodarstva, putem savjetodavne službe, a za potrebe i na poticaj samih poljoprivrednika.

Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva (MPŠ) sklopilo je ugovor s tvrtkom Agriconsulting S.p.A. iz Rima za izradu studije "Održivo financiranje i upravljanje sustavom primijenjenih poljoprivrednih istraživanja u Hrvatskoj", te je u skladu s ugovorom, ispitan postojeći sustav primijenjenog poljoprivrednog istraživanja (PPI) u Hrvatskoj kao i mogućnosti financiranja ove vrste istraživanja. Agriconsulting predlaže izvedivu kratkoročnu i srednjoročnu strategiju financiranja istraživanja, uključujući i neke mjere istraživačke / poljoprivredne politike za dugoročno razdoblje kao i zaokružen sustav mjera za održivo financiranje primijenjenih poljoprivrednih istraživanja.

Preporuča se reforma dosadašnjeg sustava PPI. S jedne strane, predlaže se temeljita preorijentacija sustava u smislu boljeg definiranja ciljeva programa, orijentacije prema tržištu i ekonomskoj isplativosti programa. S druge strane, u financijsko-administrativnom smislu predlaže se kombinacija različitih metoda mobilizacije odnosno alokacije resursa u sustavu PPI, racionalizacija administriranja sustavom i preusmjeravanje istraživanja prema postizanju praktičnih rezultata.

U Rovinju je od 10.- 13. rujna 2002. održan međunarodni skup "Primijenjena istraživanja u poljoprivredi u zemljama Jugoistočne Europe i Središnje Azije" pod pokroviteljstvom Svjetske banke i Ministarstva poljoprivrede i šumarstva.

Sudionici skupa bili su znanstvenici i viši državni službenici iz 12 zemalja u kojima Svjetska banka provodi i financira projekte primijenjenih istraživanja u poljoprivredi.

Budući da je Hrvatska dobila sve pohvale visokih predstavnika Svjetske banke za dobru organizaciju sustava primijenjenih istraživanja u poljoprivredi, povjerena joj je organizacija ovog skupa, jer svojim primjerom može puno pokazati ostalim zemljama u kojima su projekti ove vrste tek započeli.

Do sada se u Hrvatskoj provodi 138 primijenjenih istraživačkih projekata za koje je osigurano oko 30 milijuna kuna, a koji se provode na velikom broju gospodarstava mladih poljoprivrednih proizvođača okrenutih tržištu i komercijalnoj poljoprivrednoj proizvodnji.

Cilj ovih projekata je transfer znanja i novih tehnologija sa znanstvenih institucija putem poljoprivredne savjetodavne službe na gospodarstva poljoprivrednika. Time poljoprivredna savjetodavna služba postaje važna institucija za kontinuirano i trajno obrazovanje poljoprivrednika, te glavni savjetnik seljacima u teškoćama s kojima se susreću pri proizvodnji i plasmanu svojih proizvoda.

Na radionici je prezentiran informacijski sustav (baza podataka) "Divana". Osnovni cilj baze podataka je praćenje istraživačkog portfelja VIP-a u sljedećim segmentima:

- isplata sredstava po projektu;
- trajanje projekata;
- ciljevi, metode, rezultati istraživanja, te ekonomski i ekološki učinak pojedinog istraživačkog projekta;
- transfer rezultata pojedinog istraživačkog projekta.
- prikaz distribucije sredstava prema: pojedinačnim projektima, institucijama, voditeljima istraživanja, znanstvenim disciplinama, županijama na kojima se provode istraživanja;
- prikaz sudjelovanja krajnjih korisnika u financiranju i provedbi istraživanja;
- prikaz suradnje znanstveno-istraživačkih institucija s privrednim sektorom

Putem navedenih agregatnih i statističkih izvješća koja, između ostalog, prikazuju institucije i osobe različitih profila uključene u istraživačke projekte, baza daje uvid u primjenu i korištenje rezultata u praksi, te mogućnost analitike potencijalnih izvora financiranja iz privatnog sektora.

Provode se i ostale redovite aktivnosti VIP-a: sufinanciranje studijskih putovanja znanstvenika; sufinanciranje znanstveno – stručnih knjiga i sveučilišnih udžbenika; sufinanciranje istraživačke opreme; nabavke znanstveno – stručne literature za potrebe znanstvenika, istraživača. Izvršena su redovita plaćanja tekućih istraživačkih projekata temeljem potpisanih Ugovora o radu na istraživačkom projektu.

Sastavnica veterinarske službe.

Cilj sastavnice je ojačati veterinarsku službu i veterinarsku epidemiologiju, odnosno praćenje i kontrolu zaraznih bolesti životinja u Hrvatskoj, nabavkom nove i moderne laboratorijske opreme i informatizacijom veterinarskih službi te edukacijom veterinaru u zemlji i inozemstvu.

Koristeći sredstva projekta Uprava za veterinarstvo Ministarstva instalirala je granični software u završnoj beta inačici. Navedeni software je neophodan za obradu podataka o uveznoj živoj stoci i proizvodima životinjskog podrijetla kao i o objektima i zemljama izvoznicama te špediterima, a sve u svrhu moderne i transparentne kontrole uvoza i izvoza.

Izrađena je baza podataka za rezidue kao potreba Odjela veterinarskog javnog zdravstva Uprave za veterinarstvo koja je spojena i sa županijskim veterinarskim uredima te Hrvatskim veterinarskim institutom. Navedena baza predstavlja dio jedinstvenog informatičkog sustava Ministarstva poljoprivrede i šumarstva. Softver je neophodan za informirano donošenje odluka u svezi s

utvrđenom količinom rezidua u mesu životinja ili drugim životinjskim proizvodima te za izradu detaljnih izvješća o kontroli istih.

Predmetnim projektom izrađena je i epidemiološka baza podataka kao potreba Uprave za veterinarstvo. Izrada iste bila je neophodna za informirano donošenje odluka u svezi s utvrđivanjem prioriteta kontrole bolesti te zbog uspostave epidemiološke službe koja će planirati efektivan nacionalni sustav pretraživanja i praćenja pojave zaraznih bolesti. Na taj način Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva uvelo je moderan i transparentan način kontrole bolesti životinja na državnom nivou.

Provedeno je usavršavanje administrativnog i laboratorijskog osoblja iz područja suzbijanja, iskorjenjivanja i dijagnosticiranja bolesti plavog jezika. Dvije djelatnice Uprave za veterinarstvo pohađale su program koji obuhvaća suzbijanje i iskorjenjivanje bolesti plavog jezika, mjere kontrole, administrativne mjere, zakonsku regulativu bolesti te uzimanje uzoraka na terenu u Teramu, Italija.

U suradnji sa Hrvatskim veterinarskim institutom održan je tečaj za veterinare praktičare na terenu i veterinarske inspektore pod nazivom "Preventiva i kontrola bolesti plavog jezika". Navedeni tečaj rezultirao je boljom upućenošću veterinaru praktičara i veterinarskih inspektora u sve segmente za postavljanje osnovane sumnje na bolest plavog jezika, te adekvatno provođenje naređenih mjera kojima bi se omogućila točna dijagnostika i spriječilo širenje bolesti.

Sastavnica sjemenarstva.

Cilj ove sastavnice je unaprijediti zakonske i administrativne regulative hrvatskog sjemenarskog sektora. To je postignuto donošenjem Zakona o sjemenarstvu, osnivanjem Zavoda za sjemenarstvo i rasadničarstvo, nabavkom laboratorijske opreme, mehanizacije te pružanjem tehničke pomoći u skladu sa zahtjevima EU.

Zavod za sjemenarstvo i rasadničarstvo nastavlja konsolidirati i internacionalizirati svoje aktivnosti. Financiranje Zavoda iz proračuna Vlade RH čini samo 10% proračuna Zavoda, što je balansirano naknadama iz industrije. Zavod je postao član ISTE i dobio ISTA certifikaciju za laboratorij.

Izrađena je studija o ujedinjavanju Zavoda za sjemenarstvo i rasadničarstvo, Zavoda za zaštitu bilja, Zavoda za vinogradarstvo i novoosnovanih Zavoda za voćarstvo i Zavoda za tlo u jedinstveni "Nacionalni poljoprivredni institut". U tu je svrhu odabran konzultant tvrtke NIAB, dr.sc. Aubry Bould. Održane su dvije radionice za više savjetnike relevantnih Uprava i ravnatelje navedenih zavoda.

Završne aktivnosti projekta u okviru sastavnice sjemenarstva su uspostava jedinice za testiranje rasadnica pri Institutu u Splitu i građevinski radovi vezeni uz banku gena u Osijeku.

Sastavnica travnjaštva i proizvodnje krmnog bilja.

Cilj je smanjiti troškove stočarske proizvodnje smanjenjem ovisnosti o skupim koncentratima prehrane te tako povećati konkurentnost stočarskog sektora razvojem pašnjačke proizvodnje kako na prirodnim tako i na uzgajanim pašnjacima.

Službeno je otvoren Centar za travnjaštvo i nabavljena preostala oprema potrebna za njegovo uspješno djelovanje: NIRS aparat za brze analize uzoraka voluminozne krme, računalna oprema, preostala laboratorijska oprema, stroj za izgnojavanje, kemikalije, programski paketi za formuliranje obroka preživača i za management unutar laboratorija, poljska oprema (sijačica), pribor i materijal za provedbu proizvodnih pokusa na OPG-a.

Proveden je program edukacije u Scottish Agricultural College iz područja NIRS tehnologije, klasičnih kemijskih analiza, metoda istraživanja u stočarstvu.

Provedena je tehnička pomoć iz područja hranidbe domaćih životinja i gospodarenja travnjacima, te za nadogradnju NIRS aparata kalibracijskim modelima SAC-a.

Završen je projekt izrade digitaliziranih karta travnjačkih površina RH na CD ROM-u u mjerilu 1:100.000, karta travnjačkih površina RH u mjerilu 1:300.000 (hard copy), priručnik s legendom i tumačem biljnih zajednica naznačenih na kartama u mjerilu 1:100.000 i 1:300.000, priručnik

gospodarskog značenja pojedinih biljnih zajednica s izračunom površina kao i proizvodnom kvantifikacijom i ocjenom prikladnosti za pojedine vrste stočarske proizvodnje i načinom korištenja.

Program praćenja proizvodnih pokusa postavljenih u jesen 2001. godine na 10 OPG-a je 2002. proveden prema planu. U suradnji s HZPSS je u Centru za travnjaštvo organizirana radionica za poljoprivrednike uključene u program, utvrđivan je prinos zelene mase DTS-a po otkosima te uzimani uzorci travne mase za kemijske analize. U suradnji s HZPSS pokrenut je program zasnivanja proizvodnih parcela DTS-a na 45 lokacija na OPG-a u 2002.

Sastavnica analize poljoprivredne politike.

Cilj ove sastavnice je unapređenje kapaciteta Ministarstva poljoprivrede i šumarstva za formuliranje poljoprivredne politike pružanjem tehničke pomoći Odjelu za analizu poljoprivredne politike, izradom studija, edukacijom u zemlji i inozemstvu i nabavkom opreme.

Uprava za poljoprivrednu politiku i ruralni razvitak izrađuje studije financirane iz Projekta: Konkurentnost hrvatske poljoprivrede, Reforma sustava potpore, Sigurnost hrane, Upisnik poljoprivrednih gospodarstava, Zaštita okoliša u poljoprivredi i Poljoprivredni informacijski centar.

Studije Konkurentnost hrvatske poljoprivrede i Reforma sustava potpore rezultirale su izradom Zakona o potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu. Kao uvjet za provedbu reforme studija Upisnik poljoprivrednih gospodarstava rezultirala je sustavom i pripadajućim softverom za uspostavu Upisnika poljoprivrednih gospodarstava koji sadrži potpune podatke o gospodarstvu (identifikacijske podatke, vezu na katastar i podatke o stoci). Daljnjom nadogradnjom Upisnika izraditi će se cjelovit administrativni kontrolni sustav za plaćanja i kontrolu korištenja državne potpore u poljoprivredi.

Studija o kvaliteti hrane rezultirala je izradom nacrtu Zakona o hrani koji je postupku donošenja

Studija o zaštiti okoliša u poljoprivredi predlože hodogram aktivnosti u području zaštite okoliša u poljoprivredi, a koja će onda dovesti do promocije gospodarenja poljoprivredom u skladu s zajedničkom poljoprivrednom politikom zaštite okoliša u EU.

Preporuka je stručnjaka da Poljoprivredni informacijski centar (PIC) čini Odjel u Ministarstvu. Uloga PIC-a bila bi unapređenje pristupa i kvalitete raspoloživih informacija o poljoprivredi u Hrvatskoj. Očekivanje je da bi PIC osigurao informacije i Ministarstvu i javnosti preko informacija koje bi se nalazile na PIC Web stranici i Web stranici Ministarstva. Obzirom na potrebe koje ima Ministarstvo za informacijama, PIC će zadovoljiti specifične potrebe i to kroz provedbu istraživanja, elaboriranjem studija na zahtjev, te korištenjem baza podataka.

Nadalje provedena je "Anketa poljoprivrednih gospodarstava". U provedbi je sudjelovao Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Anketom su dobiveni podaci o poljoprivrednoj proizvodnji, izdacima, primicima i dohotku kućanstava, kao i o promjenama o resursima gospodarstva u promatranoj godini.

Za potrebe podsastavnice TISUP izrađen je software za praćenje tržišnih aktivnosti, koji omogućava svakodnevne informacije vezane uz praćenje tržišta poljoprivrednih proizvoda, softver uključuje vezu s bazom podataka nacionalnih veletržnica i vezu sa svojim arhiviranim podacima. TISUP trenutno izvješćuje o cijenama voća i povrća (tjedno), mesa i mesnih proizvoda (dva puta mjesečno), ribama (mjesečno), žitaricama (mjesečno) i poljoprivrednim inputima (dva puta godišnje). U planu su izrade izvješća za perad, jaja i mliječne proizvode.

II. PRIORITETI POLJOPRIVREDNE POLITIKE U 2003. GODINI

A. Prioriteti, ciljevi, mjere

Pravni temelj definiranja i provedbe poljoprivredne politike je Zakon o poljoprivredi u kojem su definirani sveopći ciljevi poljoprivredne politike. O dinamici i načinu ostvarenja tih ciljeva ovisi uspješnost ukupne poljoprivredne politike, a to su sljedeći:

- omogućiti prehrambenu sigurnost stanovništva, u što većoj mjeri domaćim konkurentnim poljoprivrednim proizvodima,
- promicati učinkovitost proizvodnje i tržišta u poljoprivredi radi jačanja konkurentnosti na domaćem i svjetskom tržištu,
- postići primjereni životni standard i pridonijeti stabilnosti poljoprivrednog dohotka,
- osigurati potrošačima pristup odgovarajućoj i stabilnoj ponudi hrane sukladno njihovim zahtjevima, poglavito glede cijene i kakvoće hrane te sigurnosti prehrane,
- očuvati prirodne resurse promicanjem održive, poglavito ekološke poljoprivrede, i
- ostvariti napredak seoskih područja i očuvati tradicijske ruralne vrijednosti.

Strategijom iz 2002. godine definirani su i posebni ciljevi, koji će biti osnova za definiranje mjera poljoprivredne politike u Nacionalnom programu za poljoprivredu i seoska područja u razdoblju od 2003. do 2005. godine.

Strateški prioriteti u poljoprivredi podijeljeni su na 7 područja:

- agrarna struktura,
- financiranje poljoprivrede,
- organizacija tržišta,
- ruralni razvitak, zaštita prirode i okoliša,
- poslovno povezivanje u poljoprivredi i tržišna infrastruktura,
- sigurnost prehrane, i
- institucijska potpora u poljoprivredi.

B. Provedbeni prioriteti u 2003. godini

1. Implementacija novog sustava potpore u poljoprivredi i uspostava Upisnika poljoprivrednih gospodarstava.

Upisnik će omogućiti realizaciju Zakona o poljoprivredi i Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu, kroz ostvarenje prava poljoprivrednih proizvođača – plasman poljoprivrednih proizvoda i ostvarenje poticaja. Jedan od najvećih doprinosa Upisnika biti će njegova uloga u suzbijanju sive ekonomije i uspostavi reda na tržištu. Također, ovo je prvi korak u uspostavi cjelovitog IACS sustava (Integrated Administration and Control System) - standarda kojeg je EU nametnula svim članicama u provedbi izravnih plaćanja u poljoprivredi.

Uspostavom novog sustava poticaja u poljoprivredi uvest će se različite mjere za različite korisnike, pri čemu će se poseban naglasak dati na konkurentnu proizvodnju, primjereni životni standard poljoprivrednika i očuvanje ruralnog prostora.

2. Uspostava i primjena Modela kapitalnih ulaganja u poljoprivredu čiji je cilj ohrabriti razvitak poslovnih odnosa između komercijalnih banaka i poljoprivrednih proizvođača odnosno stvoriti bolje međusobno razumijevanje i poslovnu suradnju.

Ovaj model je jedan od stupova reforme poljoprivredne politike kojemu je cilj razvitak komercijalnog privatnog poljoprivrednog sektora. Kako bi se izbjegla zlouporaba sustava Ministarstvo će propisati uvjete za ostvarivanje investicijske potpore u Pravilniku o provedbi modela kapitalnih ulaganja u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu.

3. Institucionalna uspostava i primjena Modela ruralnog razvitka što podrazumijeva izradu Programa razvitka seoskog područja.

Polazna osnova za izradu Programa biti će Nacionalni program za poljoprivredu i seoska područja te Strategija ruralnog razvitka Republike Hrvatske, koju će u okviru projekta "Struktura i regionalna politika razvitka hrvatske poljoprivrede u okvirima gospodarskih integracijskih procesa" izraditi FAO. Strategija će dati prijedlog organizacijskog okvira za ruralni razvitak, s jasno definiranim ulogama i dodijeljenim odgovornostima za institucije koje su uključene u taj program. Poseban naglasak bit će na prijedlogu konkretnih akcija i mjera koje treba poduzeti u razdoblju sljedećih pet godina.

4. Donošenje Nacionalnog programa za poljoprivredu i seoska područja.

Nacionalni program za poljoprivredu i seoska područja će sadržavati kratkoročne i srednjoročne ciljeve, mjere i rokove za provođenje mjera poljoprivredne politike za razdoblje od 2003.-2005. godine.

5. Ubrzanje procesa restrukturiranja i privatizacije društava agroindustrije u vlasništvu države.

Ubrzanje procesa restrukturiranja i privatizacije društava agroindustrije u vlasništvu države važno je radi održanja zaposlenosti i kontinuiteta proizvodnje i poslovanja.

6. Ubrzanje procesa privatizacije poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države.

Ubrzanje procesa restrukturiranja i privatizacije društava agroindustrije u vlasništvu države važno je radi održanja zaposlenosti i kontinuiteta proizvodnje i poslovanja.

7. Donošenje Zakona o hrani radi osiguranja zaštite života i zdravlja ljudi, zaštite interesa potrošača te zaštite globalnog interesa Republike Hrvatske u nastupu na međunarodnom tržištu.

Zakonom se uređuje područje proizvodnje i prometa hranom u svim fazama po principu "od farme do stola", glede uvjeta proizvodnje i prometa, higijenske i zdravstvene ispravnosti te kakvoće hrane, te ustanoviti cjelovit i jedinstven sustav nadzora i kontrole.

8. Donošenje novog Zakona o vinu.

Razlozi donošenja proizlaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Privremenog sporazuma između RH i EZ o trgovinskim i s njima povezanim pitanjima i Dodatnog protokola o vinima i alkoholnim pićima.

Sporazum o vinima i alkoholima kojim se utvrđuju međusobne trgovinske povlastice za vino između RH i EU kao i uzajamno priznavanje i zaštita imena i oznaka vina i alkohola potpisan je i ratificiran u Hrvatskom saboru. Proizvodnja grožđa i vina u Europskoj uniji detaljno je propisana uredbama i smjernicama. Zbog toga su i naši naponi usmjereni tome cilju te i ovaj Zakon predstavlja još jedan korak više na putu k Europskoj uniji.

9. Uspostava sustava potpore osiguranju poljoprivredne proizvodnje na temelju novog Pravilnika o ostvarivanju prava na potporu osiguranja od mogućih šteta proizvodnji u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu²¹.

Najvažnija odrednica ovog pravilnika je da se poljoprivrednim proizvođačima otvara mogućnost da za osiguranje njihove proizvodnje Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva sudjeluje u pokriću troška premije osiguranja na način da osiguraniku po pojedinoj polici osiguranja plaća potporu u visini 25% troška zaračunate ukupne premije osiguranja, odnosno premije po skupnoj polici osiguranja, bez obzira na osigurani rizik za koji je sklopljena polica osiguranja.

10. Provedba subvencioniranja izgradnje hladnjača s kontroliranom atmosferom.

ULO hladnjače za koje je raspisan pozivni natječaj poljoprivrednim zadrugama odnosno trgovačkim društvima kapitala zainteresiranim za realizaciju projekta izgradnje hladnjače s kontroliranom atmosferom – ULO, za čuvanje voća i povrća.

11. Donošenje izmjena i dopuna Zakona o posebnom porezu na naftne derivate.

Dosadašnje pravo na plavo gorivo samo za određene kulture favorizira proizvodnju žitarica, šećerne repe, uljarica te duhana, a demotivira poljoprivrednike za proizvodnju drugih usjeva kojima bi možda ostvarili veći prihod.

Da bi se izjednačili uvjeti za proizvodnju različitih usjeva pravo na korištenje eurodizel-dizelskog goriva obojenog plavom bojom trebali bi imati svi komercijalni poljoprivrednici.

²¹ Pravilnik o ostvarivanju prava na potporu osiguranja od mogućih šteta proizvodnji u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu (Narodne novine, 47/03)